

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ЗМІСТУ ОСВІТИ

ПРОГРАМИ

**для 2–4 класів загальноосвітніх навчальних
закладів інтенсивної педагогічної корекції
(для дітей із затримкою психічного розвитку)**

Частина 2

Київ
Видавництво
«Неопалима купина»
2006

ББК 74.3

П78

Програми для 2–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів інтенсивної педагогічної корекції (для дітей із затримкою психічного розвитку). – К.: Видавництво «Неопалима купина», – 2006 –

Ч. 2. – 288 с. – ISBN 966-8093-43-7.

ББК 74.3

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(Лист Міністерства освіти і науки України №1/11-1986
від 16.05.2006 р.)*

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено.

ISBN 966-8093-43-7

© Міністерство освіти і науки України, 2006

© Інститут інноваційних технологій і
змісту освіти, 2006

© Видавництво «Неопалима купина», 2006

ЗМІСТ

Я І УКРАЇНА (ПРИРОДОЗНАВСТВО)

Пояснювальна записка	5
Програма	
3 клас	10
4 клас	17

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО

Пояснювальна записка	23
Програма	
2 клас	35
3 клас	48
4 клас	62

МУЗИКА

Пояснювальна записка	76
Програма	
2 клас	77
3 клас	101
4 клас	120

ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ

Пояснювальна записка	141
Програма	
2 клас	146
3 клас	168
4 клас	190

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА

Пояснювальна записка	207
Програма	
2 клас	210
3 клас	221
4 клас	232

ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я

Пояснювальна записка	241
Програма	
2 клас	246
3 клас	261
4 клас	273

Я І УКРАЇНА (ПРИРОДОЗНАВСТВО)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

У спеціальній загальноосвітній школі інтенсивної педагогічної корекції навчальний предмет «Природознавство» охоплює зміст галузі Державного стандарту початкової загальної освіти «Людина і світ», навчальний курс «Я і Україна» і вивчається у 3–4 класі .

Мета предмета «Природознавство» полягає у формуванні у молодших школярів із ЗПР уявлень і понять про цілісність світу; виховання гуманної особистості, яка відповідально та шанобливо ставиться до природи.

Ця мета реалізується виконанням наступних завдань:

– формування уявлень та елементарних понять про конкретні об'єкти неживої і живої природи, зв'язки та залежності між ними;

– поглиблення та розширення цих уявлень і понять на рівні природних угруповань (ліс, лука, водойма);

– прищеплення навичок культурної поведінки серед природи;

– формування підґрунтя науково-природничого світогляду;

– засвоєння традицій українського народу у взаємовідносинах людини з природою.

Основними ідеями предмета «Природознавство» є цілісність і різноманітність природи; залежність існування природи від діяльності людини: раціональне використання природних багатств, їх примноження, збереження та охорона.

Корекційно-розвивальними завданнями курсу є:

– формування прийомів мислительної діяльності (аналізуючого спостереження, порівняння, узагальнення, класифікації), що реалізується в тісному взаємозв'язку з оволодінням природничими знаннями та методами пізнання природи;

– формування пізнавальної активності;

– корекційний розвиток особистості дитини із ЗПР, зокрема її емоційної сфери, що сприятиме єдності емоційно-

го та інтелектуального сприймання навколишньої природи і породжуватиме бажання охороняти природу.

Предметний зміст представлений у навчальній програмі, яка має визначену структуру.

Структура навчальної програми включає наступні колонки: I – кількість годин, що відводиться для вивчення конкретної теми; II – зміст навчального матеріалу, який поділений на теми; III – навчальні досягнення учнів, що охоплюють знання, предметні, навчальні та пізнавальні уміння, які повинні бути сформовані в учнів на основі вивчення конкретної теми; IV – спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати, де представлено напрямки корекційно-розвивальної роботи, яку треба здійснювати на матеріалі теми, що вивчається, і яка охоплює процеси пізнавальної діяльності (сприймання, пам'яті, мислення), мовленнєвої діяльності та корекційний розвиток особистості.

Протягом першого року навчання учні ознайомлюються з розділом «Жива природа». Цей розділ складається з наступних тем: «Рослинний світ», «Тваринний світ», «Організм людини й охорона здоров'я. Особиста гігієна», «Пори року».

У процесі вивчення теми «Рослинний світ» в учнів формується система первинних наукових понять про рослини. Ці поняття розширюються і поглиблюються в подальшому, у процесі вивчення природознавства у 5–6 класі. Вивчаючи цю тему, важливо показати рослини як частину живої природи, дати елементарні уявлення про природні угруповання лісу, луки, водойми. Таке навчання базується на місцевому матеріалі, тому на уроках демонструються рослини, що є характерними для даного регіону. Знання про особливості дикорослих рослин є органічним продовженням подальшого вивчення культурних рослин, особливостей їх вирощування, розмноження та використання людиною. Теоретичний матеріал є основою для формування практичних навичок учнів. Тому під час вивчення теми «Рослинний світ» учитель повинен сформувати в учнів практичні навички догляду та вирощування рослин, збирання рослин для гербарію, проведення нескладних дослідів з рослинами.

У процесі вивчення теми «Тваринний світ» учитель формує у школярів поняття про тварин як частину живої природи, вказує на розмаїття та чисельність тварин, їх зв'язок із неживою природою, звертає увагу на зв'язок тварин з рослинним світом. Учитель продовжує вчити дітей спостерігати за живою природою, пояснює особливості спостереження за тваринами в природі. Вивчаючи тваринний світ різних природних угруповань, учитель використовує матеріал про представників тварин, що поширені в даній місцевості і добре знайомі дітям. Вивчення цієї теми передбачає подальше засвоєння знань про значення природи в житті людини, її раціональне використання, охорону.

Тема «Організм людини й охорона здоров'я. Особиста гігієна» продовжує вивчення живої природи. У процесі вивчення цієї теми важливо показати людину як частину живої природи. Вчитель повинен сформуванати в учнів первинне уявлення про органи людини, їх функціонування, представити організм людини як єдине ціле, показати залежність його функціонування від навколишньої дійсності. Ці знання повинні стати підґрунтям для свідомого використання заходів, спрямованих на зміцнення та збереження власного здоров'я.

Кожна частина теми «Пори року» у курсі природознавства 3 класу вивчається у відповідну пору року, крім літа, яке вивчається восени.

Курс «Природознавство» 4-го класу присвячений вивченню неживої природи. Розділ «Нежива природа» включає теми: «Повітря», «Ґрунти», «Вода в природі», «Наша Батьківщина – Україна», «Рідний край».

Вивчення теми «Повітря» охоплює ознайомлення з властивостями повітря (прозорість, здатність проводити тепло й утримувати вологу). Дізнавшись про властивості повітря, учні спроможні зрозуміти, як нагрівається повітря над землею поверхнею, яким чином відбувається випаровування й утворення хмар і опадів. Ці знання є основою для вивчення теми «Погода».

У процесі вивчення теми «Ґрунт» важливо показати ґрунт як ланцюжок, який з'єднує живу природу з неживою. Незважаючи на те, що ґрунт є частиною неживої природи, його утворення неможливе без участі рослинних і тва-

ринних організмів. Водночас, ці компоненти природи не можуть існувати без ґрунту. Вивчаючи тему «Ґрунт», учні повинні засвоїти поняття про утворення, склад і властивості ґрунту (родючість, водопроникність, повітропроникність), усвідомити необхідність охорони ґрунтів.

У процесі вивчення теми «Вода в природі» вчитель повинен представити різноманітний світ води. Показати, що вода – це велика природна сила, яка змінює земну поверхню, склад і властивості ґрунту, повітря.

У процесі вивчення теми «Наша Батьківщина – Україна» діти ознайомлюються з поняттям про карту. У процесі вивчення цього матеріалу достатньо обмежитися загальними даними, а саме: картою України, на якій учні повинні вміти знаходити столицю своєї держави та основні форми поверхні України (рівнини, гори). Оскільки розміщення корисних копалин тісно пов'язане з формами на поверхні Землі, тому в даній темі вивчаються корисні копалини. У процесі пояснення навчального матеріалу вчитель знайомить учнів з тими чи іншими корисними копалинами, розповідає про їх застосування у народному господарстві.

У процесі вивчення теми «Рідний край» учитель, повертається до раніше вивченого, розглядає корисні копалини, ґрунти, водойми рідного краю, використовуючи місцевий матеріал.

Під час вивчення курсу «Природознавство» у 3–4 класі важливим є організація та проведення спостережень за змінами, які відбуваються в живій та неживій природі, за працею людей. Спостереження за природою проводяться у такій формі:

- спостереження за неживою природою, яке включає зміну температури повітря, напрямок вітру, хмарність, види опадів, зміну висоти сонця;
- спостереження за живою природою – зміни в житті рослин у різні пори року (дозрівання плодів, забарвлення листя, набубнявіння бруньок, цвітіння);
- зміни в житті тварин і птахів – поведінка, харчування, приліт і відліт птахів, зимівля тварин;
- спостереження за сезонними змінами у сільськогосподарській праці людей.

Учитель ознайомлює учнів із планом опису погоди. При

цьому не передбачається щоденне занотування природних явищ учнями в зошит зі спостережень. Для цього достатньо усного обговорення, яке проводиться під керівництвом вчителя. У процесі таких обговорень важливо акцентувати увагу дітей на причиново-наслідкових залежностях між явищами неживої природи, сезонною працею людей. Ведення класного календаря погоди віддається на розсуд вчителя.

Важливе значення для вивчення програмового матеріалу мають екскурсії. У процесі проведення екскурсій учні спостерігають за об'єктами живої та неживої природи в природних умовах. Поряд з навчальною метою екскурсії відіграють значну виховну роль. Програма визначає мінімум обов'язкових екскурсій, необхідних для вивчення відповідної теми. Вчитель може вносити зміни в тематику екскурсій, якщо вони забезпечують достатнє опрацювання навчального матеріалу.

Ефективність викладу навчального матеріалу на уроках природознавства значно підвищиться, якщо вчитель у процесі пояснення демонструватиме натуральні об'єкти, залучатиме учнів до проведення дослідів, спостережень, виконання практичних робіт.

ПРОГРАМА

3 клас

(68 год, 2 год на тиждень)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1	2	<p>Вступ</p> <p>Що вивчає природознавство. Для чого вивчають науку про природу. Поняття про живу та неживу природу. Організація спостережень за природою. План опису погоди сьогоденішнього дня. Фенологічні спостереження. Правила поведінки під час проведення екскурсій і практичних робіт.</p> <p><i>Екскурсія:</i> ознайомлення з елементами живої та неживої природи. Спостереження за осінніми змінами в природі.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p><i>знає</i>, що вивчає природознавство;</p> <p><i>називає</i> ознаки живої і неживої природи; правила поведінки в природі;</p> <p><i>вміє</i> доглядати за кімнатними рослинами.</p>	<p><i>Сенсомоторний розвиток:</i> розвивати аналізуюче спостереження за об'єктами живої і неживої природи.</p> <p><i>Пізнавальна діяльність:</i> формувати пізнавальну активність у вивченні природи; вміння розкривати причиново-наслідкові зв'язки природних явищ.</p> <p><i>Особистісний розвиток:</i> формувати позитивне ставлення до природи.</p>

2	8	<p style="text-align: center;">Жива природа</p> <p>Тема 1. Пори року</p> <p>Літні явища в неживій природі. Осінні явища в неживій природі. Рослини влітку та восени. Дозрівання плодів і насіння. Зміна в забарвленні листя; листопад.</p> <p>Дикі й домашні (свійські) тварини влітку та восени. Перелітні птахи. Підготовка звірів до зимівлі.</p> <p>Праця людей улітку та восени. Догляд за посівами, збирання врожаю.</p> <p>Зима. Зимові явища в неживій природі. Зміни в живій природі. Умови зимівлі рослин і тварин помірного поясу.</p> <p>Турбота людей про природу взимку.</p> <p>Весняні явища в неживій природі. Зміни в живій природі навесні: бруньки набубнявіли,</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p><i>називає</i> характерні ознаки неживої природи в різні пори року (температура повітря, опади);</p> <p>характерні ознаки живої природи в різні пори року (рослин, тварин, птахів);</p> <p><i>розповідає</i> про працю людей в природі в різні пори року; про турботу людей про живу природу в різні пори року;</p> <p><i>дотримується правил</i> поведінки в природі; під час проведення екскурсій.</p>	<p><i>Сенсомоторний розвиток:</i></p> <p>формувати аналізуюче спостереження за об'єктами неживої і живої природи, за природними явищами.</p> <p><i>Пізнавальна діяльність:</i></p> <p>вчити розкривати причиново-наслідкові зв'язки природних явищ; порівнювати природні об'єкти в різні пори року (рослини влітку – восени; взимку – навесні); поведінку тварин в різні пори року.</p> <p><i>Особистісний розвиток:</i></p> <p>розвивати позитивні емоції у ставленні до природи та вміння їх висловлювати; прагнення оберігати природу.</p>
---	---	--	--	---

	<p>перші весняні квіти, приліт птахів. Праця людей навесні.</p> <p><i>Практичні роботи:</i></p> <ol style="list-style-type: none">1. Висаджування дерев восени.2. Підгодівля птахів узимку.3. Догляд і спостереження за кімнатними рослинами.4. Весняні роботи на при-шкільній ділянці. <p><i>Екскурсії:</i></p> <ol style="list-style-type: none">1. Восени на найближчі поля, городи, садово-дачні ділянки (спостереження за роботою людей).2. До зимового лісу.3. У поле (на луку, в парк, сад, до річки) з метою спостереження за станом природи навесні. <p><i>Кожна частина теми «Пори року» вивчається у відповідну пору року, крім літа, яке вивчається восени. Вчитель відводить час для вивчення даної теми на тому уроці, на якому вважає за потрібне</i></p>		
--	--	--	--

3	20	<p>Тема 2. Рослинний світ Рослини – частина живої природи. Будова рослини (<i>корінь, стебло, листок, квітка</i>). Різноманітність рослинного світу. Рослини – мешканці суші. Водні рослини. Ліс. Листяні, хвойні та мішані ліси. Рослини лісів даної місцевості. Охорона лісів. Луки. Рослини лук. Праця людей на луках. Червона книга України. Ознайомлення з назвами рослин, що занесені до Червоної книги України. Деревя, кущі, трави. Дикорослі та культурні рослини. Що потрібно рослинам для життя (умови життя рослин, догляд за кімнатними рослинами). Як людина створює сприятливі умови для життя культурних рослин.</p>	<p>Учень: <i>знає</i> будову рослини; характерні ознаки дерев, кущів, трав'янистих рослин; умови життя рослин; особливості розмноження рослин; які рослини називаються дикорослими, культурними; <i>називає</i> рослини лісів, лук даної місцевості; зернові та технічні культури даної місцевості; дерева саду; <i>наводить приклади</i> використання людиною дикорослих і культурних рослин; рослин даної місцевості, які занесені до Червоної книги України; <i>вміє</i> доглядати за рослинами саду та городу; визначати за характерними ознаками декілька рослин лісу, луки, зернові, технічні, овочеві рослини, дерева саду.</p>	<p>Сенсомоторний розвиток: розвивати аналізуюче спостереження за об'єктами рослинного світу; вчити досліджувати природні об'єкти, застосовуючи різні органи відчуття (зору, слуху, нюху, дотику). Пізнавальна діяльність: вчити порівнювати рослини (дерева, кущі, трав'янисті рослини); узагальнювати рослини на основі понятійної ознаки (дикорослі – культурні, зернові – технічні тощо); класифікувати рослини; розкривати причиново-наслідкові зв'язки у природі (вплив неживої природи на рослини). Особистісний розвиток: розвивати позитивні емоції у ставленні до природи; формувати прагнення оберігати та збагачувати рослинний світ.</p>
---	----	--	---	--

	<p>Розмноження рослин. Утворення плодів і насіння.</p> <p>Використання людиною дикорослих і культурних рослин.</p> <p>Поле. Види культурних рослин, які вирощує людина на полях. Зернові культури (<i>жито, ячмінь, пшениця, кукурудза, гречка</i> та ін.). Технічні культури даної місцевості (<i>льон, соняшник, цукровий буряк</i>). Овочеві культури (<i>капуста, цибуля, морква</i>). Інші культури (<i>хміль, картопля, виноград</i>).</p> <p>Садівництво. Деревя саду (<i>яблуня, груша, слива, вишня, абрикос</i>). Праця людей у саду. Спостереження за працею людей.</p> <p><i>Практичні роботи:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Збирання плодів і насіння. 2. Збирання гербарію рослин даної місцевості. 3. Виставка рослин, вирощених учнями вдома. 	<p><i>дотримується правил поведінки у природі</i></p>	
--	--	---	--

4	22	<p>Тема 3. Тваринний світ Різноманітність тварин. Тварини – частина живої природи. Як спостерігати за тваринами. Тварини – мешканці суші. Заєць. Їжак. Лисиця. Тварини – мешканці водойм. Риби. Земноводні (<i>жаба озерна</i>). Птахи. Осілі та перелітні птахи. Гніздування птахів. Комахи (<i>муха домашня, бджола медоносна, лісові комахи</i>). Комахи – шкідники поля, саду (<i>колорадський жук, білан капустяний, попелиця</i>). Приручення тварин. Свійські тварини. Кіт. Собака. Корова. Свиня. Вівця. Кури. Качки. Охорона тварин. Ознайомлення з назвами тих тварин, які занесені до Червоної книги України.</p>	<p>Учень: <i>знає</i> які тварини називаються дикими, свійськими; які птахи називаються осілі, перелітні; яку роль відіграють тварини в житті та господарській діяльності людини; <i>наводить приклади</i> тварин мешканців суші, водойми, птахів, осілих і перелітних птахів; комах; комах – шкідників с/г; тварин – занесених до Червоної книги України; <i>вміє</i> спостерігати за тваринами у різні пори року; доглядати за домашніми тваринами; боротися з комахами – шкідниками саду і городу; <i>дотримується правил</i> поведінки у природі. <i>робить висновки</i>, чому необхідно обережати тваринний світ.</p>	<p>Сенсомоторний розвиток: розвивати аналізуюче спостереження за об'єктами тваринного світу. Пізнавальна діяльність: порівнювати тварин (заєць – лисиця, лисиця – їжак тощо); тварини – мешканці водойми і мешканці суші; птахи, комахи; групувати тварин (дикі – свійські тварини; осілі – перелітні птахи тощо); класифікувати тварин; формувати уміння розкривати причиново-наслідкові зв'язки (пристосування тварин до середовища існування; до сезонних змін у природі). Особистісний розвиток: формувати бажання охороняти тваринний світ; висловлювати позитивні емоції у ставленні до природи.</p>
---	----	---	--	--

		<p><i>Екскурсії:</i></p> <p>1. На тваринницьку ферму чи птахофабрику.</p> <p>2. До зоопарку.</p>		
5	12	<p>Тема 4. Організм людини й охорона здоров'я. Особиста гігієна</p> <p>Людина – частина живої природи.</p> <p>Органи руху. Запобігання порушенням постави.</p> <p>Органи травлення. Харчування і здоров'я.</p> <p>Органи кровообігу. Перша допомога під час кровотеч.</p> <p>Органи дихання. Значення санітарного стану класних кімнат для запобігання захворюванням.</p> <p>Органи чуття (<i>зір, слух, нюх, смак, дотик</i>).</p> <p>Шкіра. Інфекційні захворювання шкіри. Гігієна тіла.</p> <p>Вплив нікотину й алкоголю</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p><i>знає</i> органи організму людини, що вивчалися на уроках; як уберегтися від СНІДу; про шкідливий вплив на організм людини алкоголю і нікотину; як запобігати ушкодженням органів чуття;</p> <p><i>називає</i> органи руху, травлення, кровообігу, дихання, чуттів;</p> <p><i>розповідає</i>, як правильно харчуватися; про дотримання санітарного стану у класній кімнаті; як запобігати порушенням постави;</p> <p><i>вміє:</i> надати першу допомогу під час кровотеч; дотримуватися гігієни тіла.</p>	<p><i>Пізнавальна діяльність:</i></p> <p>вчити розкривати причиново-наслідкові зв'язки (залежність здоров'я людини від харчування; санітарного стану дошкільця).</p> <p><i>Особистісний розвиток:</i></p> <p>формувати прагнення вести здоровий спосіб життя.</p>

		на організм людини. Що таке ВІЛ-інфекція, як уберегтися від СНІДу.		
6	4	Узагальнююче повторення курсу. Організація спостережень за природою і працею людей влітку. Завдання на літо.		

4 клас

(68 год, 2 год на тиждень)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1	1	Вступ Підбиття підсумків літніх спостережень за природою. Повторення матеріалу про живу та неживу природу. Організація спостережень за природою.	<i>Учень:</i> <i>знає</i> правила поведінки у природі; ознаки, за якими живі тіла відрізняються від неживих; <i>розповідає</i> , як спостерігати за тваринними і рослинними об'єктами.	<i>Пізнавальна діяльність:</i> формувати пізнавальну активність під час вивчення природи.

2	12	<p>Розділ I. Нежива природа</p> <p>Тема 1. Повітря Властивості повітря. Як повітря проводить тепло. Термометр. Нагрівання повітря над землею поверхнею. Вітер. Випаровування. Утворення хмар і опадів. Погода. Як вивчають погодні зміни. Значення повітря для життя на Землі. Охорона повітря від забруднення. <i>Практична робота:</i> вимірювання температури повітря; <i>Екскурсія</i> на метеорологічний майданчик або метеорологічну станцію.</p>	<p><i>Учень:</i> <i>знає</i> властивості повітря; значення повітря для життя на Землі; <i>розповідає</i>, як вивчають погодні зміни; як утворюються хмари і опади; <i>уміє:</i> вимірювати температуру повітря; <i>пояснює</i>, чому повітря потрібно охороняти від забруднення.</p>	<p><i>Пізнавальна діяльність:</i> вчити розкривати причиново-наслідкові зв'язки (залежність життя людини, рослинних, тваринних організмів від стану повітря); формувати пізнавальну активність у процесі виконання практичних завдань; <i>Особистісний розвиток:</i> формувати прагнення охороняти довкілля від забруднення.</p>
3	4	<p>Тема 2. Ґрунти Поняття про ґрунт. Склад ґрунту. Властивості ґрунтів (ро-</p>	<p><i>Учень:</i> <i>знає</i> склад ґрунту; властивості ґрунтів;</p>	<p><i>Пізнавальна діяльність:</i> формувати вміння розкривати причиново-наслідкові зв'язки</p>

		дючість, водопроникність, повітропроникність). Значення ґрунту для життя рослин, тварин, людини. Охорона ґрунтів. <i>Практична робота:</i> властивості ґрунтів.	<i>уміє</i> виявляти властивості ґрунтів; <i>пояснює</i> значення ґрунту для життя рослин, тварин, людини; <i>робить висновки</i> про необхідність охороняти ґрунти.	(на прикладі залежності життя рослин, тварин, людини від ґрунту); розвивати пізнавальну активність у процесі практичних досліджень (вивчення властивості ґрунтів).
4	12	Тема 3. Вода в природі Значення води в природі. Властивості води як рідини. Кругообіг води в природі. Різноманітність вод. Джерела. Річки. Дніпро – найбільша річка України. Озера та болота. Робота води в природі. Охорона водних багатств. <i>Практичні роботи:</i> 1. Вивчення властивостей води. 2. Очищення води (фільтрування).	<i>Учень:</i> <i>знає</i> властивості води як рідини; найбільшу річку України; яку роботу виконує вода у природі; <i>уміє</i> очищати воду фільтруванням; <i>називає</i> різноманітність вод; <i>розповідає</i> про кругообіг води у природі; <i>робить висновки</i> про необхідність охороняти водні багатства.	<i>Пізнавальна діяльність:</i> вчити порівнювати різні стани води; розкривати причинно-наслідкові зв'язки (залежність здоров'я людини від стану води, яку вона споживає). <i>Особистісний розвиток:</i> формувати переконання про необхідність охороняти водні багатства; берегти воду.
5	18	Розділ II. Наша Батьківщина – Україна Україна на карті. Київ – столиця України.	<i>Учень:</i> <i>знає:</i> основні форми земної поверхні, їх зображення на кар-	<i>Сенсомоторний розвиток:</i> вчити знаходити на фізичній карті основні форми земної по-

		<p>Основні форми земної поверхні. Їх зображення на карті. Основні форми земної поверхні України. Рівнини. Гори (Карпати, Крим).</p> <p>Поняття про корисні копалини. Господарське значення корисних копалин.</p> <p>Найважливіші корисні копалини України. Карта корисних копалин України.</p> <p>Торф. Кам'яне вугілля. Нафта. Природний газ. Залізна руда. Граніт. Вапняки. Пісок і глина. Економне, господарське використання корисних копалин.</p>	<p>ті; основні форми земної поверхні України; найважливіші корисні копалини України; <i>уміє</i> визначати основні форми поверхні; знаходити на карті основні форми поверхні України; визначати корисні копалини (торф, кам'яне вугілля, граніт, вапняки, пісок, глину); <i>розповідає</i> про рослини і тварини Карпат, Кримських гір; <i>робить висновки</i> про необхідність економного, господарського використання корисних копалин.</p>	<p>верхні; застосовувати різні види сприймання (тактильне, зорове, нюхове) у процесі дослідження корисних копалин.</p> <p><i>Пізнавальна діяльність:</i> вчити аналізувати, порівнювати різні види корисних копалин.</p> <p><i>Особистісний розвиток:</i> розвивати прагнення пізнавати природу рідної Землі.</p>
6	17	<p>Розділ III. Рідний край</p> <p>Рідний край на території України. Сезонні зміни у природі рідного краю. Погода в різні пори року (<i>температура повітря, опади, напрям вітру</i>).</p>	<p><i>Учень:</i> <i>знає</i> особливості погоди рідного краю у різні пори року; корисні копалини, види ґрунтів, водойми рідного краю;</p>	<p><i>Сенсомоторний розвиток:</i> розвивати вміння застосовувати різні види сприймання (тактильного, нюхового, зорового) у процесі дослідження корисних копалин, ґрунту;</p>

	<p>Корисні копалини рідного краю. Охорона корисних копалин рідного краю.</p> <p>Ґрунти рідного краю. Види ґрунтів рідного краю (<i>чорноземи, піщані, глинисті</i> тощо).</p> <p>Охорона ґрунтів рідного краю.</p> <p>Водойми рідного краю. Річки, озера даної місцевості. Охорона водних багатств рідного краю.</p> <p><i>Практичні роботи:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вивчення гірських порід даної місцевості. 2. Вивчення властивості ґрунтів даної місцевості. 3. Ліплення форм поверхні землі (з глини або пластиліну). <p><i>Екскурсії:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. У природу з метою вивчення рельєфу даної місцевості. 2. У природу з метою збору невеликої колекції корисних копалин. 	<p><i>уміє</i> знаходити на карті територію рідного краю;</p> <p><i>розповідає</i> про заходи охорони ґрунтів, корисних копалин, водойм своєї місцевості;</p> <p><i>робить висновки</i> про необхідність збереження багатств рідного краю (корисних копалин, ґрунтів, водойм);</p> <p><i>дотримується правил</i> поведінки у природі.</p>	<p><i>Пізнавальна діяльність:</i> вчити аналізувати, порівнювати корисні копалини своєї місцевості; розкривати причиново-наслідкові зв'язки (вплив діяльності людини на стан ґрунтів, водойм);</p> <p><i>Особистісний розвиток:</i> формувати бажання примножувати й оберігати природні багатства рідного краю.</p>
--	--	---	---

		3. До джерела або річки. 4. До озера, болота чи ставка.		
7	4	Узагальнююче повторення курсу. Завдання на літо: спостереження за погодою, змінами в житті рослин і тварин, діяльністю людей.		

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Образотворче мистецтво, відображуючи реальну дійсність, є унікальним у вирішенні завдань як художньо-естетичного, так і особистісного розвитку, громадського і духовного становлення підростаючого покоління. Це зумовлено не тільки природою сприймання образотворчого мистецтва, а й тим, що вже в ранньому віці образотворча діяльність стає однією з найдоступніших і емоційно-захоплюючих форм творчості. Безпосередня образотворча діяльність пробуджує в учнів позитивні емоції, естетичне ставлення до навколишньої дійсності, побуту та звичаїв, творів мистецтва, народної творчості; розвиває асоціативне мислення, активізує допитливість, зорову увагу; стимулює розвиток творчих здібностей особистості. Заняття з образотворчого мистецтва формують в учнів сферу духовних інтересів, активний погляд на життя; навчають розуміти та сприймати красу навколишнього світу, естетичну цінність художніх творів.

Головна мета шкільного курсу «Образотворче мистецтво» полягає в художньо-естетичному розвитку учнів на основі досягнення освітньої (засвоєння художньо-естетичних знань і основ образотворчої грамоти, оволодіння графічно-практичними вміннями і навичками) та корекційно-розвивальної (сенсорний, розумовий, мовленнєвий, емоційний розвиток) цілей.

Відповідно до вимог Державного стандарту спеціальної освіти предмет «Образотворче мистецтво» реалізує змістові лінії візуального мистецтва: основи образотворчого мистецтва, образотворча діяльність, сприймання візуального мистецтва та навколишньої дійсності. Програмою передбачається також залучення й інших видів мистецької діяльності, таких, як художнє слово, музика, частково – екранні види мистецтва, елементи театрального дійства та ін.

Змістові лінії освітньої галузі «Образотворче мистецтво» реалізуються у процесі опанування художньо-естетичних знань, сприймання, розуміння і репродукування художніх образів та оволодіння графічно-практичними умі-

ннями й навичками. Так, змістова лінія «Основи образотворчого мистецтва» передбачає ознайомлення молодших школярів із понятійним апаратом образотворчого мистецтва та вироблення на цій основі елементарних образотворчих умінь і навичок. Слід зауважити, що програмою не планується окремих годин на опрацювання цього матеріалу, і його вивчення має вестися принагідно у вигляді бесід та окремих завдань під час вивчення інших програмових тем.

Змістова лінія «Образотворча діяльність» полягає в опануванні практичних дій під час відтворення учнями художніх образів шляхом запровадження у практику навчання таких різновидів занять: декоративне малювання та декоративно-прикладна діяльність, малювання з натури, тематичне малювання, ліплення.

Змістова лінія «Сприймання візуального мистецтва та навколишньої дійсності» передбачає ознайомлення учнів з особливостями різних видів і жанрів візуального мистецтва та його значенням у житті суспільства, сприймання навколишньої дійсності та мистецтва за художньо-естетичними законами, аналіз та оцінювання творів візуального мистецтва і художньо-тематичного матеріалу. У підготовчому та першому класах ця змістова лінія реалізується принагідно, а з 3-го класу – як на окремих заняттях (уроки-бесіди з образотворчого мистецтва), так і під час вивчення інших розділів програми.

В основу програми покладено такі принципи:

- від простого до складного (від елементарної справи до тематичної композиції);
- від дійсності через мистецтво до духовних цінностей;
- єдність пізнавально-репродуктивної та творчої діяльності;
- систематичний розвиток здібностей до особистісно-емоційного сприймання художнього образу в мистецтві та житті і посиленого відтворення його у самостійних роботах з урахуванням психофізичних, вікових, національних, регіональних особливостей і практичного досвіду учнів.

Обов'язковою є корекційна спрямованість навчально-процесу.

Шкільний курс з образотворчого мистецтва в початкових класах передбачає вирішення основних завдань:

1. Розвиток сенсорних і розумових здібностей:

– формування цілеспрямованого сприймання оточуючого предметного середовища; вміння порівнювати (виявляти подібність і відмінність) предмети і явища, визначати головне в художніх образах творів мистецтва й у навколишньому світі; здатності аналізувати реальні предмети і явища й синтезувати їх у художньому образі на базі узагальнення суттєвих ознак, встановлення логічних зв'язків;

– розвиток зорового аналізатора, тактильних і кінестетичних відчуттів; уміння розрізнити і визначити форму, фактуру, забарвлення, просторове розташування предметів у дійсності та в творах мистецтва;

– удосконалення вмінь виконувати інтелектуальні операції в процесі сприймання та відтворення художніх образів (усвідомлення художньо-образотворчих завдань і кінцевого результату майбутньої роботи, розуміння різного роду інструкцій, попереднє осмислення особливостей наочно сприйнятого об'єкта (натури або зразка), цілеспрямованість і планування образотворчої діяльності, здійснення контролю за своєю роботою, самооцінка образотворчої діяльності та її результатів);

– систематичне та цілеспрямоване формування графічних і живописних навичок (користуватися матеріально-технічними засобами, володіти дрібними м'язами руки і підкоряти рухи кисті руки контролю ока).

Розвиток адекватного емоційно-естетичного ставлення до предметів і явищ навколишнього світу, інтересу до художньої творчої діяльності, здатності до сприймання, розуміння і відтворення художніх образів.

Формування уявлень про образотворче мистецтво, ознайомлення з його історією та роллю у житті людей, образною мовою різних видів і жанрів мистецтва.

Відпрацювання навичок художньо-естетичного сприймання та емоційно-естетичної оцінки, культури почуттів.

Розвиток емоційної та словесно-логічної пам'яті, образної уяви, фантазії.

Виховання у школярів основних моральних якостей особистості, працелюбності, охайності, наполегливості, вміння працювати самостійно і в колективі.

У початковій ланці заняття з курсу мають передбачати

залучення учнів до співпереживання, створення відповідного темі уроку емоційного настрою, наявність трьох основних структурних елементів уроку образотворчого мистецтва: сприймання, формування творчого задуму, його сильна творча реалізація. У підготовчому та 1–2-х класах методика роботи ґрунтується на широкому використанні ігрових форм, а у 3–4-х класах елементи гри вводяться як складові в структуру уроку.

Запровадженню у практику навчання різновидів занять (декоративне малювання та декоративно-прикладна діяльність, малювання з натури, тематичне малювання, ліплення, бесіди про образотворче мистецтво) має передувати пропедевтична робота, що проводиться у підготовчому класі на початку першого півріччя.

Пропедевтичний період. Основними завданнями підготовчих занять є вивчення характерних особливостей учнів, ознайомлення їх з основами образотворчої грамоти. З цієї метою у підготовчий період учитель має проводити роботу, спрямовану на розвиток в учнів уваги, сприймання, уявлень про форму, колір предметів, розмір, будову складових частин, їх просторові відношення; відпрацювання вмій слухати вчителя, організувати своє робоче місце, користуватися основними матеріально-технічними засобами, проводити від руки прості лінії, різноманітні геометричні фігури, нескладні малюнки; корекцію й розвиток моторно-рухової сфери; формування технічних вмій; удосконалювання диференційованих рухів пальців і кисті руки.

У цей період важливу корекційно-розвивальну роль відіграють вправи, що включають зображення предметів квадратної, круглої, овальної, прямокутної, трикутної форми; вправи, спрямовані на формування уявлень про просторові ознаки та відношення; вправи на розпізнавання та називання кольорів; завдання виконати нескладні малюнки. Значне місце на пропедевтичних уроках має бути відведене зоровим диктантам, роботі з мозаїкою, трафаретами, шаблонами.

Обов'язковим напрямком роботи у підготовчий період є розвиток в учнів умінь малювати від руки різноманітні види і типи ліній. Слід прагнути, щоб учні усвідомлено виконували графічні дії за допомогою олівця у заданому на-

прямку, змінювали напрям руху, припиняли ці дії в потрібній точці. Інтерес до роботи в учнів значно підвищується, якщо ці лінії мають певне прикладне значення (діти малюють «доріжки», «мотузочки», «нитки» і т.ін.).

Першорядного значення на пропедевтичних уроках набуває проведення тренувальних вправ в ігровій формі з обов'язковим застосуванням різноманітних дидактичних іграшок (будівельні конструктори, пірамідки, кульки й ін.), плоских та об'ємних геометричних фігур і тіл різного розміру, смужок з кольорового картону різної довжини і ширини, таблиць зі зразками малюнків, простих варіантів кольорових мозаїк, наборів дрібних предметів.

Декоративне малювання та декоративно-прикладна діяльність. Декоративне малювання має значну цінність як для вирішення навчальних, корекційно-розвивальних цілей, так і для естетичного виховання дітей, розвитку елементів творчості в самостійній практичній роботі.

Змістом уроків декоративного малювання є складання різних візерунків і орнаментів у смузі, квадраті, прямокутнику, колі, призначених для прикрашання предметів побуту, а також оформлення святкових листівок, плакатів, запрошень і т.ін. Учні опановують вміння гармонійно поєднувати кольори, ритмічно повторювати або чергувати елементи орнаменту. При цьому спочатку подаються завдання на малювання орнаментів з геометричних елементів, з чергуванням їх за формою, кольором, розміром, а потім переходять до завдань на малювання візерунків на основі декоративної переробки природних форм. Їх виконують за зразком, пам'яттю, уявою, словесним описом викладача. Значну роль на уроках декоративного малювання має підготовча робота, під час якої учні порівнюють та диференціюють форму, колір, розмір, пропорції геометричних та рослинних елементів, що допомагає їм усвідомити побудову орнаменту.

Основною метою декоративно-прикладної діяльності є ознайомлення учнів з прийомами і засобами художньо-декоративного оформлення виробів. Вводячи елементи зображення на площині, ліплення, художнього конструювання і моделювання, декоративно-прикладна діяльність сприяє формуванню у школярів уявлень про зв'язок різних

видів образотворчої діяльності (малюнка, ліплення, декорування) на виробництві, у художніх вирішеннях оточення (навколишнього середовища), предметів побуту, в архітектурі.

Паралельно з практичною діяльністю учні ознайомлюють з кращими зразками декоративно-прикладного мистецтва, адже демонстрація творів народних майстрів дає змогу дітям зрозуміти красу виробів, доцільність використання їх у побуті. Під час занять школярі одержують знання про композицію, симетрію, ритм, відомості про застосування візерунків на іграшках, одязі, тканині, посуді тощо, знайомляться з художнім різьбленням по дереву й кістці, виробами із скла, керамікою й іншими творами декоративно-прикладного мистецтва, порівнюють реальні й декоративні форми за подібністю і відмінністю і т.ін.

У ході роботи над аплікаціями з картону, паперу, тканини, соломи, природних і штучних матеріалів учні за зразком і за власним задумом виконують тематичні композиції, візерунки. Слід звертати увагу молодших школярів на застосування в аплікаціях різних прийомів (вирізування, вищипування, наклеювання), що можуть використовуватися й під час виготовлення навчальних посібників, й іграшок із паперу, картону, пластиліну, природних матеріалів.

У початкових класах учителю необхідно систематично використовувати розгорнуте пояснення послідовності виконання дій, подаючи при цьому завдання не тільки запропонованої, а й вільної тематики, що дасть змогу задовольнити індивідуальні запити дітей, заохотити їх до творчих пошуків.

Малювання з природи. Головна мета уроків малювання з природи — навчити дітей сприймати та відтворювати в малюнку конструкцію предметів, співвідношення ширини і висоти, частин і цілого, їх забарвлення. Безпосередньому малюванню з природи на уроці обов'язково мають передувати обстеження та аналіз об'єкта зображення, визначення його форми, будови, забарвлення, розмірів та пропорцій окремих частин, просторових відношень. Після всебічного аналізу предмета учнів слід зорієнтувати на малювання його в такому вигляді, який він має з їхнього місця. Для цієї роботи вчителю бажано передбачити до 3-х однотип-

них підставок, які розташовуються перед кожним рядом учнів і містять однакові предмети, що надасть можливість ретельного аналізу об'єкта всіма учнями. Якщо моделі для малювання невеликого розміру, то їх слід роздати кожному школяру на робоче місце.

Реалізація художньо-образотворчих завдань потребує від учнів насамперед усвідомлення мети та кінцевого результату роботи, розуміння інструкцій вчителя, усвідомлення особливостей наочно сприйнятого об'єкта зображення, планування образотворчої діяльності, здійснення контролю за своєю роботою, самооцінки результатів.

Для того, щоб учні дотримувалися певної послідовності у процесі малювання з натури, вчителю необхідно на кожному уроці пояснювати і показувати закономірності побудови реальної форми предмета, визначати всі етапи його відтворення, а після пояснення стирати з дошки крейдовий малюнок і спрямовувати учнів на самостійне малювання натурних об'єктів з дотриманням потрібної послідовності.

Крім того, дуже важливо навчити школярів постійно порівнювати свій малюнок із природою та зіставляти окремі деталі малюнка між собою. Особливого значення для вироблення навичок аналізу і відтворення конструкції та форми предметів набуває добір моделей, їх художня цінність та доступність (з урахуванням вікових особливостей і образотворчих здібностей учнів).

Малювання за темою. Змістом уроків тематичного малювання є зображення явищ навколишнього середовища й ілюстрування уривків із літературних творів.

Основними завданнями тематичного малювання в початкових класах є досягнення правильного відтворення зорового співвідношення розмірів предметів, доперспективних засобів зображення та передачі перспективних явищ на елементарному рівні, відпрацювання уміння аналізувати залежність виражальних засобів композиції від теми і задуму сюжету.

Виконання учнями практичних дій вимагає відповідної підготовчої роботи, спрямованої насамперед на визначення сюжету та опис об'єктів зображення. Ставлячи перед школярами завдання створення будь-якого художнього образу у власних творчих роботах, учитель має зосередити

свої зусилля на активізації зорових уявлень, формуванні в учнів творчого задуму. Після пояснення та показу прийомів роботи вчителем учні повинні визначити, що вони малюватимуть, де, як і в якій послідовності.

Уроки тематичного малювання сприяють розвитку мовленнєвої активності школярів. Для цього вчитель має використовувати різноманітні методичні прийоми: словесний опис (характеристика) об'єктів, які включено до тематичного малюнка; визначення послідовності роботи над малюнком; називання графічних дій у процесі репродукування художніх образів; розв'язання завдань композиційного характеру; порівняння малюнка з об'єктом зображення і частин малюнка між собою; розповідь про виконану роботу; оцінка своєї роботи та робіт однокласників.

Для збагачення зорових уявлень школярів можна використовувати книжкові ілюстрації, таблиці з зображенням людей і тварин, різноманітні репродукції, плакати, листівки, фотографії, іграшки, моделі, муляжі т.ін.

Ліплення. Заняття ліпленням сприяють розвитку насамперед моторно-рухової сфери, удосконаленню диференційованих рухів пальців і кисті руки, формуванню технічних умінь у процесі зображення в об'ємі. Учні ознайомлюються з пластикою форм, видами ліплення (рельєф, кругла скульптура), опановують прийоми роботи з глиною і пластиліном (ліплення з цілого шматка, з'єднання окремих плоских та об'ємних частин ліпних виробів, ліплення шляхом розкачування, накладання, примазування, притискування, вдавлювання, розплющування, обробка виробу стекою з дотриманням пропорцій і т. ін.). Спочатку учні повинні навчитися качати ковбаски, стовпчики, кульки, потім – ліпити овочі, фрукти, птахів, тварин, виконувати тематичні композиції в об'ємі. Значна увага при цьому приділяється кольоровому вирішенню завдання, пластичній цільності образу.

Корекційна робота на заняттях з ліплення полягає також в формуванні вмінь орієнтуватися в завданні, встановлювати логічну послідовність виготовлення виробів, визначати прийоми ліплення, правильність дій і результатів, оцінювати готові вироби.

Бесіди про образотворче мистецтво. Бесіди про мис-

тецтво – важливий засіб художньо-естетичного виховання школярів. Застосування творів образотворчого мистецтва значною мірою сприяє розвитку розумової та емоційної сфери учнів, формуванню їхніх моральних позицій, розширенню соціального й естетичного досвіду.

У підготовчому та 1–2-х класах окремі уроки для такої роботи не виділяються, відводиться лише 10–15 хвилин на початку або наприкінці уроку. Протягом однієї бесіди, як правило, розглядається 1–2 картини чи 3–4 художні ілюстрації. Під керівництвом учителя учні ознайомлюються з репродукціями творів візуального мистецтва або ілюстраціями з дитячих книжок та аналізують їх.

Починаючи з 3-го класу, для бесід відводяться спеціальні уроки. На одному уроці доцільно демонструвати не більше 3–4-х творів живопису, дібраних за одним жанром, або 5–6-ти предметів декоративно-прикладного мистецтва.

У підготовчому класі під час проведення бесіди вчитель працює над тим, щоб учні змогли впізнати і правильно назвати зображені предмети та об'єкти, охарактеризувати їх. З 2-го класу вчитель повинен приділяти увагу формуванню в школярів знань та уявлень про мистецтво, його історію, специфіку праці художників, розвитку вмінь аналізувати твори образотворчого мистецтва на елементарному рівні (зміст, головна думка, окремі основні засоби художньої виразності), порівнювати зображені об'єкти, предмети за подібністю і відмінністю, виділяти та узагальнювати істотні ознаки художнього образу, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, асоціювати художній матеріал з життєвими явищами, висловлювати адекватне емоційно-естетичне ставлення.

Розповіді вчителя про мистецтво повинні бути яскравими, емоційними, виразними. Для посилення емоційного впливу художнього образу корисно залучати твори художньої літератури (рядки віршів, уривки з казок, оповідань), музичні твори. Рекомендується також використовувати кінофільми, діафільми, діапозитиви. Там, де це можливо, необхідно проводити екскурсії до музеїв, картинних галерей, художніх майстерень, місць народних художніх промислів.

У тих випадках, коли в школі відсутні репродукції кар-

тин, зазначені у програмі, їх можна замінити іншими, але тільки такими, що відповідають меті уроку й доступні за змістом розумінню учнів.

Планування уроків образотворчого мистецтва має відповідати основним дидактичним вимогам із врахуванням художньо-естетичної специфіки предмета.

Уроки образотворчого мистецтва передбачають стимулювання творчих здібностей учнів та створення на уроці особливої атмосфери творчості, що зобов'язує вчителя обирати найбільш оптимальні шляхи подання навчального матеріалу та структурування уроку. Зважаючи на це, наводимо орієнтовну структуру уроку образотворчого мистецтва, що охоплює декілька етапів.

I. Підготовча частина.

Організаційний етап (загальна організація дітей, підготовка необхідних матеріально-технічних засобів).

Вступна бесіда (мобілізація уваги, створення емоційної зацікавленості, підвищення мотивації образотворчої діяльності школярів).

Встановлення зв'язку між новим і попереднім матеріалом (проведення вправ, закріплення або повторення пройденого).

II. Основна частина.

Аналіз об'єкта зображення (натури або зразка), його форми, розміру, будови, забарвлення, розташування в просторі або виявлення сюжету малюнка (у тематичному малюванні).

Визначення послідовності виконання малюнка (планування діяльності).

Вказівки до початку роботи (рекомендації щодо композиції і техніки виконання малюнка, запобігання можливим помилкам).

Робота учнів над малюнком і керівництво процесом образотворчої діяльності (здійснення фронтального, диференційованого й індивідуального керівництва; повторне звернення уваги дітей до об'єкта зображення; активізація і стимуляція діяльності учнів; додатковий показ технічних прийомів малювання і т.ін.).

III. Підсумкова частина.

Підбиття підсумків уроку (розгорнутий аналіз резуль-

татів роботи учнів; фіксування уваги дітей на навчальних досягненнях та окремих недоліках; оцінка результатів роботи).

Організація закінчення уроку.

Плануючи урок образотворчого мистецтва, вчитель повинен передбачати єдність таких компонентів:

– навчально-виховні та корекційно-розвивальні завдання;

– тема або об'єкт роботи;

– вид роботи;

– матеріально-технічні засоби.

Складаючи календарний план на рік, учитель має творчо підходити до розподілу тем, зважаючи на поступове ускладнення завдань, місцеві кліматичні умови, традиційні для певної місцевості види декоративно-прикладного мистецтва. Кількість вказаних у програмі завдань перевищує кількість навчальних годин, тобто вчителю надається можливість вибрати найкращий варіант завдання або замінити його за своїм бажанням, але з урахуванням навчально-виховних та корекційно-розвивальних цілей, зазначених у програмі.

Уроки образотворчого мистецтва бажано проводити у спеціальних кабінетах (кабінетах образотворчого мистецтва або естетичного виховання), забезпечених необхідними навчальними посібниками, унаочненням, технічною апаратурою.

Система оцінювання навчальних досягнень школярів ґрунтується винятково на позитивному ставленні до кожного учня, незалежно від його природних здібностей до образотворчої діяльності. Оцінюється не рівень недоліків, а рівень досягнень учня порівняно з його попередніми досягненнями.

Основними видами оцінювання є тематичне (відповідно до розділів навчальної програми, за якою працює вчитель) та підсумкове (наприкінці семестру і навчального року). Поточне оцінювання є не обов'язковим, а доцільним, заохочувальним.

Основною одиницею оцінювання є навчальна тема. Принцип тематичності забезпечує систематичність оцінювання навчальних досягнень. Тематичному оцінюванню підлягають основні результати вивчення навчальної теми.

Кожну оцінку вчитель повинен мотивувати, доводити до відома учня та оголошувати перед класом, виділяючи при цьому стимулюючі фактори успіху і шляхи подолання окремих недоліків. Бажано якомога раніше залучати до оцінювання і самих учнів.

Якщо знання та вміння учня повністю відповідають певному рівню (початковому, середньому, достатньому, високому), ставиться найвищий бал цього рівня, за наявності окремих недоліків – оцінка знижується відповідно до їх кількості на 1–2 бали.

Підсумкову оцінку, що виставляється учневі на підставі поточного і тематичного оцінювання, слід розглядати як оцінку, що відображує кінцевий результат роботи учня впродовж семестру (навчального року), а не середньо-арифметичний бал, виведений суто механічно.

ПРОГРАМА

2 клас

(35 год, 1 год на тиждень)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1		<p>Основи образотворчого мистецтва</p> <p>Образотворчі засоби. Точка. Штрих. Лінія, її виражальні можливості. Види і типи ліній (вертикальна, горизонтальна, пряма, похила, хвиляста, довга, коротка), їх виражальні можливості. Контурна лінія. Мазок.</p> <p>Колір як образотворчий засіб. Розрізнення та використання основних і похідних кольорів та їх відтінків.</p> <p>Форма. Особливості предметів</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none">– під керівництвом учителя визначає основні образотворчі засоби (форма, елементи композиції, симетрія, просторові відношення, колір);– порівнює розміри і пропорції форм та їх складових частин на око;– з допомогою вчителя визначає етапи виконання художньо-образотворчих завдань на площині та в об'ємі;	<p>Корекція зорового сприймання, окоміру, координації рухів руки та ока.</p> <p>Розвиток аналітико-синтетичного сприймання на основі визначення головних та другорядних ознак предметів та відтворення їх у процесі практичної діяльності.</p> <p>Удосконалення просторового орієнтування на площині аркуша паперу.</p> <p>Корекція зорової пам'яті, роз-</p>

	<p>та об'єктів квадратної, прямокутної, трикутної, округлої форми. Предмети симетричної форми. Контур як засіб визначення форми.</p> <p>Конструкція предметів та об'єктів, їх розміри, пропорції та характерні особливості. Основні та другорядні частини предмета.</p> <p>Простір. Основні просторові орієнтири (<i>ближче, далі, над, під, угорі, унизу, поруч, біля, ліворуч, праворуч, посередині, поміж</i> і т.ін.).</p> <p>Композиція. Рівномірне розташування об'єктів на малюнку, розміщення головного та другорядного. Орієнтування на площині аркуша паперу, у готовій геометричній формі (<i>смузі, квадраті, колі</i>).</p> <p>Матеріально-технічні засоби: – білий папір різного формату</p>	<p>– орієнтується на площині аркуша паперу й у готовій геометричній формі;</p> <p>– відповідно до розмірів аркуша паперу правильно визначає форму і розмір зображуваних предметів чи структуру сюжету;</p> <p>– самостійно розташовує зображення на аркуші;</p> <p>– вибирає кольори та їх відтінки залежно від змісту зображення;</p> <p>– організує своє робоче місце та прибирає його після роботи;</p> <p>– дотримується правил гігієни та правил культури роботи художніми матеріалами;</p> <p>– за запитаннями вчителя оцінює свої роботи, відзначає у роботі позитивні якості та недоліки.</p>	<p>виток зосередженості та стійкості уваги.</p> <p>Збагачення уявлень про форму, забарвлення предметів, будову складових частин, їх розмір, просторові відношення, про правила користування основними художніми та матеріально-технічними засобами.</p> <p>Розвиток наочно-дійового та наочно-образного мислення на основі аналізу, синтезу, порівняння, виділення та узагальнення істотних ознак об'єкта, встановлення логічних зв'язків, порівняння результатів образотворчої діяльності з натурою або зразком.</p> <p>Удосконалення технічних навичок під час малювання олівцями, фарбами, виконання аплікацій, ліплення тощо;</p> <p>Посилення мотивації художньої діяльності на основі опа-</p>
--	--	---	--

	<p>(А4, А3, А2) та різної щільності;</p> <ul style="list-style-type: none">– дошка настінна для малювання крейдою;– індивідуальні дошки для малювання;– «куток творчості» (на стіну прикріплюється аркуш цупкого паперу, на якому учні мають змогу самостійно малювати олівцями, фломастерами, маркерами тощо або виконувати колективні роботи під керівництвом учителя);– смужки тонованого та білого паперу, картону;– пластилін, глина, стеки;– набори білої та кольорової крейди;– набори кольорових олівців (12 шт.), фломастерів, маркерів;– набори пензликів різної ширини та діаметра;		<p>нування способів її виконання.</p> <p>Розвиток самостійності виконання художньо-образотворчих завдань.</p> <p>Формування свідомого ставлення до результатів образотворчої діяльності.</p> <p>Розвиток мовлення на основі формування вмінь називати етапи виконання художньо-образотворчих завдань, коментувати власні практичні дії, давати словесний звіт про результати роботи, спираючись на запитання вчителя.</p> <p>Виховання естетичного ставлення до образотворчого мистецтва.</p>
--	---	--	---

		<ul style="list-style-type: none"> – склянки для пензликів, фарби, палітра; – репродукції творів візуального мистецтва; – ілюстрації до літературних творів, зокрема казок; – твори декоративно-прикладного мистецтва; – таблиці, плакати, листівки, фотографії, слайди, зразки дитячих робіт, іграшки, моделі, муляжі, природний матеріал і т.ін. <p><i>(Протягом року)</i></p>		
2	35 10	<p>Образотворча діяльність</p> <p>Декоративне малювання та декоративно-прикладна діяльність</p> <p>Орієнтовна тематика</p> <p>Малювання шахового орнаменту в квадраті.</p> <p>Малювання рослинних символів українського орнаменту.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – з допомогою вчителя визначає порядок утворення візерунків і орнаментів із геометричних фігур і рослинних елементів у смузі, квадраті, колі; – за зразком створює орнамент із геометричних фігур (квадра- 	<p>Формування початкових знань про принципи декоративного мистецтва (<i>утилітарність, стилізація</i> тощо).</p> <p>Збагачення уявлень про елементарні виражальні можливості декоративної композиції, а саме, про її організацію</p>

	<p>«Чарівні квіти» (малювання візерунка у колі). «Хустинка для бабусі» (малювання візерунка у трикутній формі). Малювання орнаменту в квадраті «Прикрасимо скатертину» (на осьових лініях). Виконання декоративних композицій: «Білий сніг, білий сніг заміта стежинки. На мереживо доріг падають сніжинки». Декоративне оформлення листівки до 8 Березня. Малювання писанок. Аплікація з кольорового паперу та з природних форм: «Осінній килимок». «Дивний флот на сонце сяє» (виконання сюжетно-тематичної композиції у техніці рваної аплікації).</p>	<p>та, прямокутника, круга, трикутника), дотримуючись чергування або повторення за формою і забарвленням; – за зразком складає прості візерунки, орнаменти з рослинних елементів у смузі, квадраті, колі; – використовує осьові лінії під час малювання візерунка у квадраті; – за зразком композиційно правильно розташовує декоративні елементи на аркуші паперу; – в аплікації застосовує прийоми вирізування, вищипування (виривання), наклеювання.</p>	<p>в замкненій геометричній фігурі та про основи техніки стилізації рослинних елементів. Розвиток наочно-образного мислення на основі: – аналізу структури декоративних прикрас; – порівняння елементів зображення між собою за формою, кольором, розташуванням; – оцінки власного малюнка, виробу. Розвиток інтересу до виробів декоративно-прикладного мистецтва, формування естетичної потреби у причетності до них.</p>
--	--	---	--

	<p>8 Малювання з натури Орієнтовна тематика «Яке дерево листочок загубило?». Малювання з натури листя дерев різної форми. «Серед урочища грибного». Малювання з натури різних видів грибів. Малювання з натури предметів прямокутної форми (наприклад, власного шкільного портфеля, коробки з кольоровими олівцями тощо). Малювання з натури парасольки. «Малювання з натури спортивних речей (тенісна ракетка та тенісний м'ячик). Малювання з натури дорожнього знака «Небезпека попереду» (рівносторонній трикутник жовтого кольору з чорним окличним знаком і червоною смугою по краях).</p>	<p>Учень: – у певній послідовності аналізує основні особливості наочно сприйнятого матеріалу за запитаннями вчителя; – визначає суттєві ознаки предмета шляхом розчленування відносно складної форми; – порівнює зразок з формою-еталоном; – використовує для визначення форми предмета опорні, допоміжні рухи (обведення контура перед малюванням); – передає в малюнку будову предмета, форму, пропорції та забарвлення його частин; – під час забарвлення використовує темні та світлі відтінки кольору; – у роботі олівцями використовує лінію і тон.</p>	<p>Розвиток зорового сприймання, тактильних і кінестетичних відчуттів на основі формування перцептивних дій (умінь обстежувати предмети за формою, забарвленням, розміром, розташуванням у просторі). Корекція просторових уявлень. Розвиток пізнавальної спрямованості на встановлення функціональних зв'язків між складовими частинами зображуваних предметів («Що це?», «Скільки частин у предметі?», «Яка частина основна? Чому? Якої форми складові частини?» і т. ін.). Розвиток мисленневих операцій аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, планування. Удосконалення операційно-технічної сторони малювання з натури.</p>
--	---	---	--

		<p>Малювання з натури двох аналогічних іграшкових тварин, але різних за розміром та забарвленням.</p> <p>Малювання з натури весняних квітів</p>		<p>Формування емоційно-естетичного сприймання лінійних зображень.</p>
13	<p>Тематичне малювання Орієнтовна тематика</p> <p>Малювання тематичних композицій:</p> <p>«Сонячні барви золотої осені», «Чарівна осінь»; «Наша школа»; «Рибки в акваріумі», «На дні морському», «Життя в річці»; «Зимова казка», «Природа взимку», «Ялинка у зимовому лісі»; «Добрий сніговик»; «Дід Мороз і Снігуронька поспішають до нас на ялинку» («Снігуронька і сніжинки»);</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– з допомогою вчителя характеризує композиційне рішення зображення на площині, виділяє головне і другорядне; – порівнює предмети та об'єкти за формою, розміром, розташуванням у просторі; – відтворює в малюнку основну форму знайомих предметів, їх розмір, забарвлення; – об'єднує в одному сюжетному малюнку зображення декількох предметів, поєднуючи їх загальним змістом; – відображує просторові відношення предметів та їх частин;</p>	<p>Активізація зорової пам'яті, спостережливості на основі викликання образів об'єктів і предметів, що пригадуються у процесі обговорення сюжету.</p> <p>Розвиток аналітичного сприймання на основі розвитку умінь спостерігати різні форми навколишнього середовища, визначати основні частини і деталі загальної форми.</p> <p>Розвиток творчої уяви, фантазії.</p> <p>Розвиток емоційно-образної пам'яті на основі запам'ятовування образів конкретних пре-</p>	

	<p>«У гостях у казкових тварин і птахів»; «Міський транспорт»; «Весна прийшла», «Квітуца галявина»; Малювання ілюстрацій: – за мотивами української народної казки «Курочка Ряба»; – до казки І.Франка «Заєць та Їжак»; – до казки на власний вибір.</p>	<p>– повною мірою використовує всю зображувальну поверхню, враховуючи взаємне розташування предметів та об'єктів у просторі; – заповнює малюнок кольором, не залишаючи прогалин між елементами зображення і фоном; – в зображенні посилено втілює ідеї власного задуму; – викладає основний зміст створеного зображення у словесній формі.</p>	<p>дметів, явищ, їх властивостей та відношень. Активізація пізнавальної активності на основі виділення та узагальнення істотних ознак художнього образу, встановлення причиново-наслідкових зв'язків, абстрагування суттєвих ознак від несуттєвих. Розвиток вміння правильно розташовувати зображення предметів в одному сюжетному малюнку, поєднуючи їх загальним задумом, гармонійно заповнювати всю площину паперу. Розвиток мовлення шляхом розширення та уточнення активного словника в процесі характеристики створеного зображення. Розвиток позитивного ставлення до художньо-творчої діяльності.</p>
--	--	---	---

	<p>4 Ліплення Орієнтовна тематика Ліплення рельєфу «Гарні квіти та метелики». Ліплення на тему «Здрастуйте, звірі малі і великі». Ліплення «Дивовижний птах». Ліплення пальцевої голівки казкового персонажу для лялькового театру <i>(на вибір учнів)</i></p>	<p>Учень: – має уявлення про виразність об’ємної пластики; – з допомогою вчителя визначає характерні особливості будови і пластики форми, розмір, пропорційні відношення частин до цілого, забарвлення; – пояснює послідовність майбутньої роботи; – має навички виконання роботи як конструктивним способом (складання цілого з частин), так і пластичним способом (втягування з цілого шматка); – передає в об’ємі будову, пропорції та найхарактерніші пози великих і маленьких тварин.</p>	<p>Розвиток тактильних відчуттів на основі аналізу фактури поверхні предмета навпомацьки. Розвиток дрібної моторики та пластики рук на основі удосконалення навичок роботи з пластиліном. Розширення уявлень про об’ємну пластику в ліпленні, способи ліплення. Поглиблення знань про особливості будови і пропорції фігури птахів і тварин. Розвиток наочно-образного та словесно-логічного мислення на основі формування вмінь аналізувати, встановлювати логічні зв’язки, порівнювати складові частини за формою, планувати послідовність виконання завдання, здійснювати контроль за власними діями у процесі ліплення, мотивовано</p>
--	---	--	--

				аргументувати власне естетичне ставлення. Розвиток акуратності, самостійності в процесі ліплення.
3	<p>Сприймання візуального мистецтва і навколишньої дійсності</p> <p>Бесіди з образотворчого мистецтва (Протягом року) Орієнтовна тематика</p> <p>Аналіз творів і виробів візуального мистецтва з навчальних тем.</p> <p>Бесіда «Барви осені».</p> <p><i>Орієнтовні твори:</i> І.Левітан «Золота осінь», О.Кульчицька «Парк восени», С.Шишко «Осінь», «Листопад», І.С.Остроухов «Золота осінь» (на вибір).</p> <p>Бесіда «Зимовий настрій».</p> <p><i>Орієнтовні твори:</i> С.Шишко</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– розпізнає види візуального мистецтва (живопис, графіку, скульптуру, декоративно-ужиткове мистецтво, архітектуру);</p> <p>– пояснює специфіку професії художників, які працюють у різних видах мистецтва;</p> <p>– за допомогою вчителя розповідає про зміст художніх творів, встановлює логічні зв'язки між зображеними явищами й об'єктами, усвідомлює суттєву залежність між ними;</p> <p>– називає в репродукціях тво-</p>	<p>Розвиток цілісності, вибірковості, осмисленості, узагальненості сприймання на основі спостережень за змінами стану осінньої, зимової, весняної, літньої природи, за виразністю форм і рухів тварин, птахів, людини.</p> <p>Розвиток творчої уяви.</p> <p>Розвиток пізнавального інтересу та пізнавальної активності під час сприймання творів і виробів візуального мистецтва та прекрасного в навколишньому світі з опорою на попередній досвід учня.</p>	

	<p>«Парк взимку», О.Грибов «Зимовий вид з вікна», С.Адамович «Зимовий пейзаж».</p> <p>Бесіда «Весняні мотиви в картинах художників» (порівняння картин із зображенням ранньої та пізньої весни).</p> <p><i>Орієнтовні твори:</i> К.Костанді «Рання весна», І.Левітан «Березень», «Велика вода», І.Труш «Гагілка», О.Саврасов «Граки прилетіли», С.Шишко «Весною над Дніпром», О.Шовкуненко «Весна» (<i>на вибір</i>).</p> <p>Бесіда «Виразальні засоби декоративно-прикладного мистецтва».</p> <p><i>Матеріали для бесіди:</i> народні іграшки, твори майстрів декоративно-прикладного мистецтва, вишивка, кераміка тощо.</p> <p>Бесіда «Виразальні засоби скульптури».</p>	<p>рів живопису характерні ознаки пір року;</p> <p>– визначає деякі виразальні засоби художніх творів (колірне рішення, композиційний лад, емоційний стан персонажів тощо);</p> <p>– емоційно відгукується на красу й естетичні якості різноманітних явищ і об'єктів у навколишній дійсності, предметному світі, в творах візуального мистецтва.</p> <p>– емоційно-особистісне ставлення мотивує однією або декількома істотними ознаками.</p>	<p>Збагачення запасу знань про види візуального мистецтва, особливості виразальних засобів, специфіку професії художників, які працюють у різних видах мистецтва.</p> <p>Розвиток наочно-образного мислення на основі аналізу, порівняння, виділення та узагальнення істотних ознак зображених предметів і явищ, встановлення логічних зв'язків.</p> <p>Відпрацювання уміння усвідомлювати зміст художнього матеріалу, висловлювати свої почуття, мотивувати їх суттєвими ознаками.</p> <p>Розвиток комунікативних умінь на основі:</p> <p>– збагачення словникового запасу,</p> <p>– виконання завдань, які потребують самостійного вживання вивчених термінів,</p>
--	---	--	--

	<p><i>Матеріали для бесіди:</i> дрібна пластика, керамічна і дерев'яна скульптура малих форм, фотографії і т.ін.</p> <p>Бесіда «Графіка. Книжкова ілюстрація як вид графіки».</p> <p><i>Матеріали для бесіди:</i> ілюстрації до казок, виконані видатними художниками В.Литвиненко, Г.Собачко-Шостак, М.Примаченко, В.Конашевичем, Є.Чарушиним, В.Лебедєвим та ін.</p>		<p>– складання з допомогою вчителя речень як описового, так і пояснювального змісту.</p> <p>Розвиток естетичних почуттів, виховання поваги і адекватного емоційно-особистісного ставлення до творів образотворчого мистецтва, зокрема народного мистецтва.</p>
<p style="text-align: center;">Учень 2-го класу на кінець навчального року</p> <p><i>знає:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – назви і призначення предметів, що застосовуються на уроках образотворчого мистецтва; – порядок утворення найпростіших візерунків і орнаментів із геометричних фігур і рослинних елементів у смузі, квадраті, колі; – особливості форми пласких предметів; – відмінні особливості основних видів візуального мистецтва; – специфіку професії художників, які працюють у різних видах мистецтва, значення їхньої роботи; 			

має уявлення про:

- художній твір як об'єкт пізнання (ідея твору, головні засоби виразності, зокрема виражальні функції кольору);
- особливості матеріалу, сприйнятого наочно: форму, будову складових частин, їх взаємне розташування, просторові відношення, розмір, забарвлення;
- елементарні вимоги до організації зображення на площині, композиційне та колірне вирішення;
- найпростіші способи передачі на площині глибини та планів простору;

уміє:

- організувати своє робоче місце, додержувати правил гігієни та правил культури роботи художніми матеріалами, прибирати робоче місце після виконання завдання;
- з допомогою вчителя аналізувати особливості матеріалу, сприйнятого наочно (форму, будову складових частин, їх взаємне розташування, просторові відношення, розмір, забарвлення), структуру орнаменту (повторення, чергування елементів);
- порівнювати на око розміри, пропорції форм, їх складових частин, забарвлення;
- орієнтуватися на площині аркуша паперу, у готовій геометричній формі (смузі, квадраті, колі) відповідно до інструкції вчителя;
- під керівництвом учителя визначати етапи виконання художньо-образотворчих завдань на площині та в об'ємі;
- добирати кольори та їх відтінки залежно від змісту зображення;
- розфарбовуючи, рівномірно накладати штрихи в одному напрямку та без надлишкового натиску, додержувати контурів;
- заповнювати площину аркуша кольором, не залишаючи прогалин між елементами зображення і фоном;
- у ліпленні застосовувати різні способи виконання роботи (конструктивний, пластичний);

- в аплікації застосовувати прийоми вирізування (ажурного вирізування), вищипування (виривання), наклеювання;
- посилено створювати на площині та в об'ємі певний за характером художній образ;
- контролювати правильність виконаного зображення чи виробу шляхом порівняння результату з натурою або зразком;
- за допомогою мовлення виражати емоційно-естетичне ставлення до прекрасного в навколишній дійсності, предметному світі, у творах візуального мистецтва.

3 клас

(35 год, 1 год на тиждень)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1		<p>Основи образотворчого мистецтва</p> <p>Образотворчі засоби. Точка. Штрих. Лінія, її виражальні можливості. Види і типи ліній. Контурна лінія. Мазок. Тон.</p> <p>Колір як образотворчий засіб. Основні і похідні кольори. Відтінки кольорів. Теплі і холод-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– характеризує виражальні особливості художніх матеріалів (<i>акварель, гуаш, глина</i> тощо);</p> <p>– називає 2–3 фарби одного кольору за світлотою й за тепло-холодністю;</p>	<p>Розвиток цілісності, вибірковості, осмисленості та узагальненості сприймання.</p> <p>Розвиток операції планування сприймання.</p> <p>Стимулювання кольоросприймання, окоміру, уваги до ха-</p>

	<p>ні кольори. Основи кольорознавства.</p> <p>Форма. Пласкі та об'ємні форми. Особливості основних геометричних фігур та форм (<i>коло – куля – півкуля, квадрат – куб – призма, прямокутник – призма – циліндр, трикутник – піраміда – конус</i>).</p> <p>Рельєф як різновид скульптурного зображення та художній засіб оздоблення поверхні.</p> <p>Симетрія як засіб гармонізації форми.</p> <p>Основні особливості будови предметів та об'єктів. Розміри і пропорції форм та їх складових частин. Фактура поверхні предметів.</p> <p>Елементи лінійної перспективи. Передача найпростішої плановості простору.</p> <p>Композиція. Розташування предметів та об'єктів на пло-</p>	<p>– класифікує форми пласких та об'ємних предметів;</p> <p>– на елементарному рівні пояснює поняття «ритм», «симетрія» з опорою на наочність;</p> <p>– під керівництвом учителя орієнтується в завданні, визначає етапи виконання художньо-образотворчих завдань на площині та в об'ємі, контролює власні практичні дії, оцінює свої роботи та роботи інших учнів;</p> <p>– співвідносить розміри зображення з розміром площини аркуша паперу;</p> <p>– під час зображення предметів симетричної форми використовує осьову лінію;</p> <p>– у роботі з фарбами наносить фарбу на малюнок без натиску щільним мазком усією ворсою пензля, дрібні деталі розфарбовує кінчиком пензля;</p>	<p>рактерних елементів предметів та об'єктів.</p> <p>Створення умов для розвитку зорової пам'яті, зосередженості, почуття пропорційності в зображенні предметів.</p> <p>Уточнення уявлень про форму, забарвлення предметів, розмір, будову складових частин, їх просторові відношення, про правила користування основними художніми та матеріально-технічними засобами.</p> <p>Поступове формування поняття про гармонійне заповнення площини аркуша зображенням.</p> <p>Розвиток уміння виконувати малюнок у певній послідовності, передаючи правильне розміщення, розмір, форму, пропорції і колір предметів.</p> <p>Розвиток навички кольорового вирішення малюнка за до-</p>
--	--	---	--

	<p>щині, лінійна (фризова) композиція. Ритм, симетрія (на елементарному рівні).</p> <p>Матеріально-технічні засоби:</p> <ul style="list-style-type: none"> – білий папір різного формату (A4, A3, A2) та різної щільності; – дошка настінна для малювання крейдою; – індивідуальні дошки для малювання; – «куток творчості» (на стіну прикріплюється аркуш цупкого паперу, на якому учні мають змогу самостійно малювати олівцями, фломастерами, маркерами тощо або виконувати колективні роботи під керівництвом учителя); – смужки тонованого та білого паперу, картону; – набори білої та кольорової крейди; – гуаш, акварельні фарби; 	<ul style="list-style-type: none"> – самостійно змішує фарби на палітрі, досягаючи необхідних відтінків кольору шляхом розбілу чи затемнення; – порівнює продукти образотворчої діяльності з об'єктами та предметами зображення; – дотримується правил культури роботи художніми матеріалами. 	<p>помогою основних кольорів та їх відтінків.</p> <p>Формування свідомого ставлення до результатів образотворчої діяльності.</p> <p>Розвиток супроводжуючої (шляхом називання послідовності дій, що виконуються) та регулюючої (розуміння інструкцій, виконання словесних вказівок, прийняття вербальної допомоги) функцій мовлення.</p> <p>Розвиток особистісних якостей: наполегливості, уміння працювати самостійно й у колективі.</p>
--	---	--	---

		<ul style="list-style-type: none"> – набори кольорових олівців, фломастерів, маркерів; – набори пензликів різної ширини та діаметра; – склянки для пензликів, фарби, палітра; – репродукції творів візуального мистецтва; – ілюстрації до літературних творів; – твори декоративно-прикладного мистецтва; – таблиці, плакати, листівки, фотографії, іграшки, моделі, муляжі, природний матеріал і т.ін. <p><i>(Протягом року)</i></p>		
2	33 10	<p>Образотворча діяльність</p> <p>Декоративне малювання та декоративно-прикладна діяльність</p> <p><i>Орієнтовна тематика</i></p> <p>Малювання геометричних сим-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – самостійно визначає структуру візерунків і орнаментів (повторення, чергування елементів), форму, забарвлення 	<p>Розвиток почуття гармонії, симетрії, ритмічності, рівноваги.</p> <p>Розвиток уявлень про залежність декору від матеріалу, форми і функції предмета.</p>

	<p>волів українського розпису «Прикрасимо рушничок».</p> <p>Малювання симетричного орнаменту за зразком.</p> <p>Малювання «Візерунок для рукавички» (викрійка рукавички – готова форма із паперу).</p> <p>Малювання орнаменту із декоративно стилізованих природних форм (наприклад, квіти і метелики).</p> <p>Виконання декоративних композицій:</p> <p>Декоративне оформлення кришки для шкатулки квадратної форми. Декоративне оформлення вітальної листівки до 8 Березня (або Дня Святого Валентина).</p> <p>Створення святкової композиції до Великодніх свят.</p> <p>Малювання писанок.</p> <p>Аплікація з кольорового паперу та з природних форм:</p>	<p>окремих частин;</p> <ul style="list-style-type: none"> – з допомогою вчителя пояснює поняття <i>ритм, симетрія</i>; – самостійно складає і виконує візерунок, орнамент, декоративну композицію; – дотримується певної послідовності дій під час малювання візерунка, користується осьовими лініями; – розташовує композицію на аркуші симетрично, заповнюючи середину, кути, краї; – свідомо застосовує ритм, симетрію, декоративну виразність кольору; – охайно зафарбовує окремі елементи орнаменту, додержуючи контурів; – в аплікації застосовує техніку мозаїки; – передає характерні особливості будови предметів і об'єктів. 	<p>Поглиблення уявлень про виражальні можливості аплікації.</p> <p>Розвиток наочно-образної, емоційної пам'яті на основі усвідомлення особливостей декоративного мистецтва.</p> <p>Посилення позитивної мотивації декоративного малювання та декоративно-прикладної діяльності.</p> <p>Відпрацювання композиційних навичок у процесі виконання декоративних робіт.</p> <p>Розвиток саморегуляції, здатності працювати з наочною демонстрацією, за словесною інструкцією, за уявою.</p> <p>Розвиток інтересу до народної творчості шляхом розширення уявлень про звичаї та обряди українського народу, зокрема святкування Великодня.</p>
--	--	--	--

		<p>«Казкові птахи» (аплікація з природних форм).</p> <p>«Чудова ваза», «Декоративний натюрморт», «Тюльпани на клумбі» (аплікація з накладними елементами).</p> <p>«Райдужна птиця» (паперова мозаїка).</p>		
	7	<p>Малювання з природи Орієнтовна тематика Малювання з природи лісових ягід з листочками. Малювання з природи предметів симетричної форми (<i>метеликів, бабок, жучків</i>). Малювання натюрмортів: «Фрукти», «Овочі», «Осіній натюрморт». Малювання з природи годінника. Зарисовки з природи птахів, виліплених на попередніх уроках.</p>	<p><i>Учень:</i> – під керівництвом учителя аналізує основні особливості наочно сприйнятого матеріалу, дотримуючись певної послідовності; – вміє від руки зображувати предмети квадратної, прямокутної, круглої та трикутної форми, передаючи їх характерні особливості; – передає в малюнку характерні особливості форми предметів та об'єктів, пропорційні особливості;</p>	<p>Розвиток аналітико-синтетичного сприймання на основі етапного визначення головних та другорядних складових частин зображуваних предметів та їх характерних ознак. Корекція зорових уявлень. Уточнення уявлень про особливості плоских предметів симетричної форми та техніку їх малювання. Розвиток мислення на основі аналізу наочно сприйнятого матеріалу, порівняння об'єктів, предметів та їх складових</p>

		<p>Малювання з натури паперового стаканчика.</p> <p>Малювання з натури глиняного глечика з весняними квітами.</p>	<p>– зображаючи пласкі предмети симетричної форми, застосовує середню осьову лінію;</p> <p>– порівнює зображення з натурою.</p> <p>– під час забарвлення добирає кольори відповідно до натури.</p>	<p>частин за подібністю і відмінністю, встановлення наочно видимих зв'язків і відношень.</p> <p>Розвиток графічних і живописних навичок.</p> <p>Формування вміння контролювати власну образотворчу діяльність відповідно до засвоєних структур побудови малюнка з натури.</p> <p>Розвиток самостійності, акуратності під час репродукування наочно сприйнятого матеріалу.</p>
12	<p>Тематичне малювання <i>Орієнтовна тематика</i></p> <p>Малювання тематичних композицій:</p> <p>«Сонячний день»; «Червоно-жовтим осінь багата», «Золота осінь», «Листопад», «Перед дощем»; «Осінній дощ», «Похмурий</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– аналізує сюжет зображення, дотримуючись певної послідовності, встановлює логічні зв'язки;</p> <p>– описує попередній задум сюжету малюнка;</p> <p>– слідує своєму задуму у про-</p>	<p>Активізація довільного сприймання на основі удосконалення вмінь сприймати красу природи і помічати незвичайне в ній (хмари, коріння дерев, форма гілок, стовбурів тощо).</p> <p>Розвиток наочно-образної й емоційної пам'яті.</p> <p>Розвиток творчої уяви.</p>	

	<p>день»; «Пташка на калині», «Як живесться вам, птахи, на гребінчиках дахів?», «Відлітають журавлі»; «Зірочки на небі», «Зоряна ніч»; «Хто в лісі живе?»; «Прийшла баба Зима, дідуся з бородою привела із собою», «Сніг іде», «Зимовий вечір», «Завірюха»; «Кольорові хатки»; «Зустріч весни», «Вербна неділя», «Весняне сонечко».</p> <p>Малювання ілюстрацій:</p> <ul style="list-style-type: none"> – до української народної казки «Коза-дереза»; – «Баба-Яга біля своєї хатки на курячих ніжках» (за мотивами народних казок); – до оповідання (або казки) на власний вибір. 	<p>цесі створення певного за характером художнього образу і доводить його до завершення;</p> <ul style="list-style-type: none"> – за запитаннями вчителя характеризує основні особливості будови та зовнішнього вигляду предметів та об'єктів; – на початковому рівні визначає деякі способи передачі найпростішої плановості простору на площині (зорове зменшення віддалених предметів, часткове загороджування дальніх предметів ближніми); – розташовує головне та другорядне в певному порядку (<i>ближче, далі</i>); – на початковому рівні виконує малюнок у теплих чи холодних кольорах з метою передачі настрою і стану зображаного; – передає в малюнку свої враження від побаченого раніше. 	<p>Збагачення уявлень про виразжальні можливості кольору: свідомий вибір певної гами для передавання «настрою» і «стану» зображуваного пейзажу (<i>радість, журба, спокій</i> тощо).</p> <p>Активізація художньо-естетичних знань про композицію, тональні й просторові відношення з опорою на власний досвід учнів.</p> <p>Розвиток асоціативно-образного мислення на основі формування вміння з пам'яті та за уявою передавати в малюнку художній образ за допомогою кольору й застосування елементарних правил композиції.</p> <p>Розвиток мовлення на основі відпрацювання уміння пояснювати попередній задум сюжету малюнка, характеризувати основні особливості будо-</p>
--	---	---	---

				<p>ви та зовнішнього вигляду предметів та об'єктів, оцінювати результати зображення. Пробудження інтересу до зображення природи рідного краю та різних куточків України. Розвиток стійкого позитивного ставлення до тематичного малювання.</p>
	4	<p>Ліплення Орієнтовна тематика Ліплення із подальшим розписом. Композиція «Чудовий глечик» на основі спостережень декоративних посудин васильківської, опішнянської, косівської, слов'янської кераміки. Ліплення рельєфу «В гостях у Нептуна». Ліплення за мотивами творчості М.Примаченко «Чудо-звірі» (ліплення птахів і тварин).</p>	<p>Учень: – має уявлення про особливості васильківської, опішнянської, косівської, слов'янської кераміки; – з допомогою вчителя аналізує будову об'ємного виробу, форму, розмір, пропорційні відношення, забарвлення; – визначає будову кінцівок людини (<i>кисть, передпліччя, плече, стопа, гомілка, стегно, лікоть, коліно</i>) і тварин; – передає в об'ємі характерні</p>	<p>Розвиток тактильних відчуттів, дрібної моторики та пластички рук на основі удосконалення навичок роботи з пластиліном. Поглиблення знань про особливості будови фігури птахів, тварин, людини. Розширення уявлень про: – способи виготовлення традиційного керамічного посуду в Україні; – способи передачі в об'ємі пропорцій фігури людини, пластички</p>

		Ліплення об'ємного зображення людини (казкового персонажа).	особливості форми предметів та об'єктів; – щільно з'єднує окремі частини складних ліпних виробів; – посилено відтворює образи живих істот.	тики і найхарактерніших позтарин. Розвиток мовлення в процесі обговорення сюжету композиції, коментування практичних дій, оцінки власного виробу і робіт інших учнів. Відпрацювання позитивного ставлення до художньо-творчої діяльності. Розвиток цілеспрямованості, самостійності в процесі ліплення.
3	2	Сприймання візуального мистецтва та навколишньої дійсності		
	2	Бесіди з образотворчого мистецтва <i>Орієнтовна тематика</i> Аналіз творів і виробів візуального мистецтва з навчальних тем. Бесіда «Мистецтво навколо	<i>Учень:</i> – з допомогою вчителя визначає головні засоби виразності кожного виду візуального мистецтва; – порівнює зміст та виражальні засоби творів, які аналізу-	Розвиток спостережливості, емоційно-образної пам'яті. Корекція естетичного сприймання на основі розвитку емоційної чутливості та розширення художніх уявлень через осмислення й оцінку змісту та

	<p>нас» (уявна подорож містом). Бесіда «Архітектура і ми». <i>Матеріал для бесіди:</i> фотографії, слайди, ілюстрації (Софійський собор, Андріївська церква, пам'ятники архітектури України, місцеві пам'ятники архітектури, громадські споруди, театри, музеї, житлові будинки тощо).</p> <p>Бесіда «Пейзаж як жанр образотворчого мистецтва» (особливості вираження художнього образу засобами кольору, простору й освітлення).</p> <p><i>Орієнтовні твори:</i> І.Шишкін «Полудень», А.Куїнджі «Місячна ніч на Дніпрі», «Вечір на Україні», І.Левітан «Місячна ніч», І.Марчук «Зимовий ранок» (на вибір).</p> <p>Бесіда «Натюрморт як жанр образотворчого мистецтва».</p>	<p>ються (2–3 твори візуального мистецтва одного виду або одного жанру);</p> <ul style="list-style-type: none"> – має уявлення про зв'язок кольірної гами і настрою, стану зображуваного в творах живопису (радість, журба, тривога, спокій тощо); – у пейзажних творах розпізнає зміну кольору й освітлення як у різні пори року, так і протягом доби; – посилено висловлює емоційно-особистісне ставлення до твору, який аналізується (<i>Що сподобалось? Чому? Які почуття викликає твір, завдяки чому?</i>); – бережливо ставиться до творів і виробів українського образотворчого мистецтва. 	<p>виражальних засобів твору мистецтва.</p> <p>Формування уявлень про:</p> <ul style="list-style-type: none"> – кольорову гармонію і відповідність кольорової гами образному вирішенню задуму художника, настрою і характеру художнього твору; – архітектурні форми, призначення, конструкцію, забарвлення, характер пропорцій будівель, зв'язок архітектури з природою; – особливості виражальних засобів у народному декоративно-прикладному мистецтві. <p>Поглиблення свідомості й повноти художньо-естетичних знань.</p> <p>Розвиток зв'язного усного мовлення на основі розширення словникового запасу, удосконалення умінь аналізувати зміст художнього матеріалу,</p>
--	---	---	---

	<p><i>Орієнтовні твори:</i> О.Новаківський «Натюрморт», М.Сар'ян «Квіти і плоди», І.Хруцький «Квіти і плоди», К.Білокур «Осінній натюрморт» (на вибір).</p> <p>Бесіда «Настрій і характер творів живопису».</p> <p><i>Орієнтовні твори:</i> А.Куїнджі «Березовий гай», В.Петров «Тройка», О.Кульчицька «Соняшники».</p> <p>Музичні і поетичні твори, аналогічні за характером з творами образотворчого мистецтва.</p> <p>Бесіда «Знайомство з народними традиціями писанкарства».</p> <p>Бесіда «Елементи настінного розпису традиційного українського житла».</p> <p><i>(Бесіди вчитель має проводити як на окремих уроках, так</i></p>		<p>описувати деякі виражальні засоби, висловлювати найпростіші естетичні судження.</p> <p>Становлення естетичних почуттів та естетичного ставлення до творів і виробів візуального мистецтва.</p> <p>Формування поваги до праці народних майстрів і розуміння краси декоративно-прикладного мистецтва.</p>
--	--	--	--

	<i>і протягом року на уроках декоративного, тематичного малювання, малювання з натури, ліплення).</i>		
--	---	--	--

Учень 3-го класу на кінець навчального року

знає:

- особливості основних геометричних фігур і форм (*коло – куля – півкуля, квадрат – куб – призма, прямокутник – призма – циліндр, трикутник – піраміда – конус*);
- назви 2–3 фарб одного кольору за світлотою й за теплохолодністю;
- план у пейзажі (ближній, дальній);
- явища передачі на площині найпростішої плановості та глибини простору (зорове зменшення віддалених предметів, часткове загороджування дальніх предметів ближніми);

має уявлення про:

- архітектурні форми, призначення, конструкцію, забарвлення, характер пропорцій будівель, зв'язок архітектури з природою;
- особливості та естетичну різноманітність пейзажів;
- виражальні можливості кольору з метою передачі настрою і стану зображуваного (*радість, журба, тривога, спокій* тощо);
- будову кінцівок людини (*кисть, передпліччя, плече, стопа, гомілка, стегно, лікоть, коліно*);
- способи передачі в об'ємі пропорцій фігури тварин, птахів, людини;
- способи виготовлення традиційного керамічного посуду в Україні;
- про звичаї, обряди українського народу та втілення народних мотивів у декоративно-прикладному мистецтві;

уміє:

- під керівництвом учителя аналізувати особливості наочно сприйнятого матеріалу (або структуру візерунка), порівнювати складові частини за формою, розміром, забарвленням, орієнтуватися в завданні, визначати етапи виконання художньо-образотворчих завдань на площині та в об'ємі, здійснювати контроль за власними практичними діями;
- відтворювати у зображенні на площині та в об'ємі особливості будови та зовнішнього вигляду дерев, птахів, тварин, людини;
- передавати зміни розмірів предметів залежно від розміщення їх у просторі;
- під час зображення предметів симетричної форми застосовувати осьову лінію;
- складати і виконувати візерунок, орнамент, свідомо застосовувати ритм і симетрію, декоративну виразність кольору;
- змішувати фарби на палітрі, досягаючи необхідних відтінків кольору шляхом розбілу чи затемнення;
- наносити фарбу на малюнок без натиску щільним мазком усією ворсою пензля, дрібні деталі розфарбовувати кінчиком пензля;
- на початковому рівні виконувати малюнок у теплих чи холодних кольорах з метою передачі настрою і стану зображуваного;
- аналізувати свої роботи й роботи інших учнів, відзначати в них позитивні якості та недоліки;
- з допомогою вчителя встановлювати у художніх творах логічні зв'язки між зображеними явищами й об'єктами, визначати зміст та основні виражальні засоби;
- посилено висловлювати свої відчуття та естетичні переживання, застосовуючи термінологію візуального мистецтва, мотивувати особистісне ставлення до художнього твору декількома істотними ознаками;
- бережливо ставитися до творів і виробів українського образотворчого мистецтва.

4 клас

(35 год, 1 год на тиждень)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1		<p>Основи образотворчого мистецтва</p> <p>Образотворчі засоби. Точка. Штрих. Лінія. Види й типи ліній, їх виражальні можливості.</p> <p>Колір як засіб художньої виразності. Розрізнення кольорів за світлотою, за теплохолодністю. Основні закони колірної гармонії. Використання кольору для передачі своїх емоцій, певного стану, ставлення, настрою в різних видах художньої діяльності.</p> <p>Форма. Силует. Частина і ціле. Пропорції. Конструкція.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– називає проміжні кольори типу «жовто-зелений», пояснює способи їх одержання;</p> <p>– на наочному прикладі показує залежність зображення об'ємної форми від передачі явищ світла і тіні, визначає градації світлотіні (<i>світло, власне тінь, півтінь, рефлекс, падаючу тінь</i>);</p> <p>– за запитаннями вчителя характеризує образотворчі засоби (форма, композиційне вирішення, просторові відношен-</p>	<p>Розвиток аналітико-синтетичного сприймання на основі визначення й узагальнення головних ознак зображуваних предметів, диференціації їх із несуттєвими.</p> <p>Формування відчуття пропорційності в зображеннях предметів. Розвиток зорової пам'яті, зосередженості й стійкості уваги.</p> <p>Збагачення уявлень про виражальні можливості кольору на основі розвитку вміння ви-</p>

	<p>Основні закономірності побудови реальної форми предметів.</p> <p>Статичний та динамічний стан предмета чи явища. Стилізація.</p> <p>Простір. Основні способи передачі на площині глибини та плановості простору. Елементарні закони лінійної та повітряної перспектив.</p> <p>Елементи світлотіні. Елементарні правила зображення об'ємних предметів на площині.</p> <p>Композиція. Композиційний центр. Рівномірне розташування об'єктів, розміщення головного та другорядного на площині. Ритм. Симетрія і асиметрія. Масштаб.</p> <p>Матеріально-технічні засоби: – білий папір різного формату (A4, A3, A2) та різної щільності;</p>	<p>ня, колір тощо), застосовуючи термінологію візуального мистецтва;</p> <p>– визначає в зображенні виражальні засоби передачі настрою, колориту;</p> <p>– орієнтується в завданні, визначає етапи виконання художньо-образотворчих завдань на площині та в об'ємі, контролює власні практичні дії;</p> <p>– самостійно вибирає кращий варіант композиції малюнка або аплікації із застосуванням певних виражальних засобів;</p> <p>– підбирає кольори у певній гамі відповідно до попереднього задуму;</p> <p>– вільно змішує фарби на палітрі, досягаючи необхідних відтінків кольору шляхом</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) додавання теплих або холодних фарб, 2) розбілу чи затемнення; 	<p>користувати колір для передавання своїх емоцій, певного стану, ставлення, настрою в різних видах художньої діяльності.</p> <p>Розвиток наочно-образного та словесно-логічного мислення на основі аналізу, синтезу, порівняння, виділення та узагальнення істотних ознак об'єкта, встановлення логічних зв'язків, порівняння результатів образотворчої діяльності з натурою або зразком.</p> <p>Розвиток інтелектуальних, емоційно-чуттєвих та ціннісних компонентів свідомості з метою виховання в учнів морально-естетичних якостей.</p> <p>Розвиток композиційних навичок на основі знаходження різних варіантів композиційного вирішення визначеної мети, самостійного вибору</p>
--	---	--	---

	<ul style="list-style-type: none"> – дошка настінна для малювання крейдою, магнітна дошка; – індивідуальні дошки для малювання; – «куток творчості»(на стіну прикріплюється аркуш цупкого паперу (можна використати шматок шпалер), на якому учні мають змогу самостійно малювати олівцями, фломастерами, маркерами тощо або виконувати колективні роботи під керівництвом учителя); – набори кольорового тонкого паперу і картону, ножиці, клей; – набори білої та кольорової крейди; – набори кольорових олівців (12 шт.), фломастерів, маркерів; – набори пензликів різної ширини та діаметра; 	<p>– аналізує свої роботи й роботи інших учнів, мотивує свої судження логічними аргументами.</p>	<p>формату, встановлення логічних зв'язків між елементами, виділення головного в композиції.</p> <p>Розвиток самостійності виконання художньо-образотворчих завдань.</p> <p>Розвиток комунікативної функції мовлення (розвиток діалогічного мовлення з використанням мовленнєвих і немовленнєвих засобів комунікації, розвиток монологічного мовлення – аналіз зразка, розповідь про етапи виконання художньо-образотворчих завдань тощо).</p> <p>Виховання естетичного ставлення до образотворчого мистецтва.</p> <p>Розвиток особистісних якостей: працелюбності, охайності, вміння працювати в колективі.</p>
--	--	--	--

		<ul style="list-style-type: none"> – склянки для пензликів, гуашеві та акварельні фарби, палітра; – пластилін, глина, стеки; – репродукції творів візуального мистецтва; – ілюстрації до літературних творів; – твори декоративно-прикладного мистецтва; – таблиці, плакати, листівки, фотографії, іграшки, моделі, муляжі, природний матеріал і т.ін. <p><i>(Протягом року)</i></p>		
2	32 9	<p>Образотворча діяльність</p> <p>Декоративне малювання та декоративно-прикладна діяльність</p> <p>Орієнтовна тематика</p> <p>Малювання візерунка з рослинних елементів у колі – «Настінна таріль».</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – з допомогою вчителя визначає деякі етнографічні відмінності декоративно-прикладного мистецтва, українського національного костюма; – розміщує орнамент чи візе- 	<p>Розвиток уявлень про:</p> <ul style="list-style-type: none"> – етнографічні відмінності декоративно-прикладного мистецтва, українського національного костюма; – відповідність і врівноваженість зображення та шрифто-

	<p>Виконання витинанки складної форми.</p> <p>Брусковий шрифт. Створення плакату або вітальної листівки до свята із використанням невеликого тексту (вірш, проза).</p> <p>Виготовлення різдвяної маски, розпис маски фарбами; виготовлення ялинкових прикрас.</p> <p>Виконання декоративних композицій:</p> <p>Малювання композиції «Казкові квіти Петриківки».</p> <p>Малювання декоративної композиції «Ходить півник у садку і співає: «Ку-ку-рі-ку».</p> <p>Малювання декоративної композиції «Українська хата».</p> <p>Аплікація з кольорового паперу та з природних форм: «Казкові тварини».</p>	<p>рунок відповідно до форми і призначення виробу;</p> <p>– застосовує прийоми стилізації в процесі переробки реальних форм у декоративні, прийоми виконання елементарних шрифтових робіт;</p> <p>– володіє елементами техніки петриківського розпису («гребінчик», «зернятко», «горішок»);</p> <p>– в аплікації відтворює силуєтні зображення шляхом складання, прорізування та вирізування по контуру і на око;</p> <p>– самостійно добирає гармонійні поєднання кольорів.</p>	<p>вої частини у декоративно-графічних роботах.</p> <p>Поглиблення понять про залежність форми і декоративного оздоблення предметів від призначення і матеріалів, з яких вони виготовлені.</p> <p>Активізація знань про декоративно-прикладне мистецтво з метою використання власного досвіду.</p> <p>Розвиток живописних навичок способом примокуювання під час розпису композиції пензлем (техніка петриківського розпису).</p> <p>Відпрацювання композиційних навичок у процесі виконання декоративних робіт.</p> <p>Розвиток естетичного ставлення до виробів декоративно-прикладного мистецтва, народних звичаїв та обрядів.</p>
--	--	--	---

		«Квіти і метелики»; «Квіти у вазі»		
7	<p>Малювання з натури Орієнтовна тематика «Які бувають дерева?» Малювання з натури дерев різної породи. Малювання з натури портрета людини. Зарисовки фігури людини у русі. Малювання з натури посуду (два–три предмети, різних за величиною і формою). Малювання з натури предметів циліндричної форми, розташованих нижче рівня зору (кухоль, каструля, глечик). «Хатка для гномів». Малювання з натури іграшкового будиночка. Малювання з натури шпаківні.</p>	<p>Учень: – у певній послідовності аналізує основні особливості наочно сприйнятого матеріалу (загальна характеристика: призначення, матеріал, естетична оцінка; із яких частин складається; яка частина є основною; форма основної та другорядних частин; будова предмета, розташування складових; забарвлення кожної частини); – під керівництвом учителя пояснює перспективні зміни предметів при переміщенні точки зору, кута зору; – визначає особливості будови та зовнішнього вигляду дерев, птахів, тварин, людини; – пояснює етапи роботи над малюнком;</p>	<p>Розвиток свідомості, точності, узгодженості рухів руки під час виконання художньо-образотворчих завдань. Удосконалення вміння визначати особливості конструкції. Поглиблення уявлень про композиційне вирішення зображення, елементи лінійної перспективи, світлотінь. Розвиток інтелектуальних операцій на основі попереднього осмислення особливостей наочно сприйнятого об'єкта натури і кінцевого результату майбутньої роботи, розуміння різного роду інструкцій, планування образотворчої діяльності, здійснення контролю за своєю роботою. Розвиток правильності і свідомості</p>	

		<p>Малювання з натури птахів і тварин, виготовлених із природного матеріалу.</p>	<p>– передає в малюнку особливості зовнішніх ознак, настроїв людини;</p> <p>– під час зображення предметів об’ємної форми передає об’єм за допомогою світла, власне тіні, півтіні, рефлексу, падаючої тіні, застосовує різні способи штрихування (<i>навскіс, за формою</i>), тримаючи олівець пливком;</p> <p>– розфарбовуючи зображення, застосовує плавні переходи і тонові контрасти.</p>	<p>мости графічних і живописних навичок.</p> <p>Відпрацювання вмінь адекватно оцінювати результати образотворчої діяльності, мотивувати оцінку істотними ознаками.</p> <p>Розвиток стійкого позитивного ставлення до малювання з натури.</p>
12	<p>Тематичне малювання Орієнтовна тематика Малювання тематичних композицій:</p> <p>«Спогади про літо»; «Тихесенький вечір на землю спадає»; «Пейзаж за вікном», «Осіній ліс», Осінь у степу»,</p>	<p>Учень:</p> <p>– пояснює різноманітність пейзажів та їх особливості у різні пори року;</p> <p>– з допомогою вчителя пояснює основні положення лінійної та повітряної перспектив, залежність забарвлення предметів від зміни кольорового</p>	<p>Розвиток аналітико-синтетичного сприймання на основі розвитку вміння спостерігати, аналізувати, порівнювати перетворення статичного стану предмета чи явища в динамічний.</p> <p>Корекція просторового орієнтування на площині аркуша паперу на основі відпрацюван-</p>	

	<p>«Осінь у горах»;</p> <p>«Біліє парус одинокий»,</p> <p>«Кораблі в морі»;</p> <p>«Рідна вулиця», «Дім, в якому я живу»;</p> <p>«Веселі зимові ігри дітей» (малювання людини в русі);</p> <p>«Новорічний карнавал»,</p> <p>«Колядники»;</p> <p>«Мама в інтер'єрі»;</p> <p>«Сів шпак на шпаківню, заспівав пісню півню», «Розцвітайся, вишневий садочку!».</p> <p>«Добрі й злі казкові герої».</p> <p>Виконання ілюстрацій:</p> <ul style="list-style-type: none"> – за мотивами української народної казки «Снігуронька»; – до оповідання (або казки) на власний вибір. 	<p>оточення (наочно);</p> <ul style="list-style-type: none"> – описує зміст майбутньої композиції, визначає її настрій; – описує будову та зовнішній вигляд дерев, птахів, тварин, людини; – з допомогою вчителя створює певний за характером образ з пам'яті, за уявою, фантазією; – передає в малюнку смислові зв'язки між предметами та об'єктами; – визначає й посилено відтворює просторові відношення (розміщенням близьких об'єктів нижче, дальніх – вище, із загороджуванням дальніх об'єктів ближніми), ілюзорні зміни розмірів предметів залежно від розміщення їх у просторі; – під час забарвлення застосовує плавні переходи і тонові контрасти. 	<p>ня вмінь розташовувати предмети у закритому й відкритому просторі.</p> <p>Розвиток емоційно-образної пам'яті на основі відтворення художнього матеріалу за власним задумом.</p> <p>Розвиток творчої уяви.</p> <p>Удосконалення понять про основні положення лінійної та повітряної перспектив.</p> <p>Закріплення понять про гармонійне заповнення площини аркуша елементами зображення.</p> <p>Розвиток мислення на основі удосконалення вмінь виділяти в малюнку головне (сюжетно-композиційний центр), встановлювати логічні зв'язки, виявляти асоціативні зв'язки, порівнювати сюжет із знайомими життєвими явищами, здійснювати контроль за власною образотворчою діяльністю відповід-</p>
--	--	---	--

				<p>но до засвоєних структур побудови малюнка за темою, мотивовано аргументувати власне естетичне ставлення.</p> <p>Удосконалення вмій з пам'яті та за уявою передавати в малюнку настрої, стан зображуваного за допомогою кольору й застосування правил композиції, самостійно передавати свої враження від раніше побаченого.</p> <p>Посилення позитивного ставлення до тематичного малювання.</p>
4	<p>Ліплення Орієнтовна тематика Ліплення об'ємного образу людини в русі. Ліплення композиції на тему «Веселі зимові ігри». Ліплення іграшкового коника на основі спостережень творів</p>	<p>Учень: – за допомогою мовлення формулює задум перед виконанням роботи, виділяє в задумі головне; – самостійно аналізує будову об'ємного виробу, форму, розмір, елементарні пропорції, за-</p>	<p>Розвиток тактильних відчуттів, дрібних м'язів кисті руки, пальців на основі удосконалення навичок роботи з пластиліном.</p> <p>Відпрацювання композиційних навичок у процесі ліплення.</p>	

		<p>декоративно-прикладного мистецтва. Ліплення кількофігурної композиції «Моя сім'я».</p>	<p>барвлення; – передає в об'ємі фігуру людини у русі; – відтворює образи людей через особливості їх зовнішніх ознак, одягу; – наводить наочні приклади виразності форм декоративних виробів.</p>	<p>Посилення позитивної мотивації художньо-творчої діяльності. Розвиток мисленневих операцій аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, встановлення логічних зв'язків, планування. Поглиблення знань про способи передачі в об'ємі пропорцій фігури людини, тварин (у статичній у русі). Розвиток зв'язного усного мовлення на основі удосконалення умінь аналізувати художній матеріал, описувати задум, самостійно здійснювати мовленнєвий звіт про результат.</p>
3	3 3	<p>Сприймання візуального мистецтва та навколишньої дійсності Бесіди з образотворчого мистецтва</p>	<p><i>Учень:</i> – з допомогою вчителя визначає характерні ознаки кожного виду мистецтва і відмінності між ними;</p>	<p>Розвиток цілісності, вибіркості, осмисленості, узагальненості сприймання. Активізація емоційно-образної пам'яті, творчої уяви на ос-</p>

	<p>Орієнтовна тематика Аналіз творів і виробів візуального мистецтва до навчальних тем. Бесіда «Українські мотиви». <i>Орієнтовні твори:</i> Г.Світлицький «Хата в місячну ніч», М.Бурачек «Хата опівдні. Спека», П.О.Левченко «Біла хата», В.Орловський «Хати в літній день». Бесіда «Народна глиняна іграшка» (косівська, васильківська, опішнянська іграшки). Бесіда «Традиційний вид українського декоративно-прикладного мистецтва – петриківський розпис». <i>Орієнтовні твори:</i> В.Гуз «Таріль, баклага», В.Глущенко «Півень у квітах». Бесіда «Казковий жанр образотворчого мистецтва».</p>	<p>– називає та класифікує твори живопису за тематичним змістом (пейзаж, натюрморт, портрет, історичний, побутовий, казковий жанр); – на конкретних прикладах пояснює роль виражальних засобів у створенні художнього образу (певного стану, настрою, характеру тощо); – з допомогою вчителя встановлює мотивовані логічні зв'язки між зображеними об'єктами, між змістом картини із засобами виразності на підставі порівняння і узагальнення істотних ознак; – визначає деякі етнографічні відмінності національного декоративного мистецтва; – має уявлення про зв'язок образів народної іграшки з тематикою і характером народних казок;</p>	<p>нові запам'ятовування художніх образів творів мистецтва. Збагачення уявлень про виражальні засоби художніх творів, види і жанри образотворчого мистецтва. Поглиблення знань про декоративність, пластичність, виразність народної іграшки, про особливості зображення людей у різних видах візуального мистецтва. Розвиток усвідомленості, критичності та самостійності мислення на основі аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення суттєвих ознак предметів і об'єктів, встановлення логічних зв'язків, оцінки сприйнятого матеріалу. Посилення мотивації пізнавальної діяльності і поглиблення свідомості засвоєння художньо-естетичних знань.</p>
--	--	--	--

	<p><i>Орієнтовні твори:</i> В.Васнецов «Альонушка», «Килим-літак», М.Примаченко «Котячий цар», М.Врубель «Царівна-лебідь». Бесіда «Колір у творах живопису».</p> <p><i>Орієнтовні твори:</i> К.Білокур «Квіти», «Полюві квіти», О.Кульчицька «Соняшники», А.Петрицький «Квіти», М.Тимченко «Півонії в квітах».</p> <p>Бесіда «Особливості зображення людей у творах візуального мистецтва».</p> <p><i>Аналіз творів:</i> скульптура, ілюстрації, зразки декоративно-прикладного мистецтва, репродукції творів видатних майстрів живопису.</p>	<p>– посилено висловлює свої відчуття та естетичні переживання, застосовуючи термінологію візуального мистецтва, особистісне ставлення до художнього твору мотивує декількома істотними ознаками.</p>	<p>Удосконалення вміння обґрунтовувати естетичну оцінку творів образотворчого мистецтва істотними ознаками.</p> <p>Розвиток зв'язного усного мовлення на основі збагачення словникового запасу, удосконалення вмінь висловлювати найпростіші естетичні судження, використовуючи свій життєвий досвід.</p> <p>Формування естетичного ставлення до навколишнього світу, виховання любові до рідної землі, звичаїв та обрядів українського народу.</p>
--	---	---	---

Учень 4-го класу на кінець навчального року

знає:

– про роль образотворчого мистецтва в житті суспільства;

- назви і відмінні риси творів живопису за тематичним змістом;
 - назви проміжних кольорів типу «жовто-зелений» та способи їх одержання;
 - поняття *ритм, симетрія* (наочно);
 - елементарні правила зображення об'ємних предметів (передача об'єму за допомогою світла, власне тіні, півтіні, рефлексу, падаючої тіні);
 - елементарні положення лінійної та повітряної перспективи;
- має уявлення про:*
- роль виражальних засобів у створенні художнього образу;
 - особливості зображення людей у різних видах візуального мистецтва;
 - етнографічні відмінності декоративно-прикладного мистецтва, українського національного костюма;
 - відповідність і врівноваженість зображення та шрифтової частини у декоративно-графічних роботах;
- уміє:*
- у певній послідовності аналізувати особливості наочно сприйнятого матеріалу (або структуру візерунка), порівнювати складові частини за формою, розміром, забарвленням;
 - пояснювати задум перед виконанням роботи, виділяти в задумі головне, визначати етапи виконання художньо-образотворчих завдань на площині та в об'ємі, контролювати власні практичні дії;
 - передавати у зображенні на площині та в об'ємі характерні особливості будови предметів, тіла тварин, птахів, людини (дітей і дорослих у статиці й у русі);
 - у графічних, живописних, аплікаційних роботах вибирати кращий варіант композиції із застосуванням певних виражальних засобів, передавати образну характеристику зображуваного, виділяти головне, передавати смислові зв'язки між предметами та об'єктами;
 - застосовувати прийоми стилізації в процесі переробки реальних форм у декоративні, прийоми виконання елементарних шрифтових робіт;
 - у процесі зображення пейзажу передавати елементарні явища лінійної та повітряної перспективи;

- підбирати кольори у певній гамі відповідно до попереднього задуму;
- вільно змішувати фарби на палітрі, досягаючи необхідних відтінків кольору шляхом
 - 1) додавання теплих або холодних фарб,
 - 2) розбілу чи затемнення;
- у тоновому малюнку застосовувати плавні переходи і тонові контрасти;
- аналізувати свої роботи й роботи інших учнів, мотивувати свої судження логічними аргументами;
- у формі словесного відгуку виражати своє ставлення до творів образотворчого мистецтва, мотивувати його, надавати емоційно-особистісну, морально-естетичну оцінку.

МУЗИКА

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма з музики для учнів 2–4 класів із затримкою психічного розвитку продовжує реалізацію мети, завдань, що були розроблені у підготовчих–1 класах, тільки збільшується об'сяг знань, навичок, умінь; передбачається підвищення якості опанованого матеріалу та самостійна, свідома його демонстрація у різних життєвих обставинах (на уроках, шкільних святах-заходах, використання знань у часи дозвілля, домашніх святах).

Розширюється корекційно-розвивальний комплекс заходів і пов'язаних з ним завдань за рахунок використання більш складних вправ та ігор, що забезпечують нормальний розвиток музичних здібностей, безпосередньо пов'язаних із видами музично-естетичних діяльностей (слуханням-сприйманням музики, співом, грою на музичних інструментах, музично-образною діяльністю тощо.).

Розширюються знання про: дитячий фольклор, календарно-обрядові цикли, дитячі інструменти, музичну грамоту, музичну літературу.

З метою розвитку асоціативного мислення, творчої уяви, фантазії розширюються функції міжпредметних зв'язків, а саме: збільшується об'сяг використання художніх картин, здійснюється порівняльний аналіз змісту художніх творів з музичним матеріалом, засобами виразності різних видів мистецтва.

Теоретичний матеріал висвітлений у таблиці за доступними видами музично-естетичної діяльності, які використовуються на уроці в тому чи іншому варіанті, і тому кількість годин не подається у таблиці. Значна кількість запропонованого музичного матеріалу, розпланованого за темами і видами діяльності з умовною кількістю годин на кожну тему, дає можливість учителю музики визначати, які саме твори потрібно використовувати і яка кількість годин необхідна для опанування навчального матеріалу (відповідно до музичних і загальних навчально-пізнавальних можливостей контингенту кожного класу).

ПРОГРАМА

2 клас

(35 год, 1 год на тиждень)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1		<p>Пропедевтичний період</p> <p>Орієнтація в навчальному просторі</p> <p>Орієнтація у навчальному просторі. Закріплення співвідношення назв музичних об'єктів, що є в класі, з їх зовнішнім виглядом, місцезнаходженням; виділення притаманних ознак.</p> <p>Організація психологічної готовності до слухання-сприймання музики</p> <p>Закріплення стійкого інтересу до слухання музики.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none">– розуміє навчальне мовлення вчителя;– називає, визначає на слух місцезнаходження музичних об'єктів, що є в кабінеті, притаманні їм ознаки; <ul style="list-style-type: none">– розуміє музичні поняття, пов'язані зі слуханням музики;– розрізняє і намагається виконувати правила слухання музики для відпочинку;	<p>Стимуляція довгострокової пам'яті, розвитку зорової, звукової і просторової пам'яті. Конкретизація слухових уявлень про притаманні ознаки звукових об'єктів, що знаходяться у кабінеті музики, джерело музичного звука, його напрям.</p> <p>Організація слухової уваги. Стимуляція інтересу до слухання музики. Уточнення правил слухання за спокійливої музики.</p>

	<p>Закріплення правил слухання музики для відпочинку (нормалізації психічного стану, релаксації). Створення емоційно позитивної обстановки. Музично-звукова підготовка до слухання музики Слухання спокійної музики.</p> <p>Рецептивне сприймання музики</p> <p>Розвиток етично виражених емоційних реакцій на різні види музичного впливу.</p> <p><i>Ключові слова:</i> орієнтація у просторі, магнітофон, програвач, плеєр, заспокійлива музика, організованість; зосередженість, готовність до слухання музики, гарний настрій</p>	<p>– виявляє зацікавленість, емоційно позитивну готовність до слухання музики.</p>	<p>Формування хорошого настрою, закріплення емоційно позитивної обстановки. Активізація психологічної готовності до слухання-сприймання музики. Психічна і соматична релаксація.</p>
2	<p>Слухання-сприймання музики</p> <p>Сприймання дитячих пісень, музичних творів більш склад-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– розуміє мовлення вчителя; зміст пісень, значення музики</p>	<p>Уточнення правил слухання-сприймання музичних творів, пісень.</p>

		<p>них за характерами і змістом. Ознайомлення з поняттям <i>дитячий фольклор</i> (дитячими народними піснями: колисковими, колядками, щедрівками, веснянками та належністю їх до певної пори року: зимових свят, приходу весни). Використання музично-дидактичного матеріалу.</p> <p><i>Ключові слова:</i> музичні твори; автори музики: композитори, поети; музичні жанри: пісня, танець, марш; дитячий фольклор: колискові пісні, колядки, щедрівки, веснянки.</p>	<p>для проведення цікавого дозвілля;</p> <ul style="list-style-type: none"> – дотримується правил слухання музики; – називає пісні, музичні твори (з програми, улюблені пісні з мультфільмів, радіо і телепередач тощо); – визначає елементарні засоби музичної виразності у прослуханих творах; – розрізняє музичні жанри (самостійно: пісню, танець, марш, колискову; з допомогою учителя: щедрівки, колядки, веснянки); 	<p>Стимуляція розвитку музичної пам'яті.</p> <p>Уточнення назв: музичних творів, їхніх авторів; засобів музичної виразності.</p> <p>Роз'яснення незрозумілих понять, термінів, мовлення вчителя.</p>
3		<p style="text-align: center;">Співи</p> <p>Організація готовності до співу</p> <p>Закріплення інтересу до співу пісень. Самостійне виконання елементарних правил співу і співочої постави. Спів легким</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – пояснює елементарні правила співу пряме значення слів у піснях; – намагається зосереджувати слухову увагу; 	<p>Стимуляція процесів пізнавальної діяльності (слухової уваги, мислення, музичної пам'яті).</p> <p>Розвиток дитячого співочого го-</p>

	<p>звуком у динаміці <i>tr</i>, <i>mf</i>. Закріплення елементарної символіки диригентських жестів (<i>увага, вступ, затримка дихання, закінчення</i>). Закладення основ культури взаємовідносин і спілкування у процесі колективного виконання пісень.</p> <p>Дихання Самостійне виконання елементарних навичок правильного дихання. Виконання спеціальних дихально-розважальних вправ. Використання вправ та невеличких пісень на розширення затримки дихання. І спокійний вдих. <i>Ключові слова:</i> вдихання кисню.</p> <p>Розвиток музичного слуху, відчуття ритму, темпу, характеру музичних творів Розвиток звуковисотного слу-</p>	<p>– ритмічно, чітко і розбірливо відтворювати слова, ритмічний малюнок пісень, вправ; – аналізує, порівнює свій спів, пояснює, чому так думає (з допомогою учителя);</p> <p>– розуміє, що дихання у піснях відрізняється від звичайного дихання; – знає складові дихання (<i>вдих, видих, затримка дихання</i>); що не можна брати дихання посередині слова; – намагається правильно брати дихання в піснях і вправах для дихання; співати на одному диханні невеличкі фрази; – намагається чисто і своєчасно, разом з усіма вступати і знімати звук за домовленістю і певними орієнтирами учите-</p>	<p>лосу, звуковисотного і ритмічного слуху. Формування бажання художньо-емоційно виконувати пісні.</p> <p>Виправлення вад, пов'язаних з неправильним співочим диханням. Стимуляція самостійного виконання співочого дихання.</p> <p>Стимуляція виконання спеціальних ритмічних вправ на розвиток відчуття ритму. Контроль за чистотою інтону-</p>
--	---	--	---

	<p>ху. Розвивати вміння чисто інтонувати маленькі поспівки, заклички, щедрівки, колядки, побудовані на рухові секунд, терцій униз і вгору. Закріплення відчуття і відтворення сильної долі у вокальних творах. Закріплення уявлень про характер пісень, музичних творів, ознайомлення з характером коліскових пісень, щедрівок, колядок, веснянок. Закріплення співочого діапазону відповідно до вокально-співочих можливостей дітей.</p> <p><i>Ключові слова:</i> характер пісні, темп, співочий діапазон, слухова увага.</p> <p>Артикуляція і дикція Закріплення практичних дикційно-співочих навичок, отриманих у попередніх класах. Подальший розвиток дикцій-</p>	<p>ля (після вступу, акцентування сильної долі, сигналів учителя тощо); співати округлим звуком; – дотримується плавного, наспівного звуковедення; розширює свій співочий діапазон; – знає мелодії і слова більшості пісень, їх зміст, композиторів (за підказкою вчителя);</p> <p>– намагається дотримуватись елементарних правил артикуляції і дикції; – намагається виконувати різні вправи на розвиток артикуля-</p>	<p>вання, виправлення неточного інтонування; динаміки і темпу музичного твору в процесі співу.</p> <p>Стимуляція розвитку дикційно-співочого апарату і фонематичного слуху. Корегування орфоепічного виспівування слів у піснях.</p>
--	---	--	--

	<p>но-артикуляційних навичок, уміння співати округлим звуком.</p> <p>Навчати чітко промовляти приголосні у кінці слів та розбірливо декламувати тексти пісень, що вивчаються протягом року.</p> <p>Розвиток автоматизації вимовних навичок.</p> <p>Ритмодекламація</p> <p>Відтворення сильної долі мовно-дикційним засобом та тихим плесканням слабких у розмірах: 2/4; 4/4; 3/4; розширення використання нових складів у мовноритмічних вправах. Розширення ритмічного промовляння нескладних текстів у дитячих піснях, примовках, приказках, використання нових складів у мовноритмічних вправах.</p>	<p>ційного апарату; ритмічно і розбірливо відтворювати слова пісні (за підтримкою вчителя);</p> <p>– відтворює чітко правильне формування звуків і звукосполучень, ритмодекламацію елементарних текстів у дитячих піснях, примовках, приказках.</p>	<p>Нагадування про округлий спів голосних і приголосних.</p> <p>Стимуляція чіткого відтворення ритму складів у процесі ритмодекламації і комбінованих вправ на автоматизацію вимови тестів у піснях.</p>
--	--	---	--

		<i>Ключові слова:</i> ритмодекламація.		
4		<p>Основи музичної грамоти</p> <p>Закріплення понять про: п'ять нот музичної драбинки; тривалості: четвертна, восьма, дві восьмих; четвертна пауза та їх графічне зображення. Означення із половинною тривалістю, її рахунком, графічним зображенням; можливими ритмічними структурами з половинною тривалістю у 4/4 розмірі.</p> <p>Запріплення понять про настрої (характер) у музиці. Настрої, пов'язані із сезонними змінами у природі (осінню, зимою, весною, літом), пов'язати із відповідними настроями у музиці.</p> <p>Ритм</p> <p>Поступове ускладнення рит-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– розповідає, що таке музика, звукоряд, музична драбинка; (з допомогою вчителя);</p> <p>– визначає найпростіші засоби музичної виразності: мелодію, темп, динаміку, ритм, регістри; розуміє і порівнює настрої у природі із настроями у музиці;</p> <p>– розуміє поняття, пов'язані з відтворенням ритму (ритміч-</p>	<p>Розвиток інтересу до музичної грамоти.</p> <p>Уточнення, розширення музичного понятійно-термінологічного словника, навчальних знань.</p> <p>Уточнення та виправлення недосконалих знань з музичної грамоти, уявлень про настрої в музиці.</p> <p>Формування асоціативного мислення, поєднуючи настрої у природі з настроями у музиці.</p> <p>Уточнення ритмічних понять, ключових слів; засвоєння гра-</p>

	<p>мічних малюнків в розмірах, відомих учням. Графічне зображення на картках і написання ритмів пісень та їх візуальне і кінестетичне усвідомлення за допомогою рухів. Розвиток музично-ритмічної пам'яті шляхом раптового припинення музики і подальшого повторення ритмічного малюнка з пам'яті.</p> <p><i>Ключові слова:</i> ритм, ритмічно, рівномірно, ритмічна пульсація, ритмічний малюнок; сильна, половинна тривалість.</p> <p>Темп Закріплення понять про темпи у музиці: швидкий, помірний, повільний. Розвиток вміння співати, грати і рухатись у цих темпах; намагатися зберігати заданий темп у впра-</p>	<p>но, рівномірно, у відповідному ритмі, ритмічна пульсація); символічне зображення довгих і коротких звуків на картках;</p> <p>– розуміє графічне зображення тривалостей, пауз, тактових рисок; їх рахунок;</p> <p>– вміє відтворити елементарний заданий ритм різними руховими діями (плесканням і т. п.); мовно-дикційним засобом; комбінованим засобом (з відбиванням ритмічного супроводу);</p> <p>– розуміє різницю між темпами музики (швидким, помірним, повільним);</p> <p>– намагається точно відтворювати відповідні темпи у мовних вправах, кінцівками;</p>	<p>фічних зображень тривалостей, пауз, тактових рисок та їх графічного зображення.</p> <p>Стимуляція опанування заданих елементарних ритмічних малюнків різними руховими діями.</p> <p>Корекція, уточнення ритмічних малюнків нескладних дитячих пісень та відтворення їх з пам'яті.</p> <p>Стимуляція опанування відчуття змін у темпах і чітке реагування на них рухово-ритмічним і мовно-ритмічним засобом.</p> <p>Корекція метроритмічного відчуття.</p>
--	--	---	--

	<p>вах, текстах. Ознайомлення з різними творами у повільних темпах. Усвідомлення знань про те, що темп – це один із засобів музичної виразності, який може постійно змінюватись: раптово, поступово, як у музиці, так і в мові.</p> <p><i>Ключові слова:</i> темпи: швидкий, помірний, повільний; раптова, поступова зміна темпу.</p> <p>Динаміка Закріплення понять про контрастні динамічні відтінки: гучно (голосно) і тихо. Ознайомлення з динамікою середньої сили – не дуже гучно (<i>mf</i>) та не дуже тихо (<i>mp</i>). Відчуття динамічних змін у м'язовому напруженні при темпових змінах, виконанні енергійних рухів. Усвідомлення знань про те, що динаміка, як і темп, мо-</p>	<p>– розуміє: ключові слова; що темп може змінюватись; – реагує на зміни в темпі;</p> <p>– розуміє динамічні відтінки (гучно, голосно, тихо, не дуже гучно); – відчуває необхідність м'язового напруження у підвищеній динаміці; – намагається відтворювати рухи і мовні вправи у відповідній динаміці; – розуміє символіку малюнків, кольорового паперу.</p>	<p>Корекція, уточнення динамічних відтінків, ключових слів, що вивчались протягом року. Свідоме відтворення динамічних відтінків голосом і рухами.</p> <p>Стимуляція і корекція комбінованого відтворення динамічних відтінків.</p> <p>Уточнення і свідомі реакції на символіку малюнків, кольорового паперу.</p>
--	---	---	---

		<p>же також змінюватись: раптово, поступово, як у музиці, так і в мові. Використання карток із символічними малюнками. Використання карток з кольорового паперу: (темно-синя – гучно, рожева – спокійно або інші контрастні кольори).</p> <p><i>Ключові слова:</i> динаміка: гучна, голосна, тиха, не дуже гучна, не дуже тиха.</p>		
5	<p>Гра на дитячих шумових інструментах</p> <p>Закріплення знань про зовнішній вигляд, назви, звучання дитячих шумових інструментів та елементарні правила гри на них. Ознайомлення з новими інструментами (духовими інструментами: сопілкою та ін.), зовнішнім виглядом, назвою, правилами та прийомами гри на них (наби-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – знає назви дитячих шумових і духових дитячих інструментів, що вивчались; елементарні правила користування та прийоми гри на них (правильно тримати руку, струшувати, набирати і регулювати дихання під час гри на сопілці); – розуміє умовні сигнали сучасного початку і закінчення гри; найпростіші принципи 	<p>Закріплення організаційно-ансамблевих навичок;</p> <p>Корекція дотикового і полісенсорного сприймання дитячих шумових і духових інструментів.</p> <p>Конкретизація правил, прийомів, способів, навичок інструментальної діяльності.</p> <p>Стимуляція бажання демонструвати гру на інструментах (на уроках музики, різних шкіль-</p>	

		<p>рати і регулювати дихання під час гри на сопілці; вдих, затримку, рівномірне використання кисню в процесі гри).</p> <p>Ознайомлення з числовим позначенням пальців (аплікатурою) та порядком їх розташування на обох руках.</p> <p><i>Ключові слова:</i> духові дитячі інструменти: сопілка, дудочка, свистулька; числове позначення пальців (1, 2, 3, 4, 5); грати в ансамблі.</p>	<p>гри в дитячому оркестрі (за нагадуванням учителя);</p> <p>– уміє за допомогою певних умовних сигналів своєчасно починати і закінчувати гру; використовувати найпростіші навички гри в ансамблі (дотримуватись одного темпу, динаміки, ритму, характеру).</p>	<p>них заходах, годинах відпочинку: на сімейних святах, іграх з товаришами).</p>
6	<p>Музично-ритмічна та образно-ігрова творчість</p> <p>Вільна орієнтація у навчальному просторі. Закріплення практичного досвіду відтворення художніх образів через рух; виховання впевненості рухових дій, розвиток відчуття рівномірності ритмічної пульсації і її чітке відтворен-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– демонструє більшу емоційно-рухову впевненість під час виконання завдань з образно-ігрової творчості;</p> <p>– відповідає рухами (енергійними, танцювальними, спокійними) на характер музики (маршової, танцювальної, спокійної); правильно орієнту-</p>	<p>Подолання страху під час виконання різних рухів, орієнтації у навчальному просторі.</p> <p>Роз'яснення, уточнення, корекція уявлень про художні образи та їх відтворення у піснях більш складних за змістом і образами.</p> <p>Збагачення словникового запасу назвами музично-худож-</p>	

		<p>ня, регуляції м'язового тону-су, чітких емоційних реакцій на музику тощо.) Розвиток відчуття єдності музики і руху. Розширення уявлень про нові художні образи, музично-ритмічні рухи, їх назви, рух хороводу. Чіткість реакцій (темпових, динамічних) на зміни в характері музики. Координованість і злагодженість під час виконання рухів під музику.</p>	<p>ється на вільній площині у процесі виконання рухів під музику; – рухається в хороводі за вчителем, наспівуючи мелодію і зберігаючи стрункість постави.</p>	<p>ніх образів; ритмічних рухів. Стимуляція емоційного відгуку на музику через свою фізичну участь у ній; опору на кінестетичні відчуття в різних рухах. Корекція різних рухових недоліків. Розвиток координованості рухів і злагодженості їх з музикою.</p>
7	<p>Міжпредметні інтеграційні зв'язки</p> <p>Закріплення міжпредметних зв'язків. Використання образотворчих об'єктів, додаткового літературного і дидактичного матеріалу з певної теми. Використання на уроках музики (під час співу) артикуляційних навичок, набутих на заняттях з логопедії; дихаль-</p>	<p><i>Учень:</i> – розуміє, що один і той же образ, тему, зміст можна передавати через різні види мистецтва відповідними засобами виразності (в музиці – музичними звуками, в літературі – поетичними словами, в малюванні – фарбами, в танці – рухами); – намагається під керівницт-</p>	<p>Розширення художньо-культурного досвіду. Стимуляція асоціативного мислення. Уточнення відповідних різним видам мистецтва засобів виразності. Формування культури особистості.</p>	

	<p>них вправ, що вивчалися на уроках з фізкультури. Знаходження загальних тем, образів, що вивчаються на різних уроках; ознайомлення з різними засобами музично-естетичної виразності фрагменту (або образу) з певної теми. Використання особистого досвіду дитини (знань, набутих на інших предметах; спостережень за змінами в природі, отриманих під час екскурсій у природу, тематичних прогулянок; родинного досвіду тощо) з метою розширення знань з даної теми. Розширення родинних зв'язків із школою.</p>	<p>вом учителя у змісті віршів, образотворчій діяльності знаходити, порівнювати і відтворювати музичні образи; казкові персонажі; – поступово розширює досвід знаходження подібних образів, тем з інших навчальних предметів.</p>	
<p style="text-align: center;"><i>На кінець навчального року учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – використовує збережені аналізатори (слух, залишковий зір, дотик, кінестетичну систему та ін.); – розпізнає на дотик дитячі інструменти, що вивчалися протягом року; 			

- дотримується правил культури взаємин у процесі виконання колективних видів діяльності, навчального спілкування; виявляє інтерес до музично-естетичних видів діяльності;
- знає слова-поняття, музичні терміни, музичну грамоту, зміст і назву пісень, що вивчалися протягом року;
- виконує елементарні правила слухання музики, співу, користування та прийоми гри на дитячих шумових інструментах, образно-ігрової діяльності;
- більш впевнено демонструє власні музично-творчі здобутки (пісенно-виконавські, інструментальні, образно-ігрові) на урочі, шкільних заходах-святах, у часи дозвілля.

МУЗИЧНИЙ МАТЕРІАЛ

Рецептивне слухання музики

(Фрагменти по 3–5 хвилин звучання): В. А. Моцарт, симфонія № 43 до мажор (Andante di molto); А. Вівальді, Концерт до мінор для флейти з оркестром (Largo); Й. С. Бах, Бранденбурзький концерт № 6 сі бемоль мажор; Ф. Ф. Шопен, прелюдія № 15; К. Дебюсі, «Море», «Місячне сяйво».

Стимуляція психофізичних порушень та творчої активності

Слухання музики та перегляд ілюстрацій художніх картин для стимуляції і закріплення зорових образів

Перегляд картин

«Пташки відлетіли», худ. І. Творожников; «Осінь над Дніпром», худ. С. Шишко; «Урожай», худ. Т. Голомблівська; «За уроком», худ. С. Костенко; «Зимовий пейзаж», худ. І. Е. Грабар; «Рання весна», худ. А. Куїнжі; «Березень», худ. І. І. Левітан; «Мама йде», худ. І. Їжаков; «Катерина», худ. Т. Шевченко; «Не сад – вулиця Києва», худ. А. Петрицький; «У голубому просторі», худ. А. Рілов.

Слухання музики

(Фрагменти 3–7 хвилин звучання): П.І. Чайковський, «Пори року» (на вибір учителя); Е. Гріг, «Ранок», «Пташка», «Пісня Сольвейг» з оркестрової сюїти «Пер Гюнт»; К. Сен-Санс «Карнавал тварин»: «Кури та півні», «Лебідь», С. Рахманінов. Етюди-картини (ля мінор, до мінор) до Г. Тьун, «Зозуля»; В. Косенко, «За метеликом», «Дощик»; Ю. Щуровський, «Баркарола».

Використання арт-терапевтичних методів для стимуляції і розвитку художньо-образних уявлень

Ігри-драматизації

«Знайомі звірята», «Уяви собі ...», «На що схожа ця фігура?», «Дзеркало» (*музичний матеріал добирає вчитель*).

Музикомалювання (малювання під музику 15–20 хвилин; використовується той музичний матеріал, що не використовувався у попередніх класах)

П. І. Чайковський: «Танок маленьких лебедів» з балету «Лебедине озеро», «Баба - Яга», «Пісня жайворонка», «Танок феї Драже» з балету «Лускунчик»; «Етюди-картини» (ля мінор, до мінор), муз. С. Рахманінова; муз. О. Галахова, цикл «Я малюю і співаю», на сл. Г. Андреевої; «У дворі», на сл. О. Карганової «Намалюйте завитушки», на сл. О. Карганової «Урок малювання», на сл. А. Ламми «Я малюю і співаю»; муз. А. Журбіна, сл. М. Чайкіна, цикл «Художник»: «Лінощі», «Годинник», «Художник»; Н. Перцова, сл. В. Губарця «Малюнки на асфальті»; муз. К. Волкова, сл. В. Введенського «Повітряна кулька»; муз. М. Колесси «Серед пастушків»; М. Степаненко: «Веселка», «Білочка»; М. Римський-Корсаков «Перше диво» з опери «Казка про царя Салтана»; Р. Паулс «Колискова»; муз. М. Ведмедері, сл. В. Зінченка «Осінь намалюю»; О. Гречанінов «Осіння пісенька»; Е. Гріг «Весною»; муз. Б. Фільц, сл. О. Олеся «Дощик»; муз. А. Філіпенка, сл. Т. Волгіної «Зимонька»; муз. Н. Перцовой, сл. М. Рильського «Новорічна ялинка»; муз. Е. Габрон, сл. С. Жупанина «Мама і сонечко»; муз. і сл. В. Бабій «Рушничок»; муз. А. Філіпенка, сл. Т. Шевченка «Тече вода із-за гаю»; муз. Я. Степового, сл. Т. Шевченка «Зоре моя вечірняя»

I семестр

(17 годин)

Тема: **«Спогади про літо»** *(1 година)*.

Слухання музики

«Пісня про літо», муз. Є. Крилатова, сл. Ю. Ентіна; «У зоопарку», муз. О. Островського, сл. З. Петрової; «Пісенька дощу», мелодія С. Бутанського, сл. І. Стоянова, переклад з болгарського Н. Найдъонової; «Найщасливіша», муз Ю. Чичкова, сл. К. Ібряєва та Л. Кондрашової.

Хоровий спів

«Чарівне літо», муз В. Дем'янишина, сл. С. Грицюка; «Щоби сонечко світило», муз. Н. Пескова, сл. С. Фуріна; «Про котів», англійська нар. пісня, російський текст Ю. Хазанова; «Пастушка», французька нар. пісня, обр. Ж. Векерлена, укр. текст В. Коломійця.

Гра на дитячих шумових інструментах

«Зацвіла в долині», муз. А. Філіпенка, сл. Т. Шевченка.

Музично-ритмічна та образно-ігрова діяльність

«Мариночка-сестричка», укр. нар. купальська пісня.

Тема: **«Які настрої звучать в музиці?»** *(1 година)*.

Слухання музики

«Веселий музикант», муз А. Філіпенка, сл. Т. Волгіної; «Хвороба ляльки» з «Дитячого альбому», муз. П. Чайковського; «Капризуля», муз. В. Подвали; «Веселий селянин, що повертається з роботи» з фортепіанного збірника «Альбом для юнацтва», муз. Р. Шумана; «Хлопчик- замазура», фінська нар. пісня, обр. Т. Попатенко, рос. текст М. Кравчука, укр. текст В. Коломійця.

Хоровий спів

Укр. нар. колискові пісні: «Ой-ну, люлі, коточок», «Ой, ходить сон», «Спи, дитино, спи»; «Веселі нот-

ки»; «Веселі мандрівники», муз. М. Старокадомського, сл. С. Михалкова.

Гра на дитячих шумових інструментах

Ритмічний супровід до пісні «Веселі мандрівники» М. Старокадомського, сл. С. Михалкова.

Музично-ритмічна та образно-ігрова діяльність

«Ой ти, кіт, ти воркіт», укр. нар. колискова.

Тема: «Пісні про школу» (2 години).

Слухання музики

«Перше вересня», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка; «Чого навчають у школі», муз. В. Шаїнського, сл. М. Пляцковського; «Квіти вчителям», муз. В. Таловирі, сл. М. Рильського; «Ми», муз. і сл. А. Житкевича; «Пісенька друзів» з мультфільму «Бременські музиканти», муз. Г. Гладкова, сл. Ю. Ентіна.

Співи

«Пісня про школу», муз. М. Дремлюги, сл. Т. Масенка.

Музично-ритмічна та образно-ігрова творчість

Марширування під музику: «Святкова», муз Т. Попатенко, сл. Н. Найдьоновой; «Похідний марш», муз. Д. Кабалецького; «Марш», муз. Ф. Козицького.

Гра на дитячих шумових інструментах

«Петрик-барабанщик», з навчального посібника Н. Баєвої «Сольфеджіо»; «Дві труби», муз. Л. Хереско; «Годинник на башті», муз. Е. Захарова.

Тема: «Щедра осінь» (Осінні настрої у музиці) (3 години).

Слухання музики

«Осінні настрої», муз. Ю. Юценка, сл. Я. Щоголіва; «Кленові листочки», мелодія і слова Н.Грабовської; «Щедра осінь», муз. Л. Давидової, сл. М. Познанської; «Жовкнуть трави», муз. А. Філіпенка, сл. К. Перелісної.

Співи

«Збирай урожай», муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної; «Осінній дощик», муз. Л. Давидової, сл. К. Перелісної; «Дбайлива білочка», муз. Т. Попатенко, сл. Н. Найдюнової; «Висне небо синє» (Осінь), муз. Я. Степового; «Пісня про хліб», муз. В. Вітліна, сл. П. Коганової, пер. з рос. Б. Степаненка.

Музично-ритмічна та образно-ігрова творчість

Укр. нар. пісні: «Ходить гарбуз по городу», «Ой, єсть в лісі калина», «Подоляночка».

Гра на дитячих шумових інструментах

Укр. нар. пісні: «Іди, іди, дощику», «Ой, дзвонять дзвони»; «Луна у горах», муз. Е. Захарова.

Тема: «Наша Батьківщина – славна Україна» (2 години).

Слухання музики

«Гімн України» («Ще не вмерла України...»), муз. М. Вербицького, сл. П. Чубинського; «Намалюю Україну», муз. А. Філіпенка, сл. Н. Олійник; «Києве мій», муз. І. Шамо, сл. Д. Луценка;

Хоровий спів

«Батьківщина моя», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка; «Українка я маленька», укр. нар. пісня; «Калинова пісня», муз. В. Верменича, сл. М. Сингаївського.

Гра на дитячих шумових інструментах

Ритмічний супровід до укр. нар. пісні «За світ встали козаченьки».

Музично-ритмічна та образно-ігрова діяльність

«Галя по садочку ходила», укр. нар. пісня.

Перелік художніх картин для використання на уроці

«Рідні простори» – Л. Острова; «Не сад – вулиця Києва» – А. Петрицький; «Хати в літній день» – В. Орловський; «Вечір в степу» – С. Святославський.

Тема: **«У світі тварин» (2 години).**

Слухання музики

«Білчина сімейка», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка; «Про жаб та комара», муз, А. Філіпенка, сл. Т. Волгіної; «Хто пасеться на луку?», муз. О. Пахмутової, сл. Ю Чорних; «Пісенька про жирафа» з телефільму «Нові пригоди Донні і Міккі», муз, Ю. Річкова, сл. Ю. Ентіна.; «Кручу, кручу...» з мультфільму «Прогулянка kota Леопольда», муз. Б. Савельєва, сл. О. Хайта.

Співи

«Про ведмедика», муз. А. Філіпенка, сл. Т. Волгіної; «Пісенька про стрибунця» з мультфільму «Пригоди стрибунця», муз. В. Шаїнського, сл. М. Носова; «Танцювали зайчики», муз, М. Ведмедері, сл. Л. Куліша-Зіньківа; «На місточку», муз. А. Філіпенка, сл. Г. Бойка.

Музично-ритмічна та образно-ігрова творчість

«Ведмедик з лялькою танцюють полечку», муз. і сл. М. Качуриної; «Діти і ведмідь», муз. О. Тилічєєвої; «Танцювали зайчики», муз. М. Ведмедері, сл. Л. Куліша-Зіньківа.

Гра на дитячих шумових інструментах

Укр. нар. дитячі пісеньки: «Мурашки», «Квочка», «Паук і мухи», мел. і сл. із збірника Л. Хереско «Музичні картинки».

Тема: **«Веселі настрої у музиці» (2 години).**

Слухання музики

«Чому ведмідь взимку спить», муз. Л. Кніппера, сл. О. Коваленкова, переклад з російської В. Бичка; «Грицю, Грицю, до роботи», українська народна пісня, обр. М. Леонтовича; «Киця», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка; «Ні пуху, ні пера», муз. З. Компанійця, сл. В. Орлова, переклад з російської М. Сома.

Хоровий спів

«Антошка», муз В. Шаїнського, сл. Ю. Єніна; «Веселий музикант», муз. А. Філіпенка, сл. Т. Вол-

гіної; «Іменини в мишки», муз. М. Ведмедері, сл. П. Куліша-Зіньківа; «Пішла киця по водицю», укр. нар. колискова; «Пісня Чебурашка» з мультфільму «Чебурашка», муз. В. Шаїнського, сл. Н. Носкова.

Гра на дитячих шумових інструментах

«Веселий музикант», муз. А. Філіпенка, сл. Т. Волгіної.

Музично-ритмічна та образно-ігрова діяльність

«Пісенька про стрибунця», муз. В. Шаїнського, сл. М. Носова з мультфільму «Пригоди Незнайка».

Тема: «Зимові настрої у музиці!» (2 години).

Слухання музики

«Зимонька», муз. К. Мяскова, сл. Г. Бойка; «Ой метелиця-зима», муз. Ю. Михайленка, сл. Т. Мезенцева; «Метелиця», укр. нар. танок; «Прийшла зима біловолоса», муз. Л. Давидової, сл. А. Бабенка; «Снігова баба», муз. М. Ведмедері, сл. М. Підгірянки; «Сани із дзвіночками», муз. В. Агафоннікова; «Морозець», муз. Б.Фільц, сл. Г. Бойка.

Співи

«Кришталева зимонька», муз. А. Філіпенка, сл. Г. Бойка; «Зимонька», муз. А. Філіпенка, сл. Т. Волгіної; «Зимонька-снігуронька», муз. Я. Степового; «Сніжинки», муз. і сл. Я. Степового; «Зима», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка; «Для потішки», муз. М. Ведмедері, сл. К. Перелісної.

Музично-ритмічна та образно-ігрова творчість

«Ялинка», муз. Л. Беркмана, сл. Р. Кудряшової; «Новорічний танок», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка; «Лісове свято», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка.

Гра на дитячих шумових інструментах

Ритмічний супровід до пісні «Дід Мороз», муз. В. Вітліна, сл. С. Погореловського.

Тема: «Зимові свята» (2 години).

Слухання музики

«Зима», муз. Н. Перцовой, сл. О. Марченко; «Різдво», муз. М. Ведмедері, сл. Л. Полтави; «Що таке Новий рік», муз. Ю Річкова, сл. М. Пляцковського; «У ніч під Новий рік», муз. З. Компанійця, сл. О. Лугового; «В полі, в полі плужок ходить», укр. нар. щедрівка, обр. М. Леонтовича.

Співи

«Новорічна ялинка», муз. Н. Перцовой, сл. М. Рильського; «Новорічна», муз. А.Філіпенка, сл. Г.Бойка; укр. нар. пісні: «Коляда-коляда», «Щедрик-вердик»; «Зимова колискова», муз. З. Компанійця, сл. В. Вікторова.

Музично-ритмічна та образно-ігрова діяльність

«Хоровод навколо ялинки», муз. П. Майбороди; «Новорічний хоровод», муз. А. Філіпенка, сл. Т. Волгіної.

Гра на дитячих шумових інструментах

Укр. нар. щедрівки: «Ду-ду, коза», «Щедрик-вердик», «Коляда-коляда».

II семестр

(18 годин)

Тема: «Малюємо під музику» (2 години).

(Вільне малювання під музику з метою стимуляції і розвитку творчої уяви та співбесіди: «Що мені навіяла музика?», «Що я уявляв, коли слухав цю музику?»)

Тема: «Казкові герої у музиці» (3 години).

Слухання музики

«Чунга-чанга» з мультфільму «Катерок», муз. В. Шаїнського, сл. Ю. Ентіна; «Голубий вагон» з мульт-

фільму «Стара Шапокляк», муз. В. Шаїнського, сл. Е. Успенського; «Буратіно» з телефільму «Пригоди Буратіно», муз. О. Рибникова, сл. Ю. Ентіна; «Хвіст за хвіст» з мультфільму «Прогулянка кота Леопольда», муз. Б. Савельєва, сл. О. Хайта.

Співи

«Усмішка» з мультфільму «Крихітка Єнот», муз. В. Шаїнського, сл. М. Пляцковського; «Пісенька Левеняти і Черепахи» з мультфільму «Як Левеня і Черепаха співали пісеньку», муз. Г. Гладкова, сл. С. Козлова; «Пісенька крокодила Гени» з мультфільму «Чебурашка», муз. В. Шаїнського, сл. А. Тимофіївського; «Пісня про коника» з мультфільму «Пригоди Незнайка», муз. В. Шаїнського, сл. Е. Успенського; «Пісня лисички» з дитячої опери М. Лисенка «Коза-Дерева».

Музично-ритмічні рухи та образно-ігрова творчість

«Добрий жук», пісня Попелюшки з художнього фільму «Попелюшка», муз. А. Спадавекіа, сл. С. Шварца; «Тінь, тінь», муз. В. Каліннікова; «Ведмедик з лялькою танцюють полечку», муз. і сл. М. Качуриної.

Гра на дитячих шумових інструментах

«Я коза ярая», укр. нар. пісня.

Тема: «Ой весна наша, весняночка» (2 години).

Слухання музики

«Зима і весна», муз. М. Лисенка (фрагмент з опери); «Весна прийшла», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка; «Веснянка», муз. Л. Ревуцького; «Веселковий танець», муз. В. Книша, сл. С. Грицюка; «Пташка», муз. Е. Гріга; «Стрімкий потік», муз. М. Сільванського.

Хоровий спів

«Скоро зимоньці кінець», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка; «Ой минула вже зима», укр. нар. пісня; «Побігли струмки», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка; «Кульбабка», муз. З. Компанійця, сл. О. Висоцької; «Вийди, вийди, Іванку», укр. нар. веснянка; «Щебетала пташечка», укр. нар. веснянка, обр. Я. Степового.

Гра на дитячих шумових інструментах

«Іди, іди дощику», укр. нар. веснянка-закличка; «Вийди, вийди, Іванку», укр. нар. веснянка.

Музично-ритмічна та образно-ігрова діяльність

«Щоби сонечко світило», муз. М. Пескова, сл. С. Фуріна; «Ми на луг ходили», муз. А.Філіпенка, сл. Т. Волгіної; «А ми поле оремо», укр. нар. веснянка-гра з Тернопільщини.

Тема: «Весняне свято 8 Березня» (3 години).

Слухання музики

«Святкова пісня», муз. Ю. Рожавської, сл. Л. Компанієць; «Квіти для мами», муз. М. Чемберджі, сл. В. Пекура; «З восьмим березня», муз.Т. Шатенко, сл. Л. Реви; «Свято бабусь і мам», муз. А. Берліна, сл. О. Коганової; «Мамина вишня», муз. А. Філіпенка, сл. Д. Луценка.

Співи

«Мамине свято», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка; «Найкраща», муз. В. Іванникова, сл. О. Фадеевої; «Любимо вчительку свою», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка; «Ми заспівали пісеньку», муз. Р. Рустамова, сл. Л. Миронової.

Музично-ритмічна та образно-ігрова творчість

Ритмічний супровід до пісень: «Подарунок мамі», муз О. Телічеєвої, сл. М. Івенсена; «Сьогодні в мами свято», муз. А. Філіпенка, сл. Т. Волгіної.

Гра на дитячих шумових інструментах

«День народження бабусі», муз. Т.Попатенко, сл. О.Авдієнко; «Вальс квітів», муз. Д. Шостаковича.

Тема: «Весняні настрої у музиці» (4 години).

Слухання музики

«Веснянка», муз. Л. Ревуцького; «Сніг розтанув під віконцем», муз. Л. Давидової, сл. М. Лисича; «Про-

лісок». муз. Л. Давидової, сл. К. Перелісної; «Пташка», муз. Е. Гріга; «Дощик», муз. М. Раухвергера; «Побігли струмочки», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка; «Пролісок», муз. Д. Кабалевського, сл. Ц. Володаря.

Співи

«Скоро зимоньці кінець», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка; «Тане сніг на вулиці», муз. Л. Давидової, сл. С. Катеринич; «Благослови, мати, весну зустрічати», укр. нар. веснянка-закличка; «Ой зацвіли фіалочки», укр. дитяча пісня; «Вийди, вийди, сонечко», укр. нар. пісня-веснянка; «Веснянка», укр. нар. пісня; «Весняний вальс», муз. А. Філіпенка, сл. Т. Волгіної.

Музично-ритмічна та ігрова творчість

«Савка і Гришка зробили дуду», білоруська нар. пісня; « На зеленом лугу», рос. нар. пісня.

Гра на дитячих шумових інструментах

«Ку-ку, ку-ку чути в ліску», укр. нар. пісня.

Тема: «Про що ми співаємо!» (2 години).

Слухання музики

«Про мир», муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної; «Українка я маленька», укр. нар. пісня; Гімн України «Ще не вмерла України...»; «Ой заграйте дударики», муз. А. Філіпенка, сл. В. Панченка; «Лісовий карнавал», муз. Г. Фінаровського, сл. К. Іванова, переклад з російської Є. Долмана; «Києве мій», муз. І. Шамо, сл. Д. Луценка.

Співи

«Зацвіла в долині», муз. А. Філіпенка, сл. Т. Шевченка; «Вийтеся, вийтеся, огірочки», укр.нар. дитяча пісня; «По малину в сад підем», муз. А. Філіпенка, сл. Т. Волгіної, пер.з рос. О. Новицького; «Скільки сонечка кругом!», муз. Л. Лисянського, сл. С. Когана, переклад з російської В. Грінчака; «Калинова пісня», муз. В. Верменича, сл. М. Сингаївського.

Музично-ритмічна та образно-ігрова творчість

«Павук і мухи», мелодія із збірника Л. Хереско «Музичні картинки»; «Дружать діти всієї землі», муз. Д. Львова-Компанійця, сл. В. Вікторова.

Тема: **«Пригадаємо, що вчили» (2 години).**

На цих заняттях повторюється, уточнюється, закріплюється теоретичний і практичний матеріал, що вивчався протягом року.

3 клас

(35 год, 1 год на тиждень)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1		Слухання-сприймання музики Закріплення знань та умінь, набутих у 2-му класі. Розширення знань про засоби музичної виразності. Слухання, впізнавання і розрізнення на слух складнішої музики за змістом	<i>Учень:</i> – розуміє більш складну музику та зміст пісень; – запам'ятовує та розрізняє на слух музичні твори, їхніх авторів, що вивчались у 2 класі; – намагається знаходити спіль-	Закріплення досвіду організації музично-слухової уваги, розвиток зосередженості, створення психологічної установки на слухове сприймання музики. Уточнення, конкретизація, збагачення слухової пам'яті і досвіду слухового сприймання

	<p>і будовою, збагаченої новими музичними фарбами, художніми образами; поглиблення вражень про зв'язок музики з навколишнім життям.</p> <p>Ознайомлення з жанрами народної музики. Календарно-обрядовий фольклор. Казка у музиці. Збільшення навантаження на використання збережених аналізаторних систем. Закріплення навичок співвідношення музичних характеристик персонажів (з пісень, музичних казок) зі знайомими образами з особистого досвіду. Подальший розвиток почуття співпереживання героям музичного твору, подіям, що в ньому відбуваються, та навичок стежити за розвитком сюжетної лінії в музичному матеріалі.</p> <p>Ознайомлення з творчістю про-</p>	<p>не у музичних характеристиках персонажів зі знайомими образами з особистого досвіду; розвивати асоціативний досвід;</p> <ul style="list-style-type: none"> – розрізняє жанри народної музики (календарно-обрядові цикли, дитячий фольклор), музичні жанри (пісню, інструментальну, вокально-хорову музику); казку в музиці; – співпереживає персонажам музичних творів; реагує на події; – визначає музичні твори за заспівом, приспівом, вступом, закінченням; пісні за типовим ритмічним малюнком; дає нову назву музичним творам (з допомогою вчителя); – намагається закріплювати в собі навички культури слухача; – намагається аналізувати і оцінювати складніші музичні твори (з допомогою учителя). 	<p>музичних творів складніші за змістом і будовою.</p> <p>Стимуляція розвитку емоційної сфери, різних почуттів до персонажів та подій, що відбуваються в музичному творі, та їх адекватних культурних проявів.</p> <p>Корекція і стимуляція утворення асоціативних зв'язків між змістом музичних творів і знайомими дитині життєвими ситуаціями та бажанням поділитися своїми враженнями після прослуханої музики.</p>
--	---	---	--

		відних дитячих композиторів (А.Філіпенка, Д.Леонтовича, Я.Степового та ін.). Закріплення навичок культури слухача та оцінювальних навичок.		
2		<p style="text-align: center;">Співи</p> <p>Виховання загальних співочих правил Удосконалення навичок правильної співочої постави в процесі співу; вміння співати правильно складніші і більші за розміром хорові твори. Постійний розвиток навичок спокійного легкого співу у діапазоні примарних тонів даного класу, в різних динамічних відтінках. Формування культури взаємин і спілкування у процесі колективних музично-виконавських видів діяльності.</p>	<p><i>Учень:</i> – пояснює і володіє елементарними правилами співу (у положенні сидючи, стоячи) та гігієни голосу; – накопичує і виконує доступні правила культури взаємин і спілкування в процесі колективних музично-виконавських видів діяльності;</p>	<p>Постійний контроль за дотриманням співочої постави (сидючи та стоячи); культури взаємин. Корекція співочої постави, співочого дихання, незначних логопедичних вад спеціальними дикційно-співочими вправами.</p>

	<p>Дихання Закріплення та удосконалення дихальних навичок, отриманих раніше (подальший розвиток навичок вдихання кисню без поштовху, його затримка та повільне видихання. Розвиток вміння брати дихання між короткими музичними фразами рівно, спокійно, безшумно, не піднімаючи плечей). Вироблення навичок короткого активного вдихання та повільного видихання, вміння співати на одному диханні чотиритактові музичні фрази. Своєчасне виконання команд учителя.</p> <p>Розвиток музичного слуху, відчуття ритму, ансамблевих навичок Закріплення стійких навичок слухової уваги, слухового са-</p>	<p>– розуміє необхідність виконання вправ на укріплення дихальної системи; – вміє самостійно правильно робити вдих (рівно, спокійно, безшумно, не піднімаючи плечей), розподіляти його на всю фразу; – розуміє і виконує команди учителя: «увага», «вдих», «спокійне дихання», «видих» у різних темпах;</p> <p>– виявляє самостійність у виконанні вправ на розвиток голосу, музичного слуху, ритму, музичної пам'яті; пісень; – намагається точно виконувати</p>	<p>Використання правильного дихання під час різного викладення музичного матеріалу. Стимуляція правильного розподілу кисню на музичні фрази, більші за розміром; Уточнення команд учителя в процесі співу значно складніших пісень.</p> <p>Корекція звуковисотних вад виконання пісень та співу без напруження. Стимуляція дотримання правил унісонного співу.</p>
--	---	---	--

	<p>моконтролю в процесі ритмічної будови. Використання ритмічних вправ, ігор для розвитку ритмічного слуху. Продовжувати розвивати оцінювальні навички при прослуховуванні співу товаришів і власного співу.</p> <p>Артикуляція та дикція Подальший розвиток дикційних навичок за допомогою використання спеціальних вправ у швидких темпах. Закріплення чіткої вимови в процесі співу голосних та приголосних у кінці слів та артикуляції слів у піснях. Ознайомлення учнів з найпростішими правилами вокальної орфоєпії, Притушення під час співу приголосних: <i>с, ш, з, ц, щ</i>; збігу приголосних: <i>сх, сьх, ств, тств, зк, зьк, цьк, цв,</i></p>	<p>ти інструкції учителя щодо притушення і правильної орфоєпічної вимови шиплячих приголосних у піснях;</p> <p>– дотримується правильної артикуляції голосних і приголосних під час співу; – намагається співати природним голосом без напруження; присилується і може «підстроюватись» до голосу вчителя, звука інструмента; користується м'якою атакою звука.</p>	<p>Закріплення співацького діапазону.</p> <p>Корекція артикуляційних вад. Уточнення змісту слів у піснях.</p> <p>Стимуляція дотримання у процесі співу єдиної манери звуковедення та користування м'якою атакою.</p> <p>Уточнення поняття «підстроюватись» до голосу вчителя, звука інструмента.</p> <p>Корекція і стимуляція правильної орфоєпічної вимови шиплячих приголосних у піснях.</p> <p>Інтенсивна корекція для ді-</p>
--	---	---	---

		<i>шк</i> тощо (<i>скотився, схвилювано, вставати, близько, низько, кільце, цвірінькає, багатство, шкода, школа</i> тощо). Ознайомлення з логічним наголосом у піснях.		тей, що мають вади звуковимови (розробка індивідуальних логопедичних вправ зі шкільним логопедом).
3	Основи музичної грамоти Подальше ознайомлення з музичними термінами; розширення і закріплення понятійно-термінологічної бази знань. Закріплення знань про звуко-ряд, октави. Подальше ознайомлення із складними тривалостями звуків, їх рахунком; поняттями <i>коротка і довга нота; сильна доля у такті; регістр, супровід, проста куплетна форма, штрихи</i> . Закріплення практичного оволодіння ритмічними правилами на чергування долей (з акцентуванням сильної, довгої	<i>Учень:</i> – використовує у навчальному спілкуванні поняття і терміни, що вивчались у попередніх класах; – називає засоби музичної виразності, що вивчались протягом року, визначає їх у творах; просту куплетну форму (<i>заспів, приспів</i>); назву нот звуко-ряду, тривалості звуків; штрихи; – розрізняє напрям руху мелодії (вгору, вниз); звуковисотне співвідношення звуків (<i>вище, нижче</i>); високий, низький регістр; довжину звука (<i>довгий, короткий</i>); сольний		Корекція і уточнення звуковимови та розуміння змісту складних понять і музичних термінів. Стимуляція бажання досконало вивчати музичну грамоту і теорію музики. Уточнення складних метроритмічних структур та чергування довгих і коротких долей у такті.

		та короткої частин у такті).	спів із супроводом, акапела; – опановує більш складні метро-ритмічні структури, чергування долей у такті.	
4		<p>Гра на дитячих шумових інструментах</p> <p>Закріплення шанобливого ставлення і любові до музичних інструментів; бажання навчитися грати на них. Закріплення знань, умінь, навичок, набутих у 2 класі. Поглиблення технічних навичок гри на інструментах (шумових і звуковисотних) під контролем слуху та кінестетичного відчуття. Ознайомлення зі звучанням нових дитячих шумових і звуковисотних інструментів (<i>маракасах, кастаньетах, трикутнику, клавішно-духовому (типу вермона)</i>), принципами гри на них). Ви-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– знає назви дитячих шумових і звуковисотних інструментів, що вивчались у попередніх класах; елементарні правила користування та прийоми гри на них; – грає та розрізняє на слух нові інструменти за їх тембровим звучанням (<i>маракаси, кастаньети, трикутник, клавішно-ударні (типу вермона)</i>); знає принципи гри на них; – намагається правильно відбивати ритм найпростіших вправ, дитячих пісень, акцентуючи сильну долю; – уміє за допомогою певних</p>	<p>Корекція і уточнення дотикового і полісенсорного сприймання дитячих шумових і звуковисотних інструментів, що вивчались протягом року.</p> <p>Корекція і конкретизація особливостей сприймання тебрового звучання, вивчених у 2 класі інструментів.</p> <p>Конкретизація прийомів, способів, навичок інструментальної діяльності.</p> <p>Стимуляція бажання демонструвати гру на інструментах (на уроках музики, різних шкільних заходах, годинах відпочинку; на сімейних святах, іграх з товаришами).</p>

		ховання слухових навичок впізнавати та розрізняти їх звучання на слух і дотик. Закріплення у дітей інструментально-виконавських здібностей; прищеплення навичок художнього виконання музичних творів.	умовних сигналів своєчасно починати і закінчувати гру; грати на дитячому духовому інструменті; використовувати найпростіші навички гри в ансамблі (дотримуватись одного темпу, динаміки).	
5		<p>Музично-ритмічні рухи та образно-ігрова творчість</p> <p>Закріплення навичок орієнтації у навчальному просторі. Вільне володіння і відповідні чіткі реакції та рухові дії частин тіла на зміни у музиці, більш складної за характерами та образами. Точне виконання інструкцій і команд учителя. Вивчення нових музично-ритмічних рухів і їх назв. Удосконалення руху хороводу. Емоційний відгук на музику, відчуття загального характе-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– самостійно орієнтується у межах вільної площини, де відбуваються музичні заняття; знає назви елементарних музично-ритмічних рухів; – підбирає відповідні рухи до певного характеру музики; намагається правильно їх виконувати під музику, інсценізувати більш складні за характером художні образи у дитячих піснях; виконувати рухові інструкції вчителя – рухаєть-</p>	<p>Уточнення і корекція уявлень про нові образи і вміння їх відтворювати під музику. Корекція різних рухових недоліків, відпрацювання чітких реакцій на складний за ритмічною структурою і характером музичний матеріал, з опорою на кінестетичне відчуття та фізичну участь у рухових діях. Розвиток скоординованості рухів і злагодженості їх з музикою. Збагачення словникового за-</p>

		<p>ру музики і відтворення його в процесі руху, розвиток відчуття єдності музики і руху. Використання в драматизаціях, рольових іграх нових образних і музично-слухових уявлень.</p> <p>Координованість і злагодженість під час виконання рухів під музику. Емоційно-художнє відтворення через рух нових образів (на вибір учителя).</p>	<p>ся в хороводі за вчителем, наспівуючи мелодію і зберігаючи стрункність постави.</p>	<p>пасу назвами музично–художніх образів; характерних рухів.</p>
6	<p>Міжпредметні інтеграційні зв'язки</p> <p>Активне використання на уроках музики знань, навичок, отриманих на уроках з інших предметів. Використання власних спостережень за сезонними змінами у природі, знань, отриманих під час прогулянок, позакласних бесід, під час вивчення народних календарно-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – розуміє значення музики у історичному розвитку і культурному житті народу (календарно-обрядова творчість); – може передавати настрій та характер музичних творів, використовуючи знання інших предметів; – знає назви картин, що вико- 	<p>Розширення і закріплення художньо-культурного досвіду. Уточнення засобів образотворчої виразності; назв картин, їх зміст; чому саме ці картини використовуються під час вивчення певної теми.</p> <p>Уточнення і конкретизація знань, необхідних для розуміння певних тем; відтворення</p>	

	<p>обрядових пісень, використовуючи історичні і народознавчі відомості з культурного життя краю; його звичаї; власний досвід, набутий у родинному середовищі, з засобів масової інформації, книг тощо. Акцентувати увагу учнів на перенесення навичок, набутих на уроках з образотворчого мистецтва; навчати знаходити спільне у живописних творах і музиці; розрізняти більш складні засоби художньої виразності та знаходити споріднене у них. При ознайомленні з новими музичними інструментами використовувати математичні поняття і знання (для порівняння інструментів: <i>великий, малий, важкий, легкий</i> та ін.), визначення кількості, переліку і характеристики певних ознак, деталей.</p>	<p>ристовувались на уроках до відповідних тем; їхніх авторів; зміст;</p> <ul style="list-style-type: none"> – розширює і закріплює досвід синтезу знань з різних джерел і перенесення його на певний образ, тему; – намагається самостійно у змісті віршів, образотворчій діяльності знаходити, порівнювати і адекватно відтворювати музичні образи. 	<p>художніх образів, розуміння подій.</p> <p>Формування культури особистості.</p>
--	---	--	---

На кінець навчального року учень:

- розпізнає на дотик, слух дитячі шумові і звуковисотні інструменти, об’єкти, що використовувались протягом року (за характерними ознаками, особливостями тембрального звучання);
- дотримується правил культури взаємин у процесі виконання колективних видів діяльності, навчального спілкування;
- виявляє інтерес і активно відтворює різні види музично-естетичної діяльності;
- розрізняє на слух: пісні, музичні твори, засоби музичної виразності; народні та інші жанри;
- виконує елементарні правила слухання музики, співу, користування та прийоми гри на дитячих шумових інструментах;
- добирає більш складний ритмічний супровід до пісень, що виконує;
- демонструє власні музично-творчі здобутки, переносячи отримані на уроці музики досягнення в інші умови виконання (шкільні заходи-свята, позашкільні, дозвілля);
- розвиває пантомімічні навички і може їх використовувати для відтворення певних образів;
- знає назви картин, що використовуються на уроках, їхніх авторів, зміст; може самостійно добирати до певної музики знайомі з інших предметів твори мистецтва.

МУЗИЧНИЙ МАТЕРІАЛ

I семестр

(17 годин; 1 година на тиждень)

Тема: «Спогади про літо» (2 години).

Слухання музики

«Ми живемо в гостях у літа», муз. Е. Птичкіна, сл. М. Пляцковського; «Жменька сонця», муз. Б. Фільц, сл. Й. Фиштика; «Батьківщина», муз. Л. Давидової, сл. О. Діма; « За метеликами», муз. О. Копилова;

«В лісі», муз. О. Тилічеєвої; »Дятел-поштар», муз. К. Мяскова, сл. Б. Чіпа; »Зозуля -невидимка», Р. Шуман; «Півень-забіяка», муз Ю. Щуровського.

Співи

«Де стояло літо», муз.Л. Давидової, сл. Л. Л. Талалай; «Батьківщина моя» , муз, В. Книш, сл. С. Грицюка; «Ми на луг ходили», муз. А. Філіпенка, сл. Т. Волгіної; «Грушка», муз. Л. Давидової, сл. К. Перелісної; «Пісенька «Кіт-ласунчик», жартівлива дитяча російська нар. пісенька; «Пісенька Левеняти і Черепахи» з мультфільму «Як Левеня і Черепаха співали пісеньку», муз. Г. Гладкова, сл. С. Козлова.

Музично-ритмічна та образно-ігрова діяльність

«Ведмідь», муз. Г. Фріда; «По малину в сад підем», муз. А.Філіпенка, сл. Т. Волгіної.

Гра на дитячих шумових інструментах

«Луна», «Зозулька», «Гра з бубном», муз. М. Красева; «Дзвіночки», муз. О. Тилічеєвої, сл. Л. Димової.

Тема: **«У шкільній країні» (2 години)**.

Слухання музики

«Осінь до нас прийшла», муз. А. Гречанінова. сл. М. Пляцковського; «Музика», муз. Г. Струве, сл. І. Ісаєвої; «Пісня про школу», муз. Д. Кабалевського, сл. В. Вікторова; «Пісня про дружбу», муз. Ю. Річкова, сл. М. Пляцковського; «Чого навчають у школі», муз. В. Шайнського, сл. М. Пляцковського.

Співи

«Квіти вчителям», муз. В. Таловирі, сл. М. Рильського; «Хто чергові?», муз. Д. Кабалевського, сл. Е. Шварца, переклад з російської М. Яскулка; «Пісенька про зарядку», муз. М. Парцхаладзе, сл. М. Кереселідзе; «Вчителька», муз. Г. Гембери, сл. Г.Бойка; «Засмутилось кошеня», муз. Г. Кириліної, сл. П. Воронька.

Гра на дитячих шумових інструментах

Ритмічний супровід до пісень, що вивчаються (на вибір учителя).

Музично-ритмічна та образно-ігрова діяльність

«Браві солдати», муз. А.Філіпенка.

Тема: «Як музика передає звуки, що нас оточують» (4 години).

Слухання музики

«Прогулянка на автомобілі», муз. К. Мяскова; «Потяг», муз. І. Асеева, сл. Л. Димової; «Балалайка і гармошка», муз. І. Асеева; «Скрипка і бубон», укр. нар. пісня; «Сурми дзвінко сурмлять», муз. І. Асеева; «Радіосигнал» із збірника Л. Хереско «Музичні картинки»; «Будильник», муз. О. Хромушина, сл. Л. Кукліна; «Півень танцює», муз. А. Крайнюченка; «Дощик», муз. В. Косенка;

Хоровий спів

«Гроза», муз. О. Тілічєєвої, сл. Л. Димової; «Бубонці», муз. О. Тілічєєвої, сл. Л. Димової; «Хто пасеться на лужку», муз. О. Пахмутової, сл. Ю. Черних, переклад з російської М. Сома; «Зозулька», чеська нар. пісня; «Відлітають журавлі», муз. М. Ведмедері, сл. О. Іванової; дитячі нар. пісні в обр. Я. Степового: «Зозуля», «Пчілка», «Ой ти, коте, не гуди».

Гра на дитячих шумових інструментах

«Сурми дзвінко сурмлять», муз. І. Асеева; «Радіосигнал» із збірника Л. Хереско «Музичні картинки»; «Будильник», муз. О. Хромушина, сл. Л. Кукліна.

Музично-ритмічна та образно-ігрова діяльність

«Два півники», укр. дит. пісня; «Прогулянка на автомобілі», муз. К. Мяскова; «Потяг», муз. І. Асеева, сл. Л. Димової; «Восени», муз. Ю. Слонова (фрагмент); «Ой, єсть в лісі калина», укр. нар. пісня, обр. Я. Степового.

Тема: «Природа в музиці» (4 години).

Слухання музики

«Києве мій», муз. І. Шамо, сл. Д.Луценка; «Це моя Україна», муз. А. Камінчука; «Метелиця», укр.

нар. танок; «Ранок» з музики Е. Гріга до драми Ібсена «Пер Гюнт»; «На трійці», з фортепіанного циклу «Пори року», муз. П. Чайковського; «Океан – море синє» – вступ до опери М. Римського-Корсакова «Садко»; «Біловезька пуца», муз. О. Пахмутової, сл. М. Добронравова.

Хоровий спів

«Батьківщина моя», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка; «Українка я маленька», укр. нар. пісня; «Калинова пісня», муз. В. Верменича, сл. М. Сингаївського; «Барвінчата», муз. М. Ведмедері, сл. Г. Яковчука; «Козачата», муз. М. Ведмедері, сл. О. Яворської; «Намалюю Україну». муз. М. Ведмедері, сл. Н. Олійник; «Се наша хата», укр. нар. пісня.

Гра на дитячих шумових інструментах

Ритмічний супровід до укр. нар. пісні «Реве та стогне Дніпр широкий».

Музично-ритмічна та образно-ігрова діяльність

«У вишневому садочку», муз. В. Верховинця, сл. Л. Глібова; «Галя по садочку ходила», укр. нар. пісня.

Тема: «Славимо свято Миколая» (2 години).

Слухання музики

Ознайомлення з іконою св. Миколая-Чудотворця.

Читання віршів, легенд, прислів'їв, приказок, пов'язаних із св. Миколаєм; фрагментів з драматичного твору І. Франка «Суд святого Миколая» («А ви, руські діти, слухайте пильненько») «Святителю Николає», укр. нар. пісня.

Хоровий спів

Укр. нар. пісні: «Ой, хто, хто Миколая любить», «Ішов Миколай лужком, бережком»; «Славимо святого Миколая», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка.

Гра на дитячих шумових інструментах

Ритмічний супровід до пісень на вибір учителя.

Музично-ритмічна та образно-ігрова діяльність

Театралізація фрагментів сценаріїв із збірника: В. Круковської «Святкуймо Миколая». – Львів: Євросвіт, 2002. – 48 с.

Тема: **«Щедрий вечір, добрий вечір, добрим людям на здоров'я»**(зимові свята) (3 години).

Слухання музики

«Зима», муз. М. Ведмедері, сл. Н. Вернигори; «Святки» («Грудень») з фортепіанного циклу «Пори року», муз. П. Чайковського; «Що таке Новий рік», муз. Ю. Чічкова, сл. М. Пляцковського; «Лижники», фрагмент з музичної гри «Зимове свято», муз. П. Старокадомського; «У Вифлеємі новина», укр. нар. колядка; «В полі, в полі плужок ходить», укр.нар. щедрівка, обр. М. Леонтовича.

Хоровий спів

«Сніжинки», муз. і сл. Я. Степового; «Зима», муз. М. Ведмедері, сл. Н. Вернигори; С. Грицюка; «Ялинка», муз. М. Рвухвергера, сл. О. Висоцької; «Дід Мороз», муз. М. Ведмедері, сл. М. Підгірянки; «Кришталева зимонька», муз. А. Філіпенка, сл. П. Бойка; укр. нар. щедрівки: «Павочка ходить», «Щедрик», «Щедрик-ведрик»; «Бог предвічний», укр. нар. колядка.

Гра на дитячих шумових інструментах

«Коляда, коляда», укр. колядка; «Щедрик-ведрик», укр. нар. щедрівка; «Колядин, колядин, я у батька один», укр. нар. колядка.

Музично-ритмічна та образно-ігрова діяльність

«Новорічна хоровадна», муз. О. Островського, сл. Ю. Лебедева; «Лісове свято», муз В. Книш, сл. С. Грицюка; «Вальс сніжинок» з балету «Лускунчик», муз. П. Чайковського.

II СЕМЕСТР

(18 годин)

Тема: **«Зимові настрої»** (продовження теми I семестру) (2 години).

Тема: «Пісні для дітей А. Філіпенка» (2 години).

Слухання музики

«Весняний вальс», сл. Т. Волгіної; «Про мир», сл. Т. Волгіної; «Гуси», сл. Т. Волгіної; «Соловейко», сл. Г. Бойка; «Святковий вальс», сл. Т. Волгіної; «Вічний вогонь», сл. Д. Чибісова.

Хоровий спів

«Збирай урожай», сл. Т. Волгіної; «Веселий музикант», муз. А. Філіпенка, сл. Т. Волгіної; «Батьківщина-сонечко», сл. Л. Коломієць; «Пісенька про бабусю», сл. Т. Волгіної; «Тече вода», сл. Т. Шевченка; «Гей, весна іде!», сл. В. Лефтія.

Гра на дитячих шумових інструментах

Ритмічний супровід до пісеньки «Веселий музикант», муз. А. Філіпенка, сл. Т. Волгіної; «Гей, весна іде!», сл. В. Лефтія.

Музично-ритмічна та образно-ігрова діяльність

«Браві солдати», сл. Т. Волгіної; «По малину в сад підем», сл. Т. Волгіної; «Ой заграйте, дударики», сл. В. Панченка.

Тема: «Пісні для дітей Ф. Колесси» (2 години).

Пісні з навчального посібника Філарета Колесси «Шкільний співаник» (на вибір).

Тема: «Улюблені казкові герої та музика про них» (3 години).

Слухання музики

«Баба-Яга», муз. П. Чайковського; «Бременські музиканти», «По слідах Бременських музикантів», муз. Г. Гладкова, сл. Ю Ентіна (Пісні: Принцеси, Короля, Трубадура, Детектива, «Закордонних» музикантів – на вибір учителя); фрагменти: з казки-опери М. Римського-Корсакова «Казка про царя Салтана (теми: «Білочки», «Царівна-Лебідь»; «Політ джмеля»); опери-билини «Садко»(фрагменти сцени «Садко у підводному царстві»).

Хоровий спів

Пісні Кози-Дерези, Зайчика, Рака з дитячої опери М. Лисенка «Коза-Дерева»; Пісенька пана Коцького з дитячої опери М. Лисенка «Пан Коцький»; «Як Левеня і Черепаха співали пісню», муз. Г. Гладкова, сл. С. Козлова; «Бабак», муз. Л. Бетховена, укр. текст О. Супруна; Пісня Попелюшки «Добрий жук» з кінофільму «Попелюшка», муз. А. Спадавекія, сл. С. Шварца.

Гра на дитячих шумових інструментах

Ритмічний супровід до пісень: «Як Левеня і Черепаха співали пісню», муз. Г. Гладкова, сл. С. Козлова; «Бабак», муз. Л. Бетховена, укр. текст О. Супруна.

Музично-ритмічна та образно-ігрова діяльність

Рухи під музику П. Чайковського «Марш олов'яних солдатиків».

Перелік художніх картин для використання на уроці

«Царівна-лебідь» – М. Врубеля; «Садко у підводному царстві» – І. Рєпіна; «Цар-Колос» – К. Білокур; «Боян», «Оленка», «Богатирі» – В. Васнецова; «Арлекін» – П. Пікассо.

Тема: «Музика рідного краю» (2 години).

Слухання музики

«Україно! Любов моя!», муз. І. Шамо, сл. Д. Луценка; «Гей, ви, стрільці січовії» – укр. нар. пісня; «Гей, я – козак з України» - укр. нар. пісня, обр. О. Кошиця; «Тополина земля», муз. В. Філіпенка, сл. М. Сингаївського; «Козачок», муз. Ю. Щуровського; «Щедрик», укр. нар. пісня; «Любіть рідну мову», муз. М. Ведмедері, сл. Ф. Пантова.

Хоровий спів

«Це моя Україна», муз. М. Ведмедері, сл. А. Камінчука; «Любіть Україну», муз. М. Ведмедері, сл. В. Сосюри; «Край, в якому ти живеш», муз. Г. Гладкова, сл. Ю. Ентіна; «Ой єсть в лісі калина», укр. нар. пісня, обр. Л. Ревуцького; «Наша мова», муз. М. Ведмедері, сл. В. Кленця.

Гра на дитячих шумових інструментах

«Ой єсть в лісі калина», укр. нар. пісня, обр. Л. Ревуцького; «Щедрик», укр. нар. пісня.

Музично-ритмічна та образно-ігрова діяльність

«Гей, ви, стрільці січовії» – укр. нар. пісня.

Тема: «Весняні свята і музична тематика» (4 години).

Слухання музики

«Дзюрчать -дзвенять струмочки», муз. Л. Давидової, сл. Л. Компанієць; «Верба», муз. Л. Давидової, сл. К. Перелісної; «Вітаємо маму», муз. М. Ведмедері, сл. Е. Сухіної; «Бабусині руки», муз. Л. Давидової, сл. В. Зінченка; «Веснянка», муз. Л. Ревуцького; «Пролісок» («Квітень») з фортепіанного циклу «Пори року», муз. П. Чайковського; «Пісні й танці птахів» з опери «Снігуронька», муз. М. Римського-Корсакова.

Хоровий спів

«Ой минула вже зима», укр. нар. пісня; «Веселковий танець», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка; «Побігли струмочки», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка; «Ой весно, весно та весняночко», укр. нар. пісня; пісні М. Ведмедері: «Березень», сл. Л. Куліша-Зіньківа; «Писанка», сл. К. Перелісної.

Гра на дитячих шумових інструментах

«Ой дан, дан, білодан», укр. нар. веснянка-закличка; «Вийди, вийди, Іванку», укр.нар. веснянка.

Музично-ритмічна та образно-ігрова діяльність

«Ми голубку уловили», укр. нар. нар. веснянка-гра з Львівщини; «Ми на луг ходили», муз. А. Філіпенка, сл. Т. Волгіної.

Тема: «Пісні для дітей Я. Степового» (2 години).

Пісні з навчального посібника Я. Степового «Проліски» (на вибір).

Тема: **«А ми рутоньку посієм»** (літні настрої у музиці) (2 години).

Слухання музики

«Світ, подібний до квітучого лугу», муз. В. Шаїнського, сл. М. Пляцковського; «Літній вальс», муз. М. Красева, сл. Н. Саксонської; «Жайворонок», муз. М. Глинки, сл. М. Кукольника; «Сію квіти», муз. Л. Давидової, сл. В. Зінченка; «Летіть, голуби», муз. І. Дунаєвського, сл. М. Матусовського; «Всі діти на планеті!», муз. Д. Львова-Компанійця, сл. С. Богомазова; «Пісенька про жирафа» з телефільму «Пригоди Донні і Міккі», муз. Ю. Чичкова, сл. Ю. Єнтіна.

Хоровий спів

«Зацвіла в долині», муз. А. Філіпенка, сл. Т. Шевченка»; «Найщасливіша», муз. Ю. Чичкова, сл. К. Ібряєва та Л. Кондрашової; «Пісня про літо», муз. Є. Крилатова, сл. Ю. Єнтіна; «Пастушка», французька нар. пісня, обр. Ж. Векерлена, укр. текст В. Коломійця; «Щоби сонечко світило», муз. Н. Пескова, сл. С. Фуріна; «Мариночка-сестричка», укр. нар. купальська пісня.

Гра на дитячих шумових інструментах

«Як пішли наші подруженьки», російська нар. пісня; «Павук і мухи», мелодія і сл. із збірника Л. Хереско «Музичні картинки».

Музично-ритмічна та образно-ігрова діяльність

«Чорнобривий корольок», укр. нар. пісня-гра; «На місточку», муз. А. Філіпенка, сл. Г. Бойка.

Тема: **«Пригадаємо, що вчили»** (1 година).

На цих заняттях повторюється, уточнюється, закріплюється теоретичний і практичний матеріал, що вивчався протягом року.

4 клас

(35 год, 1 год на тиждень)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1		<p>Слухання-сприймання музики</p> <p>Закріплення знань та умінь, набутих у 3 класі. Розвиток навичок комплексного сприймання всіх знайомих засобів музичної виразності більш складного музичного матеріалу за формою, змістом, сюжетним розвитком. Слухання, аналіз, упізнавання та розрізнення на слух складнішої музики за змістом і будовою, збагаченої новими музичними фарбами, художніми образами, що подаються у розвитку, засобами поглиблення вражень про</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none">– розуміє більш складну музичну мову та зміст пісень ;– запам'ятовує та розрізняє на слух музичні твори, їхніх авторів, що вивчались у 3 класі;– розрізняє типи оркестрів та хорів; твори певних авторів за тематикою, особливостями письма;– співпереживає персонажам музичних творів; реагує на події; простежує розвиток сюжетної лінії у музичному матеріалі;– намагається використовувати	<p>Закріплення досвіду зосередженості, створення психологічної установки на комплексне сприймання засобів музичної виразності у творах більш складних за формою, будовою, образними характеристиками; розвиток бажання їх аналізувати.</p> <p>Уточнення, конкретизація досвіду слухового сприймання інструментальних музичних творів; розрізнення їх за тембральними особливостями сприймання.</p>

	<p>зв'язок музики з навколишнім життям. Подальший розвиток асоціативних зв'язків, розширення і закріплення асоціативного фонду. Ознайомлення з типами оркестрів: народних інструментів, духовим, симфонічним; хорів (мішаним, однорідний, дитячий, капела бандуристів).</p> <p>Збільшення навантаження на використання збережених аналізаторних систем. Закріплення навичок співвідношення музичних характеристик персонажів (з пісень, музичних казок) зі знайомими образами з особистого досвіду. Подальший розвиток почуття співпереживання героям музичного твору, подіям, що в ньому відбуваються, та навичок стежити за розвитком сюжетної лінії в музичному матеріалі.</p>	<p>ти в процесі навчального спілкування поняття-терміни, що вивчалися протягом року;</p> <ul style="list-style-type: none"> – намагається самостійно аналізувати, зіставляти і оцінювати більш складні музичні твори; – намагається закріплювати в собі навички культури слухача; – розвиває почуття співпереживання героям музичного твору, подіям, що в ньому розвиваються 	<p>Стимуляція розвитку емоційної сфери, різних почуттів до персонажів та подій, що відбуваються в музичному творі, та їх адекватних культурних проявів.</p> <p>Корекція і стимуляція утворення асоціативних зв'язків між змістом музичних творів і знайомими дитині життєвими ситуаціями та формування бажання поділитися своїми враженнями після прослуханої музики.</p>
--	---	---	---

		Закріплення навичок культури слухача і оцінювальних навичок.		
2		<p style="text-align: center;">Співи</p> <p>Виховання загальних співочих правил. Розширення досвіду застосування на практиці набутих у попередніх класах вокально-хорових навичок і співочих правил на складнішому музичному матеріалі. Формування навичок самостійного початку і закінчення співу, орієнтуючись на музичний розмір, форму, логічні акценти вступу, динамічного розвитку тощо. Використання музичного матеріалу з нескладним підголосним двоголоссям (з переходом у двоголосся терціями, квінтами). Закріплення культури взаємин і спілкування у процесі колек-</p>	<p><i>Учень:</i> – володіє елементарними правилами співу (у положенні сидячи, стоячи) та гігієни голо-су; – намагається співати у два голоси (за підтримкою учителя); – накопичує і виконує доступні правила культури взаємин і спілкування в процесі колективних музично-виконавських видів діяльності;</p>	<p>Корекція співочої постави, співочого дихання, незначних логопедичних вад спеціальними дикційно-співочими вправами. Корекція, уточнення звуковисотних співвідношень у процесі співу у два голоси.</p>

	<p>тивних музично-виконавських видів діяльності.</p> <p>Розвиток музичного слуху, відчуття ритму, ансамблевих навичок</p> <p>Удосконалення і закріплення стійких навичок слухової уваги, слухового самоконтролю, чистого інтонування в процесі співу (в унісон, двоголосся), ансамблевих навичок. Дотримання чіткого відтворення голосом ритмічного малюнка пісень більш складних за ритмічною будовою; супровід співу ритмічним акомпанементом. Продовжувати розвивати оцінювальні навички при прослуховуванні співу товаришів і власного співу.</p> <p>Дихання</p> <p>Закріплення та удосконален-</p>	<p>– намагається зосереджувати слухову увагу, розвивати слуховий самоконтроль під час виконання вправ, більш складних пісень; ансамблевого співу в унісон та двоголосся;</p> <p>– ритмічно, чітко і розбірливо відтворює слова, ритмічний малюнок пісень, вправ;</p> <p>– намагається у процесі співу правильно звуковисотно відтворювати більш складний нотний матеріал;</p> <p>– набуває навичок ансамблевого співу, вміння співвідносити звучання свого голосу зі співом товаришів;</p> <p>– вміє самостійно правильно робити вдих (рівно, спокійно,</p>	<p>Подальша систематична стимуляція фонематичної і музичної пам'яті.</p> <p>Розвиток ансамблевого, звуковисотного і ритмічного слуху у процесі виконання пісень із двоголоссям.</p> <p>Корекція, уточнення співвідношень звучання свого голосу з голосом товаришів.</p> <p>Стимуляція самоконтролю над використанням правильного</p>
--	---	---	--

	<p>ня дихальних навичок отриманих раніше. Розширення дихальних можливостей за рахунок самоконтролю за розподілом набраного повітря у процесі співу довгих і коротких фраз з різною динамікою. Закріплення потреби брати дихання лише у визначених місцях. Поступове ускладнення завдань, розрахованих на формування стійкого ритмічного дихання у три-чотиридольному розмірах. Своєчасне виконання команд учителя, пов'язаних з вокальним диханням.</p> <p>Артикуляція та дикція Подальший розвиток рухливості артикуляційного апарату та дикційних навичок за допомогою використання спеціальних вправ у швидких темпах. Розвиток навичок швид-</p>	<p>безшумно, не піднімаючи плечей), розподіляти його на коротку і довгу фразу; – намагається самостійно контролювати і формувати ритмічне дихання; брати його у визначених автором (учителем) місцях; – своєчасно реагує на команди учителя, пов'язані з диханням;</p> <p>– дотримується правильної артикуляції голосних і приголосних, пов'язаних зі складними шиплячими звукосполученнями у піснях; – намагається точно виконувати інструкції учителя щодо по-</p>	<p>ритмічного дихання у процесі різного викладення музичного матеріалу. Корекція дихальних вад. Уточнення команд учителя в процесі співу значно складніших пісень.</p> <p>Корекція артикуляційних вад. Уточнення змісту слів у піснях. Стимуляція дотримання у процесі співу єдиної манери звуковедення та користування м'якою атакою. Корекція і стимуляція правиль-</p>
--	---	--	---

	<p>кого проспівування складних звукосполучень з шиплячими згідно з нормами музичної орфоєпії.</p> <p>Звуковедення та інтонування Закріплення навичок чистого інтонування, вміння співати природним голосом без напруження у зоні примарних тонів та єдиній манері звуковедення. Домагатися виконання рівного звуковедення під час виконання двоголосних пісень, у всіх напрямках мелодії. Закріплювати навички точного інтонування в унісон, у правильній співацькій поставі, користуючись м'якою атакою. Подальше поступове розширення і закріплення співацького діапазону.</p> <p>Пісенно-виконавська творчість Подальший розвиток твор-</p>	<p>дальшого розвитку рухливості дикційного апарату у швидких темпах;</p> <p>– свідомо виконує вправи: на розвиток голосу, музичного слуху, ритму, музичної пам'яті; опанування складних місць у піснях;</p> <p>– опановує уміння співати з характерним звуковеденням, необхідним для підкреслення певного характеру, настрою пісні;</p> <p>– намагається точно інтонувати мелодію з більш складною інтервальною будовою та двоголосся;</p> <p>– розвиває свої творчі здібності; намагається емоційно художньо, використовуючи</p>	<p>ного орфоєпічного співу шиплячих приголосних та звукосполучень з ними пов'язаних.</p> <p>Корекція звуковисотних вад виконання пісень та співу без напруження.</p> <p>Стимуляція дотримання правил унісонного та ансамблевого співу.</p> <p>Розширення і закріплення співацького діапазону.</p> <p>Стимуляція розвитку потреби передавати свої почуття через виконавсько-співочу діяль-</p>
--	--	---	---

	<p>чих здібностей у процесі спі- ву пісень. За допомогою пан- томіміки, міміки, інтонації, руху здійснювати ознайо- лення з іншими мімічними масками (необхідними для використання у творах різно- го характеру). Робота над фор- муванням дитячого творчого мислення і творчої індивіду- альності. Розвиток навичок аналізу драматургії та драма- тизації пісень більш склад- них за сюжетною лінією і об- разами.</p>	<p>відповідні мімічні маски, ви- конувати пісні; співає пісні більш складні за характером під власний ритмічний суп- ровід, використовуючи дитячі шумові і звуковисотні інст- рументи.</p>	<p>ність та художньо-емоційне ви- конання пісень. Корекція і стимуляція роботи мімічних м'язів відповідних до характеру музики.</p>
3	<p>Основи музичної грамоти Закріплення навичок і знань, набутих у 3 класі. Поняття про лад як засіб музичної ви- разності; звуковисотна органі- зація стійких і нестійких спів- відношень у ладі. Поняття про тон і півтон, їх співвідноше-</p>	<p><i>Учень:</i> – використовує у навчальному спілкуванні поняття і терміни, що вивчались у попередніх кла- сах; – розрізняє: мажорний і мінор- ний лад, тризвук; відчуває то- ніку;</p>	<p>Корекція і уточнення звукови- мови та розуміння змісту склад- них понять і музичних термі- нів. Стимуляція бажання доскона- ло вивчати музичну грамоту і теорію музики. Корегування, уточнення склад-</p>

		<p>ння у мажорному і мінорному ладах. Прості розміри. Спів, практичне опанування понять (сприймання на слух): <i>тоніка, мажор, мінор, тризвук</i>. Поняття про інтервали. Скрипковий ключ. Розміри: 2/ 4; 3/4; 4/4. На матеріалі для слухання музики формувати поняття про <i>музичне речення, період, форму</i>.</p>	<p>– опановує більш складні метро-ритмічні структури, чергування долей у такті (у 2/4; 3/4; 4/4 розмірах); поняття про форму;</p>	<p>них метро-ритмічних структур та чергування довгих і коротких долей у такті.</p>
4	<p>Гра на дитячих шумових інструментах</p> <p>Закріплення шанобливого ставлення і любові до музичних інструментів; бажання навчитися грати на них. Закріплення знань, умінь, навичок, набутих у 3 класі.</p> <p>Поглиблення технічних навичок гри на знайомих інструментах. Ознайомлення зі звуковисотними ударними інст-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– знає назви дитячих шумових і звуковисотних інструментів, що вивчались у попередніх класах; елементарні правила користування та прийоми гри на них;</p> <p>– грає та розрізняє на слух нові інструменти за їх тембровим звучанням; знає принципи гри на них;</p>	<p>Корекція і конкретизація особливостей сприймання тембрового звучання, вивчених у 3 класі інструментів.</p> <p>Корекція і уточнення дотикового і полісенсорного сприймання нових дитячих інструментів, що вивчались протягом року.</p> <p>Корекція і конкретизація прийомів, способів, навичок інструментальної діяльності.</p>	

		<p>рументами (<i>металофон, ксилофон</i>). З дитячими електромузичними інструментами (типу: «<i>Чижик</i>», «<i>Фаємі</i>») та принципами гри на них. Навчати дітей грати на вказаних інструментах найпростіші поспівки та пісні, що будуються в межах тетраорду. Виховання слухових навичок впізнавати та розрізняти їх звучання на слух і дотик. Закріплення у дітей інструментально виконавських здібностей; прищеплення навичок художнього виконання музичних творів. Удосконалення найпростіших навичок гри в інструментальному ансамблі.</p>	<p>– розуміє умовні сигнали своєчасного початку і закінчення гри; найпростіші принципи гри в дитячому шумовому оркестрі (прислухатися до гри товаришів, грати з ними злагоджено в ансамблі, дотримуючись одного темпу, динаміки); – намагається правильно відбивати ритм найпростіших вправ, дитячих пісень, акцентуючи сильну долю; – уміє за допомогою певних умовних сигналів своєчасно починати і закінчувати гру; вступати на сильну долю на початку музичної фрази на нових інструментах.</p>	<p>Стимуляція бажання демонструвати гру на інструментах (на уроках музики, різних шкільних заходах, годинах відпочинку: на сімейних святах, іграх з товаришами).</p>
5		<p>Музично-ритмічна та образно-ігрова творчість</p> <p>Удосконалення навичок орієнтації у навчальному просторі</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– самостійно орієнтується у межах вільної площини, де відбу-</p>	<p>Уточнення орієнтації у сценічних умовах.</p>

	<p>рі. Вільне володіння і відповідні чіткі реакції та рухові дії частин тіла на зміни у музиці більш складної за характеристиками та образами. Точне виконання інструкцій і команд учителя. Вивчення нових музично-ритмічних рухів і їх назв.</p> <p>Ознайомлення з елементарними вимогами до театралізації музичних творів більш складних за драматургією. Поняття про перенесення сюжетних явищ реальної дійсності в умовні обставини (класу, сцени). Використання в театралізаціях і драматизаціях, рольових іграх нових музично-слухових уявлень; засобів художньо-образної виразності; вироблення пластичності рухів (наслідувального характеру після показу вчителя).</p>	<p>ваються музичні заняття (сценічних умовах);</p> <ul style="list-style-type: none"> – знає назву музично-ритмічних рухів, що вивчались у попередніх класах, і нових – протягом року; – підбирає відповідні рухи до певного характеру музики; намагається правильно їх виконувати під музику, інсценізувати більш складні за характером художні образи у дитячих піснях; виконувати рухові інструкції вчителя. – намагається адекватно відтворювати театральні етюди (за інструкцією і показом учителя); рухатись пластично і злагоджено під музику. 	<p>Деталізація понять про елементарну театралізацію.</p> <p>Уточнення і корекція уявлень про нові образи і вміння їх відтворювати під музику.</p> <p>Корегування сюжетно-образних уявлень, які необхідно відтворити у театральних етюдах.</p> <p>Корекція різних рухових недоліків, відпрацювання чітких реакцій на складний за ритмічною структурою і характером музичний матеріал, з опорою на кінестетичне відчуття та фізичну участь у рухових діях.</p> <p>Збагачення словникового запасу новими назвами музично-художніх образів; характерних рухів, елементарною театральною термінологією.</p>
--	---	--	--

		Поняття про театральні етюди. Емоційно-пантомімічне їх відтворення. Координованість і злагодженість під час виконання рухів під музику.		
6	<p>Міжпредметні інтеграційні зв'язки</p> <p>Активне використання на уроках музики знань, навичок, отриманих на уроках з інших предметів.</p> <p>Використання власного досвіду, вміння поєднувати і порівнювати знання. Переносити їх на відповідні теми на уроках музики. Розрізняти більш складні засоби художньої виразності та знаходити споріднене у них.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – може передавати настрої та характер музичних творів, використовуючи знання з інших предметів; – знає назви картин, що використовувались на уроках до відповідних тем; їхніх авторів; зміст; – розширює і закріплює досвід синтезу знань з різних джерел і перенесення його на певний образ, тему. 	<p>Розширення і закріплення художньо-культурного досвіду.</p> <p>Формування художньої культури особистості.</p> <p>Уточнення і конкретизація знань, необхідних для розуміння певних тем; відтворення художніх образів, розуміння подій.</p> <p>Уточнення засобів образотворчої виразності; назв картин, їх зміст; чому саме ці картини використовуються під час вивчення певної теми.</p> <p>Стимуляція комплексного опанування творів мистецтва як фрагмента картини світу.</p>	

На кінець навчального року учень:

- знає зміст та вимоги до опанування навчального матеріалу; основи музичної грамоти; елементарні правила вокальної орфоєпії;
- дотримується правил культури взаємин у процесі виконання колективних видів діяльності, навчального спілкування;
- виявляє інтерес і активно відтворює різні види музично-естетичної діяльності;
- розрізняє на слух пісні, музичні твори, засоби музичної виразності; народні та інші жанри;
- добирає більш складний ритмічний супровід до пісень, що виконує;
- демонструє власні музично-творчі здобутки, переносючи отримані на уроці музики досягнення в інші умови виконання (шкільні заходи-свята, позашкільні, дозвілля);
- розвиває пантомімічні навички і може їх використовувати для відтворення певних образів;
- розуміє значення художньої культури в житті людини;
- знає назви і зміст, основну кольорову гаму картин, що використовуються на уроках, їхніх авторів;
- може самостійно розповідати про творчість майстрів живопису, композиторів, підбирати до певної музики знайомі з інших предметів твори мистецтва;
- розвиває морально-етичні, емоційно-ціннісні якості особистості.

МУЗИЧНИЙ МАТЕРІАЛ

I семестр

(17 годин; 1 година на тиждень)

Тема: «Осінь пора – завершення жнив, початок навчального року» (4 години).

Слухання музики

«Ой, котився віночок по полю», укр. нар. обжинкова пісня; «Осінь», муз. Ц. Кюї, сл. О. Плещеева, пе-

реклад з російської Т. Масенка; «Наша шкільна країна», муз. Ю. Чичкова, сл. К. Ібряєва; «Ранок шкільний, здрастуй!», муз. Ю. Чичкова, сл. К. Ібряєва; «Будильник», муз. О. Хромушина, сл. Л. Кукліна; «До, ре, мі, фа, соль», муз. А. Островського, сл. Е. Бличіна.

Хоровий спів

«По гриби», муз. М. Завалишиної, сл. Н. Забіли; «Овочі», муз. Є. Сіліна, сл. Ю. Тувіма, укр. текст Т. Масенка; «Хто пасеться на лужку», муз. О. Пахмутової, сл. Ю. Черних, переклад з російської М. Сома; «Вчителька», муз. Г. Гембери, сл. Г.Бойка.

Гра на дитячих шумових інструментах

Ритмічний супровід до пісень, що вивчаються (на вибір учителя).

Музично-ритмічна та образно-ігрова діяльність

«Пісенька про зарядку», муз. М. Парцхаладзе, сл. М. Кереселідзе; «Хто пасеться на лужку», муз. О. Пахмутової, сл. Ю. Черних, переклад з російської М. Сома.

Перелік художніх картин для використання на уроці

«Пташка відлетіла» – І. Творожникова; «Осінь», «Осінь над Дніпром», «Голосіївська осінь» – С. Шишко; «Золота осінь» – І. Левітан; «Золота осінь» – С. Жуковський; «Урожай» – Т. Голембієвська; «Снопи» – І. Труш; «Новий хліб» – Ф. Мануйло; «За уроком» – С. Костенко.

Тема: «Музика про Батьківщину» (4 години).

Слухання музики

«О, Україно!», муз. Я. Ярославенка, сл. М. Вороного; «Гей, там на горі січ іде», муз. народна, сл. К. Обуха; «Над Дніпровою сагою», муз. народна, сл. Т. Шевченка; «Дніпровська вода», муз. І. Карабиця, сл. Ю. Рибчинського; «Їхав козак за Дунай», укр. нар. пісня; «Верховино, світку ти наш», укр. нар. пісня, обр. Ф. Колесси; «Під містечком Берестечком», укр. нар. пісня; «Розрита могила», муз. А. Жейкевича, сл. Т. Шевченка.

Хоровий спів

«Чом, чом, земле моя», муз. Д. Січинського, сл. В. Лебедевої; «Коханий край», муз. Н.Перцовой, сл. П. Перебийноса; «Немає України без калини», муз. М. Ведмедері, сл. Г. Клок; «Хортиця», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка.

Гра на дитячих шумових інструментах

«Реве та стогне Дніпр широкий», муз. Д. Крижанівського, сл. Т. Шевченка; «Гей, ви, стрільці січовіі!», укр.нар. пісня.

Музично-ритмічна та образно-ігрова діяльність

«Гей, там на горі січ іде», муз. нар., сл. К. Обуха.

Тема: «Віхола-метелиця срібним снігом стелиться» (зимові свята) (9 годин).

Слухання музики

«Зима», муз. Ц. Кюї, укр. текст О. Пархоменка; «Сніг-пушок», «Дід Мороз», муз. Р. Шумана (з «Альбому для юнацтва»); «Віхола», з дитячої кантати «Барвінок», муз. Л. Дичко, сл. С. Жупанина; «Зимові дні», муз. А. Кос-Анатольського, сл. С. Жупанина.

Хоровий спів

«Зимові дні», муз. А. Кос-Анатольського, сл. С. Жупанина; «Сніг», муз. М. Ведмедері, сл. Н. Мудрик-Мриць; «Здрастуй, гостя-зима», російська нар. пісня, обр. М. Римського-Корсакова; «Старий рік минає», укр. нар. щедрівка з Львівщини; «В полі, в полі плужок ходить», укр. нар. щедрівка; «У Вифлеємі десь Марія», укр. нар. колядка; «Колискова в бурю», муз. П. Чайковського, сл. О. Плещеева.

Гра на дитячих шумових інструментах

Ритмічний супровід до укр. нар. пісні «В полі, в полі плужок ходить».

Музично-ритмічна та образно-ігрова діяльність

«Новорічна хоровадна», муз. О. Островського, сл. Ю. Лебедева; «Лісове свято», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка.

Узагальнююче свято-захід інтегрованого типу

«Зі святим Різдвом будьте здорові!» (до Святвечора – 6 січня, Різдва Христового – 7 січня, свята Богородиці – 8 січня: див. Сценарій заходу в журналі «Дефектологія», № 4, 1998, – С. 38–41).

II семестр

(18 годин; 1 година на тиждень)

Тема: «Народна пісня в творчості композиторів» (2 години).

Слухання музики

«Щедрик», укр. нар. пісня в обр. М. Леонтовича; «Казка про царя Салтана», муз. М. Римського-Корсакова (пісня Білочки на тему російської нар. пісні «Чи в саду, чи в городі»); Фінал 2-ї симфонії П. Чайковського (тема укр. нар. пісні «Журавель»); фінал 4-ї симфонії П. Чайковського (тема російської нар. пісні «У полі берізка стояла»).

Хоровий спів

«Павочка ходить», укр. нар. щедрівка, обр. А. Авдієвського; «Журавель», укр. нар. пісня, обр. К. Стеценка; «Ой, на горі жито», укр. нар. пісня, обр. К. Стеценка; «А вже ясне сонечко», укр. нар. пісня, обр. П. Козицького; «Ягілочка», укр. нар. веснянка, обр. Я. Степового.

Гра на дитячих шумових інструментах

«Подояночка», укр. нар. пісня, обр. Я. Степового.

Музично-ритмічна та образно-ігрова діяльність

Укр. нар. пісні в обр. Я. Степового: «Огірочки», «Ходить гарбуз по городу».

Тема: «Музика народів світу» (2 години).

Слухання музики

«У кожного свій музичний інструмент», естонська нар. пісня, обр. Х. Кирвіса, укр. текст В. Омельчен-

ка; «Каде Русель», французька нар. пісня, обр. Ж. Векерлена, укр. текст Д. Луценка; «Грузинський танець», муз. Д. Аракішвілі; «Жайворонок», польська нар. пісня; «Бульба», білоруський нар. танок.

Хоровий спів

«Хлопчик-замазура», фінська нар. пісня, обр. Т. Попатенко, рос. текст А. Гангова; «Чеська полька», чеська нар. пісня; «Дружба», американська нар. пісня, обр. М. Калганової, російський текст Є. Філіц; «Великий олень», французька нар. пісня, обр. М. Раухвергера, укр. текст Л. Горлича; «Добрий мірошник», литовська нар. пісня.

Гра на дитячих шумових інструментах

Ритмічний супровід до пісеньки «Бабак», муз. Л. Бетховена, укр. текст О. Супруна; «Сад», російська нар. пісня.

Музично-ритмічна та образно-ігрова діяльність

«Хлопчик-замазура», фінська нар. пісня, обр. Т. Попатенко, рос. текст А. Гангова.

Тема: «Музика і український живопис: портрети, пейзажі» (2 години).

Перегляд ілюстрацій з пейзажами і портретами українців. Формування цілісного художнього світосприймання на основі взаємодії різних видів мистецтва (музичний матеріал добирає вчитель).

Перелік художніх картин для використання на уроці (на вибір учителя)

«Портрет матері-героїні» – Д. Киселиця; «Бандурист» – Т. Шевченко; «Бандурист» – Д. Безпечний; «Олекса Довбуш», – Л. Чичкан; «Кармелюк» – О. Сиротинко; «Перебендя» – І. Їжакевич; «Гайдамаки слухають кобзаря» – О. Сластіон; «Дума про козака Голоту» – М. Дерегус; «Козак – бандурист ХІХ ст.» – невідомий художник; «Катерина» – Т. Шевченко; «Гість із Запоріжжя» – Ф. Красицький; «Мама йде!» – І. Їжакевич; «Українська дівчина» – С. Прохоров; «Молодий Тарас Шевченко у К. П. Брюллова» – Г. Мелехов; «Портрет хлопчика-українця» – М. Ге; «Вечір на Дніпрі» – Д. Шавикін; «Голосіївська осінь» – С. Шишко; «Повінь. Конча-Заспа» – О. Шовкуненко; «Рідна земля» – А. Костинопольський «Хати в

літній день» – В. Орловський; «Вечір у степу» – С. Світославський; «Зимові сутінки на Україні» – І. Похитонов; «Хата в місячну ніч» – Г. Світлицький.

Узагальнюючий урок:

«Відчуття і передача духовної краси людини і навколишньої природи у різних видах мистецтва».

Експерсії:

в природу, в Український музей, відвідування концертів.

Загальна тема: **«Ой, весна, весна іде і свята за собою веде!»**

Тема: **«Благослови, мати, весну закликати!» (1 година).**

Слухання музики

«Благослови, мати, весну закликати», укр. нар. веснянка; «Березень», муз. М. Ведмедері, сл. Л. Куліша-Зіньківа; «Пісня жайворонка» («Березень») з фортепіанного циклу «Пори року», муз. П. Чайковського; «А вже весна, а вже красна», муз. М. Лисенка, сл. народні; «Перший пролісок», муз. Г. Саська; «Весною», муз. Е. Гріга; «Веснянка», муз. І. Шамо.

Хоровий спів

«Ой, прийшла весна», українська нар. веснянка; «Вийди, вийди, Іванку!», укр. нар. веснянка; «Мій садочок», муз. П. Чайковського, сл. О. Плещеева; «Капіж», муз. Н. Перцової, сл. М. Садовського, переклад з російської О. Пархоменка; «Побігли струмочки», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка; «Веснянка», муз. В. Моцарта, сл. Овербек, укр. текст М. Познанської.

Тема: **«Образи весни та засоби художньої виразності, що її зображують у різних творах мистецтва» (1 година).**

Перелік художніх картин для використання на уроці

«Граки прилетіли» – О. Саврасов; «Рання весна» – А. Куїнджі; «Скоро весна» – І. Бродський; «Вес-

на» – С. Ботічеллі; «Флора» – Х. Рембрандт; «Дихання весни» – Б. Неменський; «Березень» – Г. Леонов; «Весна» – Б. Кустодієв; «Все цвіте» – Ф. Мануйло; «Березовий гай навесні» – С. Святославський.

Літературні твори: (на вибір учителя).

Тема: **«Недалечко красне яєчко, за тиждень Великдень» (2 години).**

Слухання музики

«Христос Воскрес!» («Христос Воскрес! Усе радіє!»), муз М. Ведмедері, сл. К. Перелісної; «Що первая благовісна», укр. нар. великодня пісня зі Слобожанщини; «Боже велий, єдиний», молитва в обр. Ф. Колесси; фрагменти з Літургій: П. Чеснокова, М. Леонтовича; М. Ділецького; фрагменти з «Ave Marii» Й. Баха, Ф. Шуберта.

Великодні мотиви в українському мистецтві:

писанкарстві та витинанках. Розгляд витинанок, розмальованих і виготовлених писанок різними способами; розучування дитячих ігор, пов'язаних з катанням яєць. Ознайомлення з Великоднєвою символікою, атрибутикою, обрядовою їжею, діями.

Узагальнююче свято-захід інтегрованого типу

«Прийшла Весна-Красна!» (див. сценарій свята-заходу в журналі «Дефектологія», № 2, 2000. – С. 12– 16).

Творча робота:

створення під музику колективного панно на тему «Весна іде!».

Тема: **«Всі святкують на землі свято Матері».** Образ матері в музиці і в картинах художників (2 години).

Слухання музики

«Пісня про рушник», муз. П. Майбороди, сл. А. Малишка; «Ненька», муз. А. Філіпенка, сл. А. Вратарьова; «Аріозо матері» з кантати «Нам потрібен мир», муз. А. Новікова, сл. Г. Рубльова; «Мамо, любя мамо», болгарська нар. пісня.

Хоровий спів

«Вітаємо маму», муз. М. Ведмедері, сл. Е. Сухіної; «Вишиванка», муз. В. Верменича, сл. М. Сингаївського; «Бабусі», муз. М. Ведмедері, сл. С. Патри; »Пісня про вчительку», муз. П. Майбороди, сл. А. Малишка; «Бузкова гілочка», муз. Т. Назарової, сл. А. Пляцковського.

Перелік художніх картин для використання на уроці

Ікони Богородиці: «Володимирська», «Виховання», «Казанська», «Тверська», «Оранта», «Всіх скорботних радість», «Несподівана радість»; «Богоматір з немовлям» – М. Врубель (фреска Богородиці з Ісусом, Володимирський собор); «Сікстинська Мадонна» – Рафаель Санті; «Мадонна Бенуа», «Мадонна Літта» – Леонардо да Вінчі; «Матір партизана» – С. Герасимов; «Пралю» – Ж. Кардан; «Всюди життя» – Н. Ярошенко; «Не чекали» – І. Рєпін; «Петроградська мадонна» – К. Петров-Водкін; «Мати й дитя» – П. Пікассо.

Тема: «І вкрились луки цвітом, вітаючись із літом»

Порівняння літніх настроїв у музиці з цими мотивами в декоративно-ужиткову мистецтві на прикладі декоративного розпису М. Примаченко (2 години).

Формування в свідомості учнів творчої уяви, фантазії різними мистецькими засобами. Відображення особливостей українського народного живопису.

Ознайомлення з особливостями розпису та творчістю української художниці М. Примаченко. Розглядання книги-альбому «Марія Примаченко» (К.: «Мистецтво», 1989). Обговорення кращих робіт М. Примаченко: «Фантастичний птах», «Птах», «Жар-птиця», «Красуня» або ін.

Творча робота:

створення під музику колективного панно за мотивами робіт М. Примаченко.

Слухання музики

«Літо», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка; »Струмок», муз. А. Штогаренка, сл. Н. Забіли; «Баркарола»

(«Червень») з фортепіанного циклу «Пори року», муз. П. Чайковського; «Колискова в бурю», муз. П. Чайковського, сл. О.Плещеева.

«Ой, зав'ємо вінки», українська нар. тріоцька пісня зі Слобожанщини.

Хоровий спів

«Золоте літо», муз. Р. Паулса, сл. І. Мазніна; «Літній дощик», муз. З. Компанійця, сл. Л. Димової; «Пісня радості», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка; «На леваді сонячно», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка; «Летить, голуби», муз. І. Дунаєвського, сл. М. Матусовського; «Зоре моя вечірняя», муз. Я. Степового, сл. Т. Шевченка.

Тема: «Козацькому роду нема переводу» (2 години).

Слухання музики

«Ой, у лузі червона калина», укр. нар. пісня; «Козачата», муз. М. Ведмедері, сл. О. Яворської; «Деревце роду», муз. В. Ведмедері, сл. Н. Кир'яна; «Встань, козацько славо», муз. І. Сльоти, сл. О. Багачка; «Ми твої, Вкраїно, козаки», муз. і сл. М. Балєми; «Козацька держава», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка; «Запорожців слава», муз. В. Книш, сл. С. Грицюка.

Хоровий спів

«Козацькому роду нема переводу», муз. М. Балєми і П. Карася; «Пан отаман», муз. Ф. Колєсси, сл. Б. Лєпкого; «Гей, там на горі Січ іде», муз і сл. К. Трильовського; укр. нар пісні: «Їхав козак за Дунай», «Козак».

Музично-ритмічна та образно-ігрова діяльність

Укр. нар. пісні: «За світ встали козаченьки», «Гей, ви стрільці січовії».

Перелік художніх картин для використання на уроці

«Гість із Запоріжжя» – Ф. Красицький; «Їхав козак на війноньку» – М. Крищенко; «Козачий пікет у степу», «Козача левада», «Запорожець на посту» – С. Васильківський; «Портрет козака», «Гей, ви,

стрільці січовії» – М. Божій; «Проводи на Січ» – О. Сластіон; «Похорон кошового» – О. Мурашко; «Тарас Бульба» – А. Бубнов; «Подвиг трьох під Берестечком» – О. Данченко.

Тема: **«Як тебе не любити, Києве мій!»** (2 години).

Слухання музики

«Київський вальс», муз. П. Майбороди, сл. А. Малишка; «Гімн Києву», муз. П. Майбороди, сл. В. Коротича; «Золоті ворота», муз. В. Тилика, сл. Б. Олійника; «Я признаюся Києву в любові», муз. І. Карабиця, сл. А. Демиденка; «День Києва», муз. О. Левковича, сл. Л. Титаренка; «Днепровская вода», муз. І. Карабиця, сл. Ю. Рибчинського.

Хоровий спів

«Києве мій», муз. І. Шамо, сл. Д. Луценка; «Любимий Київ», муз. Л. Давидової, сл. Г. Бойка; «Здрастуй, Києве мій!», муз. В. Філіпенка, сл. Л. Реви; «Дніпровський вальс», муз. А. Філіпенка, сл. Л. Забашти; «Київ квітучий», муз. І. Кириліної, сл. Д. Давидюка.

Перелік художніх картин для використання на уроці

«Не сад – вулиця Києва» – А. Петрицький; «Вечір на Дніпрі» – Д. Шавикін; «Дніпро біля Києва», «Осінь над Дніпром», «Голосіївська осінь» – С. Шишко; «Ніч на Дніпрі» – А. Куїнджі; «Тиша на Дніпрі» – О. Сиротенко.

Узагальнююче свято-захід інтегрованого типу:

«Як тебе не любити, Києве мій!» (див. сценарій свята-заходу в журналі «Дефектологія», № 2, 1997. – С. 34–36).

ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Праця як вид людської діяльності є дуже багатограним і складним процесом, у якому так чи інакше беруть участь основні функціональні комплекси нашого організму: як сприймаючі (аналізатори, органи чуттів), перетворюючі (мозок), так і моторні (виконавчі функції).

Поряд з названими завданнями перед трудовим навчанням у школі інтенсивної педагогічної корекції постають специфічні завдання, що випливають із особливостей розвитку учнів і спрямовані на корекцію недоліків їхньої розумової і мовної діяльності. В процесі навчання праці повинні компенсуватися недорозвинення емоційно-вольової сфери дітей, формуватися такі якості особистості, як спостережливість, цілеспрямованість, самостійність. Спеціальними завданнями мають стати розвиток моторики дрібних м'язів рук і вдосконалення просторових уявлень. Велика увага повинна приділятися розвитку пізнавальних інтегресів учнів, їхній початковій професійній орієнтації.

У зв'язку з цим курс трудового навчання підготовчого–четвертого класів школи інтенсивної педагогічної корекції також виконує ряд важливих функцій:

1) *корекційну*

- побудова змісту програми з трудового навчання з урахуванням індивідуально-типологічних особливостей дитини;
- розвиток мислення під час практичної діяльності з різними матеріалами, які обробляються на уроках праці;
- розвиток мовлення через мовленнєвий супровід власної діяльності, розширення активного словника, розвиток плануючої і контролюючої функцій мовлення;
- розвиток моторики рук при роботі з виготовлення виробів з різних матеріалів як психофізична основа поліпшення мозкової діяльності дитини;
- корекція емоційно-вольової сфери учнів школи інтенсивної педагогічної корекції через поліпшення здатності до орієнтування в завданні, планування, утримання завдання у внутрішньому плані, само- і взаємоконтроль результатів виконаного завдання, оцінку його виконання;

– формування дитини як суб'єкта колективної трудової діяльності через поєднання самостійної, групової, колективної роботи на уроках трудового навчання;

2) навчальну

– залучення предметно-практичної діяльності на уроках трудового навчання для закріплення вивченого на уроках математики, рідної мови, читання, предметів «Я і Україна», «Природознавство» (перетворення складних абстрактних дій з невидимого плану в зовнішній, видимий);

– засвоєння відомостей про властивості матеріалів, з якими дитина працює на уроках трудового навчання, практичне їх використання;

3) пропедевтичну (початкову профорієнтаційну підготовку)

– введення відомостей про професії, доступні для розуміння дітьми із затримкою психічного розвитку, що пов'язані з предметно-практичною діяльністю дітей на уроках трудового навчання;

– виявлення здібностей дітей до різних видів трудових операцій, заохочення до творчого розвитку предметно-практичної діяльності дітей із затримкою психічного розвитку;

– формування позитивного ставлення до праці через емоційно-позитивне сприймання результатів власної діяльності на уроках.

Практична діяльність на уроці праці дозволяє вчителю більш різнобічно вивчити індивідуальні особливості й особистісні якості кожної дитини, а самій дитині виявити ті особистісні якості, які не виявляються на уроках з інших предметів.

Саме на уроках трудового навчання створюється унікальна можливість «перекладу» складних абстрактних дій з невидимого плану в зовнішній (видимий), тому що учень діє в рамках предметно-практичної діяльності. На базі зовнішніх означених вимог більш ефективно розвивається пізнавальна сфера дитини зі ЗПР.

Виходячи зі сказаного, курс передбачає вирішення наступних завдань:

- оволодіння прийомами ручної роботи з різними матеріалами, через оволодіння різноманітними ручними опе-

раціями, що по-різному впливають на психофізіологічні функції дитини;

- оволодіння первинними загальнотрудовими вміннями (ставити й утримувати мету діяльності, організовувати роботу, планувати предметно-практичну діяльність, контролювати і оцінювати її);

- формування умінь орієнтуватися в завданні на відтворення зразка, роботі за інструкцією;

- ознайомлення з матеріалами та їх походженням, професіями, які пов'язані з цими матеріалами (доступними для розуміння дітьми із ЗПР);

- формування уяви на основі комбінування вже засвоєних трудових операцій і матеріалів;

- формування початкових навичок культури праці, бережливого ставлення до матеріалів і устаткування, до навколишнього середовища.

Структура програми з трудового навчання.

Програма складається з чотирьох розділів.

В розділі «**Сільськогосподарська праця**» пропонується виконання сезонних робіт на пришкольній дослідній ділянці. Якщо при школі немає такої ділянки, то можна домовитись із сусіднім дитячим садком, адміністрацією парку. Важливість навчання дітей виконувати сільськогосподарські роботи незаперечна. Навіть в умовах великого міста завжди є потреба в людях, які доглядають рослини. Наприклад, широко популярною стала професія квіткарки, яка вміє доглядати за кімнатними рослинами, за зрізаними квітами і складати букети. В програмі передбачено тему, яка дає дітям уявлення про садово-паркове мистецтво. Проектування власної клумби, догляд за нею, отримання задоволення від власної праці, коли клумба виглядає яскраво і красиво надає дітям мотивації в такому виді трудової діяльності. Діти повинні отримати уявлення, відпрацювати вміння й навички догляду за ґрунтом, рослинами, які можуть знадобитися їм у майбутньому.

Розділ «**Технологія обробки матеріалів**» передбачає роботу з папером, тканиною й нитками, пластиліном, природним матеріалом, деревом, металом (дротом, фольгою). Цей розділ передбачає розвиток уміння працювати за наочним зразком, простою усною інструкцією і інструктивною картою.

Різноманіття матеріалів, з якими дитина зіштовхується на уроках праці, дає змогу розширити її досвід практичної діяльності, дає основу для розвитку розумових операцій (аналіз, порівняння матеріалів за їх походженням, властивостями, можливостями обробки). В процесі обробки різних матеріалів розвивається ручна вмільість. Чим ширше коло операцій, які опановують діти, тим краще і всебічніше розвинута координація руху рук, тим простіше дитині опанувати нові види діяльності, які їй ще не зустрічалися. Саме тому програма передбачає різноманітні ручні операції, з якими діти повинні мати справу під час виготовлення предметів. Діти опановують такі операції, як вирізування, зминання, скручування, складання, згинання, обривання, витягування, скочування, плетіння, вив'язування, шиття, наклеювання тощо.

Розділ «**Конструювання**» передбачає роботу з конструктором, а також створення виробів, які складаються з багатьох деталей. На кожному уроці з цього розділу проводиться попередня робота з аналізу зразка, планування діяльності. Діти також навчаються слідувати покроковій інструкції.

В третьому–четвертому класах вводяться уроки з «**Основ самообслуговування**». Цей розділ вводиться в курсі трудового навчання в молодшій школі, оскільки дитина (а тим більше, в умовах школи-інтернату) зіштовхується з необхідністю навчання самообслуговування набагато раніше, ніж це передбачено. Крім того, учень початкових класів із затримкою психічного розвитку має потребу в набутті способу дії не тільки в сфері обробки матеріалів, а й у сфері самообслуговування. В позаурочній діяльності учні школи-інтернату інтенсивної педагогічної корекції всеодно виконують такі трудові операції, тому вважається доцільним вводити уроки з цієї теми і для дівчаток, і для хлопчиків, щоб вони мали уявлення про самообслуговування як про вид продуктивної праці, який не відділяється окремо від інших видів праці.

Програмою передбачено групування матеріалу відповідно до розділів. Це дозволяє простежити, наскільки ускладнюються і урізноманітнюються трудові операції в тій чи іншій трудовій сфері. Але це не означає, що вчитель має

виконувати всі розділи програми послідовно, один за одним. Навпаки, психофізіологічні особливості дітей із затримкою психічного розвитку накладають вимоги на тематичне планування. Від уроку до уроку діти мають виконувати різні трудові операції, з різними матеріалами. Це дає можливість утримувати інтерес дітей до уроків праці, а також повертатися до одного й того самого матеріалу кілька разів протягом року, використовуючи різні трудові операції. Це говорить про те, що в плануванні послідовності уроків праці вчитель може відійти від шаблону і виявити творчість.

Програму подано у вигляді таблиці з трьох колонок. Перша колонка містить зміст навчального матеріалу, тобто розкриваються поняття, зміст трудових операцій, орієнтовний перелік виробів. Друга колонка містить вимоги до знань і умінь учнів, тобто необхідні знання, уміння й навички, які дитина набуває на уроках під час вивчення тієї чи іншої теми. Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати відображено в третій колонці.

ПРОГРАМА

2 клас

(70 год, 2 год на тиждень)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1	1	Вступне заняття Значення праці в житті людини. Загальне уявлення про розподіл праці в суспільстві. Праця людей всіх професій важлива і почесна. Правила організації робочого місця. Ознайомлення зі змістом роботи в 2-му класі. Демонстрація виробів, виготовлених учнями других класів попередніх років навчання.	<i>Учень:</i> <i>має уявлення про розподіл праці в суспільстві, необхідність різних професій;</i> <i>знає</i> – назви кількох професій, результатів їх праці; – правила поведінки на уроках праці; <i>вміє</i> тримати робоче місце в чистоті і порядку.	<i>Розвиток мовлення:</i> використання назв професій, результатів їх праці, трудових операцій в описі дій людей або власних дій. <i>Вольовий і особистісний розвиток:</i> засвоєння й виконання вимог до чистоти і порядку на робочому місці, виконання правил поведінки під час уроків праці, виховання акуратності, організованості.

1	6	Сільськогосподарська праця		
1.1	1	Осінні роботи		
1.1.1		<p>Ознайомлення з навчально-дослідною ділянкою</p> <p>Ознайомлення з професіями, пов'язаними з вирощуванням рослин: квіткарка, флорист, овочівниця, садівник. Інструменти та результати праці людей, які вирощують рослини (садівник – фруктові дерева, ґрунт, лопата тощо). Загальне уявлення про значення сільськогосподарської праці в житті людей. Огляд навчально-дослідної ділянки. Спостереження за роботою старших школярів у саду, квітнику, на городі.</p>	<p>Учень: має уявлення про працю людей на землі, вирощування рослин; знає – назви кількох рослин, які ростуть на ділянці; – назви та призначення знарядь та предметів праці на дослідній ділянці (граблі, носилки, лопата, сапка-кішка, ґрунт тощо); – правила поведінки під час роботи на навчально-дослідній ділянці.</p>	<p>Розвиток мовлення: використання назв професій, пов'язаних з вирощуванням рослин, трудових операцій в описі власних дій. Пізнавальний розвиток: аналіз спостережуваних на навчально-дослідній ділянці робіт. Розвиток саморегуляції: здатності терпляче спостерігати за діяльністю інших людей.</p>
1.1.2	2	<p>Осінні роботи на навчально-дослідній ділянці</p> <p>Агротехнічні відомості. Загальне уявлення про осінні ро-</p>	<p>Учень: має уявлення про осінні роботи під час догляду за рослинами;</p>	<p>Розвиток мовлення: використання назв садового реманенту, трудових операцій в описі власних дій.</p>

1.1.3	3	<p>боти на квітнику, в саду, на городі. Умови росту рослин у відкритому ґрунті. Інструменти для роботи на ділянці (лопата, граблі). Екскурсія в мікрорайон школи. Спостереження за проведенням осінніх робіт з догляду за рослинами. Інструменти для роботи на ділянці (лопати, граблі), прийоми і техніка безпеки під час роботи з ними.</p> <p><i>Трудові операції.</i> Догляд за ділянкою шкільної території, закріпленою за класом, посильна допомога старшим. Підготовка ґрунту для осінньої обробки (згрібання сухих стебел, листя).</p> <p>Догляд за кімнатними рослинами</p> <p><i>Агротехнічні відомості.</i> Правила догляду за кімнатними рослинами (очищення листя</p>	<p><i>знає:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – про необхідність виконання осінніх робіт на навчально-дослідній ділянці; – назви і призначення садового інвентарю, правила безпеки роботи з ним; – види осінніх робіт, кілька назв рослин, які ростуть на навчально-дослідній ділянці; <p><i>вміє:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – готувати ґрунт для осінньої обробки на навчально-дослідній ділянці (під керівництвом учителя). <p><i>Учень:</i></p> <p><i>має уявлення</i> про потреби рослин у світлі, теплі, волозі; правила пересаджування кімнатних рослин;</p>	<p><i>Розвиток саморегуляції:</i></p> <p>здатності працювати за наочною демонстрацією та словесною інструкцією.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i></p> <p>акуратності, терпеливості, ретельності.</p> <p><i>Розвиток мовлення:</i></p> <p>використання назв кімнатних рослин, трудових операцій в описі власної діяльності.</p>
-------	---	---	--	--

		<p>від пилу, розпушування ґрунту в квіткових горщиках, поливання рослин). Правила пересаджування кімнатних рослин.</p> <p>Відмінності кімнатних рослин щодо потреби у воді, світлі.</p> <p><i>Трудові операції.</i> Догляд за кімнатними рослинами.</p>	<p><i>знає</i> кілька назв кімнатних рослин, які є у класі, правила догляду за кімнатними рослинами;</p> <p><i>вміє:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – виконувати правила особистої гігієни під час догляду за кімнатними рослинами; – доглядати за кімнатними рослинами (поливати, витирати стебла, листя, розпушувати ґрунт у горщиках), допомагати під час пересаджування кімнатних рослин. 	<p><i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз, порівняння кімнатних рослин за зовнішнім виглядом, їх потреби у світлі й волозі.</p> <p><i>Виховання саморегуляції і позитивних рис особистості:</i> терпеливості, акуратності.</p>
1.2 1.2.1	6	<p>Весняні роботи</p> <p><i>Досліди з рослинами</i></p> <p><i>Агротехнічні відомості:</i> Потреби рослин у світлі, теплі, волозі.</p> <p><i>Трудові операції.</i> Підготовка насіння до висівання (сортування, обігрівання, замочування). Закладання дослідів з ви-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p><i>знає:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – про потреби рослин у світлі, теплі, волозі; – назви і призначення інструментів і пристосувань для посіву насіння, весняних робіт; 	<p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв рослин, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз, порівняння насіння квіткових рослин за зовнішнім виглядом.</p>

1.2.2	4	<p>явлення впливу на ріст і розвиток рослин попередньої обробки насіння. Спостереження за піддослідними рослинами, аналіз одержаних результатів.</p> <p>Вирощування однорічних і багаторічних квіткових рослин <i>Агротехнічні відомості.</i> Умови вирощування однорічних квіткових рослин (айстри, матіола, петунія, лев'ячі ротики т. ін.). Характеристика багаторічних</p>	<p>– назви рослин, насіння яких висівається; – правила гігієни і безпечної роботи під час догляду за рослинами у відкритому ґрунті; – правила підготовки і відбору, посіву насіння, догляду за ним; <i>вміє:</i> – готувати насіння до посівів (сортувати, обігрівати, замочувати); – з допомогою вчителя проводити досліди, спостерігати за піддослідними рослинами.</p> <p><i>Учень:</i> <i>має уявлення про</i> умови вирощування квіткових рослин, необхідність висаджування розсади деяких декоративних квіткових рослин; <i>знає:</i> – назви і призначення інструментів і пристосувань для по-</p>	<p><i>Виховання саморегуляції і позитивних рис особистості:</i> терпеливості, акуратності.</p> <p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв рослин, інструментів, трудових операцій в описі власної діяльності. <i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз, порівняння посадкового матеріалу (насіння та кореневищ) квіткових рослин за зовнішнім виглядом.</p>
-------	---	---	---	---

	<p>квіткових рослин: нарцисів, тюльпанів, ромашок, півоній, стокроток. Терміни і порядок підготовки їх до зберігання взимку. Особливості підготовки ґрунту до висаджування багаторічних квітів. Порядок підготовки ґрунту, висівання та догляд за квітами.</p> <p><i>Трудові операції.</i> Висівання насіння в закритому ґрунті і вирощування розсади однорічних квіткових рослин. Вирівнювання, розмічання, перекопування, висівання насіння і висаджування розсади однорічних квіткових рослин у відкритому ґрунті. Вирощування багаторічних квіткових рослин у закритому ґрунті (до святкових дат). Розпушування ґрунту на ділянці, висаджування багаторічних квіткових рослин на території школи.</p>	<p>сіву насіння, весняних робіт, назви рослин, насіння яких висівається;</p> <ul style="list-style-type: none"> – правила гігієни і безпечної роботи під час догляду за рослинами у відкритому ґрунті; – правила підготовки і відбору, посіву насіння, догляду за ним; <p><i>вміє:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – розрізняти насіння за зовнішнім виглядом (4–5 видів); – готувати ґрунт до посіву насіння; – доглядати за посівами. 	<p><i>Виховання саморегуляції і позитивних рис особистості: терпеливості, акуратності.</i></p>
--	---	---	--

2		<p align="center">Технологія обробки матеріалів</p>		
2.1	22	<p>Робота з папером</p>		
2.1.1	1	<p>Елементи графічної грамоти <i>Знайомство з професією кресляр (підготовка креслень для виконання технічних завдань). Демонстрація простих і складних креслень. Інструменти та результати праці кресляра (папір, лінійка, олівець, коси́нець).</i> <i>Технічні відомості.</i> Поняття про креслення і його призначення. Позначення на кресленні ліній розрізу і ліній згину, місць склеювання. Інструменти для виготовлення креслень: лінійка, олівець, коси́нець. <i>Трудові операції.</i> Вправи на розпізнавання площинних і</p>	<p><i>Учень:</i> <i>знає та дотримується</i> правил техніки безпеки і особистої гігієни під час роботи з креслярськими інструментами; <i>знає:</i> – назви і позначення ліній і місць склеювання на простому кресленні; – назви інструментів, правил їх застосування; – технологію роботи з папером (правила розмітки, згинання, різання, з'єднання деталей); <i>вміє</i> – слідувати технології роботи з папером; – виконувати практичні робо-</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв ліній на кресленні, інструментів, трудових операцій у словесному описі діяльності когось із учнів або власної. <i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз, порівняння різних видів паперу, форми, кольору, розміру деталей. <i>Сенсомоторний розвиток:</i> розвиток тонкої моторики руки, зорово-моторної координації. <i>Розвиток саморегуляції:</i> здатність до слідування наочному зразку та словесній інструкції, виконання роботи в певній послідовності.</p>

2.1.2	4	<p>об'ємних предметів за схематичними зображеннями. Виготовлення креслення фігури довільної форми, квадрата і прямокутника. Вирізування предметів симетричної форми за власним кресленням.</p> <p>Виготовлення виробів із використанням шаблонів <i>Технічні відомості.</i> Шаблон і його призначення (розмітка і контроль). Предметна інструкційна карта. Технологія обробки паперу (розмітка, згинання, різання, з'єднання деталей). Поняття про розмічання виробів за допомогою шаблонів. Правила економного використання паперу. <i>Трудові операції.</i> Виготовлення листівок до свят у техніці аплікації за зразком та власним задумом (з допомогою вчи-</p>	<p>ти з ножицями (різання за лінією згину, прямою, ламаною, кривою лініями); – вирізувати предмети симетричної форми.</p> <p><i>Учень:</i> <i>має уявлення</i> про правила економного розмічання паперу; <i>вміє:</i> – за допомогою вчителя користуватися предметною інструкційною картою; – розмічати картон-основу для наклеювання аплікації за зразком; – виготовляти вироби, листівки; <i>знає і виконує</i> правила роботи й особистої гігієни під час роботи з ножицями, клеєм.</p>	<p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i> акуратності, терпеливості, ретельності, вміння завершувати роботу.</p> <p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв технологічних етапів, інструментів, трудових операцій у словесному описі діяльності когось із учнів або власної.</p> <p><i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз, порівняння різних деталей за кольором, розміром, формою, місцем розташування на зразку.</p> <p><i>Сенсомоторний розвиток:</i> розвиток зорово-моторної координації, тонкої моторики руки при роботі з дрібними деталями для аплікації.</p>
-------	---	--	---	--

2.1.3	11	<p>теля). Виготовлення предметної інструкційної картки за етапами виконання апікації на листівці.</p> <p>Виготовлення виробів з паперу шляхом згинання (оригамі), різання і склеювання.</p> <p><i>Технічні відомості:</i> Використання властивостей різних видів паперу для виготовлення виробів: картон – для фону, основи; тонкий кольоровий папір – для оформлення ви-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>знає властивості різних видів паперу;</p> <p><i>вміє:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – створювати об’ємні деталі для апікації (закручувати смужки, розпушувати паперову бахрому); – розмічати картон-основу для наклеювання апікації за зразком; 	<p><i>Розвиток уяви</i></p> <p>під час виконання самостійної творчої роботи способом апікації.</p> <p><i>Розвиток саморегуляції:</i></p> <p>виконання завдання за зразком і простою інструкцією, в певній послідовності дій.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i></p> <p>акуратності, терпеливості, ретельності, вміння завершувати роботу.</p> <p><i>Розвиток мовлення:</i></p> <p>використання назв інструментів і пристосувань, деталей виробів, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Пізнавальний розвиток:</i></p> <p>аналіз, порівняння різних деталей за кольором, розміром, формою, місцем розташування на зразку.</p>
-------	----	--	--	---

	<p>робів, тонкий цигарковий і фільтровний – для виконання об’ємних деталей. <i>Трудові операції.</i> Виготовлення деталей з паперу для об’ємних аплікацій (листочки, квіти, приклеєні тільки по осьових лініях, закручування окремих деталей аплікації олівцем для надання ефекту об’ємності). Виготовлення оригамі за допомогою зразка і предметної інструкційної картки. <i>Орієнтовний перелік виробів.</i> Аплікація «Осінні квіти». Домашні і дикі птахи (оригамі «Ворона»). Аплікація «Дикі і домашні тварини» (оригамі «Метелик»). Аплікація «Дарунки лісу. Гриби». Аплікація «Кімнатні квіти». Аплікація за російською народною казкою «Гуси-лебеді». Виготов-</p>	<p>– виготовляти вироби, листівки; <i>знає і виконує</i> правила роботи й особистої гігієни під час роботи з ножицями, клеєм.</p>	<p><i>Сенсомоторний розвиток:</i> розвиток зорово-моторної координації, тонкої моторики руки при роботі з дрібними деталями для аплікації. <i>Розвиток уяви</i> під час виконання самостійної творчої роботи способом аплікації. <i>Розвиток саморегуляції:</i> виконання завдання за зразком і простою інструкцією, в певній послідовності дій. <i>Виховання позитивних рис особистості:</i> акуратності, терпеливості, ретельності, вміння завершувати роботу.</p>
--	---	--	---

2.1.4	6	<p>лення новорічних масок, іграшок. Аплікація за казкою «Лис і вовк». Вітальна листівка. Новорічний подарунок.</p> <p>Виготовлення об'ємних виробів <i>Технічні відомості.</i> Поняття про розгортку (паралелепіед, куб). Способи згинання. Способи розмічання виробів: згинання удвоє, вчетверо: за допомогою лінійки, за шаблоном. Позначення місць нанесення клею. Прийоми розрізання. Правила монтажу виробів. Одержання деталей необхідної конфігурації. <i>Трудові операції.</i> Вирізання деталей з готової друкованої основи, отриманої внаслідок розмічання паперу згинанням і за шаблоном. Виготовлення об'ємних виробів в необхідній послідовності.</p>	<p><i>Учень:</i> має уявлення про розгортку різних об'ємних фігур; <i>знає:</i> – способи розмічання виробів; – правила монтажу виробів; <i>вміє:</i> – розмічати папір для виготовлення розгортки куба й паралелепіеда за допомогою шаблону; – виготовляти об'ємні вироби за допомогою склеювання розгортки; <i>знає і виконує</i> правила роботи й особистої гігієни під час роботи з ножицями, клеєм.</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв інструментів і пристосувань, деталей виробів, трудових операцій в описі власних дій. <i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз, порівняння різних деталей за кольором, розміром, формою, місцем розташування на зразку. <i>Сенсомоторний розвиток:</i> розвиток зорово-моторної координації, тонкої моторики руки при роботі з дрібними деталями для аплікації. <i>Розвиток саморегуляції:</i> виконання завдання за зразком і простою інструкцією, в певній послідовності дій.</p>
-------	---	---	--	--

2.2	8	<p><i>Орієнтовний перелік виробів.</i> Виготовлення з паперу підставок для пензликів, конвертів і коробок для зберігання дидактичного матеріалу.</p> <p>Робота з пластиліном: виготовлення багатодетальних виробів</p> <p><i>Технологічні відомості.</i> Аналіз деталей готового виробу, планування його виготовлення разом з учителем .</p> <p>Конструктивний спосіб ліплення: виліплювання складної форми з декількох частин шляхом примазування однієї частини до іншої.</p> <p>Пластичний спосіб ліплення: ліплення складної форми з цілого шматка шляхом витягування.</p> <p>З'єднання деталей виробу за допомогою допоміжних за-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p><i>має уявлення</i> про різні способи з'єднання деталей виробу з пластиліну.</p> <p><i>знає і виконує</i> правила особистої гігієни при роботі з пластиліном.</p> <p><i>вміє</i> з допомогою вчителя аналізувати зразок, виготовляти деталі виробу, з'єднувати їх.</p>	<p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i></p> <p>акуратності, терпеливості, ретельності, вміння завершувати роботу.</p> <p><i>Розвиток мовлення:</i></p> <p>використання назв інструментів і пристосувань, назв деталей виробів, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Пізнавальний розвиток:</i></p> <p>аналіз, порівняння різних деталей за кольором, розміром, формою, місцем розташування на зразку.</p> <p><i>Сенсомоторний розвиток</i></p> <p>зорово-моторної координації, тонкої моторики руки при роботі з пластиліном.</p>
-----	---	---	--	---

		<p>собів (сірники, зубочистки, дрiт).</p> <p><i>Трудові операції.</i> Виготовлення деталей для виробу.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів.</i> Колективні вироби як ілюстрації до казок: «Ріпка», «Котигорошко».</p>		<p><i>Розвиток уяви</i> під час виконання самостійної творчої роботи з пластиліну.</p> <p><i>Розвиток саморегуляції:</i> виконання завдання за зразком і простою інструкцією, в певній послідовності дій.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i> акуратності, терпеливості, ретельності, вміння завершувати роботу.</p>
2.3 2.3.1	14 3	<p>Робота з тканиною і нитками</p> <p><i>Аплікація з тканини</i></p> <p><i>Професії, пов'язані з виробленням і обробкою тканини:</i> ткаля, швачка, вишивальниця, дизайнер. Модельєр – придумує нові моделі одягу і виготовляє креслення. Інструменти та результати праці людей, професія яких пов'язана з тканиною (тканина, нитки, голка,</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p><i>має уявлення про</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – професії, пов'язані з тканиною, інструменти та результати їх праці; – тканини рослинного походження, їх використання; <p><i>знає і виконує</i> правила роботи й особистої гігієни під час роботи з ножицями, клеєм;</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв професій, пов'язаних з тканиною, результатів їх роботи; інструментів і пристосувань, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз, порівняння різних видів тканин за кольором, цупкістю, призначенням.</p>

	<p>швейні булавки, сантиметрова стрічка, лінійка, ножиці, клей).</p> <p><i>Техніко-технологічні відомості.</i> Основне призначення тканин (виготовлення одягу, предметів побуту). Види тканин рослинного походження: бавовняні (ситець, сатин, байка), лляні (полотнина). Розрізнення тканин за товщиною, шорсткістю, кольором, малюнком. Лицьова і виворітна сторони.</p> <p><i>Інструменти для роботи:</i> олівець, гострі ножиці, клей для тканини. Правила безпечної роботи з гострими ножицями. Особливості вирізування деталей з тканини.</p> <p><i>Трудові операції.</i> Розмічання деталей за допомогою шаблону на тканині, вирізування деталей з тканини, виготовлення з неї аплікацій.</p>	<p><i>розрізняє, порівнює</i> різні види тканин за структурою, кольором, малюнком;</p> <p><i>вміє:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – розрізняти лицьову й виворітну сторони тканини, економно розмічати деталі на тканині за допомогою шаблонів; – вирізувати й наклеювати деталі аплікації за зразком; – виготовляти вироби, листівки. 	<p><i>Сенсомоторний розвиток:</i> розвиток зорово-моторної координації, тонкої моторики руки при вирізуванні деталей з тканини та аплікації з них.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i> акуратності, терпеливості, ретельності, вміння завершувати роботу.</p>
--	--	---	---

2.3.2	3	<p><i>Орієнтовний перелік виробів:</i> «Сніговик», «Лисичка», «Лісова галявина».</p> <p>Обробка зрізів тканини <i>Техніко-технологічні відомості.</i> Нитки, їхнє призначення: швейні, штопальні, для вишивання, для в'язання. Розрізнення ниток за товщиною, міцністю і кольором. Тасьма. Способи розмітки тканини. Голка. Правила вживлювання нитки в голку. Правила роботи з голкою під час шиття. Подушечка для голок (гольниця). <i>Трудові операції.</i> Найпростіший шов «через край» (обметувальний) по прямій лінії. Висмикування нитки з тканини. Прийоми обробки зрізів тканини бахромою і обметувальними стібками. <i>Орієнтовний перелік виробів.</i> Зразки виконання шва «через</p>	<p><i>Учень:</i> <i>має уявлення про</i> властивості і призначення різних видів ниток; <i>знає і виконує</i> правила роботи й особистої гігієни під час роботи з голкою; <i>знає</i> назви різних видів ниток; <i>вміє:</i> – виготовляти бахрому на серветці; – з допомогою вчителя може виконувати обметувальний шов; – виготовляти вироби, листівки.</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв ниток, трудових операцій, деталей виробів в описі власної діяльності. <i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз, порівняння різних видів ниток за кольором, призначенням – візуально та на дотик. <i>Сенсомоторний розвиток:</i> зорово-моторної координації, тонкої моторики руки при роботі з нитками під час плетіння косичок та аплікації з них.</p>
-------	---	---	---	--

2.3.3	2	<p>край», виготовлення серветок, закладок, хусточок.</p> <p>З'єднання деталей з тканини</p> <p>Лице і виворіт у тканині. Застосування бавовняних ниток, їх види. Види ручних з'єднувальних швів. Гудзики, їх різноманітність за виглядом, розміром, розташуванням отворів, призначенням. Петлі для гудзиків. Види петель.</p> <p><i>Трудові операції.</i> Найпростіший шов «уперед голку» (з'єднуючий). Пришивання гудзика з двома отворами.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів.</i> Виконання зразків ручних з'єднувальних швів. Виготовлення гольниці, прихватки, мішечків із готового крою. Прикрашання виробів гудзиками (колекція гудзиків).</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>знає назви і призначення різних видів матеріалів та інструментів, які використовуються при плетінні.</p> <p><i>вміє:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – визначати лице і виворіт тканини, правильно складати тканину для з'єднання деталей; – виконувати шов «вперед голку» для з'єднання деталей виробу з тканини; – з допомогою вчителя пришивати гудзик з двома отворами. 	<p><i>Розвиток мовлення:</i></p> <p>застосування назв тканин, деталей, інструментів, трудових операцій в описі власної діяльності.</p> <p><i>Пізнавальний розвиток:</i></p> <p>аналіз, порівняння різних видів гудзиків, петель за кольором, призначенням – візуально та на дотик.</p> <p><i>Сенсомоторний розвиток:</i></p> <p>розвиток зорово-моторної координації, тонкої моторики руки під час з'єднання деталей з тканини, пришивання гудзиків.</p>
-------	---	---	---	--

2.2.4	2	<p>Оздоблення виробів з тканини Найпростіші оздоблювальні стібки. Прийоми нанесення рисунка на тканину. <i>Трудові операції.</i> Оздоблення раніше виготовлених виробів оздоблювальними стібками. <i>Орієнтовний перелік виробів:</i> закінчення виконання серветки, закладки, прихватки, гольниці.</p>	<p><i>Учень:</i> <i>знає і виконує</i> правила техніки безпеки та особистої гігієни під час оздоблення виробу з тканини; <i>вміє</i> виконувати найпростіші оздоблювальні стібки.</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв інструментів, трудових операцій, виробів у описі власних дій. <i>Сенсомоторний розвиток:</i> розвиток зорово-моторної координації, тонкої моторики руки при виготовленні бахроми.</p>
2.3.5	4	<p>В'язання гачком Різновиди гачків і ниток для в'язання. Техніка в'язання, робоча поза. Правила безпечної праці під час в'язання гачком. <i>Трудові операції.</i> В'язання ланцюжка з повітряних петель. В'язання закладки напівстовпчиками. Закріплення сплетеного ланцюжка в коло. В'язання серветки по колу, чергу-</p>	<p><i>Учень:</i> <i>вміє</i> виготовляти за допомогою гачка і ниток ланцюжок з повітряних петель. З допомогою вчителя може закріплювати ланцюжок у коло, вміє в'язати серветку по колу; <i>знає і виконує</i> правила техніки безпеки та особистої гігієни під час в'язання гачком.</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв інструментів і пристосувань, трудових операцій в описі власних дій. <i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз, порівняння різних видів гачків, ниток за формою, кольором, цупкістю, призначенням. <i>Сенсомоторний розвиток:</i> розвиток зорово-моторної координації, тонкої моторики</p>

		<p>ючи напівстовпчики і повітряні петлі.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів.</i> Серветка, виготовлення деталей для комбінованої аплікації (квітка у вазі).</p>		<p>руки при виготовленні виробів за допомогою плетіння гачком.</p> <p><i>Саморегуляція:</i> розвиток здатності виконувати операції за наочним зразком.</p>
2.4	4	<p>Робота з природним матеріалом</p>		
2.4.1	4	<p><i>Аплікація з природних матеріалів</i></p> <p><i>Ознайомлення з професіями,</i> пов'язаними з прикрашанням оселі: художник-дизайнер, інструменти та результати його праці. Демонстрація різних виробів з природних матеріалів.</p> <p><i>Технічні відомості.</i> Характерні особливості рослинних форм (листя, пелюсток, стебел). Орнаменти, тематичні і сюжетні композиції із рослинних форм в декоративно-прикладному мистецтві.</p>	<p><i>Учень</i> має уявлення про професію дизайнера, інструменти і результати його роботи; <i>знає</i> назви і призначення природних матеріалів, що використовуються на уроках; <i>вміє</i> підбирати і готувати природні матеріали до роботи, в правильній послідовності виготовляти аплікації з природних матеріалів. <i>знає і виконує</i> правила техніки безпеки під час роботи з ко-</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв професій, пов'язаних з дизайном; інструментів і пристосувань, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз, порівняння різних природних матеріалів за походженням, формою, можливостями використання.</p> <p><i>Сенсомоторний розвиток:</i> зорово-моторної координації, тонкої моторики руки під час</p>

		<p><i>Трудові операції:</i> Підготовка природних матеріалів до роботи. Підбір матеріалів для виконання аплікації.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів.</i> Аплікація з листя, стебел, пелюсток: «Півень» «Букет» «Орнамент», колективна робота «В лісі».</p>	<p>лючими і ріжучими інструментами, які використовуються для виробів з природних матеріалів, а також з клеєм.</p>	<p>роботи з природним матеріалом.</p>
3 3.1	9 4	<p>Конструювання</p> <p>Складання виробів з об'ємних паперових заготовок*</p> <p><i>Технічні відомості:</i> Позначення на кресленні ліній розрізу і ліній згину. Аналіз складних форм, знаходження деталей на кресленнях, планування їх монтажу з допомогою вчителя. Визначення порядку монтажу за інструкційною карткою.</p> <p><i>Трудові операції.</i> Складання мо-</p>	<p><i>Учень:</i> знає позначення і призначення ліній на кресленні; <i>вміє:</i> – з допомогою вчителя аналізувати складні форми готових виробів і планувати монтаж подібних конструкцій; – складати макет за інструкційною карткою, охайно і міц-</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв ліній на кресленні, деталей конструкції та трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз готових конструкцій.</p> <p><i>Саморегуляція:</i> розвиток здатності планувати виконання роботи, спираю-</p>

* Доречно уроки цього підрозділу планувати відразу після опрацювання об'ємних форм з розгорток паперу.

		<p>делей і макетів за наочним зразком і малюнком. Скріплення деталей за допомогою клею ПВА і клейкої стрічки (скотча). <i>Орієнтовний перелік виробів.</i> Вантажівка, котедж, дитячий майданчик (колективна робота).</p>	<p>но скріплювати деталі конструкції; – розбирати готовий виріб після закінчення роботи, скласти деталі на місце.</p>	<p>чись на наочний зразок або інструкційну картку, працювати в певній послідовності.</p>
3.2	5	<p>Робота з металевим конструктором <i>Ознайомлення з професіями,</i> пов'язаними з технікою: інженер (розробляє креслення, планує, як пристрій працюватиме); токар (виготовляє деталі конструкції), монтажник (поєднує деталі конструкції). Інструменти та результати їх праці. Види машин. Транспортні машини, їхнє призначення. <i>Технічні відомості.</i> Ознайомлення з деталями конструктора</p>	<p><i>Учень:</i> <i>має уявлення про професії,</i> пов'язані з технікою і конструюванням, інструменти та результати їх праці; <i>знає і виконує</i> правила роботи під час роботи з викруткою і гайковим ключем; <i>вміє:</i> – розрізняти, порівнювати, підбирати потрібні деталі конструктора; – розрізняти рухливе й неру-</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв професій, пов'язаних з технікою; інструментів і пристосувань, трудових операцій в описі власних дій. <i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз, порівняння деталей конструкції за формою, призначенням. <i>Сенсомоторний розвиток:</i> зорово-моторної координації, тонкої моторики руки під час</p>

	<p>ра. Назва і призначення основних деталей (смуги, пластини, плитки, куточки, колеса, вісь), кріпильних деталей (гвинт, шайба, гайка). Особливості з'єднання деталей за допомогою болтів і гайок. «Правило гвинта». Види кріплень – рухливе і нерухоме. Способи з'єднання деталей.</p> <p>Правила безпеки в роботі. Безпечні прийоми роботи викруткою і гайковим ключем.</p> <p>Рухоме і нерухоме, рознімне і нерознімне з'єднання деталей.</p> <p><i>Трудові операції.</i></p> <p>Відбір необхідних деталей і складання моделей і макетів за наочним зразком і малюнком. Розбір моделей, укладання деталей на місце.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів.</i></p> <p>Візок, терези, кран, колективна робота «Наш мікрорайон»</p>	<p>хоме, рознімне й нерознімне поєднання деталей;</p> <p>– поєднувати деталі в певній послідовності, керуючись наочним зразком та інструкційною картою.</p>	<p>збирання моделей з деталей конструктора.</p>
--	--	---	---

Основні навчальні досягнення на кінець року

Учні повинні мати уявлення про різні професії, які мають відношення до сільського господарства, побутового обслуговування, техніки, інструменти та результати їх праці.

Знати

- назви рослин, які висаджуються і ростуть на дослідній ділянці, види сільськогосподарських робіт, які виконувалися протягом другого класу;
- назви і призначення матеріалів, які використовуються, а також інструментів для їх обробки;
- особливості матеріалів і можливості їх використання на уроках, особливості їх художньої обробки.

Вміти

- готувати ґрунт для виконання сільськогосподарських робіт на пришкільній ділянці, доглядати за кімнатними рослинами;
- готувати і висівати насіння квіткових рослин в ґрунт;
- організовувати робоче місце (підбирати й розміщати матеріали і інструменти під керівництвом учителя); тримати робоче місце в чистоті, прибирати в кінці уроку;
- самостійно виконувати завдання з опорою на зразок виробу;
- користуватися інструкційними картами;
- виконувати вироби з матеріалів, які використовуються на уроках, в певній послідовності дій;
- користуватися шаблоном для виготовлення деталей виробів;
- вибирати і називати операції, специфічні для обробки даного матеріалу: різання паперу за прямою, кривою, ламаною лініями, вирізування симетричних форм;
- виконувати аплікацію з паперу і тканини, природних матеріалів, виготовляти розгортки об'ємних форм з паперу, виконувати найпростіші шви і стібки.
- правильно виконувати вивчені технологічні операції з усіх видів праці.

Знати і виконувати:

- правила особистої гігієни під час роботи на уроках праці;

- правила техніки безпеки під час роботи з ножицями, клеєм, пластиліном, голкою, викруткою, гайковим ключем.
- Активно брати участь в уроках праці;
- використовувати назви різних інструментів, матеріалів і пристосувань, трудових операцій, деталей виробів у мовленні, під час опису власної діяльності;
- з допомогою вчителя аналізувати і порівнювати властивості матеріалів, що використовуються на уроках;
- приймати мету й утримує її до кінця роботи;
- планувати предметно-практичну діяльність (працювати з операційним планом; аналізувати зразок з питань учителя і самостійно; складати короткий план, розповідь про виконану роботу; працювати за зразком і малюнком; правильно виконувати вивчені технологічні операції з усіх видів праці);
- здійснювати поетапний і підсумковий самоконтроль;
- оцінювати роботу.

3 клас

(70 год, 2год на тиждень)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1		Технологія обробки матеріалів		
1.1	12	Робота з папером		
1.1.1.	2	Елементи графічної грамоти Ескіз як вид графічного зоб-	<i>Учень:</i> <i>має уявлення про ескіз;</i>	<i>Розвиток мовлення:</i> <i>використання назв ескізних</i>

	<p>раження предметів, деталей. Основні лінії на ескізах, кресленнях: контурна, розмірна і лінія згину, їх призначення. Позначення місць нанесення клею. Раціональна робота олівцем. Правила читання ескіза, проставлення розмірів на ескізі. Креслення плоских і об'ємних виробів. Згинання паперу і картону за лініями розмітки, різання ножем за допомогою фальцлінійки. Конструктивні елементи об'ємних геометричних фігур: бокова поверхня, ребро, грань, вершина, основа. Ознаки призми, куба.</p> <p><i>Трудові операції.</i> Визначення лінійних розмірів куба, призми. Побудова ескізів розгортки бокових і повних поверхонь цих фігур.</p>	<p><i>знає</i> назви і призначення ліній на ескізі. Розрізняє ескізи плоских і об'ємних виробів; <i>вміє</i> з допомогою вчителя представляти розміри реальних деталей на ескізі; згинати папір і картон за лініями розмітки, будувати ескізи бокових і повних поверхонь призми і куба.</p>	<p>ліній, інструментів, елементів розгортки об'ємних фігур, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз, порівняння зображення на ескізі плоских і об'ємних фігур, визначення взаємно-однозначної відповідності виробу (деталі) і його ескізу.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i> терпіння і спостережливості.</p>
--	---	---	--

1.1.2	4	<p>Виготовлення об'ємних виробів з паперу <i>Технічні відомості.</i> Поняття про розгортку конуса і циліндра. Особливості з'єднання частин об'ємного виробу під прямим кутом та конічної і циліндричної форм. <i>Трудові операції.</i> виготовлення конуса і циліндра за допомогою розгорток (без приєднання дна і верха). З'єднання елементів розгортки різними способами (клеєм, нитками, м'яким дротом). Раціональні і безпечні прийоми роботи гладилкою, фальцлінійкою, ножицями, ножем, шилом, голкою. <i>Орієнтовний перелік виробів.</i> Коробки, футляри для книжок, папки для колекцій, коробочка для насіння, іграшки конічної форми, куб-скринька для листівок тощо.</p>	<p><i>Учень:</i> має уявлення про розгортку конуса і циліндра; <i>розрізняє</i> розгортки різних об'ємних фігур; <i>вміє</i> з'єднувати елементи розгортки конуса і циліндра різними способами; <i>знає і виконує</i> правила раціональної і безпечної роботи з інструментами.</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i> розширення словникового запасу, використання нових слів у словесному описі діяльності когось із учнів або власної. <i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз, порівняння розгорток різних об'ємних фігур. <i>Сенсомоторний розвиток:</i> розвиток зорово-моторної координації, тонкої моторики руки при з'єднанні елементів розгортки різними способами. <i>Розвиток саморегуляції:</i> виконання завдання за зразком і простою інструкцією, в певній послідовності дій; планування (з допомогою вчителя) предметно-практичної діяльності (аналіз зразка і умови трудової задачі, складання операційного плану, зборка виробу і т.д.); контроль відповідності етапів роботи меті діяльності, зазначе-</p>
-------	---	---	--	--

1.1.3	6	<p>Виготовлення комбінованих виробів з паперу <i>Технічні відомості.</i> Використання властивостей різного виду паперу, тканини для виконання поздоровчих листівок.</p> <p><i>Трудові операції.</i> Визначення на зразку послідовності виконання виробів з поєднанням різних технік (оригамі, аплікація з тканини, ниток, малювання). Прорізна аплікація (на одному аркуші вирізують контур, на інший приклеюють тканину або аркуш паперу ін-</p>	<p><i>Учень:</i> знає властивості різних видів паперу; <i>вміє:</i> – з допомогою вчителя визначати послідовність виготовлення складної поздоровчої листівки; – вирізувати фігури всередині картонного тла без його порушення; – підбирати кольори тканини, тла картону, ниток для виготовлення прорізних листівок;</p>	<p>ної вчителем і прийнятої учнем; оцінювання своєї роботи і роботи однокласників.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i> акуратності, терпеливості, ретельності, вміння завершувати роботу.</p> <p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв інструментів і пристосувань, деталей виробів, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз, порівняння різних деталей за кольором, розміром, формою, місцем розташування на зразку.</p> <p><i>Сенсомоторний розвиток:</i> розвиток зорово-моторної координації, тонкої моторики руки під час вирізування, при роботі з дрібними деталями для аплікації.</p>
-------	---	---	--	--

		шого кольору трохи більшого розміру, ніж контур, і перший аркуш наклеюють на другий). <i>Орієнтовний перелік виробів.</i> Виготовлення макету одягу для ляльки. Іграшка «Перукарня» (макет обличчя з волоссям, зробленим з ниток: заплітання косичок, прикрашання бантиками, заколками зачіски).	<i>знає і виконує</i> правила роботи й особистої гігієни під час роботи з ножицями, клеєм.	<i>Розвиток уяви</i> під час виконання самостійної творчої роботи способом аплікації. <i>Розвиток саморегуляції:</i> виконання завдання за зразком і простою інструкцією, в певній послідовності дій. Аналіз зразка за запитаннями вчителя, планування предметно-практичної діяльності (визначення порядку виготовлення виробу за зразком); поетапний і підсумковий самоконтроль з допомогою вчителя. <i>Виховання позитивних рис особистості:</i> акуратності, терпеливості, ретельності, вміння завершувати роботу.
1.2 1.2.1	18 6	Робота з тканиною і нитками <i>Обробка тканини</i> <i>Ознайомлення з професією мо-</i>	<i>Учень:</i> <i>має уявлення</i> про тканини тва-	<i>Розвиток мовлення:</i> використання назв інструмен-

	<p>дельєра-конструктора, інструментами та результатами його праці. Вишивання.</p> <p><i>Техніко-технологічні відомості.</i> Властивості тканин тваринного походження (шовк, вовна).</p> <p>Поняття викройки. Виготовлення викройки фартуха (за зразком, ескізом, інструкційною картою).</p> <p>Тканина і трикотажне полотно. Основа і уток тканини, їх визначення. Правила розмічання тканини за допомогою викройки.</p> <p>Види стібків і швів: «рядок», «стебельчатий», «тамбурний», техніка виконання і призначення. Способи з'єднання деталей виробу.</p> <p><i>Трудові операції.</i> Розмітка тканини, складеної вдвічі і її розкрій. Пошив фартуха. Об-</p>	<p>ринного походження, їх вигляд і властивості; про викройку виробу;</p> <p><i>знає:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – способи розмічання виробу за допомогою викройки; <i>вміє:</i> – розмічати тканину за допомогою викройки з врахуванням основи і малюнка; – виконувати основні стібки для виготовлення простого виробу; <p><i>знає і виконує</i> правила безпечної роботи з ножицями, голкою.</p>	<p>тів, деталей виробу, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз, порівняння тканин різного походження за їх візуальними і тактильними ознаками, споживчими властивостями.</p> <p><i>Сенсомоторний розвиток:</i> розвиток зорово-моторної координації, тонкої моторики руки при розмічанні тканини за допомогою викройки, виконанні основних швів.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i> акуратності, терпеливості, ретельності, вміння завершувати роботу.</p>
--	---	---	---

1.2.2	4	<p>робка країв виробу стібками «петельний». Виготовлення аплікації і з'єднання її з основним виробом.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів.</i> Фартух, рушник, гольниця. М'які іграшки за казками («Лебідь», «Білка»).</p> <p>В'язання гачком</p> <p><i>Техніко-технологічні відомості.</i> Види ниток для в'язання гачком для оздоблення виробів. Стовпчики без накиду і з накидом. Прийоми оздоблення країв виробу гачком.</p> <p><i>Трудові операції.</i> Виконання зразків в'язання стовпчиків без накиду і з накидом. В'язання виробів прямокутної форми.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів.</i> Зразки виконання стовпчиків з накидом і без накиду, закладинки.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p><i>вміє</i> виконувати стовпчики з накидом і без накиду при в'язанні виробу прямокутної форми, оздобленні країв виробу; <i>знає і виконує</i> правила техніки безпеки та особистої гігієни під час в'язання гачком.</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i></p> <p>використання назв інструментів, деталей виробу, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Сенсомоторний розвиток:</i></p> <p>розвиток зорово-моторної координації, тонкої моторики руки під час в'язання гачком.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i></p> <p>акуратності, терпеливості, ретельності, вміння завершувати роботу.</p>
-------	---	--	---	---

1.2.3	2	<p>Оздоблення виробів з тканини аплікацією <i>Техніко-технологічні відомості.</i> Аплікація з тканини і її виготовлення. Кольорове поєднання тканини і ниток. Правила з'єднання деталей виробу за допомогою клею і пришивання. <i>Трудові операції.</i> Вирізування деталей аплікації. Виготовлення аплікації і з'єднання її з основним виробом. <i>Орієнтовний перелік виробів.</i> Прикрашання серветки, фартуха, гольниці, рушника аплікацією.</p>	<p><i>Учень:</i> має уявлення про аплікацію з тканини, способи її виготовлення; вміє підбирати деталі для аплікації; знає і виконує правила техніки безпеки та особистої гігієни під час роботи з ножицями, клеєм, голкою.</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв інструментів, деталей аплікації, кольорів, трудових операцій в описі власних дій. <i>Сенсомоторний розвиток:</i> розвиток зорово-моторної координації, тонкої моторики руки під час виконання аплікації з тканини. <i>Розвиток саморегуляції:</i> аналіз зразка за запитаннями вчителя, планування предметно-практичної діяльності (визначення порядку виготовлення виробу за зразком); поетапний і підсумковий самоконтроль з допомогою вчителя. <i>Виховання позитивних рис особистості:</i> акуратності, терпеливості, ретельності, вміння завершувати роботу.</p>
-------	---	---	---	---

1.3	6	<p>Робота з природним матеріалом</p>		
1.3.1	4	<p>Виготовлення об'ємних виробів і композицій з рослинних форм <i>Техніко-технологічні відомості.</i> Різні види об'ємних виробів з природних матеріалів. Поняття про ікебану. Демонстрація різних виробів з природних матеріалів: ікебани, тематичних композицій. Прийоми з'єднання деталей в об'ємних композиціях (дротом, шипами, пластиліном, клеєм). Інструменти і пристосування, необхідні під час роботи з природними матеріалами. Українські обереги з використанням плодів і насіння. Об'ємні тематичні композиції з природних матеріалів за казками. <i>Трудові операції.</i> Підбір мате-</p>	<p><i>Учень:</i> <i>знає і виконує</i> правила техніки безпеки під час роботи з колючими і ріжучими інструментами, які використовуються для виробів з природних матеріалів, а також з клеєм. <i>знає</i> назви і призначення природних матеріалів, що використовуються на уроках; <i>вміє</i> підбирати і готувати природні матеріали до роботи, в правильній послідовності виготовляти об'ємні вироби з природних матеріалів.</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв професій, пов'язаних з дизайном; інструментів і пристосувань, трудових операцій в описі власних дій. <i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз, порівняння різних природних матеріалів за походженням, формою, можливостями використання. <i>Розвиток саморегуляції:</i> аналіз зразка за запитаннями вчителя, планування предметно-практичної діяльності (визначення порядку виготовлення виробу за зразком); поетапний і підсумковий самоконтроль з допомогою вчителя. <i>Сенсомоторний розвиток:</i> зорово-моторної координації, тонкої моторики руки під час</p>

1.3.2	<p>2</p> <p>ріалів для ікебани (кора, гілки, листя, плоди). Підготовка природних матеріалів до роботи. Виготовлення окремих деталей композиції. Підготовка пластилінової основи для об'ємної аплікації з камінців, черепашок (ваза). Складання виробів.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів.</i> Ваза, оздоблена камінцями й черепашками, український оберіг (об'ємна аплікація), колективні роботи за казками.</p> <p>Створення композицій з рослинних форм <i>Техніко-технологічні відомості.</i> Відображення живої природи в композиціях. Аплікаційні композиції з листя, трав і квітів. Компонування форм і кольорів квітів, трав, гілочок у процесі створення аплікації.</p>	<p><i>Учень:</i> знає назви, призначення і властивості природних матеріалів, що використовуються на уроках; вміє підбирати і готувати природні матеріали до роботи, в правильній послідовності виготовляти композицію з рос-</p>	<p>роботи з природним матеріалом.</p> <p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв рослинних форм, інструментів і пристосувань, трудових операцій в описі власних дій. <i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз, порівняння рослинних форм за походженням, формою, можливостями використання.</p>
-------	---	--	---

		<p><i>Трудові операції.</i> Підбір рослинного матеріалу для аплікації (гілки, листя, плоди). Підготовка природних матеріалів до роботи (з допомогою вчителя розгладити листочки праскою).</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів.</i> Композиційні сувеніри з рослинних форм.</p>	<p>линних форм за зразком і власним задумом.</p> <p><i>знає і виконує</i> правила техніки безпеки під час роботи з колючими і ріжучими інструментами, які використовуються для виробів з природних матеріалів, а також з клеєм.</p>	<p><i>Розвиток саморегуляції:</i> аналіз зразка із запитань вчителя, планування предметно-практичної діяльності (визначення порядку виготовлення виробу за зразком); поетапний і підсумковий самоконтроль з допомогою вчителя.</p> <p><i>Сенсомоторний розвиток:</i> зорово-моторної координації, тонкої моторики руки під час роботи з крихкими рослинними формами.</p>
1.4 1.4.1	6 4	<p>Робота з деревиною і металом</p> <p><i>Вироби з дроту*</i></p> <p><i>Техніко-технологічні відомості.</i> Види дроту (м'який, цупкий). Властивості, призначення. Інструменти для обробки дроту, плоскогубці, кусачки. Прийоми вирівнювання,</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p><i>знає</i> призначення і властивості гнучкого м'якого і цупкого дроту;</p> <p><i>вміє</i> вирівнювати, згинати, скручувати дріт, виконувати</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв інструментів, деталей виробів, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Сенсомоторний розвиток:</i> розвиток зорово-моторної ко-</p>

* Уроки з цього підрозділу доцільно планувати перед уроками з використанням каркасів для виконання скульптурних форм з пластиліну (солоного тіста).

1.4.2	2	<p>згинання, скручування цупкого дроту. Нарізання заготовок необхідної довжини, згинання і скручування. Техніка безпеки під час роботи з дротом і інструментами.</p> <p><i>Трудові операції.</i> Прийоми плетіння з м'якого дроту. Найпростіші вузли техніки «макrame» для в'язання сітки. Підготовка цупкого дроту для виготовлення каркасів (вирівнювання, згинання, скручування).</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів:</i> Обплетена дротом ручка, сітка для збереження іграшок, кашпо для вазона; кошик, виготовлення каркасів з цупкого дроту для виробів із пластиліну.</p> <p>Карбування на фользі*</p> <p><i>Техніко-технологічні відомості:</i> Фольга як тонкий шар ме-</p>	<p>найпростіші вузли макrame з м'якого дроту;</p> <p><i>знає і виконує</i> правила техніки безпеки під час роботи з дротом, інструментами для його обробки.</p> <p><i>Учень:</i> <i>знає</i> призначення і властивості фольги;</p>	<p>ординації, тонкої моторики руки під час виконання трудових операцій з м'яким і цупким дротом.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i> наполегливості, акуратності, ретельності, вміння завершувати роботу.</p> <p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв інструментів, деталей виробів, тру-</p>
-------	---	--	--	--

* Уроки з цього підрозділу доцільно проводити після виготовлення об'ємних виробів з картону й паперу.

1.4.3	4	<p>талу: призначення, властивості. Інструменти для карбування на фользі (ножиці, голка, шило). Прийоми роботи з інструментами, безпека праці.</p> <p><i>Трудові операції.</i> Вирівнювання фольги. Нанесення орнаменту на фольгу. Прикрашання карбованою фольгою об'ємного виробу з паперу.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів.</i> Оздоблення об'ємного виробу з картону.</p> <p>Технологія обробки деревини</p> <p><i>Ознайомлення з професіями,</i> пов'язаними з обробкою деревини: тесля. Інструменти та результати його праці: будівельні матеріали, оздоблення для оселі, меблі. Екскурсія в столярну майстерню.</p> <p><i>Техніко-технологічні відомості.</i> Деревина і її властивості. Застосування деревини.</p>	<p><i>вміє</i> вирівнювати фольгу для підготовки до карбування, наносити орнамент, карбувати на фользі за допомогою ножиць, шила;</p> <p><i>знає і виконує</i> правила техніки безпеки під час роботи з металевою фольгою, інструментами для її обробки.</p> <p><i>Учень:</i></p> <p><i>має</i> уявлення про професії, пов'язані з обробкою деревини, інструменти та результати їх праці;</p> <p><i>знає</i> про призначення і властивості деревини, вимоги техніки безпеки до дерев'яних виробів (відшліфовані);</p> <p><i>вміє</i> шліфувати дерев'яну поверхню наждачним папером,</p>	<p>дових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Сенсомоторний розвиток:</i> розвиток зорово-моторної координації, тонкої моторики руки під час карбування на фользі.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i> наполегливості, акуратності, ретельності, вміння завершувати роботу.</p> <p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв професій, пов'язаних з обробкою деревини, інструментів та результатів їх праці, деталей виробів, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Сенсомоторний розвиток:</i> розвиток зорово-моторної координації, тонкої моторики руки під час виготовлення ви-</p>
-------	---	---	--	---

		<p>Наждачний папір для шліфування дерев'яної поверхні. Готові заготовки з дерева (палички для морозива, сірники). Властивості свіжих і висушених вербових гілок. Можливості плетіння зі свіжих вербових гілок (лози). <i>Трудові операції.</i> Виготовлення виробів з готових дерев'яних форм (тирси, стружок, паличок для морозива і сірників). Шліфування поверхні наждачним папером. Плетіння заготовки для оберегу (плоскої імітації кошика). <i>Орієнтовний перелік виробів.</i> Підставка під гаряче з паличок від морозива, плетена заготовка для оберега.</p>	<p>виготовляти вироби з готових дерев'яних форм (аплікацію з використанням тирси і стружок, паличок для морозива, сірників); <i>знає і виконує</i> правила техніки безпеки під час роботи з готовими дерев'яними формами та інструментами для їх обробки.</p>	<p>робів з готових дерев'яних форм. <i>Виховання позитивних рис особистості:</i> наполегливості, акуратності, ретельності, вміння завершувати роботу.</p>
1.5	4	<p>Робота з пластиліном чи глиною (солоним тістом) <i>Техніко-технологічні відомості.</i> Обмеженість можли-</p>	<p><i>Учень:</i> <i>знає</i> про обмежені можливості виготовлення виробів з пластиліну;</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв інструментів, деталей виробів, трудових операцій в описі власних дій.</p>

		<p>востей виконання виробів з пластиліну (глини, тіста). Використання металевого каркасу. Демонстрація виробів.</p> <p><i>Трудові операції.</i> Виготовлення скульптурних форм з пластиліну з використанням каркасів з цупкого дроту*.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів:</i> Складні вироби з пластиліну на основі каркасу з металевого дроту.</p>	<p><i>вміє</i> використовувати каркас з цупкого дроту для виготовлення скульптурних форм з пластиліну (солоного тіста); <i>знає і виконує</i> правила техніки безпеки під час роботи з металевим каркасом, інструментами.</p>	<p><i>Сенсомоторний розвиток:</i> розвиток зорово-моторної координації, тонкої моторики руки під час ліплення скульптурних форм з пластиліну чи тіста.</p> <p><i>Розвиток саморегуляції:</i> аналіз зразка за запитаннями вчителя, планування предметно-практичної діяльності (визначення порядку виготовлення виробу за зразком); поетапний і підсумковий самоконтроль з допомогою вчителя.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i> наполегливості, акуратності, ретельності, вміння завершувати роботу.</p>
2 2.1	4	<p>Основи самообслуговування</p> <p>Догляд за одягом</p> <p><i>Ознайомлення з професіями,</i></p>	<p><i>Учень:</i> <i>має уявлення</i> про професії, по-</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв професій,</p>

* Каркаси з цупкого дроту доречно виготовляти перед цим програмовим розділом.

	<p>пов'язаними зі сферою послуг: прибиральниця, продавець, швачка, яка лагодить одяг, інструментами та результатами їх праці.</p> <p><i>Техніко-технологічні відомості.</i> Поняття про самообслуговування як суттєвий вклад в сімейну економіку. Прибирання в квартирі. Види одягу. Необхідність доглядати за одягом. Зберігання одягу. Види лагодження одягу (пришивання гудзиків, зашивання дірок, штопка, заплатки). Технологія виконання заплатки, штопки виробу. Демонстрація виробів.</p> <p><i>Трудові операції.</i> Пришивання відірваних ґудзиків, гачків, гудзиків на ніжці, підбір тканини для заплатки, штопка дірки, зашивання розірваного шва.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів.</i> Колекція гудзиків, виконан-</p>	<p>в'язані зі сферою послуг, необхідність самообслуговування в побуті;</p> <p><i>знає</i> про види одягу, необхідність його зберігання, види лагодження одягу;</p> <p><i>вміє</i> виконувати штопку і накласти заплатку на дірку в одязі, пришити відірвані гудзики і кнопки, зашивати розірваний шов;</p> <p><i>знає і виконує</i> правила техніки безпеки під час роботи з голкою, ножицями.</p>	<p>пов'язаних зі сферою послуг, інструменти та результати їх праці, деталей виробів, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Сенсомоторний розвиток:</i> розвиток зорово-моторної координації, тонкої моторики руки під час догляду за одягом.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i> наполегливості, акуратності, ретельності.</p>
--	--	--	---

		ня зразків штопки, заплатки на дірку.		
2.2	6	<p>Основи кулінарної оброки продуктів*</p> <p><i>Ознайомлення з професією кухаря-кулінара, інструментами та результатами його праці. Екскурсія на кухню.</i></p> <p><i>Техніко-технологічні відомості.</i> Види харчових продуктів. Готування їжі і напівфабрикати. Різні види десертів. Різні види печива. Солодке і солоне печиво. Походження меду, варення, повидла. Види сервіровки стола: повсякденна і святкова. Сервіровка і оздоблення святкового столу.</p> <p><i>Трудові операції.</i> Приготування найпростішого десерту: намазування печива медом (варенням, повидлом, кремом).</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p><i>має уявлення</i> про професії, пов'язані з обробкою харчових продуктів, сервірування святкового столу;</p> <p><i>знає</i> про види харчових продуктів (готові продукти і напівфабрикати); види сервіровки столу;</p> <p><i>вміє</i> намазувати печиво медом, варенням, плавленим сиром, сервірувати стіл на всяк день під керівництвом учителя;</p> <p><i>знає і виконує</i> правила техніки безпеки під час роботи зі столовими приладами.</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i></p> <p>використання назв професій, пов'язаних з обробкою продуктів, інструментів та результатів їх праці, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i></p> <p>наполегливості, акуратності, ретельності.</p>

* Уроки з цієї теми доречно проводити після якогось класного свята, коли діти допомагають готувати «солодкий стіл».

3 3.1	4	<p>Сільськогосподарська праця</p> <p>Осінні роботи</p> <p><i>Агротехнічні відомості.</i> Правила збору насіння і способи його збереження. Збирання врожаю. Осіння обробка ґрунту. Правила безпеки праці при роботі з граблями, лопатою.</p> <p><i>Практичні роботи.</i> Збирання насіння квітів і підготовка його до зберігання. Сортування насіння квітів стосовно кольору листя і квітів, часу цвітіння, розміру стебел і квітів.</p> <p><i>Екскурсія</i> в парк, в якому розбито художньо оформлену клумбу.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p><i>знає</i> правила збору насіння і способи його збереження; <i>вміє</i> збирати насіння квітів, готувати його до зберігання (сортування); <i>знає і виконує</i> правила техніки безпеки під час роботи з садовим реманентом.</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i></p> <p>використання назв рослин, насіння яких збирається і заготовляється, садового реманенту, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Сенсомоторний розвиток:</i></p> <p>розвиток зорово-моторної координації, тонкої моторики руки під час сортування насіння.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i></p> <p>наполегливості, акуратності, ретельності.</p>
3.2 3.2.1	6 2	<p>Весняні роботи</p> <p>Вирощування вигоночних рослин (тюльпанів, нарцисів) у відкритому ґрунті</p> <p><i>Агротехнічні відомості.</i> Виго-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p><i>знає</i> правила зберігання цибулин вигоночних рослин, їх висаджування в ґрунт;</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i></p> <p>використання назв вигоночних рослин, цибулини яких висаджуються, садового рема-</p>

3.2.2	4	<p>ночні квіткові рослини (тюльпани, нарциси, гіацинти). Умови зберігання цибулин, вирощування квітів. Правила висаджування цибулин в ґрунт, догляду за ними.</p> <p><i>Практичні роботи.</i> Висаджування цибулин у ґрунт, догляд за ними, спостереження за розвитком і цвітінням у відкритому ґрунті.</p> <p>Елементи декоративного паркового мистецтва</p> <p><i>Агротехнічні відомості:</i> Традиції оформлення присадибних квітників в Україні. Традиційні квіти (чорнобривці, мальви, жоржини тощо). Художня доцільність поєднання квітів у квітнику. Плетений тин як елемент квітника. Огорожа з цегли, використання кам'яних брил. Створення простого ескіза квітника, зобра-</p>	<p><i>вміє</i> висаджувати цибулини в ґрунт, доглядати за ними; <i>знає і виконує</i> правила техніки безпеки під час роботи з садовим реманентом.</p> <p><i>Учень:</i> <i>має уявлення</i> про традиційне паркове мистецтво українців, правила поєднання кольорів, розмірів і часу цвітіння квітів у квітнику; <i>знає</i> правила зберігання цибулин вигоночних рослин, їх висаджування в ґрунт; <i>вміє</i> розбивати клумбу під керівництвом учителя (колективна робота), засівати клумбу насінням відповідно до макету.</p>	<p>ненту, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i> наполегливості, акуратності, ретельності.</p> <p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв рослин, насіння яких використовується для клумби, садового реманенту, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i> наполегливості, акуратності, ретельності.</p>
-------	---	--	--	--

4 4.1	4	<p>ження на ньому квітів, кущів, огорожі та інших елементів. Розмічання посадки однорічних квіткових рослин з урахуванням кольору листя і квітів, часу цвітіння, розміру рослин і квітів.</p> <p><i>Практичні роботи.</i></p> <p>Розбивання клумби: розмітка, перекопування ґрунту і засівання насінням відповідно до макету клумби.</p> <p style="text-align: center;">Конструювання</p> <p>Робота з металевим конструктором</p> <p><i>Техніко-технологічні відомості.</i> Технічні відомості про транспортуючі пристрої і машини, їх призначення і застосування. Прийоми зборки з деталей конструктора моделей технічних пристроїв, машин і т.д. Виготовлення тех-</p>	<p><i>знає і виконує</i> правила техніки безпеки під час роботи з садовим реманентом.</p> <p><i>Учень:</i> <i>вміє</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – розрізняти, порівнювати, підбирати потрібні деталі конструктора; – складати макет за інструктивною картою, регулювати рухому частину макету; – розбирати моделі і сортувати деталі; 	<p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв інструментів, деталей конструктора, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз, порівняння деталей конструктора за формою, призначенням.</p>
----------	---	--	--	---

	<p>нічних іграшок, моделей і макетів за зразками, малюнками, ескізами і за власним задумом учнів. Демонстрація технічних іграшок у дії, їх регулювання. Виготовлення моделей з напівфабрикатів.</p> <p><i>Трудові операції.</i> Відбір необхідних деталей і складання моделей і макетів за наочним зразком і малюнком. Розбір моделей, укладання деталей на місце.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів.</i> Візок, терези, кран, колективна робота «Наш мікрорайон»</p>	<p><i>знає і виконує</i> правила роботи під час роботи з викруткою і гайковим ключем.</p>	<p><i>Сенсомоторний розвиток:</i> зорово-моторної координації, тонкої моторики руки під час збирання моделей з деталей конструктора.</p>
--	---	---	--

Основні навчальні досягнення на кінець року

Учні повинні мати уявлення про професії, пов'язані з обробкою матеріалів, з трудовими операціями з ними, які зустрічалися в третьому класі, інструменти та результати їх праці.

Знати

- умови росту рослин (світло, тепло, волога);
- правила догляду за кімнатними рослинами (поливання, розпушування ґрунту);
- правила посадки (посіву) сільськогосподарських рослин;

- прийоми роботи з предметною інструкційною картою;
- правила позначення розмірів на ескізі;
- способи обробки різних матеріалів, передбачених програмою;
- технологічні особливості матеріалів, що використовується на уроках;
- правила техніки безпеки під час роботи з ножицями, голкою, клеєм, пластиліном;
- правила особистої гігієни під час роботи на уроках праці.

Вміти

- самостійно організовувати свою працю (раціонально підбирати і розміщати матеріали й інструменти, зберігати порядок на робочому місці, використати інструменти за призначенням);
- виконувати необхідні трудові операції для обробки матеріалів, конструювання, самообслуговування, у сфері сільського господарства, які використовувалися протягом третього класу (вирізування всередині контуру, розмічання тканини за допомогою викройки, виконувати стовпчики з накидом і без накиду під час плетіння гачком, вузли макраме з м'якого дроту; виготовляти об'ємні вироби з природних матеріалів, карбувати на фользі, шліфувати дерев'яну поверхню, виготовляти каркас із цупкого дроту для скульптурних форм);
- доглядати за одягом: штопати і зашивати дірку, пришивати ґудзики і кнопки;
- сервірувати повсякденний стіл з допомогою вчителя;
- готувати найпростіші десерти з печива, меду, варення.

Знати і виконувати:

- правила безпеки праці, особистої гігієни під час сільськогосподарських робіт;
- правила техніки безпеки під час роботи з ножицями, клеєм, пластиліном, голкою, викруткою, гайковим ключем;
- правила особистої гігієни під час роботи на уроках праці.

Виявляти інтерес до уроків праці;

Описувати власну діяльність, план майбутньої роботи, використовуючи назви матеріалів і пристосу-

вань, інструментів у мовленні, під час опису власної діяльності;

- з допомогою вчителя *ставити мету й утримувати* її до кінця роботи;
- з допомогою вчителя *аналізувати і порівнювати* властивості матеріалів, що використовуються на уроках;
- з допомогою вчителя аналізувати зразок, планує предметно-практичну діяльність (визначати частини й деталі виробу, порядок його виготовлення за зразком або згідно демонстрації вчителя);
- утримувати в пам'яті просту словесну інструкцію, складати операційний план і працювати згідно з ним;
- з допомогою вчителя здійснювати поетапний і підсумковий самоконтроль згідно з операційним планом;
- оцінювати результати своєї діяльності, в тому числі й проміжних етапів діяльності згідно з операційним планом.

4 клас

(70 год, 2 год. на тиждень)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1		Технологія обробки матеріалів		
1.1	17	Робота з папером		
1.1.1	2	Елементи графічної грамоти <i>Техніко-технологічні відомості. Короткі відомості про тех-</i>	<i>Учень:</i> <i>має уявлення про технічний рисунок;</i>	<i>Розвиток мовлення:</i> використання назв ескізних ліній, інструментів, елементів

1.1.2	6	<p>нічний рисунок. Побудова технічного рисунка, нанесення розмірів. Розмічання з точністю до 1 мм. Масштаб 1:1, 1:2. Розгортка, габаритні розміри. <i>Трудові операції</i>. Розмітка деталей за допомогою циркуля і циркуля-вимірника. Складання технічного рисунка з використанням контурних, осьових, виносних і розмірних ліній. Нанесення розмірів.</p> <p>Виготовлення об'ємних виробів з пап'є-маше <i>Техніко-технологічні відомості</i>. Властивості паперу для пап'є-маше (пухкий, добре насичує вологу). Демонстрація виробів.</p> <p><i>Трудові операції</i>. Виготовлення виробів з використанням плоскої (наприклад, тарілка) або об'ємної основи.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів.</i></p>	<p><i>знає</i>, як побудувати технічний рисунок і наносити розміри, призначення основних його ліній;</p> <p><i>вміє</i> з допомогою вчителя скласти технічний рисунок, проставляти розміри реальних деталей за допомогою циркуля і циркуля-вимірника;</p> <p><i>знає і виконує</i> правила раціональної і безпечної роботи з інструментами.</p> <p><i>Учень:</i> <i>відрізняє</i> папір, необхідний для виготовлення пап'є-маше; <i>вміє</i> вибирати необхідну плоску або об'ємну основу для виробу, виконувати вироби.</p>	<p>розгортки об'ємних фігур, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз, порівняння зображення на ескізі плоских і об'ємних фігур, визначення взаємодозначної відповідності вироб (деталі) і його ескізу.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i> терпіння і спостережливості.</p> <p><i>Розвиток мовлення:</i> використання нових слів у словесному описі діяльності</p> <p><i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз, порівняння різних видів паперу.</p> <p><i>Сенсомоторний розвиток:</i> розвиток тонкої моторики руки під час виконання виробів з пап'є-маше.</p> <p><i>Розвиток саморегуляції:</i></p>
-------	---	---	--	--

1.2.1	20 6	<p>карнавальна маска з пап'є-маше, виготовлення сувеніру-скульптури.</p> <p>Робота з тканиною і нитками</p> <p>Обробка тканини</p> <p><i>Ознайомлення з професією</i> хімік-технолог, інструментами та результатами їх праці. Демонстрація досліду з зафарбовуванням лимоном клаптка лакмусового паперу. Бесіда про хімію і виготовлення виробів: пластмаса, синтетичні тканини і хутро.</p> <p><i>Техніко-технологічні відомості.</i> Тканини, виготовлені із синтетичних волокон. Переплетення ниток у тканинах, їх відмінність одна від одної. Нитки основи й утоку. Визначення лицьової і виворітної сторін тканини. Види стібків і швів: оксамитний, підрубний,</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>має уявлення про професію хіміка-технолога, синтетичні тканини; відмінність тканинних переплетень;</p> <p><i>знає:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – як визначати нитки основи й утоку, виворітну й лицьову сторони тканини; – правила виконання штопання дірки; <p><i>вміє:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – розрізняти за виглядом основні стібки і шви; – виконувати основні стібки для виготовлення простого виробу; – виконувати зразок штопки; – виконувати клаптеву апліка- 	<p>виконання завдання за зразком і простою інструкцією, в певній послідовності дій.</p> <p><i>Розвиток мовлення:</i></p> <p>використання назв інструментів, швів і стібків, деталей виробу, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Пізнавальний розвиток:</i></p> <p>аналіз, порівняння тканин різного походження за їх візуальними і тактильними ознаками, споживчими властивостями.</p> <p><i>Сенсомоторний розвиток:</i></p> <p>розвиток зорово-моторної координації, тонкої моторики руки під час виконання швів і стібків, штопки, клаптевої аплікації.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i></p> <p>акуратності, терпеливості, ре-</p>
-------	---------	--	---	--

1.2.2	4	<p>петельний. Правила виконання штопання, пристосування для штопання.</p> <p><i>Трудові операції.</i> Виконання зразків стібків і швів, композиції з них; зразка штопки.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів.</i> Клаптева аплікація. Композиції з тканини. Елементи композиції приклеюють на папір або зшивають.</p> <p>Виготовлення об'ємних виробів з тканини</p> <p><i>Техніко-технологічні відомості.</i> Виготовлення ляльки способом скручування ниток чи клаптів тканини. Виготовлення шнура і балабонів.</p> <p><i>Трудові операції.</i> Викроювання деталей об'ємної іграшки з тканини. Виготовлення виробів з тканини циліндричної й кулястої форми.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів.</i></p>	<p>цію за допомогою зшивання деталей;</p> <p><i>знає і виконує</i> правила безпечної роботи з ножицями, голкою.</p> <p><i>Учень:</i> <i>знає:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – технологію розкрою виробу для створення об'ємної іграшки; – порядок виготовлення деталей циліндричної й кулястої форми. <p><i>вміє:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – розмічати тканину за допомогою викройки; – створювати деталі кулястої й циліндричної форми; 	<p>тельності, вміння завершувати роботу.</p> <p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв професії, інструментів, деталей виробу, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз, порівняння деталей різної об'ємної форми.</p> <p><i>Сенсомоторний розвиток:</i> розвиток зорово-моторної координації, тонкої моторики руки під час виготовлення об'ємної іграшки.</p>
-------	---	---	---	---

1.2.3	5	<p>Об'ємні іграшки з щільної тканини, деталі яких з'єднуються зовнішнім петельним швом.</p> <p>Одяг для клаптевої ляльки</p> <p>В'язання гачком <i>Техніко-технологічні відомості.</i> Поняття про трикотаж. Умовні позначення різного виду петель на інструкційній карті. Виконання декоративних прикрас для одягу з використанням найпростіших елементів в'язання гачком (квітка, букет тощо).</p> <p><i>Трудові операції.</i> В'язання з вузьких смужок тканини стовпчиками без накиду і з накидом великим гачком (підставки під гаряче, прихватки, килимки для ванни, подушки для стільця).</p> <p>Інструмент для в'язання виробів зі смужок тканини: ве-</p>	<p>– з'єднувати деталі зовнішнім петельним швом; <i>знає і виконує</i> правила безпечної роботи з ножицями, голкою.</p> <p><i>Учень:</i> <i>має уявлення</i> про трикотаж і його виробництво. <i>знає</i> умовні позначення різного виду петель на інструкційній карті. <i>вміє:</i> – розрізати тканину на смужки, працювати великим гачком для виготовлення великих виробів: килимка, підставки під гаряче, подушки для стільця; – виготовляти вироби циліндричної форми за допомогою в'язання гачком; <i>знає і виконує</i> правила безпечної роботи з ножицями, голкою.</p>	<p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i> акуратності, терпеливості, ретельності, вміння завершувати роботу.</p> <p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв інструментів, деталей виробу, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз, порівняння трикотажного полотна тканини і виплетеного виробу.</p> <p><i>Сенсомоторний розвиток:</i> розвиток зорово-моторної координації, тонкої моторики руки під час виготовлення виробів за допомогою плетіння гачком.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i> акуратності, терпеливості, ретельності, вміння завершувати роботу.</p>
-------	---	---	--	---

1.2.3	5	<p>ликий гачок. В'язання виробів циліндричної форми (тулуб і голова) м'якої іграшки (собаки).</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів.</i> Виготовлення м'якої іграшки собаки, декоративних прикрас для трикотажного одягу.</p> <p>Вишивання <i>Техніко-технологічні відомості.</i> Різні види вишивання. Український рушник. Сорочка. Демонстрація виробів. Нитки для вишивання: акріл, муліне.</p> <p><i>Трудові операції.</i> Вишивання хрестом на тканині типу суворой полотнини, рогожки, з малюнком у клітку.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів.</i> Прикрашання вишивкою закладинок, хусточок, серветок, панно.</p>	<p><i>Учень:</i> <i>має уявлення</i> про вишивку як традиційне мистецтво українців; <i>вміє:</i> – підбирати нитки до малюнку для вишивання; – виконувати вишивання хрестом на полотні відповідно до малюнка; <i>знає і виконує</i> правила техніки безпеки та особистої гігієни під час роботи з ножицями, голкою.</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв інструментів, ниток, кольорів, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Сенсомоторний розвиток:</i> розвиток зорово-моторної координації, тонкої моторики руки під час вишивання.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i> акуратності, терпеливості, ретельності, вміння доводити роботу до кінця.</p>
-------	---	---	---	---

1.3.	4 4	<p>Робота з природним матеріалом</p> <p>Виготовлення композицій з рослинних форм</p> <p><i>Техніко-технологічні відомості.</i> Властивості соломки, стебел очерету, тонких гілочок дерев і кущів. Основи виготовлення композицій з них. Технологія виготовлення аплікації та об'ємних композицій з ними (паркан, хатинка, дах). Ознайомлення з технологією обробки соломки для аплікації (попередньо проварити, розрізати, розгладити праскою).</p> <p><i>Трудові операції.</i> Підбір деталей для виготовлення композицій з природних матеріалів, виконання виробу за зразком і власним задумом.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів.</i> Композиції з соломки, стебел</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p><i>має уявлення</i> про технологію підготування соломки до аплікації з неї;</p> <p><i>вміє</i> відповідно до зразка підбирати деталі до композиції з природних матеріалів, виконувати композицію за власним задумом;</p> <p><i>знає і виконує</i> правила техніки безпеки та особистої гігієни під час роботи з ножицями, голкою.</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i></p> <p>використання назв природних матеріалів, інструментів, деталей виробів, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Пізнавальний розвиток:</i></p> <p>аналіз, порівняння різних природних матеріалів за походженням, властивостями, можливостями використання у виробі.</p> <p><i>Сенсомоторний розвиток:</i></p> <p>розвиток зорово-моторної координації, тонкої моторики руки під час виконання виробу з природних матеріалів.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i></p> <p>акуратності, терпеливості, ретельності, вміння завершувати роботу.</p>
------	--------	---	---	--

		очерету й інших природних матеріалів.		
1.4	12	Робота з деревиною і металом		
1.4.1	8	Технологія обробки деревини <i>Техніко-технологічні відомості.</i> Використання деревини в житті і діяльності людини (актуалізація опорних знань). Прийоми роботи з інструментами і пристосуваннями (лобзик, ножівка, молоток, свердло, коловорот). Дерево. Фанера. Демонстрація виробів з фанери. Поняття випалювання по деревині. Оздоблення виробів. Поняття про сверління отворів. <i>Трудові операції.</i> Правила безпечної роботи при обробці деревини. Пиляння фанери лобзиком, зачистка країв, з'єднання деталей цвяхами, дротом, за допомогою клею. <i>Орієнтовний перелік виробів.</i>	<i>Учень:</i> <i>має уявлення про:</i> – використання деревини в житті і трудовій діяльності людини; – оздоблення виробів за допомогою випалювання (тема для факультативного курсу); – виготовлення отворів у фанері за допомогою коловороту і свердла; <i>вміє:</i> – пиляти фанеру лобзиком за наведеною прямою лінією; – зачищати краї деталі за допомогою наждачного паперу; – з'єднувати деталі за допомогою дроту, цвяхів і молотка, клею; <i>знає і виконує</i> правила техніки	<i>Розвиток мовлення:</i> використання назв виробів з дерева, інструментів, деталей виробів, трудових операцій в описі власних дій. <i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз, порівняння різних виробів з дерева, фанери. <i>Сенсомоторний розвиток:</i> розвиток зорово-моторної координації, тонкої моторики руки під час пиляння фанери лобзиком, з'єднання деталей за допомогою дроту, цвяхів, клею <i>Виховання позитивних рис особистості:</i> акуратності, терпеливості, ретельності, вміння доводити роботу до кінця.

1.4.2	4	<p>Виготовлення годівниць для птахів, полицок, підставок тощо.</p> <p>Виготовлення виробів з листового металу <i>Техніко-технологічні відомості.</i> Поняття про вироби із заліза, їх використання людиною. Елементарні відомості про механічні властивості жерсті і фольги та інструменти для їх обробки. Використання готових металічних форм для виготовлення виробів (банки з-під напоїв).</p> <p><i>Трудові операції.</i> Вимірювання і розмічання найпростіших виробів за допомогою лінійки, кутника і рисувалки (з точністю до +1 мм). Прийоми різання листового металу спеціально призначеними ножицями і згинання за допомогою киянки. Безпечні роботи молотком,</p>	<p>безпеки та особистої гігієни під час роботи з лобзиком, дротом, цвяхами, молотком, клеєм.</p> <p><i>Учень:</i> <i>має уявлення</i> про використання заліза в житті і трудовій діяльності людини; <i>уміє:</i> – розмічати металевий лист (банку з-під кави, напоїв) відповідно до зразка або власного задуму; – різати металевий лист спеціально призначеними ножицями; – згинати і закручувати металевий лист за допомогою киянки, плоскогубців; <i>знає і виконує</i> правила техніки безпеки та особистої гігієни під час роботи з ножицями по металу, плоскогубцями, киянкою.</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв виробів з листового металу, інструментів, деталей виробів, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз, порівняння різних виробів з металевого листа.</p> <p><i>Сенсомоторний розвиток:</i> розвиток зорово-моторної координації, точних рухів руки під час різання металу, згинання і скручування деталей.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i> акуратності, терпеливості, ретельності, завершувати роботу.</p>
-------	---	---	--	---

		<p>кругло- і плоскогубцями, ножицями.</p> <p><i>Практичні роботи.</i></p> <p>Виготовлення коробочок для дрібних деталей, іграшкових совочків, деталей для електротехнічних робіт і моделювання (дах, сходи), вази з металевої банки тощо.</p>		
1.5	6	<p>Основи художньої обробки різних матеріалів*</p> <p><i>Техніко-технологічні відомості.</i> Різноманітність художньої обробки різних матеріалів (художня вишивка, різновиди аплікацій, в'язання, плетіння, карбування по фользі, різьблення по дереву, мозаїка). Конструювання викройок, декоративне оформ-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p><i>знає</i> про можливості художньої обробки різних матеріалів, їх поєднання у виробі.</p> <p><i>вміє</i> поєднувати різні матеріали, використовуючи їх властивості;</p> <p><i>знає і виконує</i> правила техніки безпеки та особистої гігієни під час роботи з колючими й</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i></p> <p>використання назв виробів, їх деталей, інструментів, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Пізнавальний розвиток:</i></p> <p>аналіз, порівняння різних виробів з дерева, фанери.</p> <p><i>Розвиток саморегуляції:</i></p> <p>аналіз зразка виробу, визна-</p>

* Уроки з цього розділу варто проводити в кінці року, коли діти мають уявлення про можливості художньої обробки усіх матеріалів. Учнім варто надати якомога більше можливостей для вияву власної творчості, уяви.

	<p>лення виробів. Виготовлення виробів за зразком і власним задумом учнів.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів.</i></p> <p>Аплікація «У пустелі» (матеріали: картон, пісок, суха трава, пластилін). «Зимова казка» (матеріали: кольоровий папір, вата, пінопласт). Тваринний і рослинний світ моря (кольоровий папір, пісок, стружка, перо, солоне тісто). Підводне царство (картон, стружка). Моя улюблена іграшка (ліплення). Сувеніри з бісеру. Аплікація за творами дитячих письменників (матеріали: перо, тканина, картон, кольоровий папір). Ваза для мам (зі шпагату). Декоративна листівка. Декоративний посуд (ліплення, розпис). Карбування (фольга). Веселі маски (паперові тарілки, кольо-</p>	<p>ріжучими матеріалами, правила гігієни під час роботи з клеєм.</p>	<p>чення його складових частин, планування порядку виготовлення виробу (операційний план), самоконтроль ходу виконання завдання згідно з операційним планом.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i></p> <p>спостережливості, акуратності, терпеливості, ретельності, вміння завершувати роботу.</p>
--	--	--	--

		рові картинки, нитки). Тварини нашого лісу. Перші квіти (капсули від кіндер-сюрпризу, гофрований папір, дріт, кольорові нитки).		
2 2.1	4	<p>Сільськогосподарська праця</p> <p>Осінні роботи</p> <p><i>Агротехнологічні відомості.</i> Осіння обробка дослідної ділянки. Необхідність внесення органічних добрив (перегною, золи). Правила гігієни і безпеки під час внесення добрив. Правила догляду за багаторічними квітковими рослинами (хризантеми, півонії). Підготовка їх до зими.</p> <p><i>Практичні роботи.</i> Перекопування ґрунту. Догляд за багаторічними квітковими рослинами.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p><i>знає:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – про необхідність внесення органічних добрив у ґрунт; – правила догляду за багаторічними квітковими рослинами. <p><i>вміє</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – самостійно перекопувати ґрунт; – доглядати за багаторічними квітковими рослинами; <p><i>знає і виконує</i> правила техніки безпеки та особистої гігієни під час роботи з садовим реманентом, добривами.</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i></p> <p>використання назв рослин, добрив, інструментів, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i></p> <p>акуратності, терпеливості, ретельності, вміння завершувати роботу.</p>

2.2	6	<p>Весняні роботи <i>Агротехнологічні відомості.</i> Вирощування розсади овочевих і квітково-декоративних рослин. Значення декоративних насаджень у садово-парковому будівництві. Декоративні кущові рослини: бузок, жасмин, троянди та ін. Особливості їх росту і розвитку. Догляд за декоративними рослинами. Пересадження кімнатних рослин. Розмноження кімнатних рослин (відводками, кореневими нащадками, поділом куща, цибулинами). Підгодівля рослин. <i>Практичні роботи.</i> Підготовка ґрунту для висаджування декоративних кущів. Догляд за посадкою, спостереження за ростом і розвитком рослин. Видалення бур'янів. Розпушування ґрунту. Пере-</p>	<p><i>Учень:</i> <i>знає</i> назви кущових рослин, які висаджуються на дослідній ділянці; <i>вміє:</i> – готувати ґрунт до посадки декоративних кущів; – видаляти бур'яни з ділянки, клумби; – пересаджувати кімнатні рослини, доглядати за молодими кімнатними рослинами; – за допомогою вчителя підготовувати кімнатні рослини за допомогою рідких добрив; <i>знає і виконує</i> правила техніки безпеки та особистої гігієни під час роботи з садовим реманентом, добривами.</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i> використання назв рослин, які висаджуються, садового реманенту, трудових операцій в описі власних дій. <i>Пізнавальний розвиток:</i> аналіз, порівняння різних багаторічних квіткових рослин. <i>Виховання позитивних рис особистості:</i> акуратності, терпеливості, ретельності, вміння завершувати роботу.</p>
-----	---	--	--	---

		садка кімнатних рослин, догляд за молодими рослинами.		
3. 3.1	10 6	<p>Основи самообслуговування</p> <p>Основи обробки харчових продуктів</p> <p><i>Ознайомлення з професіями, що пов'язані з обробкою харчових продуктів, послугами, пов'язаними з ними (кухар, кондитер, офіціант, посудомийниця). Інструменти та результати їх праці (харчові продукти, посуд, кухонне приладдя).</i></p> <p><i>Екскурсія на кухню.</i></p> <p><i>Техніко-технологічні відомості.</i> Різні види гарячих напоїв. Технологія приготування гарячих напоїв: чаю, какао. Техніка безпеки під час роботи з гарячою водою. Бутерброд. Необхідне приладдя для приготування бутерброду (дош-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p><i>має уявлення</i> про професії, що пов'язані з обробкою харчових продуктів, сферою обслуговування (харчування);</p> <p><i>знає:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – про види гарячих напоїв, порядок їх приготування; – необхідне приладдя для приготування бутербродів, порядок приготування; – правила сервіровки «шведського столу»; <p><i>вміє:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – різати хліб, сир, ковбасу на дошці ножем; – намазувати хліб маслом або бутербродним маргарином; – оформляти бутерброди; – готувати окріп (за допомо- 	<p><i>Розвиток мовлення:</i></p> <p>використання назв професій, пов'язаних з обробкою харчових продуктів, предметів їх праці, назв продуктів, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Пізнавальний розвиток:</i></p> <p>аналіз, порівняння різних професій, видів приготовлених страв (напоїв, бутербродів).</p> <p><i>Сенсомоторний розвиток:</i></p> <p>розвиток зорово-моторної координації, точних рухів руки під час різання харчових продуктів (хліба, сиру, ковбаси).</p> <p><i>Розвиток саморегуляції:</i></p> <p>аналіз зразків бутербродів, визначення їх складових частин, планування порядку їх</p>

		<p>ка, ніж, виделка). «Шведський стіл»: бутерброди, напої.</p> <p><i>Трудові операції.</i> Виготовлення бутерброду (нарізання хліба, сиру і ковбаси під наглядом вчителя, намазування скибки хліба маслом). Оформлення бутербродів за допомогою овочів. Техніка безпеки і правила поведінки під час приготування бутербродів. Прикрашання бутербродів овочами.</p>	<p>гою електричного автоматичного чайника);</p> <p>– готувати гарячі напої.</p> <p><i>знає і виконує</i> правила техніки безпеки під час роботи ножем, використання гарячої води; особистої гігієни під час обробки харчових продуктів, миття посуду.</p>	<p>приготування (операційний план), самоконтроль ходу виконання завдання згідно з операційним планом.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i></p> <p>акуратності, терпеливості, ретельності, вміння завершувати роботу.</p>
3.2	4	<p>Догляд за одягом</p> <p><i>Техніко-технологічні відомості.</i> Правила догляду за одягом (перегляд, ремонтування, готування до сезонного зберігання). Економічна доцільність бережливого ставлення до одягу. Подовження життя одягу: лагодження, прання, прасування, зберігання, бережливе ставлення.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p><i>має уявлення</i> про економічну доцільність бережливого ставлення до одягу;</p> <p><i>знає:</i> правила догляду за одягом.</p> <p><i>Вміє:</i></p> <p>– досліджувати одяг і виявляти необхідність його лагодження;</p> <p>– проводити ремонтні роботи</p>	<p><i>Розвиток мовлення:</i></p> <p>використання назв одягу, видів догляду за ним, трудових операцій в описі власних дій.</p> <p><i>Розвиток саморегуляції:</i></p> <p>дослідження одягу, визначення необхідності його лагодження, планування видів догляду за одягом.</p> <p><i>Виховання позитивних рис особистості:</i></p>

	<p><i>Трудові операції.</i> Прикрашання карнавального костюма (вирізання деталей-прикрас, пришивання до святкового одягу).</p>	<p>(зашивати і штопати дірки); – прати одяг, прасувати прямі деталі під наглядом вчителя; – готувати одяг до сезонного зберігання; – прикрашати одяг до свята (карнавальний костюм); <i>знає і виконує</i> правила техніки безпеки та особистої гігієни під час роботи з колючими й ріжучими інструментами.</p>	<p>акуратності, терпеливості, ретельності, вміння завершувати роботу.</p>
--	--	---	---

Основні навчальні досягнення на кінець року:

Учні повинні мати уявлення про різні матеріали, що використовуються на уроках: їх назву, властивості, особливості їх художньої обробки, про професії, пов'язані з різними сферами праці, інструменти та результати їх праці. *Знати*

- правила побудови технічного рисунка, нанесення на нього розмірів, користування ним;
- технологічні особливості матеріалів, що використовуються на уроках.

Вміти

- самостійно організувати свою працю (вибрати необхідний матеріал, інструмент і т.д.);
- аналізувати зразок, планувати роботу з опорою на малюнок, ескіз виробу;
- виконувати вироби з різних матеріалів, використовуючи складні технологічні прийоми: робити викройку, створювати деталі кулястої й циліндричної форми (з тканини, за допомогою в'язання), викону-

вати основні стібки і шви, виконувати найпростішу роботу по дереву, з металевим листом, дротом, комбінувати свої вміння під час виготовлення складних виробів;

– виконувати основні сільськогосподарські роботи, в тому числі по розмноженню і підгодівлі кімнатних рослин.

Знати і виконувати:

– правила безпеки праці, особистої гігієни під час сільськогосподарських робіт;

– правила техніки безпеки під час роботи з ножицями, клеєм, пластиліном, голкою;

– правила особистої гігієни під час роботи на уроках праці.

Описувати власну діяльність, план майбутньої роботи, використовуючи назви матеріалів і пристосувань, інструментів у мовленні, під час опису власної діяльності.

Ставити мету й утримує її до кінця роботи.

З допомогою вчителя *аналізувати* і *порівнювати* властивості матеріалів, використовуваних на уроках;

– *аналізувати* зразок, планувати предметно-практичну діяльність (визначати частини й деталі виробу, порядок його виготовлення, форми виробу та його частин, порядок поєднання деталей);

– *контролювати* відповідність етапів роботи меті діяльності, зазначеної вчителем і прийнятої учнем; володіти прийомами контролю якості основних технологічних операцій і готового виробу (розуміти малюнки й ескізи, здійснювати способи контролю розмірів деталей: за шаблоном, косинцем, лінійкою й ін.);

– *оцінювати* результати своєї діяльності, в тому числі й проміжних етапів діяльності.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

В реалізації навчальних та корекційно-розвивальних завдань школи інтенсивної педагогічної корекції суттєву роль відіграють заняття фізичною культурою, в організації і проведенні яких учитель має враховувати вікові та індивідуальні особливості психомоторного розвитку дітей із затримкою психічного розвитку.

Моторика дітей із затримкою психічного розвитку характеризується млявістю м'язового тону чи, навпаки, неприродною його напруженістю, недостатньою координацією. Рівень сформованості основних рухів та їх якість значно нижча, ніж в однолітків з нормальним психофізичним розвитком. Так, для дітей із затримкою психічного розвитку характерна нерівномірна хода на розставлених ногах з повернутими всередину ступнями, з напруженою чи розслабленою спиною, опущеною головою і нерівномірним, несиметричним, неузгодженим розхитуванням рук. Школярі з затримкою психічного розвитку незграбні під час виконання звичайних програмових вправ, особливо з предметами.

Недостатня диференційованість рухів кистів рук, труднощі формування складних серійних вправ і рухів негативно впливають на продуктивність діяльності на загальноосвітніх уроках.

Однак рівень інтелектуального розвитку дітей із затримкою психічного розвитку, здатність сприймати допомогу, засвоювати принцип дії і переносити його на аналогічні завдання утворюють ту основу, на яку слід опиратися при організації і проведенні як обов'язкових занять з фізичної культури, так і корекційних заходів.

Державні освітні стандарти з галузі фізичної культури школи інтенсивної педагогічної корекції (для дітей з затримкою психічного розвитку) відповідають вимогам ценової освіти. Особливості їх реалізації полягають у термінах навчання і методиці проведення уроків фізкультури, а також у необхідності обов'язкового введення позаурочних додаткових форм занять фізичними вправами.

У зв'язку з цим для школярів із затримкою психічного розвитку було взято за основу, водночас доповнену й уточнену державну програму з фізичної культури для масових загальноосвітніх шкіл. Перероблено наступні розділи програми: шиккування і перешикування, загальнозміцнюючі вправи, дихальні і коригуючі вправи, засоби розвитку дрібної моторики, рівноваги, ритму, здатності до просторово-тимчасового диференціювання, ігри, елементи легкої атлетики. Особлива увага звертається на використання сенситивних періодів розвитку основних рухових якостей і включення в програму спеціальних вправ, спрямованих на виправлення психомоторних порушень, які є у молодших школярів із затримкою психічного розвитку.

Програму для підготовчого та першого класів загальноосвітньої школи інтенсивної педагогічної корекції (для дітей із затримкою психічного розвитку) складено на основі чинної державної програми для масових шкіл, при цьому зміст занять першого класу цієї програми реалізується протягом перших двох років навчання дітей із затримкою психічного розвитку. У першому класі на уроках фізичного виховання школярі із затримкою психічного розвитку в основному дублюють завдання підготовчого класу, але відповідні вправи більш різноманітні, представлені в ускладненому варіанті й обов'язково мають корекційну спрямованість. Цього потребують особливості психомоторного розвитку затримки психічного розвитку. Багаторазове повторення вже знайомого навчального матеріалу сприяє формуванню в дітей рухових навичок, а введення ускладнених або нових елементів дозволяє збагачувати руховий досвід молодших школярів цієї категорії.

**Розподіл навчального часу
з предмету «Фізична культура»**

Розділи навчально-оздоровчої роботи	Кількість годин на навчальний рік		
	2 клас	3 клас	4 клас
Теоретичні знання	2	2	3
Основна гімнастика	20	18	16
Рухливі ігри і забави, естафети	27	26	25
Елементи спортивних ігор	4	4	5
Загальнорозвивальні вправи	7	8	10
Дихальні вправи	3	4	4
Елементи легкої атлетики	2	2	2
Вимоги до учнів	2	2	2
Залік знань, умінь і навичок	1	1	1
Усього	68	68	68

ПРОГРАМА

2 клас

(68 год, 2 год на тиждень)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1	2	Теоретичні знання Правила поведінки на заняттях фізичною культурою. Значення рухового режиму дня, загартовування і формування правильної постави. Домашні заняття. Комплекси вправ ранкової гімнастики. Відомості про особисту гігієну, гігієна після уроків фізкультури. Поняття про ознаки здоров'я (<i>відсутність хвороби, гарний апетит, бадьорий настрій, міцний сон</i>). Дбайливе ставлення до власного здоров'я,	<i>Учень:</i> <i>називає</i> правила поведінки на заняттях фізичною культурою, може пояснити необхідність дотримання режиму дня, правил гігієни; <i>може:</i> – самостійно назвати види і різновиди найпростіших вправ; – перелічити правила техніки безпеки при їхньому виконанні; <i>дотримується</i> вимог гігієни	Подолання у дітей невпевненості в собі при виконанні рухових завдань, неадекватності відповідних реакцій, страху висоти, неточності рухів. Розвиток відчуттів різної модальності. Розвиток уміння утримувати інформацію протягом певного часу. Розвиток емоційно-вольової сфери, зокрема відповідності переживань ситуації, саморегуляції

		турбота про збереження та зміцнення здоров'я.	після уроків фізкультури, виконує домашні завдання з фізичної культури; <i>володіє</i> початковими знаннями про здоров'я, безпечну поведінку вдома, у школі, на вулиці, під час відпочинку; <i>знає</i> ознаки здоров'я та називає їх за запитаннями вчителя.	занадто сильних емоцій, як негативного так і позитивного плану. Формування початкових понять про здоров'я людини та безпечну поведінку. Формування мотивації щодо дбайливого ставлення до власного здоров'я на основі усвідомлення, що здоров'я – це найвища людська цінність
2	27	Рухливі і народні ігри та забави, естафети «Гречка», «У річку гоп», «День та ніч», «Море хвилюється», «Швидко по місцях», «Стонога» «Горобчики-стрибунчики», «На прогулянку», «М'яч через шнур», «Вправи з малим м'ячем», «Вправи з великим м'ячем», «Сніжками по м'ячу».	<i>Учень:</i> <i>знає</i> назви і правила декількох ігор; <i>уміє</i> виявити і назвати їх подібність і відмінність; <i>прагне</i> під час ігор бути ініціативним, вибирати оптимальні рішення рухових завдань, використовувати нестандартні ігрові ситуації; <i>уміє</i> діяти з дрібними предметами, швидко перебудовує	Розвиток емоційної сфери, зокрема формування відповідності переживань ситуації, саморегуляції емоцій різної модальності. Корекція умінь: ходити, стрибати, бігати, метати, лазити, перелізати. Розвиток швидкості, спритності, гнучкості, здатності приймати швидкі рішення. Збагачення рухового досвіду учнів.

			свою діяльність відповідно до мінливих обставин; виявляє ініціативу, рішучість, колективізм.	
3	20	Основна гімнастика Організуючі вправи Основна гімнастична стійка, шиккування в шеренгу, колону по одному, в коло; розмикання на інтервал піднятих рук; <i>виконання команд:</i> «Праворуч!», «Ліворуч!», «На місці – кроком руш!», «Кроком – руш!», «Клас, стій!».	<i>Учень:</i> <i>виконує</i> основну гімнастичну стійку, основні команди; <i>володіє</i> найпростішими видами ходьби, бігу, стрибків, метань; <i>може</i> виконувати дихальні вправи, регулювати дихання відповідно до навантаження; виконувати найпростіші акробатичні вправи;	Формування техніки ходьби, бігу, стрибків і метань. Розвиток окоміру. Збагачення рухового досвіду дітей шляхом засвоєння різноманітних видів ходьби, бігу, стрибків, метань. Розвиток дрібної моторики.
	3	Загальнорозвивальні вправи: вправи для формування правильної постави; вправи ранкової гімнастики; дихальна гімнастика. <i>Ходьба:</i> по колу, у колоні, з подоланням перешкод, один за одним, пересування на нос-	вибирати і правильно виконувати вправи на гімнастичному ослоні, гімнастичній стінці, з предметами відповідно до своїх індивідуальних можливостей;	

	<p>ках; з високим підніманням стегна; напівприсівши; присівши; на внутрішніх і зовнішніх частинах ступені; з різним положенням рук; по дошках на підлозі; ходьба з лівої ноги (до кінця навчального року).</p> <p>Акробатика: групування; переكاتи в групуванні; переكات убік.</p> <p>Рівновага: (гімнастична лава, низька колода) різні стійки з одночасними рухами руками; нахили тулуба; пересування ходьбою на носках; присідання з різними положеннями рук; поворот на 360° в одну й іншу сторони. Повторення вправ із закритими очима.</p> <p>Лазіння і перелазіння: По горизонтальній та похилій (кут 20°) гімнастичній лаві в упорі на колінах уперед і назад; по</p>	<p>виконувати ритмічні і танцювальні вправи, комплекс із 2–4 вправ.</p> <p><i>знає</i> елементарні вправи для формування правильної постави;</p> <p><i>виконує</i> вправи на рівновагу в ускладнених умовах (після поворотів, крутіння, на висоті 20 см, на похилій дошці); виконує лазіння і перелазіння вивченими способами; розрізняє і відтворює ритмічні завдання; виконує 2–3 види танцювальних вправ.</p>	
--	--	--	--

	<p>гімнастичній стінці в різних напрямках; перелазіння через дві горизонтальні та похилі (кут 20°) гімнастичні лави, що стоять паралельно на відстані 50 см; перелазіння через перешкоду висотою 80 см.</p> <p>Танцювальні вправи: з підскоком, приставні кроки з притупуванням; галоп; елементи українських народних танців.</p> <p>2 Дихальні вправи</p> <p>Вдих через ніс і видих через рот. Вдих та видих через ніс. Мішаний тип дихання (грудочеревний або повний) у положеннях стоячи і лежачи. Грудний та черевний типи дихання (у положенні стоячи, руки на поясі); під час різних рухів руками: в сторони, вгору тощо; під час ходьби заспокійливе дихання. Дихання під</p>	<p><i>Учень:</i> може дихати вивченими способами</p>	
--	--	--	--

		час ходьби з рухами рук назад, у сторони, вгору.		
4	4	<p>Елементи легкої атлетики</p> <p>Біг: з високим підніманням стегна; з виносом прямих ніг уперед і на носках; із закиданням гомілки; «човниковий» біг 4×9 м, біг на швидкість до 30 м.</p> <p>Стрибки: з просуванням, у довжину з місця; у висоту і довжину з розбігу; з поворотом на 90°, у глибину з висоти 30 см, стрибки в іграх.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>адекватно сприймає зауваження педагога і виправляє свої помилки при виконанні рухів;</p> <p>виділяє розходження в подібних видах рухів;</p> <p>узагальнює окремі ознаки рухів і пояснює своє рішення;</p> <p>орієнтується в послідовності елементів при виконанні цілісної дії;</p> <p>володіє 2–3 видами ходьби, бігу, стрибків, метань;</p> <p>здатний виконувати човниковий біг 4×9 м на 2–3 рівні компетентності.</p>	
5	7	<p>Елементи спортивних ігор</p> <p>Елементи гри в баскетбол, волейбол</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>може виконувати ловіння і</p>	<p>Формування усіх форм мислення під час тактико-технічних</p>

	<p>Стойка гравця в різних іграх; повороти і зупинки гравців; пересування зі зміною швидкості і напрямку руху. Поняття про передачу. Ловіння і передача м'яча; кидки; удари; подачі; зупинки м'яча; відкривання; вихід на вільне місце; позиції для захисту та атаки.</p> <p>Елементи гри в футбол</p> <p>1. Теоретична підготовка: загальне уявлення про футбол: ознайомлення з правильним розташуванням на футбольному полі; уміння орієнтуватися на футбольному полі та відповідним чином реагувати на дії партнерів і суперників; історія українського футболу; розвиток футболу в Україні та за кордоном.</p>	<p>передачу м'яча, кидки, подачі, виходити на вільне місце; орієнтуватися на футбольному полі; виконувати бігові вправи, вправи на розвиток спритності, гнучкості; може виконувати удари внутрішньою стороною ступні по нерухомому м'ячу; здійснює ведення м'яча носком; виконує зупинки м'яча, ведення м'яча;</p> <p>розташовується на полі згідно з вказівками учителя; адекватно реагує на дії суперника і партнерів; виконує індивідуальні дії з м'ячем вивченими на заняттях способами;</p> <p><i>знає</i> правила і грає в спортивні ігри;</p> <p><i>має</i> елементарні знання з історії українського та світового футболу.</p>	<p>дій у спортивних іграх.</p> <p>Розвиток емоційної сфери у плані формування відповідності переживань ситуації, регульованості занадто сильних емоцій, як негативного так і позитивного плану.</p> <p>Розвиток координаційних здібностей засобами вправ з м'ячем; розвиток інтелектуально-мовленневих функцій.</p> <p>Формуванні довольності дій та волі, пов'язаної з доланням сильних для молодших школярів перешкод у розв'язанні поставлених завдань засобами змагального методу.</p>
--	---	--	--

	<p>2. Фізична підготовка: організуючі вправи; загальнорозвивальні вправи; ходьба; бігові вправи; стрибкові вправи; акробатичні вправи; вправи для формування правильної постави; вправи для координації рухів; вправи для м'язів стопи; рухливі ігри «Порожнє місце», «Через ліс», «Дзвінок на урок», «Рибалка», «Передавання м'ячів у колонах над головою».</p> <p>3. Елементи технічної підготовки.</p> <p><i>Техніка пересування:</i> біг; біг зі зміною напрямку і швидкості руху; стрибки поштовхом однієї ноги.</p> <p><i>Удари по м'ячу ногою:</i> удар внутрішньою стороною стопи по нерухомому м'ячу; виконання ударів після зупинки та ведення м'яча.</p>	<p>Намагається виконувати удари внутрішньою стороною стопи по нерухомому м'ячу в стінку з відстані 5–6 м; виконувати ведення м'яча носком;</p>	
--	---	--	--

	<p><i>Зупинки м'яча:</i> зупинки підшвою м'яча, що котиться та опускається.</p> <p><i>Ведення м'яча:</i> ведення м'яча носком.</p> <p>4. Елементи тактичної підготовки.</p> <p><i>Індивідуальні дії без м'яча:</i> правильне розташування гравців в іграх на невеликих майданчиках в обмежених складах; уміння орієнтуватися на футбольному полі та відповідним чином реагувати на дії партнерів і суперників.</p> <p><i>Індивідуальні дії з м'ячем:</i> доцільне використання вивчених технічних прийомів у грі.</p>	бере участь в грі у футбол у зменшеному складі.	
--	--	---	--

Контрольні навчальні нормативи і вимоги для учнів 2 класу (2 год, залік 1 год)

Учні повинні

- знати правила поведінки на заняттях фізичною культурою;
- уміти правильно виконувати основні команди;
- уміти виконувати елементарні акробатичні вправи;
- знати елементарні вправи для формування правильної постави, вправи на розвиток спритності, гнучкості, швидкості;
- вивчити правила 2–3 рухливих ігор та навчитися грати.

Учні повинні виконати на результат:

Вид випробувань	Стать Х – хлопчики Д – дівчатка	Рівень компетентності			
		початковий	середній	достатній	високий
Біг на 30 м з високого старту	Х Д	понад 8,0 сек понад 8,2 сек	8,0 сек 8,2 сек	7,4 сек 7,8 сек	6,9 сек 7,1 сек
Стрибок у довжину з місця	Х Д	менше 80 см менше 70 см	80 см 70 см	90 см 80 см	121 см 116 см
Правильне виконання 4 зупинок підошвою м'яча, що ко- титься	Х Д	1 0	2 1	3 2	4 3

Розподіл навчально-оздоровчого навантаження для учнів 2 класу за місяцями (кількість годин)

Розділи навчально-оздоровчої роботи	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	кількість годин
Теоретичні знання	1				1					2
Основна гімнастика	1		3	4	5	3	4			20
Рухливі ігри і забави, естафети	5	6	2	1	1	1	4	5	2	27
Елементи спортивних ігор				1		2		2	2	7
Загальнорозвивальні вправи					1	1			1	3
Дихальні вправи			1			1				2
Елементи легкої атлетики	1	1	1					1		4
Вимоги до учнів				1					1	2
Залік знань, умінь і навичок									1	1
Усього	8	7	7	7	8	8	8	8	7	68

3 клас

(68 год, 2 год на тиждень)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1	2	Теоретичні знання Рухова активність протягом дня. Техніка безпеки під час занять. Значення та правила виконання ранкової гігієнічної гімнастики вдома. Значення і зміст фізкультпаузи під час виконання домашніх завдань. Правила особистої гігієни.	<i>Учень:</i> <i>називає</i> правила поведінки на заняттях фізичною культурою; <i>може пояснити</i> необхідність дотримання режиму дня, правил гігієни; самостійно назвати види і різновиди найпростіших вправ; перелічити правила техніки безпеки при їх виконанні, дотримує вимоги гігієни після уроків фізкультури; виконує домашні завдання з фізичної культури.	Розвиток різних видів уваги, пам'яті, оперативного мислення учнів. Подолання в дітей невпевненості в собі при виконанні рухових завдань, неадекватності відповідних реакцій, страху висоти, неточності рухів. Формування здатності до просторово-часових диференціювань. Корекційний розвиток усіх видів, форм та властивостей уваги. Розвиток відчуттів різної модальності. Розвиток вміння утримувати інформацію протягом певного часу.

				Розвиток усіх видів уявлень. Послаблення негативних емоцій; формування моральних почуттів обов'язку, співпереживання, зацікавленого ставлення до діяльності.
2	28	<p>Рухливі і народні ігри та забави, естафети</p> <p>«Захисник фортеці», «Лисиця і заєць», «Два мало – третій зайвий», «Гонка м'ячів», «Односкок», «Стрибки командою», «Гра у квадраті», «На одній нозі по прямій», «Стрибунці», «Вгору двома», «Бігуни-скакуни», «Гігантський крок», «Біг по «коридору», «Горобчики-стрибунчики», «Вправи з малим м'ячем», «Сніжками по м'ячу».</p>	<p><i>Учень:</i> <i>пам'ятає</i> назви і правила декількох ігор; <i>може</i> для освоєних ігор виявити і назвати їх подібність і розходження, під час ігор прагне бути ініціативним, вибирати оптимальні рішення рухових завдань, використовувати нестандартні ігрові ситуації; <i>може</i> діяти з дрібними предметами, перебудовує свою діяльність відповідно до мінливих обставин; <i>прагне</i> виявляти рішучість, колективізм.</p>	<p>Формування усіх форм мислення під час рухливих ігор та забав. Розвиток емоційної сфери у плані формування відповідності переживань ситуації, регульованості занадто сильних емоцій, як негативного так і позитивного плану. Корекція умінь ходити, стрибати, бігати, метати, лазити, перелізати. Розвиток швидкості, спритності, гнучкості, здатності приймати швидкі рішення. Збагачення рухового досвіду учнів.</p>

3	<p style="text-align: center;">Основна гімнастика</p> <p>18 Організуючі вправи Виконання команд: «Шикуйсь!», «Рівняйсь!», «Струнко!», «Вільно!», «Розійдись!»; розмикання та змикання представними кроками; перешикування однієї шеренги у дві і навпаки; розрахунок і розподіл строю; перешикування з колони по одному-в колону по два, три, чотири у русі з послідовними поворотами; складання рапорту вчителю. Виконання команд: «Праворуч!», «Ліворуч!», «На місці – кроком руш!», «Кроком – руш!», «Клас, стій!».</p> <p>3 Загальнорозвивальні вправи: комплекси вправ з предметами (<i>м'ячами, обручами; гімнастичними палицями, іграшками, прапорцями</i> тощо).</p>	<p><i>Учень:</i> правильно виконує основну гімнастичну стійку, основні команди;</p> <p><i>Учень:</i> виконує найпростіші види ходьби, бігу, стрибків, метань; може правильно виконувати дихальні вправи, регулювати</p>	<p>Корекція недоліків техніки ходьби, бігу, стрибків і метань. Удосконалювання окоміру, точності просторово-силових і тимчасових диференціювань.</p>
---	--	---	--

	<p>Комплекси коригуючих вправ для формування правильної постави, з подоланням перешкод; широкими кроками; Ходьба: по колу, у колоні, з подоланням перешкод, один за одним, пересування на носках; з високим підніманням стегна; напівприсівши; присівши; на внутрішніх і зовнішніх частинах ступні; з різним положенням рук; по дошках, на підлозі; ходьба з лівої ноги (до кінця навчального року).</p> <p>Акробатика: перекиди вперед і назад; стійка на лопатках зігнувши ноги; «міст» із положення лежачи зі страхуванням; перекати в різні сторони з різних положень групувань.</p> <p>Рівновага: переступання набивних м'ячів або інших м'яких предметів та їх перенесення; розходження на колоді;</p>	<p>дихання відповідно до навантаження;</p> <p><i>Учень:</i> може виконувати найпростіші акробатичні вправи; вибирати відповідно своїх індивідуальних можливостей і правильно виконувати вправи на гімнастичному ослоні, гімнастичній стінці, з предметами; виконувати ритмічні і танцювальні вправи;</p>	<p>Збагачення рухового досвіду дітей за рахунок освоєння різноманітних видів ходьби, бігу, стрибків, метань. Розвиток дрібної моторики.</p>
--	--	---	--

	<p>ходьба приставними кроками; опускання на колоді в упор присівши і вставання; поворот присівши; присідання з різними положеннями рук; зіскок прогнувшись з фіксуванням основної стійки; виконання цих же вправ із закритими очима.</p> <p>Лазіння і перелазіння: по горизонтальній та похилій (кут 20 градусів) гімнастичній лаві в упорі на колінах уперед і назад; по гімнастичній стінці в різних напрямках; перелазіння через дві горизонтальні та похилі (кут 20°) гімнастичні лави, що стоять паралельно на відстані 50 см; перелазіння через перешкоду висотою 80 см.</p> <p>Танцювальні вправи: з підскоком, приставні кроки з притупуванням; галоп; поєд-</p>	<p>виконувати комплекс з 2–4 вправ; виконує вправи на рівновагу в ускладнених умовах (після поворотів, крутіння, на висоті 20 см, на похилій дошці).</p> <p>Учень: розрізняє і відтворює ритмічні завдання;</p>	
--	--	--	--

	2	<p>нання кроків на 32 такти; елементи українських народних танців.</p> <p>Дихальні вправи. Вдих через ніс і видих через рот. Вдих та видих через ніс. Мішаний тип дихання (грудочеревний або повний) у положеннях стоячи і лежачи. Грудний та черевний тип дихання (у положенні стоячи, руки на поясі). Під час різних рухів руками: в сторони, вгору тощо. Заспокійливе дихання під час ходьби. Дихання під час ходьби з рухами рук назад, у сторони, вгору.</p>	<p>виконує 2–3 види танцювальних вправ.</p> <p><i>Учень:</i> вміє виконувати дихання вивченими способами.</p>	
4	5	<p>Елементи легкої атлетики <i>Біг:</i> з високим підніманням стегна; з виносом прямих ніг уперед і на носках; із закиданням гомілки; «човнико-</p>	<p><i>Учень:</i> адекватно сприймає зауваження педагога і виправляє свої помилки при виконанні рухів;</p>	

		<p>вий» біг 4×9м; на швидкість до 30 м.</p> <p>Стрибки: навперемінно з ходьбою; з поворотом у різні сторони на 180°; зі скакалкою на місці (3 підходи по 30 стрибків); у довжину з місця; настрибуванням на гімнастичний місток; підстрибування на містку з опорою руками, тримаючи ноги і тулуб прямими; стрибок в упор, на коліна; упор присівши на гімнастичному козлі.</p>	<p>виділяє розходження в подібних видах рухів;</p> <p>узагальнює окремі ознаки рухів і пояснює своє рішення;</p> <p>орієнтується в послідовності елементів при виконанні цілісної дії;</p> <p>володіє 2–3 видами ходьби, бігу, стрибків, метань;</p> <p>здатний виконувати «човниковий» біг 4×9м на 2–3 рівні компетентності.</p>	
5	8	<p>Елементи спортивних ігор</p> <p>Елементи гри в футбол</p> <p>1.Теоретична підготовка: уміння орієнтуватися на футбольному полі та відповідним чином реагувати на дії партнерів і суперників; історія українського футболу; розвиток футболу в Україні та за кордоном.</p>	<p>Учень:</p> <p>уміє орієнтуватися на футбольному полі; має елементарні знання з історії футболу; виконує бігові вправи, вправи на розвиток спритності, гнучкості;</p>	

	<p>2. Фізична підготовка: організуючі вправи; загальнорозвивальні вправи; ходьба; вправи бігові; стрибкові; акробатичні; вправи для формування правильної постави; для координації рухів; для м'язів стопи; рухливі ігри «У ведмедя у бору», «Квач», «Передавання м'ячів під ногами», «Зустрічна естафета».</p> <p>3. Елементи технічної підготовки.</p> <p><i>Техніка пересування:</i> біг; біг зі зміною напрямку і швидкості руху; стрибки поштовхом однієї ноги.</p> <p><i>Удари по м'ячу ногою:</i> удар внутрішньою стороною стопи по нерухомому м'ячу; виконання ударів після зупинки та ведення м'яча.</p>	<p><i>знає</i> правила і грає в спортивні ігри.</p> <p><i>Учень:</i> <i>знає</i> елементарні вправи для формування правильної постави, вправи на розвиток спритності, гнучкості, швидкості; правила 2–3 рухливих ігор та вміє в них грати.</p> <p><i>Учень:</i> виконує удари внутрішньою стороною ступні по нерухомому м'ячу, виконує ведення м'яча носком; виконує зупинки м'яча, ведення м'яча; може виконувати удари внутрішньою стороною стопи по нерухомому м'ячу в стінку з відстані 5–6 м; виконувати ведення м'яча носком.</p>	
--	--	---	--

	<p><i>Зупинки м'яча:</i> зупинки підшвою м'яча, що котиться та опускається.</p> <p><i>Ведення м'яча:</i> ведення м'яча носком.</p> <p>4. Елементи тактичної підготовки.</p> <p><i>Індивідуальні дії без м'яча:</i> ознайомлення з «відкриванням» і «закриванням».</p> <p>правильне розташування гравців в іграх на невеликих майданчиках в обмежених складах; уміння орієнтуватися на футбольному полі та відповідним чином реагувати на дії партнерів і суперників.</p> <p><i>Індивідуальні дії з м'ячем:</i> використання вивчених технічних прийомів у грі.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>виконує індивідуальні дії без м'яча;</p> <p>розташовується на полі згідно з вказівками учителя; адекватно реагує на дії суперника і партнерів.</p> <p>Виконує індивідуальні дії з м'ячем вивченими на заняттях способами;</p> <p>Може брати участь в грі у футбол у зменшеному складі.</p>	
--	---	--	--

Контрольні навчальні нормативи і вимоги для учнів 3 класу: (2 год, залік 1 год)

Учні повинні

- уміти виконувати стійку на лопатках, зігнувши ноги;
- виконувати «міст» із положення лежачи зі страхуванням;
- уміти виконувати стрибки навперемінно з ходьбою;
- уміти виконувати елементарні акробатичні вправи;
- знати елементарні вправи для координації рухів;
- вивчити правила 3–4 рухливих ігор та навчитися грати.

Учні повинні виконати на результат:

Вид випробувань	Стать Х – хлопчики Д – дівчатка	Рівень компетентності			
		початковий	середній	достатній	високий
Біг на 30 м з високого старту	Х Д	понад 7,9 сек понад 8,0 сек	7,9 сек 8,0 сек	7,4 сек 7,8 сек	6,9 сек 7,1 сек
Стрибок у довжину з місця	Х Д	менше 80 см менше 70 см	80 см 70 см	92 см 82 см	122 см 117 см
Човниковий біг 49 м, сек	Х Д	13,5 14,2	13,2 13,8	12,8 13,2	12,4 13,0

Розподіл навчально-оздоровчого навантаження для учнів 3 класу за місяцями										
Розділи навчально-оздоровчої роботи	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	кількість годин
Теоретичні знання	1				1					2
Основна гімнастика	1		3	3	4	3	4			18
Рухливі ігри і забави, естафети	5	5	3	1	1	1	4	5	2	27
Елементи спортивних ігор		1		1		2		2	2	8
Загальнорозвивальні вправи					1	1			1	3
Дихальні вправи				1		1				2
Елементи легкої атлетики	1	1	1	1				1		5
Вимоги до учнів				1					1	2
Залік знань, умінь і навичок									1	1
Усього	8	7	7	8	7	8	8	8	7	68

4 клас

(68 год, 2 год на тиждень)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1	3	Теоретичні знання Правила безпеки під час занять фізичними вправами. Руховий режим дня і загальний вплив фізичних навантажень на організм. Гігієнічні основи загартовування. Вплив фізичних навантажень на організм людини. Роль загартовування для здоров'я людини. Правильне дихання під час виконання фізичних вправ.	<i>Учень:</i> <i>розуміє і називає</i> правила поведінки на заняттях фізичною культурою, <i>може</i> пояснити необхідність дотримання режиму дня, правил гігієни, самостійно назвати види і різновиди найпростіших вправ; перелічити правила техніки безпеки при їхньому виконанні; <i>дотримує</i> вимоги гігієни після уроків фізкультури; <i>виконує</i> домашні завдання з фізичної культури.	Формування різних видів пам'яті, оперативного мислення. Подолання у дітей невпевненості в собі при виконанні рухових завдань, неадекватності відповідних реакцій, страху висоти, неточності рухів. Формування здатності до просторово-часових диференціювань; розвиток усіх видів, форм та властивостей довільної уваги. Розвиток відчуттів різної м'якості. Розвиток вміння утримувати інформацію протягом певного часу.

				<p>Розвиток усіх видів уявлень. Прагнення вести здоровий спосіб життя. Розвиток емоційно-вольової сфери у плані формування відповідності переживань ситуації.</p>
2	25	<p>Рухливі і народні ігри та забави, естафети</p> <p>«Естафетна паличка», «Біг з підлазінням», «Потяг», «М'яч ведучому», «Передай сусіду», «Влучно в ціль», «Вибий ведучого», «Провести м'яч по прямій», «Хто швидше», «Спуск шеренгами», «З гори у ворота», «На гірку з гірки», «Захисник фортеці», «Лисиця і заєць», «Два мало – третій зайвий», «Гонка м'ячів», «Гра у квадраті», «Горобчики-стрибунчики», «Вправи з малим м'ячем».</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p><i>пам'ятає</i> назви і правила декількох ігор, може назвати подібність і відмінність декількох ігор; під час ігор бути ініціативним, вибирати оптимальні рішення рухових завдань, використовувати нестандартні ігрові ситуації; <i>уміє</i> діяти з дрібними предметами, швидко перебудовує свою діяльність відповідно до мінливих обставин; виявляє ініціативу, рішучість, колективізм.</p>	<p>Формування усіх форм мислення під час рухливих ігор та забав. Розвиток емоційної сфери у плані формування відповідності переживань ситуації, регульованості надто сильних емоцій, як негативного так і позитивного плану. Корекція умінь ходити, стрибати, бігати, метати, лазити, перелізати. Розвиток швидкості, спритності, гнучкості, здатності приймати швидкі рішення. Збагачення рухового досвіду учнів.</p>

3	<p style="text-align: center;">Основна гімнастика</p> <p>16 Організуючі вправи: виконання команд: «Ширше крок!» «Частіше крок!», «Рідше крок!», «На перший – другий розподілись!»; повороти на місці; перешикування з однієї шеренги у дві і навпаки; розрахунок і розподіл у строю; перешикування «протиходом», «змійкою» з послідовними поворотами; складання рапорту вчителю.</p> <p>4 Загальнорозвивальні вправи: комплекси вправ з предметами (м'ячами, обручами; гімнастичними палицями, іграшками, прапорцями тощо). Комплекси коригуючих вправ для формування правильної постави, з подоланням перешкод; широкими кроками; дихальна гімнастика.</p>	<p><i>Учень:</i> може правильно виконувати команди, повороти на місці, розрахунки і розподіл у строю, перешикування.</p> <p><i>Учень:</i> виконує вправи на рівновагу в ускладнених умовах (після поворотів, крутіння, на висоті 20 см, на похилій дошці).</p>	<p>Розвиток умінь орієнтуватися у строю і на гімнастичному майданчику. Корекція техніки ходьби, бігу, стрибків і метань. Удосконалення окоміру, точності просторово-силових і тимчасових диференціювань. Збагачення рухового досвіду дітей шляхом опанування різноманітних видів ходьби, бігу, стрибків, метань. Розвиток дрібної моторики.</p>
---	--	--	---

	<p>Ходьба: зі зміною довжини і частоти кроків та напрямку руху; з високим підніманням стегна; на носках; на п'ятах.</p> <p>Біг: зі зміною довжини і частоти кроків; «змійкою»; по діагоналі; з подоланням перешкод.</p> <p>Акробатика: перекиди вперед і назад; стійка на лопатках, зігнувши ноги; «міст» із положення лежачи зі страхуванням; перекати в різні сторони з різних положень групувань.</p> <p>Рівновага: опускання на колоді в упор присівши і вставання; поворот присівши; повільний біг на носках; зіскок вигнувшись і фіксування стійки. Присідання з різними положеннями рук; зіскок прогнувшись з фіксуванням основної стійки. Повторення вправ із закритими очима.</p> <p>Лазіння і перелазіння: по го-</p>	<p>Учень:</p> <p>може виконувати найпростіші акробатичні вправи; правильно виконувати вправи на гімнастичній колоді відповідно до своїх можливостей; виконувати вправи на гімнастичній стінці, із предметами;</p> <p>виконувати ритмічні і танцювальні вправи; виконувати комплекс із 2–4 вправ.</p>	
--	--	---	--

	<p>ризонтальній та похилій (кут 20°) гімнастичній лаві в упорі на колінах уперед і назад; по гімнастичній стінці в різних напрямках; перелізання через дві горизонтальні та похилі (кут 20°) гімнастичні лаві, що стоять паралельно на відстані 50 см; перелізання через перешкоду висотою 80 см.</p> <p><i>Виси та упори:</i> вис стоячи прогнувшись на гімнастичній стінці; те саме, зігнувши руки; зігнувши ноги; підтягування у висі (хлопчики) та висі лежачи (дівчатка).</p> <p><i>Танцювальні вправи:</i> з підскоком, приставні кроки з притупуванням; галоп; поєднання кроків на 32 такти; елементи українських народних танців.</p> <p>12 Дихальні вправи. Вдих через ніс і видих через рот. Вдих та видих через ніс.</p>		
--	--	--	--

		<p>Мішаний тип дихання (грудочеревний або повний) у положеннях стоячи і лежачи.</p> <p>Грудний та черевний тип дихання (у положенні стоячи, руки на поясі). Під час різних рухів руками: в сторони, вгору тощо. Під час ходьби. Заспокійливе дихання. Дихання під час ходьби з рухами рук назад, у сторони, вгору.</p>		
4	4	<p>Елементи легкої атлетики</p> <p>Біг: повторний 3×30 м; з високим підніманням стегна; з виносом прямих ніг уперед і на носках; із закиданням гомілки; «човниковий» 4×9 м, на швидкість до 30 м. Старт; стартовий розбіг; біг по дистанції; фінішування. Спеціальні бігіві вправи.</p> <p>Метання: на дальність у «коридор» 10 м на результат.</p>	<p>Учень:</p> <p>може виконувати вправи з елементами легкої атлетики за командами учителя; адекватно сприймає зауваження педагога і виправляє свої помилки при виконанні рухів;</p> <p>виділяє розходження в подібних видах рухів;</p> <p>узагальнює окремі ознаки рухів і пояснює своє рішення;</p>	

		<p>Стрибки: у довжину з розбігу (розбіг, відштовхування, приземлення) способом «зігнувши ноги» через перепону (резинку); стрибок в упор на коліна; упор присівши на гімнастичному козлі. Стрибок у висоту з прямого розбігу (спочатку через резинку).</p>	<p>орієнтується в послідовності елементів при виконанні цілісної дії; володіє 2–3 видами ходьби, бігу, стрибків, метань; здатний виконувати «човниковий» біг 4×9м на 2–3 рівні компетентності;</p>	
5	10	<p>Елементи спортивних ігор Елементи гри в футбол. 1. Теоретична підготовка: уміння орієнтуватися на футбольному полі та відповідним чином реагувати на дії партнерів і суперників; історія українського футболу; розвиток футболу в Україні та за кордоном. 2. Фізична підготовка: організуючі вправи; загальнорозвивальні вправи; ходьба; біг; стрибки; акробатичні вправи; для формування правильної</p>	<p>Учень: може розташовуватися на полі згідно з вказівками учителя; – адекватно реагує на дії суперника і партнерів; орієнтується на футбольному полі; має елементарні знання з історії футболу.</p> <p>Учень: знає елементарні вправи для формування правильної постави, вправи на розвиток</p>	<p>Розвиток просторово-часових параметрів. Формування довільності дій та волі, пов'язаної з доланням сильних для молодших школярів перешкод.</p>

	<p>постави; для координації рухів; для м'язів стопи; рухливі ігри «Вовк у канаві», «Стрибки по смугах», «Боротьба за м'яч», «Зустрічна естафета». Естафети з елементами футболу.</p> <p>3. Елементи технічної підготовки.</p> <p><i>Техніка пересування:</i> біг приставним кроком; зупинки стрибком і випадом; біг зі зміною напрямку і швидкості руху.</p> <p><i>Удари по м'ячу ногою:</i> удари середньою та внутрішньою частинами підйому по нерухомому м'ячу; виконання ударів після зупинки та ведення м'яча.</p> <p><i>Зупинки м'яча:</i> зупинки підшвою м'яча, що котиться та опускається.</p> <p><i>Ведення м'яча:</i> ведення м'яча носком, ведення м'яча середньою та внутрішньою частинами підйому.</p>	<p>спритності, гнучкості, швидкості; правила 2–3 рухливих ігор та вмiє грати.</p> <p><i>Учень:</i> намагається виконувати удари середнім та внутрішнім боком стопи по нерухомому м'ячу в стінку з відстані 5–6 м; виконувати ведення м'яча носком; ведення м'яча середньою та внутрішньою частинами підйому; може жонглювати м'ячем;</p>	
--	---	---	--

	<p><i>Відволікальні дії (фінти):</i> фінт «відходом». Жонгливання м'ячем.</p> <p>3. Елементи тактичної підготовки:</p> <p><i>Індивідуальні дії без м'яча:</i> ознайомлення з «відкриванням» і «закриванням»; вибір моменту для «відкривання» і «закривання» з метою отримання м'яча. Розташування гравців в іграх на невеликих майданчиках в обмежених складах; уміння орієнтуватися на футбольному полі та відповідним чином реагувати на дії партнерів і суперників.</p> <p><i>Індивідуальні дії з м'ячем:</i> використання вивчених технічних прийомів у грі.</p> <p><i>Групові дії:</i> взаємодія двох чи трьох партнерів у грі; виконання передач в ноги і на удар партнеру.</p>	<p>виконує зупинки м'яча, ведення м'яча, відволікальні дії з м'ячем.</p>	
--	--	--	--

Контрольні навчальні нормативни і вимоги для 4класу: (3 год., залік 1 год.)

Учні повинні

- уміти виконувати жонгливання м'ячем і досягти результату 5 разів хлопчики і 4 рази дівчата;
- уміти виконувати комплекс вправ для профілактики плоскостопості;
- уміти виконувати біг приставним кроком, зупинки стрибком і випадом, біг зі зміною напрямку і швидкості руху;
- уміти виконувати удари по м'ячу середньою частиною підйому у стінку з відстані 8-10 м;
- знати 6-8 вправ для координації рухів;
- знати правила 4-5 рухливих ігор та навчитися грати.

Учні повинні виконати на результат:

Вид випробувань	Стать Х – хлопчики Д – дівчатка	Рівень компетентності			
		початковий	достатній	середній	високий
Біг на 30 м з високого старту	Х Д	понад 7,5 сек понад 7,8 сек	7,5 сек 7,8 сек	7,1 сек 7,4 сек	6,7 сек 7,0 сек
Стрибок у довжину з місця	Х Д	менше 85 см менше 75 см	80 см 70 см	92 см 82 см	122 см 117 см
Жонгливання м'ячем	Х Д	2 рази 2 рази	3 рази 2 рази (більш технічно)	4 рази 3 рази	5 разів 4 рази

Розподіл навчально-оздоровчого навантаження для учнів 4 класу за місяцями

Розділи навчально-оздоровчої роботи	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	кількість годин
Теоретичні знання	1				1		1			3
Основна гімнастика	1		3	3	3	3	3			16
Рухливі ігри і забави, естафети	4	4	3	1	1	1	4	5	2	25
Елементи спортивних ігор	1	2		1		2		2	2	10
Загальнорозвиваючі вправи				1	1	1			1	4
Дихальні вправи				1		1				2
Елементи легкої атлетики	1	1	1					1		4
Вимоги до учнів				1	1				1	3
Залік знань, умінь і навичок									1	1
Усього	8	7	7	8	7	8	8	7	7	68

ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

З кожним роком в Україні зростає кількість факторів, які негативно впливають на здоров'я людини та стан довкілля. У зв'язку з цим актуальною є орієнтація навчальних закладів України на збереження і зміцнення здоров'я учнів та формування у них навичок безпечної поведінки. Це стосується системи спеціальної освіти і, зокрема, навчальних закладів для дітей із затримкою психічного розвитку.

Оскільки під час навчального процесу учнів із затримкою психічного розвитку готують до самостійної життєдіяльності в сучасних соціально-економічних та екологічних умовах, то їх потрібно забезпечити необхідними знаннями, вміннями та навичками, які сприятимуть зміцненню і збереженню їхнього здоров'я, запобіганню нещасним випадкам, вміннями розрізнати небезпеку та визначати правильне рішення відносно неї.

Інтегрований курс «Основи здоров'я» вивчається у початкових класах загальноосвітньої школи інтенсивної педагогічної корекції як окремий предмет та є складовою освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура». Основна його мета – виховання в учнів свідомого ставлення до власного здоров'я як найвищої соціальної цінності, формування основ здорового способу життя, збереження та зміцнення здоров'я, оволодіння навичками безпечної для особистого здоров'я та здоров'я оточуючих поведінки.

Змістовою основою програми з курсу «Основи здоров'я» є Державний стандарт початкової освіти дітей із затримкою психічного розвитку, зокрема, освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура», програми з курсу «Основи здоров'я» та «Основи безпеки життєдіяльності» загальноосвітньої школи, досвід роботи вчителів спеціальних шкіл, а також відомі статистичні дані нещасних випадків серед дітей шкільного віку та явищ надзвичайних ситуацій природного, техногенного і соціального характеру, які впливають на здоров'я людини.

Завданнями курсу «Основи здоров'я» є:

– формування в учнів уявлень і понять про здоров'я лю-

дини та його ознаки, мотивації щодо дбайливого ставлення до власного здоров'я;

- набуття учнями знань, умінь і навичок особистої гігієни та профілактика травматизму під час учбових занять, навчальної праці і відпочинку;

- формування в учнів основ здорового способу життя;

- навчання учнів дотримуватися визначених програмою правил поведінки при ознаках захворювання;

- ознайомлення школярів із впливом режиму дня, раціонального харчування, рухової активності та загартовування організму на здоров'я людини;

- забезпечення учнів знаннями, уміннями, навичками безпеки життєдіяльності у школі, вдома, на вулиці та під час відпочинку;

- виховання позитивних якостей особистості (співчуття, доброзичливості, охайності, дисциплінованості, обережності, уважності, спостережливості та ін.);

- здійснення корекції порушень розумового та фізичного розвитку.

Програму з курсу «Основи здоров'я» розроблено за новою структурою, яка містить зміст навчального матеріалу, навчальні досягнення учнів та матеріал щодо корекційно-розвивальної роботи.

Зміст навчального матеріалу побудовано на основі відомостей про здоров'я людини, здоровий спосіб життя, безпечну для здоров'я поведінку.

У навчальних досягненнях учнів визначено основні вимоги щодо знань і умінь, якими вони повинні оволодіти в результаті засвоєння навчального матеріалу. Вимоги до навчальних досягнень учнів співвідносяться зі змістом розділів (тем) навчального матеріалу.

Окремо визначено основні напрямки, в яких повинна здійснюватися корекційно-розвивальна робота на основі змісту навчального матеріалу та навчальних досягнень учнів стосовно пізнавальної сфери (розвиток сприймання, пам'яті, уявлення, мислення, мови і мовлення, уваги), емоційно-вольової та особистісної сфери діяльності.

Курс «Основи здоров'я» має дві складові: основи валеології (містить наукові знання про здоров'я людини), основи безпеки життєдіяльності.

Відповідно до цього зміст програми складається з трьох розділів:

I. Людина і здоров'я.

II. Основи безпеки життєдіяльності.

III. Довкілля.

Перший розділ («Людина і здоров'я») містить інформацію про людину та її здоров'я, що спрямована на формування у розумово відсталих учнів здорового способу життя; у другому розділі («Основи безпеки життєдіяльності») окреслено зміст питань, які характеризують небезпечні ситуації в школі, вдома, на вулиці, під час відпочинку, а також вимоги та правила безпечної поведінки учнів; у третьому розділі («Довкілля») йдеться про правила поведінки учнів під час природних стихійних лих та аварійних ситуацій.

Зазначені розділи програми є наскрізними для вивчення в усіх класах початкової школи, але зміст та обсяг теоретичної інформації збільшується відповідно до зростаючих вимог та року навчання учнів із затримкою психічного розвитку.

Кількість годин у межах існуючих тем вчитель може змінювати, враховуючи індивідуальні особливості дітей, рівень засвоєння учнями навчального матеріалу та місцеві умови, в яких відбувається навчальний процес (територіальне розташування школи, наближення епідемій, виникнення аварійної ситуації, стихійні лиха тощо). Всі зміни мають бути погоджені з педагогічною радою навчального закладу.

На вивчення курсу «Основи здоров'я» в кожному класі відводиться 17,5 годин на навчальний рік. Курс вивчається протягом усього навчального року (щотижня по 0,5 годин).

ПРОГРАМА

2 клас

(17,5 год, 0,5 год на тиждень)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1	9	<p>Розділ I. Людина і здоров'я</p> <p>Щоденне піклування про своє здоров'я</p> <p>Здоровий спосіб життя та його складові.</p> <p>Вплив розпорядку дня на здоров'я людини. Чергування праці (навчання) і відпочинку. Ознаки втоми. Повноцінний відпочинок удень та вночі.</p> <p>Значення дотримання правил особистої гігієни. Підтримування чистоти тіла. Догляд за шкірою, нігтями, волоссям, очима.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>має уявлення про складові здорового способу життя, називає їх з допомогою вчителя; знає та виконує правила розпорядку дня; пояснює значення розпорядку дня для здоров'я людини;</p> <p>має загальне уявлення про повноцінний відпочинок та чергування праці та відпочинку; називає ознаки втоми з допомогою вчителя;</p>	<p>Формування уявлень про здоровий спосіб життя та його складові, збагачення уявлення про вплив розпорядку дня на здоров'я людини.</p> <p>Формування мотивації щодо дотримання правил особистої гігієни та дотримувannya чистоти одягу і взуття на основі усвідомлення значення чистоти та охайності для здоров'я людини.</p> <p>Формування елементів самостійності в діяльності на основі знань про правила особи-</p>

	<p>Гігієна ротової порожнини:</p> <ul style="list-style-type: none"> – як правильно чистити зуби; – своєчасне лікування зубів; – правила користування зубною щіткою; – як зберегти зуби здоровими. <p>Підтримування чистоти натільної білизни, одягу, взуття.</p> <p>Предмети та засоби догляду за тілом, одягом. Індивідуальне використання предметів особистої гігієни (зубна щітка, гребінець тощо).</p> <p>Значення свіжого повітря для здоров'я людини. Щоденні прогулянки на свіжому повітрі. Відповідність одягу погодним умовам під час прогулянки.</p>	<p>розуміє значення дотримувannya правил особистої гігієни; має уявлення про предмети особистої гігієни та їх індивідуальне використання; дотримується правил особистої гігієни; знає про значення гігієни ротової порожнини; розповідає, як чистити зуби (на основі малюнкової опори); володіє навичкою правильно го чищення зубів; розуміє необхідність своєчасного лікування зубів; пояснює необхідність підтримання чистоти натільної білизни, одягу, взуття (за запитаннями вчителя); уміє доглядати за чистотою одягу та взуття; має уявлення про значення щоденних прогулянок на свіжому повітрі для здоров'я людини;</p>	<p>стої гігієни, розпорядку дня, підтримання чистоти одягу та взуття.</p> <p>Розвиток уявлень про предмети засобів особистої гігієни та можливості їх використання. Розвиток мовлення на основі збагачення словникового запасу словами-назвами предметів та засобів особистої гігієни. Розвиток мислення на основі формування умінь визначати значення розпорядку дня, свіжого повітря для здоров'я людини.</p> <p>Виховання особистісних якостей (охайності та дисциплінованості).</p>
--	---	--	---

			вибирає відповідний погодним умовам одяг для прогулянок (за малюнковою опорою).	
2	<p>Здоров'я і хвороби Інфекційні хвороби (<i>грип, вітрянка, кір, ангіна, свинка</i> тощо). Ознаки інфекційних захворювань: – підвищення температури тіла (від 37° і вище); – біль; – поява на тілі червоних висипів, зуд. Профілактика інфекційних захворювань (виділення окремого посуду та столових приборів; прибирання та провітрювання кімнати). Поняття про щеплення, карантин. Основні вимоги при контакті з інфекційними хворими: – марлева пов'язка;</p>	<p><i>Учень:</i> має початкові уявлення про інфекційні та застудні хвороби, щеплення, карантин; визначає основні ознаки інфекційних та застудних захворювань з допомогою вчителя (вихователя), лікаря, батьків; називає основні правила поведінки при контакті з інфекційними хворими (з допомогою вчителя); виконує елементарні правила захисту від інфекцій; розуміє необхідність виконання призначень лікаря; знає про небезпечність використання ліків без дозволу дорослих; дотримується правил користу-</p>	<p>Формування початкових уявлень про інфекційні та застудні захворювання. Формування первинних понять про карантин, щеплення. Розвиток мислення та мовлення на основі формування умінь визначати ознаки інфекційних і застудних захворювань. Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування правил поведінки з інфекційними хворими та користування ліками. Розвиток відчуттів різної модальності (больові, температурні) на основі формування умінь їх розпізнавати (вивчення ознак захворювання).</p>	

	<p>– ретельне миття рук; – не користуватися посудом хворого.</p> <p>Застудні захворювання та їх ознаки: підвищення температури тіла, нежить, кашель, головний біль.</p> <p>Виконання призначень лікаря. Користування ліками. Небезпеки використання ліків без дозволу дорослих.</p>	<p>вання ліками під керівництвом дорослих.</p>	
3	<p>Загартовування організму</p> <p>Позитивний вплив загартовування на здоров'я людини. Загартовування за допомогою повітря, води, сонячних променів.</p> <p>Види загартовування влітку (повітряні та сонячні ванни, хода босоніж, купання та обливання).</p> <p>Види загартовування взимку (прогулянки на свіжому по-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>має уявлення про позитивний вплив загартовування організму на здоров'я людини; наводить приклади видів загартовування влітку та взимку;</p> <p>розповідає про загартовування за допомогою повітря, води, сонячних променів;</p> <p>знає основні вимоги щодо загартовування;</p>	<p>Уточнення уявлення про загартовування на основі знань про види загартовування влітку та взимку.</p> <p>Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування правил загартовування.</p> <p>Виховання організованості (під час виконання загартовувальних процедур).</p>

	<p>вітрі, повітряні ванни у приміщенні, водні процедури (приймання душу, обтирання вологим рушником).</p> <p>Основні вимоги до загартовування: врахування пори року, самопочуття людини в період початку загартовування; поступовість, послідовність та систематичність загартовування.</p> <p>Дотримання правил приймання сонячних та повітряних ванн, водних процедур, ходи босоніж.</p>	<p>– виконує прості загартовувальні процедури разом із дорослими.</p>	
4	<p>Здоров'я і харчування</p> <p>Основи повноцінного харчування (різноманітна, якісна, достатня за кількістю їжа).</p> <p>Основні групи корисних продуктів харчування:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) хліб та крупи; 2) овочі та фрукти; 3) молочні продукти; 	<p><i>Учень:</i></p> <p>має загальне уявлення про повноцінне харчування; називає основні групи корисних продуктів харчування, наводить приклади продуктів кожної групи; розрізняє продукти харчування за назвою (овочі, фрукти, м'ясо, рибу,</p>	<p>Збагачення уявлення про повноцінне харчування.</p> <p>Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування основних груп продуктів харчування, правил прийому їжі.</p> <p>Розвиток мислення на основі формування навичок розрізняти продукти споживання за</p>

	<p>4) м'ясо, риба, яйця. Продукти, які потрібно споживати з обмеженням (солодощі, борошняні вироби, морозиво, копчені, жирні, гострі, солоні страви, газовані напої (кока-кола, пепсі-кола), продукти, насичені штучними барвниками та наповнювачами). Правила прийому їжі: – їсти в один і той самий час 4–5 разів на день; – не поспішати та не розмовляти під час прийому їжі; – ретельно пережовувати їжу; – не наїдатися на ніч; – не переїдати.</p>	<p>хлібні вироби, молочні продукти); розрізняє корисні продукти й продукти харчування, які потрібно споживати з обмеженням; наводить приклади продуктів харчування, які потрібно споживати з обмеженням; знає правила прийому їжі, називає їх.</p>	<p>назвою та ознакою корисності вживання. Розвиток умінь визначати органічні відчуття та правильно їх називати (відчуття голоду, спраги). Виховання охайності під час виконання правил прийому їжі. Розвиток мовлення на основі збагачення словникового запасу назвами продуктів харчування.</p>
5	<p>Рух і здоров'я. Значення рухового режиму для зростання та фізичного розвитку дитини (розвиток сили, витривалості, спритності). Основні компоненти рухового</p>	<p><i>Учень:</i> – має початкові уявлення про силу, витривалість, спритність; розуміє значення рухового режиму для здоров'я людини; – називає основні компоненти</p>	<p>Формування початкового поняття про значення рухового режиму для фізичного розвитку дитини. Розвиток зорової пам'яті та супроводжуючого мовлення (на-</p>

	<p>режиму: ранкова гімнастика, фізхвилинки, рухові та спортивні ігри, заняття фізичними вправами. Комплекси ранкової гімнастики та фізхвилинок.</p> <p>Народні рухливі ігри та забави: «Кіт і миша», «Дрібушечки», «У річку гоп», «Лисиця й курчата», «Сірий вовк» та інші (залежно від традицій місцевості).</p> <p>Спортивні ігри (футбол, естафети та інші).</p> <p>Дотримання безпеки під час гри в рухові та спортивні ігри:</p> <ul style="list-style-type: none"> – грати у відведених для цього місцях (спортивні майданчики, стадіони, спортивні зали); – дотримуватися правил гри; – під час гри не штовхатися, не ставити підніжки тощо. 	<p>рухового режиму (за малюнковою опорою);</p> <p>виконує комплекси ранкової гімнастики та фізхвилинок під керівництвом учителя (вихователя);</p> <p>грає в народні рухливі ігри та забави з елементами загально-розвивальних вправ (за наслідуванням);</p> <p>дотримується правил безпеки під час гри в рухливі та спортивні ігри (за нагадуванням учителя (вихователя);</p> <p>визначає місця, відведені для спортивних ігор (за запитаннями вчителя).</p>	<p>зивання основних компонентів рухового режиму, зображених на малюнках).</p> <p>Розвиток зосередженості уваги впродовж виконання фізичних вправ, гри в спортивні рухливі ігри.</p> <p>Формування вміння координувати власні дії з діями учасників рухливих ігор.</p> <p>Розвиток емоційної сфери в процесі гри в народні рухливі ігри.</p> <p>Формування пам'яті на основі запам'ятовування правил безпеки під час гри в рухливі та спортивні ігри.</p>
6	<p>Здоров'я у сім'ї.</p> <p>Уміння спілкуватися в сім'ї.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>знає та дотримується правил</p>	<p>Формування вмінь культури спілкування з членами родини.</p>

	<p>Обов'язки дитини в родині:</p> <ul style="list-style-type: none"> – допомога дорослим членам родини у домашніх справах (прибирання житла, миття посуду, приготування їжі, робота в саду або на городі); – піклування про молодших членів родини; – допомога найстаршим членам сім'ї; – догляд за квітами та домашніми тваринами. 	<p>спілкування з членами родини;</p> <p>знає обов'язки дитини в сім'ї; розповідає про свої обов'язки в родині;</p> <p>уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> – самостійно доглядати за квітами; – прибирати житло та мити посуд під наглядом дорослих. 	<p>Розвиток мислення та мовлення на основі формування вмій визначати і називати обов'язки членів родини.</p> <p>Виховання позитивного ставлення до праці та позитивних якостей особистості (охайності, самостійності, доброзичливості, взаємодопомоги, співчуття) на основі усвідомлення своїх обов'язків у родині.</p>
7	<p>Настрій, поведінка, звички та їх значення для здоров'я людини</p> <p>Настрій та його вплив на здоров'я людини.</p> <p>Усмішка – запорука гарного настрою.</p> <p>Правила поведінки школяра.</p> <p>Спілкування з учителями, вихователями, працівниками школи та взаємовідносини зі</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>має уявлення про настрій та його вплив на здоров'я людини;</p> <p>вміє розпізнавати гарний та поганий настрій;</p> <p>знає та виконує правила поведінки школяра;</p> <p>дотримується правил спілкування з працівниками школи, з молодшими та старшими шко-</p>	<p>Уточнення уявлення про настрій та його вплив на здоров'я людини.</p> <p>Розвиток емоційної сфери, логічного мислення на основі формування вмій розпізнавати та визначати причини гарного і поганого настрою.</p> <p>Розвиток пам'яті на основі пригадування правил поведінки школяра.</p>

		<p>старшими та молодшими школярами.</p> <p>Шкідливі та корисні звички, їх вплив на здоров'я людини.</p> <p>Шкідливі звички:</p> <ul style="list-style-type: none"> – тривале сидіння перед телевізором і комп'ютером; – гризіння нігтів, олівців тощо. <p>Корисні звички:</p> <ul style="list-style-type: none"> – дотримання розпорядку дня та правил особистої гігієни; – раціональне вживання їжі; – заняття фізичними вправами; – дотримання правил ввічливої поведінки. <p>Необхідність подолання шкідливих звичок.</p>	<p>лярами (з допомогою вчителя); розрізняє корисні та шкідливі звички, наводить їх приклади; розуміє необхідність подолання шкідливих звичок.</p>	<p>Розвиток навичок культури спілкування зі старшими та молодшими школярами, дорослими.</p> <p>Розвиток сприймання й мислення на основі формування вміння класифікувати та розрізняти корисні і шкідливі звички.</p> <p>Розвиток зв'язного мовлення на основі формування умінь визначати та називати корисні та шкідливі звички.</p>
8	8,5	<p>Розділ II. Основи безпеки життєдіяльності</p> <p>Безпечна поведінка у школі</p> <p>Правила безпечної поведінки в школі (на уроках, у спортив-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>знає правила безпечної поведінки у шкільних приміщен-</p>	<p>Розширення уявлень про правила безпечної поведінки в школі (на уроках, у спортив-</p>

	<p>ній залі, на перервах, у позашкільний час).</p> <p>Вибір безпечних місць для ігор та розваг у шкільних приміщеннях і шкільному дворі. Попередження травматизму під час навчальної праці. Організація робочого місця. Техніка безпеки на уроках трудового навчання (під час роботи з шилом, ножицями, голкою). Поведінка під час проведення масових заходів (свят, спортивних змагань, колективних походів, екскурсій).</p>	<p>нях та техніки безпеки на уроках трудового навчання; визначає безпечні місця для ігор та розваг у шкільних приміщеннях та шкільному дворі; дотримується правил організації робочого місця, правил техніки безпеки на уроках трудового навчання; має загальні уявлення про правила безпечної поведінки під час проведення масових заходів.</p>	<p>ній залі, на перервах, у позашкільний час).</p> <p>Розвиток мислення на основі формування вміння визначати безпечні місця для розваг у школі.</p> <p>Формування організаційних умінь навчально-практичної діяльності (організація робочого місця).</p> <p>Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування правил техніки безпеки під час навчальної праці.</p> <p>Виховання уважності та обережності.</p>
9	<p>Безпека пішоходів</p> <p>Будова вулиці (проїжджа частина, дорога, узбіччя дороги, тротуар, пішохідна доріжка, перехід, перехрестя). Дорожня розмітка.</p> <p>Учасники дорожнього руху</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>розповідає про будову вулиці за малюнковою опорою; володіє початковими знаннями про дорожню розмітку; називає учасників дорожнього руху за запитаннями вчителя;</p>	<p>Розвиток наочно-образного мислення шляхом розширення знань про будову вулиці.</p> <p>Формування супроводжувачого мовлення (називання дій, що виконуються за сигналами світлофора).</p>

	<p>(водії автомобілів, тролейбусів та автобусів, пішоходи, велосипедисти).</p> <p>Безпечний рух пішоходів. Основні правила поведінки пішоходів.</p> <p>Правила безпечного переходу вулиці (пішохідні переходи, сигнали світлофора).</p> <p>Перехід вулиці за умов відсутності пішохідного переходу (відсутність автомобілів)</p>	<p>знає та дотримується правил поведінки пішоходів і правил безпечного переходу вулиці; відтворює назву дії, що передбачає сигнал світлофора; визначає правила переходу вулиці за умов відсутності пішохідного переходу (за запитаннями вчителя).</p>	<p>Розвиток концентрації уваги та формування навичок визначення послідовності дій під час переходу вулиці.</p> <p>Розвиток пам'яті під час вивчення учасників дорожнього руху.</p>
10	<p>Безпека у населеному пункті</p> <p>Небезпечні місця у населеному пункті, де живе дитина:</p> <ul style="list-style-type: none"> – у місті (східці, підвал, ліфт, будівельний майданчик, територія підприємства, звалище, старі будинки, автомобільні дороги тощо); – у сільській місцевості (горище, підвал, скирта, покинутий будинок, машинний парк, 	<p><i>Учень:</i></p> <p>має початкові знання про небезпечні місця у населеному пункті;</p> <p>визначає небезпечні місця свого населеного пункту за запитаннями вчителя;</p> <p>має початкові уявлення про загрозу життю та здоров'ю дитини під час ігор у небезпечних місцях свого населеного пункту.</p>	<p>Розширення загальних понять про небезпечні місця у населеному пункті.</p> <p>Розвиток уваги, мислення та зв'язного мовлення шляхом навчання давати відповіді на запитання при визначенні небезпечних місць у населеному пункті.</p> <p>Формування початкових уявлень про загрозу життю та здо-</p>

		звалище, шосейні дороги, лінії електропередач тощо). Ігри та розваги в небезпечних місцях – загроза життю та здоров'ю дітей.		ров'ю дитини під час ігор у небезпечних місцях свого населеного пункту.
11		Безпека вдома Наодинці вдома. Вибір місця для безпечної гри. Правила перегляду телепередач та гри на комп'ютері. Небезпечні речовини (ліки, побутова хімія, горючі та легкозаймисті речовини), їх зберігання, безпека отруєння. Побутова техніка. Користування електричними приладами за дозволом дорослих. Правила безпечного користування електроприладами (користування непошкодженими електроприладами, робота електроприладів без нагляду). Дотримання безпеки користу-	<i>Учень:</i> знає та називає місця для безпечної гри вдома; називає правила перегляду телепередач та гри на комп'ютері; наводить приклади небезпечних речовин (з допомогою вчителя); наводить приклади побутової техніки; має уявлення про правила безпечного користування побутовою технікою та кухонним обладнанням; розповідає про безпеку від вогню;	Розвиток сприймання та мислення на основі формування вміння визначати місця для безпечної гри. Розвиток пам'яті під час запам'ятовування правил: – перегляду телепередач та гри на комп'ютері; – безпечного користування електричними приладами; – поведінки під час пожежі. Розвиток мовлення на основі збагачення словникового запасу новими словами та виразами (<i>небезпечні речовини, побутова хімія, легкозаймисті речовини, побутова техніка тощо</i>).

		<p>вання кухонним обладнанням (газова та електрична плита, скляний посуд, столові прибори тощо).</p> <p>Пожежа. Небезпека від вогню. Сірники – це не іграшка. Причини виникнення пожежі. Правила поведінки під час пожежі. Поведінка під час пожежі у сусідів.</p>	<p>пояснює неприпустимість пу- стоців з сірниками; знає правила поведінки під час пожежі.</p>	<p>Виховання особистісних якос- тей (уважності, обережності, спостережливості).</p>
12	<p>Особиста безпека</p> <p>Правила поведінки при нама- ганнях незнайомих проник- нути в оселю. Перелік теле- фонів, за якими можна зателе- фонувати у разі небезпеки (службові телефони батьків). Небезпека самостійної про- гулянки незнайомою вулицею. Як поводитися, якщо заблу- кав, куди звернутися по допо- могу. Що треба знати про себе (пріз-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>має початкові знання про пра- вила поведінки у разі нама- гань незнайомих проникнути в оселю; знає службові телефо- ни батьків; має уявлення про небезпеку самостійної прогулянки не- знайомою вулицею; розпові- дає, як поводитися та куди звернутися по допомогу, якщо заблукав (за запитаннями вчи- теля); називає своє прізвище,</p>	<p>Розвиток мислення на основі формування вмінь аналізува- ти та визначати дії, у разі, коли заблукав та у випадках нама- гань незнайомих проникнути в оселю. Формування елементів самос- тійності у діяльності (телефону- вання батькам у разі небезпеки; визначення поведінки у разі не- безпеки (при намаганнях не- знайомих проникнути в осе- лю).</p>	

		вище, ім'я, домашня адреса та телефон, адреса школи, телефони зв'язку з батьками).	ім'я, домашню адресу та адресу школи; знає телефони зв'язку з батьками.	Формування уявлення про небезпеку самостійної прогулянки. Розвиток пам'яті під час запам'ятовування домашньої адреси, адреси школи та телефонів зв'язку з батьками.
13		Безпечний відпочинок Ігри та розваги влітку (катання на велосипедах, самокатах, ігри на дитячих майданчиках), взимку (катання на санчатах, лижах, ковзанах). Вибір безпечних місць для розваг. Причини травм та запобігання травмуванню під час відпочинку (удари, синці, порізи, подряпини). Відпочинок на природі. Відпочинок у лісі. Обережність під час збирання рослин, ягід, грибів. Необережне по-	<i>Учень:</i> розповідає про види літнього та зимового відпочинку; знає місця, безпечні для відпочинку; називає причини травм та правила запобігання травмуванню під час відпочинку (з допомогою вчителя); наводить приклади відпочинку на природі; має початкові знання про обережність під час збирання рослин, ягід, грибів, про небезпеку необережного поводження з вогнем у лісі;	Розширення знань про безпечні місця та види літнього, зимового відпочинку. Розвиток мислення на основі формування вмінь аналізувати причини травм та робити висновки щодо правил запобігання травмуванню. Формування початкових понять про обережність під час збирання рослин, ягід, грибів, небезпеку поводження з вогнем у лісі. Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування та відтворення безпечної поведінки під час

	<p>водження з вогнем у лісі. Небезпека заблукати.</p> <p>Відпочинок біля води. Правила безпечної поведінки на воді, біля води.</p> <p>Запобігання сонячним опікам та тепловим ударами під час відпочинку влітку. Ознаки сонячних опіків.</p> <p>Запобігання обмороженню та переохолодженню під час відпочинку взимку. Ознаки переохолодження та обмороження.</p> <p>Небезпека контактування з тваринами (свійськими, бродячими, дикими)</p> <p>Укуси комах (оса, бджола, комар, кліщ тощо). Захист від комах.</p> <p>Звернення по допомогу при укусах тварин та комах.</p>	<p>знає правила безпечної поведінки під час відпочинку влітку біля води та зимового відпочинку;</p> <p>називає ознаки сонячних опіків, переохолодження, обмороження (з допомогою вчителя);</p> <p>визначає небезпеку контактування з тваринами;</p> <p>має уявлення про захист від укусів комах;</p> <p>розповідає про звернення по допомогу при укусах тварин та комах.</p>	<p>відпочинку влітку біля води та зимового відпочинку.</p> <p>Розвиток мислення на основі формування умінь визначати небезпеку контактування з тваринами.</p>
--	--	--	---

3 клас

(17,5 год, 0,5 год на тиждень)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1	7,5	<p>Розділ І. Людина і здоров'я</p> <p>Здоров'я і хвороби</p> <p>Хвороби від брудних рук:</p> <ul style="list-style-type: none">– гострі шлункові інфекційні хвороби (дизентерія);– глистяні захворювання (глисти). <p>Ознаки шлункових інфекцій та глистяних захворювань.</p> <p>Запобігання шлунковим інфекціям і глистяним захворюванням:</p> <ul style="list-style-type: none">– миття рук із милом перед їжею, після відвідування туалету, приходу з вулиці, контактування з тваринами;– миття овочів та фруктів перед вживанням;	<p><i>Учень:</i></p> <p>має початкові уявлення про шлункові інфекції та глистяні захворювання; визначає їх ознаки (з допомогою вчителя);</p> <p>знає правила запобігання шлунковим інфекціям і глистяним захворюванням та дотримується їх;</p> <p>знає про небезпеку вживання сирі води;</p> <p>дотримується правил користування індивідуальним посудом та столовими приборами;</p> <p>уміє самостійно мити овочі та фрукти;</p>	<p>Формування уявлень про шлункові інфекції та глистяні захворювання.</p> <p>Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування правил запобігання інфекціям.</p> <p>Виховання елементів самостійності в діяльності (миття рук, овочів, фруктів, користування індивідуальним посудом та столовими приборами).</p>

		<p>– користування індивідуальним посудом та столовими приборами;</p> <p>– вживання чистої кип'яченої води (небезпека вживання сирі води тощо.)</p>	<p>пояснює, в яких випадках треба обов'язково мити руки.</p>	
2	<p>Здоров'я і харчування</p> <p>Продукти харчування, які потрібні для росту та розвитку дитячого організму (продукти харчування багаті на поживні речовини, вітаміни). Щоденне вживання води (під час пиття, з рідкою їжею, овочами, фруктами). Значення чистої води для здоров'я людини. Українська кухня. Традиційні українські страви.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>має початкові знання про потребу людського організму в поживних речовинах та вітамінах;</p> <p>називає продукти харчування, багаті на поживні речовини та вітаміни (з допомогою вчителя);</p> <p>пояснює значення води для здоров'я людини (з допомогою вчителя);</p> <p>називає традиційні українські страви, розпізнає їх за назвами, розповідає, які страви вживають у родині (за запитаннями вчителя);</p>	<p>Збагачення, уточнення словника новими словами-назвами складових частин продуктів харчування (поживні речовини, вітаміни) та назвами традиційних українських страв. Розвиток мислення на основі формування вміння розпізнавати та називати традиційні страви української кухні.</p>	

3	<p>Рух і здоров'я Фізичні вправи й спорт (легка атлетика, гімнастика, футбол, баскетбол, плавання, спортивні естафети тощо). Оздоровче значення занять фізичними вправами й спортом для фізичного розвитку та зростання школярів. Фізичні вправи – засоби профілактики різних захворювань (за студні захворювання, порушення опорно-рухового апарату), формування правильної постави. Правильне виконання фізичних вправ – основна умова їх користі для організму. Вправи для збільшення росту. Значення свіжого повітря під час занять спортом. Правила поведінки у спортивній залі та на спортивному майданчику. Запобігання</p>	<p><i>Учень:</i> має початкові знання про фізичні вправи та види спорту, називає їх (з допомогою вчителя); розуміє оздоровче значення занять фізичними вправами та спортом; має уявлення про профілактику різних захворювань та формування правильної постави засобами фізичних вправ; виконує фізичні вправи за наслідкуванням; пояснює значення свіжого повітря під час спортивних занять; має уявлення про загрозу одержання травм під час спортивних занять; знає та дотримується правил запобігання травматизму під час спортивних занять за нагадуванням учителя;</p>	<p>Збагачення початкових понять та уявлень про фізичні вправи, види спорту, профілактику захворювань та формування правильної постави. Розвиток зосередженості уваги впродовж виконання фізичних вправ, гри в спортивні рухливі ігри. Формування вміння координувати власні дії з діями інших учасників спортивних ігор. Формування звички правильної постави на основі знань про правильне виконання фізичних вправ. Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування та відтворення правил поведінки під час виконання фізичних вправ та занять спортом. Розвиток концентрації уваги та швидкості реакції під час спортивної гри.</p>
---	--	--	---

		травматизму під час виконання фізичних вправ.		
4		<p>Здоров'я у сім'ї Піклування про збереження та зміцнення здоров'я в родині. Обов'язки членів родини. Сімейні традиції щодо забезпечення здорового способу життя (спільне виконання домашніх справ, дотримання розпорядку дня та правил особистої гігієни, спільний відпочинок та заняття фізкультурою тощо). Піклування про наймолодших та найстарших членів родини.</p>	<p><i>Учень:</i> знає та називає обов'язки членів родини; наводить приклади сімейних традицій щодо забезпечення здорового способу життя; розповідає як у родині піклуються про наймолодших та найстарших членів сім'ї (за малюнковою опорою).</p>	<p>Розширення уявлення про сімейні традиції щодо забезпечення здорового способу життя. Розвиток мислення та мовлення на основі формування вмінь визначати обов'язки членів родини. Виховання позитивного ставлення до членів сім'ї. Виховання позитивних якостей особистості (охайності, самостійності, співчуття, доброти, взаємодопомоги).</p>
5		<p>Настрій, поведінка, звички та їх значення для здоров'я людини Значення настрою для здоров'я людини, позитивні та негативні почуття (радість, сум, незадоволення, страх, щастя,</p>	<p><i>Учень:</i> пояснює значення настрою для здоров'я людини (за допомогою вчителя); розпізнає позитивні та негативні почуття (за запитаннями вчителя);</p>	<p>Збагачення уявлення про настрій та його вплив на здоров'я людини. Розвиток емоційної сфери на основі формування вмінь розпізнавати і визначати позитивні та негативні почуття (радість,</p>

		<p>задоволення, гнів, заздрість, сором, образа тощо). Уміння контролювати свої почуття, створювати гарний настрій.</p> <p>Правила спілкування з дорослими. Взаємовідносини з друзями. Правила товаришування, вибір друзів.</p> <p>Шкідливі звички – тютюнопаління, токсикоманія. Шкідливий вплив нікотину та токсичних речовин на здоров'я людини.</p>	<p>має уявлення про необхідність вміння контролювати свої почуття, знає та дотримується правил спілкування з дорослими та товаришами;</p> <p>має початкові знання про шкідливий вплив тютюнопаління та токсикоманії, неприпустимість вживання нікотину і токсичних речовин.</p>	<p>сум, незадоволення страх, щастя, задоволення, гнів, заздрість, сором, образа тощо).</p> <p>Розвиток уміння контролювати свої почуття.</p> <p>Формування навичок культури спілкування з дорослими та товаришами.</p>
6	8	<p>Розділ II. Основи безпеки життєдіяльності</p> <p>Безпечна поведінка у школі</p> <p>Причини травматизму у школі (порушення правил поведінки у школі, бійки, небезпечні предмети, принесені з дому (гострі, ріжучі, колючі предмети, ліки, побутова хімія тощо)).</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>знає причини та правила попередження травматизму у школі;</p> <p>знає, до кого звернутися по медичну допомогу при травмах; має загальні уявлення про можливі надзвичайні ситуації</p>	<p>Розвиток мислення на основі формування вмінь визначати причини та шляхи попередження травматизму у школі;</p> <p>Формування початкового уявлення про можливі надзвичайні ситуації у школі, правила поведінки у разі їх виник-</p>

		<p>Правила попередження травматизму у школі. Звернення по допомогу при травмах.</p> <p>Надзвичайна ситуація у школі (пожежа, аварійна ситуація, наслідки стихійного лиха).</p> <p>Екстрена евакуація зі школи.</p> <p>Правила поведінки під час евакуації.</p> <p>Ознайомлення з поняттям «паніка». Дії під час паніки.</p>	<p>у школі, правила поведінки у разі їх виникнення та під час евакуації зі школи;</p> <p>має початкові уявлення про поняття «паніка».</p>	<p>нення, евакуацію, поняття «паніка».</p> <p>Збагачення словникового запасу новими словами та виразами (<i>евакуація, паніка, надзвичайна та аварійна ситуації, стихійні лиха</i>).</p>
7		<p>Безпека пішоходів</p> <p>Дорога з обмеженою оглядовістю (крутий поворот дороги; перешкоди, які заважають оглядовості дороги; активний автомобільний рух). Правила переходу дороги з обмеженою оглядовістю.</p> <p>Місця виїзду автомобілів із дворів, автостоянок (небезпека для пішоходів).</p> <p>Дорога за несприятливих умов.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>має загальне уявлення про дорогу з обмеженою оглядовістю, дорогу за несприятливих умов;</p> <p>визначає правила переходу дороги з обмеженою оглядовістю, дороги за несприятливих умов (за запитаннями вчителя);</p> <p>розповідає про свій маршрут до школи;</p>	<p>Формування загального уявлення про дорогу з обмеженою оглядовістю, дорогу за несприятливих умов.</p> <p>Розвиток мислення та зв'язного мовлення шляхом навчання давати відповіді на запитання при визначенні правил переходу доріг з обмеженою оглядовістю та дороги за несприятливих умов.</p> <p>Розвиток сприймання, кон-</p>

	<p>Недостатня видимість на дорозі (опаді, туман, сутінки, темна пора доби тощо). Дорога зі слизькою поверхнею (дощ, сніг, ожеледиця). Правила переходу вулиці за несприятливих умов.</p> <p>Маршрут до школи. Небезпечні місця по дорозі до школи (будівельні майданчики, траншеї, канави, ями, каналізаційні люки, ремонт дороги).</p>	<p>наводить приклади небезпечних місць по дорозі до школи, пояснює небезпеку цих місць (з допомогою вчителя).</p>	<p>центрації уваги та формування навичок визначення послідовності дій під час переходу доріг з обмеженою оглядовістю та за несприятливих умов. Конкретизація уявлень про небезпечні місця на маршруті до школи.</p>
8	<p>Безпека у населеному пункті</p> <p>Пожежонебезпечні предмети та речовини. Неприпустимість розваг з сірниками, горючими та легкозаймистими предмети або речовинами. Небезпечні знахідки. Дотримання правил поведінки у разі знахідки незнайомого (небезпечного) предмета.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>називає пожежонебезпечні предмети та речовини з допомогою вчителя;</p> <p>має початкові знання про небезпеку ігор з сірниками, горючими та легкозаймистими предмети або речовинами;</p> <p>знає правила поведінки у разі знахідки незнайомого предмета.</p>	<p>Розширення понять про небезпеку ігор з пожежонебезпечними предметами та речовинами.</p> <p>Розвиток мислення та зв'язного мовлення шляхом навчання давати відповіді на запитання при визначенні правил поведінки з незнайомими (небезпечними) предметами.</p>

9	<p>Безпека пасажирів Пасажири. Види громадського транспорту: – наземний транспорт (автобус, тролейбус, трамвай, маршрутне таксі); – підземний транспорт (метро). Призначені місця зупинок наземного громадського транспорту (облаштування та позначення зупинок, правила очікування транспорту, посадки та висадки пасажирів на зупинці). Правила поведінки пасажирів у салоні громадського транспорту: – триматися за поручень; – не штовхатися, не пустувати, не розмовляти голосно в салоні; – не заважати водію; – поступатися місцем інвалідам, пасажирам з дітьми, вагіт-</p>	<p><i>Учень:</i> пояснює, хто такі пасажири; знає види громадського транспорту, наводить приклади; може розповісти про види транспорту, якими користується, щоб дістатися до школи (за запитаннями вчителя); розуміє призначення місць зупинок наземного транспорту; розповідає про облаштування зупинок наземного транспорту (за малюнковою опорою); називає правила посадки та висадки пасажирів на зупинці (з допомогою вчителя); дотримується правил поведінки у салоні громадського транспорту.</p>	<p>Формування понять про пасажирів, види громадського транспорту, призначені місця зупинок. Розвиток зв'язного мовлення на основі навчання давати відповіді на запитання про види транспорту, якими користується та правила посадки та висадки пасажирів. Розвиток образної пам'яті на основі вивчення облаштування зупинок наземного транспорту. Виховання організованості та дисциплінованості.</p>
---	---	---	--

	<p>ним жінкам, людям похилого віку;</p> <ul style="list-style-type: none"> – готуватися до виходу заздалегідь; – не перешкоджати зачиненню дверей, не спиратися на них; – не висовуватися з вікон; – не вистрибувати з транспорту, що рухається. 		
10	<p>Безпека вдома</p> <p>Правила користування водопровідною мережею. Пошкодження водомережі. Небезпека від води. Правила поведінки при пошкодженні водомережі (перекрити кран, повідомити дорослих).</p> <p>Небезпека від газу. Заборона щодо самостійного користування газом. Правила користування газовою плитою (не залишати ввімкнену плиту без нагляду, перевіряти чи за-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>має початкові знання про небезпеку від води, газу; називає правила безпечного користування водою та газом; знає:</p> <ul style="list-style-type: none"> – правила поведінки при пошкодженні водомережі та коли відчувається запах газу; – правила користування газовою плитою. 	<p>Формування початкового уявлення про користування водопровідною мережею та газом. Розвиток сприймання та мислення на основі формування вміння визначати небезпеку при пошкодженні водомережі та коли відчувається запах газу.</p> <p>Виховання особистісних якостей (уважності, обережності, спостережливості).</p>

		<p>криті крани, регулярно провітрювати кухню).</p> <p>Правила поведінки, коли відчувається запах газу у приміщенні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – не вмикати світло та електроприлади; – не запалювати сірники; – повідомити дорослих; – негайно відкрити вікно. 		
11	<p>Особиста безпека</p> <p>Правила поведінки при зустрічі з незнайомими людьми на вулиці.</p> <p>Небезпечні знайомства. Відмова від пропозицій незнайомих погуляти, покататися в машині.</p> <p>Небезпека запрошення додому незнайомих або малознайомих людей за відсутності батьків.</p> <p>Небезпечні зустрічі з незнайомцями у під'їзді.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>має уявлення про небезпечні знайомства та небезпечні зустрічі з незнайомцями на вулиці, у під'їзді, у ліфті;</p> <p>знає правила поведінки при зустрічі з незнайомими людьми на вулиці, у під'їзді;</p> <p>пояснює небезпеку пропозицій незнайомих додому незнайомих людей (за запитаннями вчителя);</p> <p>розповідає про правила без-</p>		<p>Формування елементів самостійності в діяльності на основі визначення правил поведінки при зустрічі з незнайомими людьми (на вулиці, у під'їзді, у ліфті).</p> <p>Розвиток мислення на основі формування вмінь аналізувати та визначати небезпеку пропозицій незнайомих.</p> <p>Розвиток пам'яті та мовлення на основі засвоєння правил користування ліфтом.</p>

		<p>Ліфт. Правила безпечного користування ліфтом:</p> <ul style="list-style-type: none"> – не заходити у ліфт із незнайомцями; – перевірити наявність кабіни ліфта; – не перевантажувати ліфт; – не намагатися вийти з кабіни, якщо ліфт застряг. 	печного користування ліфтом (за малюнковою опорою).	
12	2	<p>Розділ III. Довкілля</p> <p>Природні стихійні лиха</p> <p>Поняття про стихійні природні лиха. Гроза, снігопад, ожеледиця, повінь.</p> <p>Гроза (грим, блискавка, вітер, дощ). Небезпечність грози для людини. Правила безпечної поведінки під час грози вдома, на вулиці, у лісі, у полі, у воді.</p> <p>Снігопад, ожеледиця. Правила безпечної поведінки під час снігопаду на вулиці. Правила безпечного пересування вулиці.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>володіє початковими уявленнями про природні стихійні лиха;</p> <p>називає ознаки грози, снігопаду, ожеледиці, повені (за запитаннями вчителя);</p> <p>визначає місця, де найчастіше буває повінь, та розповідає про її наслідки (за малюнковою опорою);</p> <p>називає правила безпечної поведінки під час грози, снігопа-</p>	<p>Формування початкових уявлень про природні стихійні лиха.</p> <p>Розвиток сприймання на основі вивчення ознак грози, снігопаду, ожеледиці, повені.</p> <p>Розвиток мислення на основі виявлення причиново-наслідкових зв'язків між природними стихійними лихами та їх наслідками.</p> <p>Збагачення словникового запасу назвами погодних явищ</p>

		<p>цею та переходу дороги під час ожеледиці.</p> <p>Повінь. Місця, де найчастіше буває повінь (населені пункти, розташовані біля річок). Наслідки повені.</p> <p>Евакуація людей під час повені. Попередження про початок евакуації. Допомога рятувальних служб.</p>	<p>ду, ожеледиці, повені (з допомогою вчителя);</p> <p>має уявлення про евакуацію людей під час стихійних лих; знає про існування рятувальних служб.</p>	<p>(гроза, грім, блискавка, снігопад, ожеледиця, повінь тощо).</p> <p>Розширення уявлення про евакуацію людей та роботу рятувальних служб.</p>
13	<p>Аварійні ситуації</p> <p>Поняття аварії (надзвичайні ситуації спричинені діяльністю людини).</p> <p>Види аварійних ситуацій (транспортні аварії, аварії на підприємствах).</p> <p>Автомобільні аварії – загроза для життя і здоров'я людини. Причини автомобільних аварій (грубі порушення правил дорожнього руху водіями та пішоходами). Виконання пра-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>має початкове уявлення про аварійні ситуації;</p> <p>називає види аварійних ситуацій (за запитаннями вчителя);</p> <p>визначає причини та правила запобігання автомобільним аваріям (з допомогою вчителя);</p> <p>знає про допомогу рятувальних служб.</p>	<p>Формування початкових понять про аварійні ситуації.</p> <p>Розвиток мислення на основі формування вмінь аналізувати та визначати причини аварій.</p> <p>Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування видів аварійних ситуацій, правил поведінки під час аварії.</p>	

	вил дорожнього руху – запобігання автомобільним аваріям. Допомога рятувальних служб (міліція, швидка медична допомога, пожежна охорона). Правила поведінки під час аварійної ситуації, виконання рекомендацій рятувальників.		
--	--	--	--

4 клас

(17 год, 0,5 год на тиждень)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1	7,5	Розділ І. Людина і здоров'я Здоров'я і хвороби Інфекційні захворювання : – інфекційні хвороби (ангіна, грип, вітрянка, свинка тощо); – шлунково-кишкові інфекції (дизентерія, сальмонельоз тощо);	<i>Учень:</i> має початкові знання про інфекційні захворювання; називає види інфекційних захворювань (з допомогою вчителя); має уявлення про шляхи по-	Розширення понять про інфекційні захворювання. Розвиток мислення та мовлення на основі формування вмінь визначати шляхи поширення інфекційних захворювань. Розвиток пам'яті на основі за-

	<p>– глистяні захворювання (глисти).</p> <p>Збудники інфекційних хвороб (бактерії, віруси, паразити).</p> <p>Шляхи поширення інфекційних захворювань:</p> <ul style="list-style-type: none"> – від хворої людини (через повітря (при чиханні, кашлі) або при користуванні спільними іграшками, посудом, близькою); – від тварин; – через питну воду. <p>Правила запобігання інфекційних хвороб:</p> <ul style="list-style-type: none"> – дотримання правил гігієни; – дотримання карантину; – щеплення. <p>Особливо небезпечна хвороба СНІД. Шляхи зараження ВІЛ-інфекцією (через кров, ушкоджену шкіру чи слизову оболонку). Небезпечність ігор із використаними шприцами та голками.</p>	<p>ширення інфекційних хвороб; має початкове уявлення про СНІД;</p> <p>знає про неприпустимість ігор із використаними шприцами та голками;</p> <p>дотримується елементарних правил запобігання інфекційних хвороб;</p> <p>наводить приклади медичних закладів (за запитаннями вчителя).</p>	<p>пам'ятовування правил запобігання інфекціям.</p> <p>Формування понять про медичні заклади України.</p>
--	--	---	---

	<p>Медичні заклади України:</p> <ul style="list-style-type: none"> – пункти медичної допомоги (кабінет лікаря у школі); – поліклініка; – служба швидкої медичної допомоги; – лікарня; – санаторій. 		
2	<p>Здоров'я і харчування Харчові отруєння, їх причини та ознаки. Ознаки неякісного стану продуктів харчування (неприємний запах та вигляд продуктів, порушення цілісності упаковки). Запобігання харчовим отруєнням:</p> <ul style="list-style-type: none"> – вживання свіжої та якісної їжі; – визначення придатності продуктів, які купують у магазині (перевірка цілісності упаковки, дати виготовлення та 	<p><i>Учень:</i> має початкові знання про харчові отруєння, їх причини; називає правила запобігання харчовим отруєнням та отруєнням грибами (з допомогою вчителя); визначає ознаки неякісного стану продуктів харчування (за запитаннями вчителя); дотримується елементарних правил запобігання харчовим отруєнням.</p>	<p>Формування понять про харчові отруєння та отруєння грибами. Розвиток мислення на основі формування вмінь визначати ознаки неякісного стану продуктів харчування. Розвиток мовлення на основі засвоєння правил запобігання харчовим отруєнням та отруєнням грибами.</p>

		терміну зберігання продуктів); – дотримання правил зберігання продуктів харчування. Запобігання отруєння грибами.		
3	Рух і здоров'я Рух людини за допомогою м'язів. Види рухів (робота м'язів рук та ніг). Сила м'язів. Необхідність занять фізичними вправами для збільшення й зміцнення м'язів. Тренування сили м'язів за допомогою фізичних вправ. Правила тренування сили м'язів (поступове збільшення навантаження). Комплекси вправ для зміцнення м'язів. Формування правильної постави. Ознаки правильної постави (пряме положення голови, спини, розвернуті плечі, втягнутий живіт). Шкідливі	<i>Учень:</i> має початкове уявлення про м'язи, силу м'язів; розрізняє види рухів, які виконуються за допомогою м'язів рук або ніг; виконує тренувальні вправи для зміцнення м'язів та формування правильної постави (за наслідуванням); знає ознаки правильної постави, називає їх; здійснює контроль за правильністю своєї постави за нагадуванням учителя (вихователя); розповідає про шкідливі звички, які негативно впливають на формування правильної по-	Формування початкових уявлень про м'язи, силу м'язів. Розвиток мислення на основі встановлення причинно-наслідкових зв'язків між дією м'язів рук або ніг та видами рухів. Формування звички правильної постави. Виховання уважності, організованості.	

		звички, які негативно впливають на формування постви. Вправи для формування правильної постви.	стави, та необхідність їх своєчасного усунування.	
4		Здоров'я у сім'ї Доброзичливі та турботливі стосунки між членами родини. Поради, допомога, підтримка рідних. Піклування про всіх членів сім'ї. Що робити, якщо хтось із членів родини захворів: – проявити співчуття та увагу до хворого, надати допомогу; – зателефонувати рідним на роботу; – звернутися за порадою та допомогою до сусідів	Учень: наводить приклади доброзичливих та турботливих стосунків між членами родини; розповідає про випадки допомоги та підтримки рідних, наводить приклади корисних порад батьків (за запитаннями вчителя); визначає свої дії у разі, коли хтось із родини захворів; вміє звертатися по допомогу (до сусідів).	Формування уявлення про значення сім'ї як джерела підтримки та допомоги для кожного її члена. Розвиток мислення на основі формування вмінь визначати правильні дії у разі хвороби членів сім'ї. Виховання доброзичливості, співчуття, позитивного ставлення до членів родини. Розвиток зв'язного мовлення на основі навчання звертатися по допомогу.
5		Настрій, поведінка, звички та їх значення для здоров'я людини Тютюнопаління та вживання	Учень: знає: – про шкідливий вплив тютюнопаління, алкоголю, токси-	Формування уявлення про тютюнопаління, вживання алкоголю, токсичних та наркотичних речовин.

	<p>алкоголю. Шкідливий вплив тютюнового диму та алкоголю на дитячий організм.</p> <p>Токсикоманія. Токсичні речовини. Наслідки вживання токсичних речовин.</p> <p>Вживання наркотичних речовин. Руйнівна сила наркотиків. Виникнення стійкої залежності від тютюну, алкоголю, токсичних та наркотичних речовин, складність лікування.</p> <p>Як протистояти пропозиціям щодо тютюнопаління, вживання алкоголю, токсичних та наркотичних речовин.</p> <p>Правила поведінки в громадських місцях. Як себе поводити у школі, бібліотеці, магазині, лікарні, аптеці, театрі тощо. Правила поведінки на вулиці, у транспорті. Ввічлива поведінка при спілкуванні з дорослими.</p>	<p>команії та наркоманії на організм людини;</p> <p>– про виникнення залежності від тютюну, алкоголю, токсичних та наркотичних речовин, неприпустимість їх вживання;</p> <p>– про складність лікування алкоголізму, токсикоманії та наркоманії;</p> <p>визначає способи протистояння небезпечним пропозиціям (з допомогою вчителя);</p> <p>знає та дотримується правил поведінки в громадських місцях, на вулиці, у транспорті; називає правила ввічливої поведінки при спілкуванні з дорослими.</p>	<p>Розвиток сприймання та мислення на основі формування вмій визначати шкідливий вплив та наслідки вживання алкоголю, токсичних та наркотичних речовин, тютюнопаління на здоров'я людини.</p> <p>Формування навичок культури спілкування з дорослими, поведінки в громадських місцях.</p>
--	--	--	---

6	<p>8</p> <p>Розділ II. Основи безпеки життєдіяльності</p> <p>Безпечна поведінка в школі Конфлікт. Виникнення конфліктної ситуації в учнівському колективі. Причини виникнення конфлікту та способи його уникання. Вирішення конфлікту без застосування фізичної сили. Бійка – причина травматизму. Поведінка у випадках вимагань з боку старших школярів.</p>	<p><i>Учень:</i> має уявлення про конфлікт; визначає причини виникнення конфлікту, способи його уникання (з допомогою вчителя); розуміє небезпеку бійок; розповідає правила поведінки у випадках вимагань (з допомогою вчителя).</p>	<p>Формування початкового уявлення про конфлікт. Розвиток мислення на основі формування вмінь визначати причини та способи уникання конфліктної ситуації в учнівському колективі. Формування комунікативних навичок.</p>
7	<p>Безпека пішоходів Односторонній та двосторонній дорожній рух. Розділова смуга, її призначення. Правила переходу дороги з одностороннім та двостороннім рухом. Перехрестя (регульовані й нерегульовані). Типи перехресть</p>	<p><i>Учень:</i> розповідає про односторонній та двосторонній дорожній рух, розділову смугу та її призначення; знає та дотримується правил переходу дороги з одностороннім та двостороннім рухом; знає, що таке перехрестя;</p>	<p>Розширення уявлення про дорожній рух, розділову смугу, перехрестя. Розвиток концентрації уваги та формування навичок визначення послідовності дій під час переходу дороги з одностороннім та двостороннім рухом. Розвиток мислення на основі</p>

	<p>(тристоронні, чотиристоронні, складні). Правила безпечного переходу перехресть.</p> <p>Попереджувальні звукові та світлові сигнали автомобілів. Що означають світлові покажчики повороту. Спеціальні машини (машини швидкої медичної допомоги, міліцейські, пожежної служби, аварійної служби газу). Проблисковий маячок та звуковий сигнал спеціальних машин. Право проїзду службових машин на червоне світло. Поведінка пішохода під час проїзду спеціальних машин.</p>	<p>називає види та типи перехресть (за малюнковою опорою);</p> <p>має уявлення про попереджувальні звукові та світлові сигнали автомобілів;</p> <p>розрізняє спеціальні машини, громадський транспорт та приватні автомобілі;</p> <p>наводить приклади службових машин; знає правила поведінки пішохода під час проїзду службових машин.</p>	<p>формування навичок розрізняти спеціальні машини, громадський транспорт та приватні автомобілі.</p> <p>Збагачення словникового запасу назвами спеціальних машин (<i>машини швидкої медичної допомоги, міліцейські, пожежної служби, аварійної служби газу</i>).</p> <p>Виховання особистісних якостей: уважності, спостережливості, обережності.</p>
8	<p>Безпека у населеному пункті</p> <p>Вибухонебезпечні предмети (аерозольні балончики, петарди, ракетниці тощо). Застережні написи (<i>«Берегти від вогню!»</i>, <i>«Не проколювати</i></p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>наводить приклади вибухонебезпечних предметів;</p> <p>знає про позначення вибухонебезпечних предметів, називає їх за малюнковою опорою;</p>	<p>Формування понять про вибухонебезпечні предмети, вибухівки.</p> <p>Розвиток мислення та зв'язного мовлення шляхом навчання давати відповіді на запитання</p>

	<p><i>після використання!»</i>, «<i>Не розпилювати поблизу відкритого вогню!»</i> тощо) та застережні знаки («<i>легкозаймиста речовина</i>», «<i>вибухова речовина</i>», «<i>отруйна речовина</i>»).</p> <p>Вибухівки (<i>бомби, гранати, міни, патрони, снаряди</i>). Місця небезпечних знахідок (<i>поле, яр, ліс, котлован на будівництві</i> тощо). Правила поведінки за умов небезпечної знахідки. Попередження дорослих про небезпечну знахідку.</p>	<p>має початкові знання про вибухівки;</p> <p>називає можливі місця небезпечних знахідок (з допомогою вчителя);</p> <p>пояснює необхідність дотримання правил поведінки за умов небезпечної знахідки (за запитаннями вчителя);</p> <p>знає про необхідність попередження дорослих.</p>	<p>при визначенні правил поведінки за умов небезпечної знахідки.</p> <p>Виховання спостережливості та обережності.</p>
9	<p>Безпека пасажирів</p> <p>Підземний транспорт – метрополітен (метро). Правила користування метрополітеном. Станція метро (двері, ескалатор, східці, платформа, турнікет). Правила безпечної поведінки на ескалаторі, на платформі під час очікування поїз-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>знає про підземний транспорт, називає його;</p> <p>розповідає про станцію метро (за малюнковою опорою);</p> <p>використовує слова <i>метрополітен, метро, ескалатор, платформа, турнікет</i>;</p>	<p>Розширення понять про громадський транспорт.</p> <p>Розвиток образної пам'яті на основі вивчення облаштування станції метро.</p> <p>Збагачення словникового запасу новими словами (<i>метрополітен, ескалатор, платформа, турнікет</i>).</p>

		да. Правила посадки та висадки пасажирів. Допомога чергових по станції метро. Безпечна поведінка у салоні поїзда.	називає правила поведінки пасажирів метрополітену.	Виховання організованості та дисциплінованості.
10		<p>Безпека вдома Небезпечні ситуації, пов'язані з пошкодженням електричної мережі (загорання або пошкодження електропроводки, несправна розетка, оголені дроти).</p> <p>Причини пошкодження електромережі (користування несправними електроприладами, вмикання одночасно багатьох електроприладів в одну розетку тощо).</p> <p>Правила поведінки у випадку появи електричної іскри, запаху горілої гуми, диму, полум'я: – негайно повідомити дорослих;</p>	<p><i>Учень:</i> має уявлення про небезпеку, пов'язану з пошкодженням електричної мережі; називає причини пошкодження електромережі (з допомогою вчителя); називає правила поведінки у випадках пошкодження електромережі (за запитаннями вчителя); знає, як поводитись у випадках вимкнення електричного світла; пояснює небезпеку користування джерелами відкритого вогню (з допомогою вчителя).</p>	<p>Розвиток сприймання та мислення на основі формування вміння визначати небезпеку при пошкодженні електричної мережі.</p> <p>Виховання особистісних якостей (уважності, обережності, спостережливості).</p> <p>Формування вмінь координації рухів та орієнтування у темряві.</p>

		<p>– у жодному разі не можна заливати електричні прилади чи дрiт водою.</p> <p>Вимкнення електричного свiтла. Умiння орієнтуватися у темряві (запам’ятовування розташування кiмнат, кухні, ванни, меблiв). Джерело свiтла, яким можна користуватися у разі вимкнення електрики (лiхтарик). Небезпека користування джерелами вiдкритого вогню (сiрники, свiчка, газова лампа).</p>		
11	<p>Особиста безпека.</p> <p>Ключі вiд житла, їх зберiгання. Дiї у разі втрати ключiв вiд житла.</p> <p>Самостiйні прогулянки незнайомими вулицями у пiзнiй час.</p> <p>Небезпека нападу зловмисникiв. Правила поведiнки у</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>розповiдає про зберiгання ключiв вiд житла та про свої дiї у разі їх втрати;</p> <p>знає про безпеку самостiйних прогулянок у пiзнiй час та безпеку нападу зловмисникiв;</p>		<p>Розвиток мислення на основі формування вмiнь визначати дiї у разі втрати ключiв вiд житла.</p> <p>Формування уявлення про безпеку самостiйної прогулянки у пiзнiй час та безпеку нападу зловмисникiв.</p> <p>Формування елементiв само-</p>

		разі переслідування та загрози нападу зловмисників	розповідає про правила поведінки у разі переслідування та загрози нападу зловмисників (за запитаннями вчителя).	стійності в діяльності на основі визначення правил поведінки у разі переслідування та загрози нападу зловмисників.
12	2	<p>Розділ III. Довкілля</p> <p>Природні стихійні лиха</p> <p>Землетрус, буря, шторм.</p> <p>Землетрус. Причини землетрусів, їх сила. Руйнівні наслідки під час сильних землетрусів. Місцевість, де найчастіше виникають землетруси. Передбачення землетрусів (за допомогою спеціальних приладів або, спостерігаючи за поведінкою тварин). Попередження про наближення землетрусу. Правила безпечної поведінки під час землетрусу вдома, у школі, на вулиці. Небезпечні місця під час землетрусу.</p> <p>Буря. Шкода яку завдає буря природі та людині. Поперед-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>володіє початковими знаннями про природні стихійні лиха, називає їх;</p> <p>називає руйнівні наслідки та шкоду, які стихійні лиха наносять природі та людині (за малюнковою опорою);</p> <p>знає про наявність попередження щодо наближення стихійного лиха;</p> <p>розповідає про основні правила безпечної поведінки під час стихійного лиха (за малюнковою опорою);</p> <p>має загальні уявлення про паніку та її негативні наслідки;</p>	<p>Збагачення початкових понять про природні стихійні лиха.</p> <p>Розвиток сприймання ознак землетрусу, бурі, шторму.</p> <p>Розвиток мислення на основі виявлення причиново-наслідкових зв'язків між природними стихійними лихами та їх руйнівними наслідками.</p> <p>Збагачення словникового запасу назвами природних стихійних лих (<i>землетрус, буря, шторм</i>).</p> <p>Розширення уявлення про паніку, евакуацію людей, роботу рятувальних служб.</p>

	<p>ження про наближення бурі. Правила безпечної поведінки під час бурі вдома, на вулиці, у полі, у лісі.</p> <p>Шторм. Сила шторму, небезпека під час шторму. Штормове попередження. Правила безпечної поведінки під час шторму.</p> <p>Допомога рятувальних служб. Евакуація людей.</p> <p>Паніка та її негативні наслідки. Правила поведінки, які дозволяють уникнути паніки.</p> <p>Стихійні лиха, які характерні для місця проживання учнів.</p>	<p>має уявлення про рятувальні служби та евакуацію людей; наводить приклади природних стихійних лих, які характерні для місця проживання учнів.</p>	
13	<p>Аварійні ситуації.</p> <p>Аварії на підприємствах (пожежі, вибухи, хімічні та радіаційні аварії). Вплив наслідків аварійних ситуацій на здоров'я людини. Допомога рятувальних служб, міліції, по-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>має початкові уявлення про аварії на підприємствах та вплив наслідків аварійних ситуацій на здоров'я людини; знає про існування рятувальних служб та їх допомогу;</p>	<p>Формування початкових понять про аварійні ситуації на підприємствах, наслідки аварійних ситуацій для здоров'я людини.</p> <p>Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування видів аварій-</p>

	<p>жежної охорони, медичної служби, аварійної служби газу. Виконання рекомендацій рятувальних служб.</p> <p>Правила поведінки під час аварії.</p> <p>Паніка, запобігання проявам паніки.</p> <p>Підприємства, розташовані поблизу місця проживання учнів.</p>	<p>розуміє необхідність дотримання рекомендацій рятувальників;</p> <p>розповідає про правила поведінки під час аварії (з допомогою вчителя);</p> <p>має уявлення про паніку та шляхи її запобігання;</p> <p>називає підприємства, розташовані поблизу місця проживання (з допомогою вчителя).</p>	<p>них ситуацій на підприємствах (пожежі, вибухи, хімічні та радіаційні аварії), правил поведінки під час аварії.</p>
--	---	---	---

Програми підготували

Я і Україна

Сак Тамара Василівна, кандидат психологічних наук, ст. науковий співробітник, завідувач лабораторією інтенсивної педагогічної корекції, Інститут спеціальної педагогіки АПН України

Бєскова Наталія Володимирівна, нач. відділу Міністерства освіти і науки України, заслужений вчитель України

Образотворче мистецтво

Дмитрієва Ірина Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри корекційної педагогіки, Слов'янський державний педагогічний університет

Музика

Куненко Людмила Олександрівна, кандидат педагогічних наук, ст. науковий співробітник лабораторії тифлопедагогіки, Інститут спеціальної педагогіки АПН України

Трудове навчання

Компанець Наталія Миколаївна, кандидат психологічних наук, ст. науковий співробітник лабораторії інтенсивної педагогічної корекції, Інститут спеціальної педагогіки АПН України

Фізична культура

Шеремет Борис Григорович, кандидат педагогічних наук, професор, директор Інституту фізичної культури та реабілітації, завідувач кафедрою дефектології та фізичної реабілітації Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського, м. Одеса

Сермеєва Аргентина Ростиславівна, кандидат біологічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації Інституту фізичної культури та реабілітації Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського, м. Одеса

Джуринський Петро Борисович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спорту Інституту фізичної культури та реабілітації Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського, м. Одеса

Основи здоров'я

Якобчук Євгенія Леонідівна, мл. науковий співробітник лабораторії олігофренопедагогіки, Інститут спеціальної педагогіки АПН України.

Навчально-практичне видання

Програми для 2–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів інтенсивної педагогічної корекції (для дітей із затримкою психічного розвитку). Частина 2.

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Редактори: *І.О. Нізельська,
Ю.І. Колеснікова
Т.Ю. Яремчук*

Підписано до друку 02.08.2006 р.
Формат 84х108/32. Друк офсетний. Папір газетний.
Гарнітура «Шкільна».
Ум. друк. арк. 15,12. Обл.-вид. арк. 8,55.
Наклад 1000 прим.

ТОВ «Видавництво «Неопалима купина».
Україна, м. Київ, вул. Банкова, 2
Свідоцтво серія ДК № 855 від 18.03.2002 р.